

ביאור הלכה ז

חלק ז

סימן שמה

סימן שמו

סימן שמז

סימן שמח

סימן שמט

סימן שנ

סימן שנא

סימן שנב

סימן שנג

סימן שנד

סימן שנה

סימן שנו

סימן שנוז

סימן שנח

סימן שנט

סימן שס

סימן שסא

סימן שסב

סימן שסג

סימן שסד

סימן שסה

סימן שסו

סימן שסז

סימן שסח

סימן שסט

סימן שע

סימן שעא

סימן שעב

סימן שעג

סימן שעד

סימן שעה

סימן שעו

סימן שעז

סימן שפ

סימן שפא

סימן שפב

סימן שפג

סימן שפד

סימן שפה

עליו דין ר"ה אף שהוא מתרחב הרבה מכנגד הפילוש דאפילו קרן זוית הסמוכה לר"ה היה ר"ה אי לאו משום דלא ניחא תשמישתא כדאיתא בשבת זי"ן וכ"ש בזה דכל עיקר מקום קיבוץ הרבים הוא במקום שנתרחב וגם ראייה ברורה ממש"כ הב"ח והעו"ש בדעת הרמב"ם דאפילו יערות הסמוכין לדרכים ג"כ ר"ה הם משום דשכיחי רבים המסתלקין מן הדרך והולכין שם וכ"ש בזה ומש"כ המ"א דיש לאותו דרך כל דין ר"ה נראה דכונתו דבעינן שיהא רוחב הדרך ט"ז אמה וגם שלא יהיה מקורה כדי שיהיה חל עליה שם ר"ה וממילא חל על שאר מקום השוק אף שאינו מכוון נגד הפילוש וכנ"ל דאל"ה אין חל שם ר"ה על כל השוק:

* וי"א שכל וכו' - וטעם הדעה הראשונה שאין לנו ללמוד מדגלי מדבר אלא לענין ר"ה ממש שלא תהא מקורה ושיהיה בה שש עשרה אמה ושתהא מפולשת אבל לא למנין הדורסים בה:

* שאין ששים רבוא וכו' - עיין במ"ב מש"כ דמדעת המחבר משמע דלא ס"ל כן והיינו מדכתב דעה זו רק בשם י"א והנה המ"א כתב דמסימן ש"ג בסי"ח שם משמע בהמחבר דס"ל כן להלכה וכבר דחו דבר זה כמה וכמה אחרונים דהביא שם רק דעת המלמדים זכות ואדרבה יש ראייה מכמה מקומות בשו"ע דדעתו לפסוק דיש ר"ה מן התורה אפילו בפחות מששים רבוא והוא בסימן רנ"ב סתם המחבר דלא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה בע"ש וכתב המ"א דלדין דל"ל ר"ה שרי וכן בסימן ש"ה כתב המחבר כל הנהו דאסורה הבהמה לצאת לר"ה וכתב שם המ"א דלכרמלית שרי דכל שבחבירו פטור אבל אסור בבהמה מותר ע"ש וכן בסימן שצ"ב לגבי עיר של יחיד ונעשית של רבים פירש רש"י של יחיד שלא היו בה ששים רבוא ולבסוף נוספו בה דיורין והרמב"ם פירש עיר שהיה קנין יחיד ופשוט דהרמב"ם אזיל לשיטתו בענינו דלא ס"ל כלל תנאי דששים רבוא וכ"כ שם הגר"א בביאורו והנה השו"ע העתיק שם רק פירוש הרמב"ם ופשוט דאזיל לשיטתו כאן דהעתיק פירש"י רק בשם י"א ולדינא לא ס"ל כן דאי ס"ל להלכה כמש"כ המ"א היה לו להעתיק שם פירוש רש"י. וכ"כ העולת שבת בשם כנה"ג וכן בא"ר ובתוספת שבת דמדכתב המחבר דעה ראשונה בסתמא משמע דדעתו כן. ועתה נבוא להתבונן אודות מה שכתבו המ"א והט"ז דרוב פוסקים ס"ל כהי"א הנה באמת כפי מה שהעתיק הב"י בקיצור נמרץ את עקרי השיטות דימו הם שרק אלו הם החולקים בזה [וכונת הב"י היה כיון שאנו מוצאים כמה מגדולי הראשונים שמחמירין בזה ע"כ בודאי עכ"פ נכון להחמיר] אבל כאשר חפשנו דבר זה בפוסקים מצאנו עוד הרבה מגדולי הראשונים המחמירים בענין זה. אכן מתחלה אחשב דעת המקילין בזה ראשון לכולם הביא זה בשם בה"ג [ואינו בבה"ג שלפנינו] ורש"י בעירובין [דף ו' ודף נ"ט] וסמ"ג וסמ"ק וספר התרומה ורבינו מאיר ורוקח ותוספות פרק במה אשה [ולר"י משמע שם דלא פסיקא ליה כולי האי דבר זה] והרא"ש פ"א דעירובין והא"ז והטור ורי"ו אכן לעומת זה יש הרבה שסוברין שר"ה הוא מן התורה כשרבים בוקעין במקום הזה אם הוא מפולש ולא בעינן ס' רבוא הלא המה הרמב"ם והר"ת והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והרה"מ והר"ן בפרק במה אשה והגהת מרדכי

במסכת שבת והרשב"ם [בהגה"ה פ"ק דשבת בשם הרשב"ם בדין האסקופה שהחמיר שם מאוד נגד דינא דגמרא וכתב שאין לנו וכו' ויבוא לידי איסור תורה עיי"ש הרי דס"ל שגם בזמנה"ז שאין בנמצא ס"ר ג"כ יש מן התורה ר"ה] וכן ר"א ממיץ בספר יראים שלו [שלא הזכיר כלל בתנאי ר"ה שישים רבוא] והריב"ש והמאירי פ"ו דשבת כולם ס"ל דלא בעינן ס' רבוא ועיין בריטב"א פרק כיצד מעברין כתב שם שרוב הגאונים סוברין כן וגם בודאי מסתברא כן דאלו אם היה ר"ה דוקא מס' רבוא לא היה משתמיט הגמרא להשמיענו ד"ז וגם בדף ז' ע"א דקמקשה הגמרא אטו כל הני לאו כרמלית נינהו אמאי לא תירץ דאתו לרבות היכא דלא היה ס' רבוא וגם דידוע שגזרו חז"ל לענין תקיעת שופר בשבת נוכח לענין קריאת המגילה] וביטלו עשה דאורייתא לכלל ישראל כדי שלא יבוא לידי חילול שבת שיביא אותו אצל חכם וילמדנו ואי אמרת דהוא דוקא כשיש באותה העיר ס' רבוא הוא דבר שאין מצוי כלל וכלל כ"א איזה עיר יחידה בעולם. וע"כ בודאי יש להחמיר כסברא הראשונה וכמו שכתב הרש"ל והמשאת בנימין ומה שהביא הט"ז ראייה מדברי הרמ"א בסימן רמ"ו שכתב שם שכל רשויות שלנו כרמלית הם כתב הבית מאיר דאינו ראייה כלל דשם איירי לענין להחמיר וכן מה שמסתפק שם בדברי הרשב"א גופא כבר דחו דבריו כמה אחרונים דמה שכתב הבי"י זו הקושיא היינו קושיא ראשונה שמתירא להוציא וגם הראו בכמה מקומות בתשובותיו בסימן תקכ"ב ובסימן תש"ח בקיצור וכן העידו הריטב"א והריב"ש בשמו שסובר דלא בעינן ס' רבוא ועיין בספר גאון יעקב שכתב בשם הגר"א ז"ל ג"כ המחמירין מכל זה מוכח שיש להחמיר כדעה הראשונה [אך במקום שיש עוד צד להקל יש לסמוך על הסברא אחרונה כ"כ אי"ר עיי"ש] ומ"מ אין בנו כח למחות ביד המקילין שהם סומכין על הפוסקים העומדים בשיטת בה"ג ורש"י הנ"ל אבל כל י"ש בודאי יש להחמיר לעצמו דבזמנינו יש ג"כ ר"ה מן התורה וממילא אין לסמוך על עירוב של צוה"פ דבעינן דוקא דלתות וכמו שנתבאר הכל לקמן בסימן שס"ד עיי"ש במ"ב ובה"ל וכ"כ הח"א בכלל מ"ט ס"י"ג והבית מאיר בסימן שס"ד עיי"ש ודע עוד דאף שיטת רש"י הנ"ל שסובר דבעינן ס' רבוא יש לעיין בזה טובא לדינא דיש מן הפוסקים שנקטו דבר זה בפשוטו ויש מן הראשונים שהסבירו לדבריו באופן אחר ואעתיק את לשונם ממש וז"ל הריטב"א בעירובין נ"ט רש"י ז"ל אינו מצריך שיתיישבו בעיר ס' רבוא אלא שיכנסו בה סמ"ך כאלו הכרכים והעיירות שהם פתוחים למקומות הרבה ורגילין בה סוחרים וכיוצא בהם ותדע שאף ירושלים לא היו בה ששים רבוא תדיר ואעפ"כ יש בה משום ר"ה אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה ומעתה כל שבתחלתה נתיישרה ככרכים ושווקים גדולים להיות רוכלת העמים זו היא של רבים עכ"ל וכעין זה כתב ג"כ הריא"ז והביאו הש"ג בפ"ק דעירובין וז"ל מבואות של כרכים המפולשין חוץ לעיר מצד זה ומצד זה ורחבין ט"ז אמה והן מעבר לס' רבוא כדרך הכרכים שכל באי עולם עוברין שם הרי המבואות הללו ר"ה גמורה הן עכ"ל. והנה הרמב"ן ז"ל בחידושו על עירובין הקשה ג"כ על בה"ג ורש"י בעלי שיטה זו וז"ל מדקאמרינן מדבר בזמן שהיו ישראל שם הוי ר"ה ובזמן הזה כרמלית מכלל דעיר ואיסטרטיות אע"פ שאין בהם ששים רבוא הווי ר"ה כיון שהדרכים כבושין ובני אדם עוברין בהם דטעמא דמדבר משום שאין שם דרך

כבושה ולא מכוונת לילך בה לשום מקום ודמי לבקעה שהיא רה"י לשבת ורש"י עצמו כתב שם מדבר בזמן הזה אין מקום הלוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי ומינה דדרכים ועיירות דשכיחי אע"ג דלא הוו תמן ששים רבוא ושמא דעת הראשונים לומר שהאיסטרטיא שהיא כבושה חוץ לעיירות והולכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל העולם אין מדקדקים בה בעוברין עליה ששים רבוא דהא דכ"ע היא אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ששים רבוא דתהוי כדגלי מדבר [וסיים שם דלדעתו גם זה אינו מחוור וכו' וסוף דבר אין לנו אלא מה שמוזכר בתלמוד י"ו אמה ומפולש משני ראשין וכו'] וז"ל חידושי הר"ן בשם הרא"ה על מה שאמר בגמרא כאן בזמן שהיו ישראל שרויין במדבר וכו' כתב שם בתירוץ השני דאפשר לומר דבאותו זמן אפילו שאר מדברות שהיה להם דרך לשם לאותו מדבר הוי ר"ה דאע"ג דפירש רש"י ובה"ג דלא הוי ר"ה אלא של ששים רבוא לאו דבעינן ששים רבוא אלא שיש כאן דרך לששים רבוא כלומר שיהא רגילין לילך שם אנשים רבים תדיר כששים רבוא וכאן הרי היו השיירות מצויות של ששים רבוא ואע"פ שלא היו כולם כאן בדרך כאחד עכ"ל [נדע דבדבריו מתורצין לשיטה זו אמאי אמרו בגמרא לענין מקושש דמעביר ד"א בר"ה הוה הרי בודאי לא עשה המלאכה בפירסום בפני כל רק רחוק מן המחנה מדכתיב וימצאו ובודאי לא היה שם הס"ר ישראל אכן לפי מה שכתב הרא"ה ניחא] :

* ומתקצרין בקצתן וכו' - עיין מ"ב במש"כ דאפילו אם אין בכל משך המבוי וכו' דין זה נובע ממ"מ בשם הרשב"א בעבודת הקודש ולא הזכיר כאן שיהא מפולש משני צדדי לר"ה משמע לכאורה דאפילו אם רק מצד אחד מפולש לר"ה ג"כ שם ר"ה עליה כיון שנמשך לאורך ר"ה הרי הוא כחלק ממנו אבל מדברי התוספות והרשב"א בחידושו ושי"ס שהביאו בשם ר"י משמע דלא הוי ר"ה אא"כ המבוי מפולש משני צדדים לר"ה וכן העתיק המחבר בס"ט :

* י"ג אמות ושליש - דע דעיקר סעיף זה נכלל בהא דלעיל בס"ח וחלקו המחבר משום דס"ח הוא לשון המ"מ בשם הרשב"א בעה"ק וסעיף זה הוא לשון הרא"ש בשם ר"י ובאמת פליגי אהדדי דלדעה ראשונה הוי ר"ה אפילו בפחות מ"ג [וגם בחידושי הרשב"א והריטבא והמאירי משמע להדיא כן] ולדעה זו דהרא"ש משמע דדוקא ב"ג וכו"כ הגר"א דחולקים אהדדי ולפלא קצת על המחבר שלא כתבם בסעיף אחד ובלשון פלוגתא ויש מאחרונים שרוצים להשוות הסעיפים ואומרים דאם יש י"ג אמות ושליש מהני אף כשהמבוי הולך לרוחב ר"ה [עיין בתו"ש ופמ"ג] וקצת סייעתא לדבריהם דברא"ש וטור בסימן שס"ד לא הזכירו דדוקא כשהמבוי הולך לאורך ר"ה אבל באמת כיון שהביאו זה בראש וטור בשם ר"י ומבואר בחידושי הריטב"א בהדיא בשם ר"י דדוקא כשהמבוי הולך לאורך ר"ה הא לא"ה לא מהני אף כשיש י"ג אמות ושליש וכן במאירי ובחידושי הרשב"א בשם התוספות ג"כ מבואר בהדיא כן וכן כתבו בתוספות שלנו [וכבר ידוע דתוספות שלנו הם של ר"י] א"כ סתמא כפירושו דאף להרא"ש דוקא כשהמבוי הולך לאורך ר"ה :

* ושני ראשיהן מפולשין לר"ה - ולפי מש"כ בס"ז במ"ב דדרכים העוברים מעיר להעיר הוי ר"ה א"כ ה"ה אם המבוי כלה לאורכו לשער העיר מזה ומזה הוי ג"כ ר"ה דאף שהמבוי בעצמו אין בו שיעור ר"ה כיון שכלה לארכו להדרכים שיש עליהם שם ר"ה ובוקעין רבים דרך המבוי מזה לזה הוי ר"ה וכ"כ בהגהת אשר"י פ"ק דעירובין ע"ש :

* י"א שהוא ר"ה - כתבו בלשון וי"א משום דלדעת רש"י והרמב"ם אפשר דאף בכה"ג לא הוי ר"ה וכ"ש בההיא דס"ח [הרשב"א בחידושי והמאירי בשבת דף ו'] וכן בחידושי הרמב"ן בליקוטיו על עירובין משמע ג"כ דמפרש הברייתא דיתר על כן אר"י בר"ה שרחב ט"ז אמה א"כ אין לנו מקור להאי דינא ומ"מ האי י"א לאו דעת יחידאה היא דהרא"ש ועוד כמה ראשונים העתיקוהו :

* כגון ים - עיין מ"ב ועיין מ"א סק"ד שהביא בשם רא"ם דאם יש בתוך הים גומא עמוקה יו"ד טפחים הוי רה"י מן התורה [ומשמע דפסק כר"ש בשבת דף ק' והמעין בחידושי הרשב"א יראה דאין דבר זה ברור כלל] וסיים המ"א דמ"מ מדרבנן יש ע"ז דין כרמלית כקרפף שלא הוקף לדירה ועיין בפמ"ג דבענינו אפילו הוא פחות משתי סאה נמי הוי כרמלית ע"ש :

* בית שאין תוכו וכו' - הוא מימרא מפורשת והעתיקו הרי"ף והרא"ש ותמיה על הרמב"ם שהשמיטו מהלכותיו :

* ויש בו ארבעה על ארבעה - מסוף הסעיף דמסיים ואם חקק בו ארבעה על ארבעה משמע דמיירי שהבית רחב הרבה וכן מוכח בגמרא דקאמר בדין זה דבתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות אלא דלהאי דינא דליהוי על גבו רה"י ותוכו כרמלית סגי בשיש בו ד' על ד' :

* תוכו כרמלית - לכאורה פירושו דאם הוציא מזה לר"ה אינו חייב אבל באמת מסתפקנא אולי מה"ת רה"י הוא אלא דרבנן גזרו דליהוי כרמלית לחומרא שלא יטלטלו בו אלא בד"א אפילו רחב הרבה וכמו שמסיים הגמרא [וקצת אסמכתא לזה מדלא קאמר הגמרא בקיצור תוכו כרמלית ועל גבו רה"י] ומה דכתב המחבר תוכו כרמלית היינו דאסור להוציא דרך ארובת הגג למעלה על הגג או לרה"י שהיה סמוך לו :

* גג הבולט וכו' - הגה הנה המ"א בסימן שע"ד סק"ה הביא דעת התוספות דדוקא בשבולט הגג לחוץ כשיעור ד' טפחים דאז יש על אותו השטח שם כרמלית וממילא אסור בטלטול כל הגג משום דנפרץ במלואו למקום האסור אבל בפחות מד' טפחים מותר על הבליטה וכ"ש בכל הגג [והביא שם שכן הוא ג"כ דעת ההא"ש ובאמת ברא"ש לא משמע כן וכבר השיגו בזה הבית מאיר וכן בנתיב חיים] אבל מסתימת הפוסקים משמע דאפילו בולט הגג משהו לחוץ לכתלים אסור כל הגג בטלטול משום דכיון שלמעלה על הגג אין המחיצות ניכרות אינו רה"י [פמ"ג] אכן במ"ב הבאתי דעת הגר"א וא"ר דמתירין בכל גווני א"כ עכ"פ באין הבליטה רוחב ד"ט בודאי יש לסמוך להקל בטלטול :

* ואם חלון פתוח וכו' - ברא"ש איתא כשהחלון מחזיק ד' על ד' וכ"כ הש"ע בסי' שע"ד :

* חורי כרמלית אינם ככרמלית - ואפילו למה שפסק בהג"ה בסי"ח דאין מקום פטור בכרמלית משום דמצא מין את מינו יש לחלק דשם המקום פטור הוא באמצע הכרמלית והכרמלית מקיפו בכל צד משא"כ הכא וכ"כ הגר"ז עיי"ש :

* ר"ן - בפ"ק דשבת והגהות מיי' כצ"ל :

* ויש חולקים וכו' - עיין במ"ב שכתבנו דהאחרונים כתבו דהלכה כדעה הראשונה ונראה דהוא מטעם דהרמ"א בסי"ח בהג"ה סתם כן ועיין בסימן שני"ה בהג"ה משמע דלא פסיקא ליה להרמ"א דבר זה ולבד זה מצאתי עוד ראשונים דקיימי בשיטת רש"י והרשב"א והוא במאירי פ"ק דשבת [בדף ז'] וברבינו ירוחם בהדיא דאף בכרמלית יש מקום פטור וע"כ במקום הדחק אפשר איש להקל :

שמו

סימן

* ברשויות דרבנן - עיין במ"ב שכ' ר"ל שעומד על מקום פטור וכו' דע דלפי המבואר בסוף הסימן דמקום פטור העומד אצל כרמלית אמרינן דמצא מין את מינו ודינו ככרמלית [והוא כדעה ראשונה הנזכר בהג"ה סוף סימן שמ"ה עיי"ש] יהיה צריך לפרש המקום פטור דכאן שהוא גבוה עשרה [ואין רחב ארבעה] דאז לכו"ע לא נוכל לחשבו לכרמלית אף דהוא בסמוך לו דאין כרמלית תופס למעלה מעשרה דאי בפחות מיו"ד אף דאינו רחב ארבעה יש לו דין כרמלית לדעה ראשונה הנ"ל :

* קרפף יותר מבית סאתים - עיין מ"א דמדאורייתא היא רה"י גמורה וכדבריו מבואר בש"ס עירובין ס"ז ע"ב עיי"ש והנה בסוגיא שם מבואר דאפילו הוא רוחב כור או כוריים נמי הוי רה"י גמור מן התורה לכל מילי. ודע דדעת התוספות בדף כ"ב ע"ב בד"ה דלמא דל"ד כור או כוריים אלא אפילו באלף כוריים נמי רה"י והא דמתמה שם הש"ס בכגון זה בבל נמי מקיף ליה פרת וכו"ע נמי מקיף ליה אוקינוס דמשמע מזה דבמחיצות רחוקות הרבה לא מקרי מוקף ת"י בתוספות משום דהמחיצות נעשות שלא בידי אדם לא חשיבא מחיצא כולי האי ואפילו רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצתא ודעת הריטב"א בשם הרמב"ן אינו כן ולדידיה הא דקמתמה בש"ס בבל נמי הא מקיף ליה פרת משום דס"ל להש"ס דבמחיצות רחוקות כהני אין סברא דליהוי כמוקף מחיצות וכתב בשם הרמב"ן דכל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע ואין נכרת להם לא מקרי מחיצה מן התורה ומסיים דלפ"ז הא דאמרינן בדף ס"ז ואפילו כור או כוריים דוקא בכגון שיעור זה דעכ"פ מקרי המחיצה נראית לעומדים באמצע ולא בנפישא טובא שאין המחיצה נכרת עיי"ש בריטב"א ועיין

ברשב"א שציידד ג"כ כדברי הריטב"א שמסוגיא זו מוכח ששיעור יש עד כמה מקרי רה"י אלא דאסקא בצ"ע דא"כ כמה שיעורא וכפי הנראה לא ניחא ליה להחליט כשיעורא דרמב"ן אכן כאשר נעיין בדברי הרמב"ן עצמו בסוגיא דעיר של יחיד [שממש הוציא הריטב"א שיטתו] נראה לכאורה דרך אחרת בשיטתו דהרמב"ן לא כתב שם דבריו אלא במחיצות העומדים מאליהם כהרים ובקעות וע"ז כתב דכל היכי שהם רחוקים טובא עד כדי שאינו מוצא א"ע בתוך מחיצות לא מקרי מחיצות וכדמוכח מההיא דבבל נמי מקיף ליה פרת עיי"ש ברמב"ן וסוגיא דדף ס"ז דכור או כוריים לא הביא כלל בדבריו ושפיר י"ל דס"ל דשם אפילו אלף כורים ומטעם דשם המחיצות נעשין בידי אדם אע"ג דמיחסרי דיורין וכשיטת התוספות אלא דבזה פליג אהתוספות דלדידהו דוקא בהיתה דרך הרבים באמצע ומשום דאתו רבים ומבטלי למחיצתא הנעשה מאליה ולדידה אפילו לא היה עוברת דרך הרבים באמצע וכההיא דדף ס"ז לענין קרפף אם היו המחיצות נעשים מאליהם לא מהני אם המחיצות היו רחוקות ולא הוי אלא מקום פטור מן התורה ובפרט לפי מה שכתב שם הרמב"ן עוד תירוץ שני וז"ל וא"נ היכי שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין בה תורת מחיצה וה"ע משמע ההיא דעושין פסין גבי סולמא דצור ואוקינוס עכ"ל בודאי י"ל דלענין קרפף מודה הרמב"ן לתוספות דאפילו רחב הרבה מאוד שאין המחיצה נראית לעומדים באמצע הוי רה"י מן התורה כיון שעכ"פ מעכב את הרבים מלעבור שם מחמת המחיצות המוקפות :

* ומותר להוציא ממנו לכרמלית אחר - דע דמשמע מתוספות שבת ד"ט ד"ה אע"ג דה"ה דמותר להוציא ממקום שיש ג' מחיצות אע"ג דמה"ת הוי רה"י גמורה לכרמלית כיון שעכ"פ מדרבנן עשאוהו כרמלית וכמו לענין קרפף אח"כ מצאתי שכ"כ בספר בית מאיר מסברא ולפלא שלא הביא לזה ראיה מתוספות הנ"ל :

* שתי מחיצות מן הצדדים וכו' - עיין מ"ב והקשה המ"א דהא בסוף סימן שס"א פסק דבעינן דוקא שיהיו שתי המחיצות דבוקות זו בזו כנגד זו לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם וא"ל דהפתח נחשב למחיצה א"כ במחיצה אחת מן הצד סגי ועיי"ש מה שתירץ ובא"ר תירץ דהכא כיון שאין מפולש לר"ה דמצד אחד הדלת שבגינה די אף בשתי מחיצות זו כנגד זו והגר"א בביאורו כתב דע"פ אמת די במחיצה אחת מן הצד והדלת ג"כ נחשב למחיצה נמצא דהוי כשתי מחיצות דבוקות וכ"כ התו"ש דרמ"א נקט רק אורחא דמלתא אבל לדינא נעשה רה"י ע"י מחיצה אחת ולדבריהם יהיה רה"י גמורה של ד' מחיצות דלשתי מחיצות האחרות נאמר פי תקרה יורד וסותם ע"י המשקוף שלמעלה :

* ומשקוף רחבה ד' - ובפתח מבוי אפילו אין מקורה כולה רק החצי החיצונה מקורה אמרינן פי תקרה יורד וסותם כיון שיש מקום ד' משפת הקורה עד הדלת שם מבוי עליו ומצטרף עם המבוי והקורה מתירתו [וזהו אם הוה דלת המבוי נעול] ואם הפתח פתוח אפילו אין מקום ד' הוי כלפנים [מ"א]

וצ"ע דהלא דברי המ"א נובע מסוגית הגמרא שבת ט' ושם הלא איתא בהדיא בתוספות דאם פתוח לר"ה אפילו אם הפתח נעול הוי כלפנים בשאין רחב ד' [וכיון דלחמי מיקל התוספות פתוח לר"ה בפתח נעול כ"ש לענין קורה] וע"כ מיירי המג"א בפתוח לכרמלית ואפ"ה אם פתח פתוח הוי כלפנים וזהו סותר לפסק השו"ע לקמן בסימן שס"ה ס"ד דפסק בהדיא דפתוח לכרמלית אסור תחת הקורה ובאמת מזו הסוגיא לשיטת התוספות והרא"ש וגם לפירש"י מוכח בהדיא דס"ל כשיטת הראב"ד דס"ל דתחת הקורה מותר אף בפתוח לכרמלית וא"כ לפלא על המ"א שסתם בזה ולא הזכיר דדעת השו"ע סותר לזה וצ"ע:

* מיהו אסור וכו' - לאו בדין גינה קמישתעי דהא גינה דין כרמלית יש לה אלא ה"ק מיהו כלומר אע"ג דאמרינן כשהאסקופה הנזכרת היא אצל גינה אסור להכניס ולהוציא ממנה לגינה לפי שהיא רה"י וקמטלטל ממנה לכרמלית ויחוייב מזה שאם איסקופה זו עומדת אצל רה"י גמור שרי להכניס ולהוציא ממנה לתוכו דחיישינן וכו' [מאמר מרדכי]:

* הדין שלפניה - עיין במ"ב דאם הוא ר"ה זה המקום בטל לגביה ונעשה ג"כ ר"ה ובביאור הגר"א הוכיח דבזה אינו נעשה ר"ה כיון דיש לו מחיצות עי"ש ורק היכא דפתוח לכרמלית אמרינן מצא מין את מינו וכמו שכתב רמ"א אח"ז לענין גבוה שלשה:

* וכן בגגין שלנו וכו' - כתב הגר"א דבגגין שלנו שהם משופעים אפילו יש מחיצות מן הצדדים ג"כ לא מהני שיהא מותר להכניס משם לפנים ואפילו אם המחיצות רחבות ד' דא"א פי תקרה יורד וסותם כיון שמשופע וכמבואר בסימן שס"א ס"ב וא"כ אין כאן אלא שלש מחיצות דהוי כרמלית ועיין בסימן שס"ב הנ"ל מה שכתבנו שם:

* הבולטין לפני הבתים - עיין במ"ב מה שכתבנו בשם האחרונים תיקון לענין זה שיעשה צורת הפתח מכל הג' צדדים ואף דהט"ז בסימן שס"ה כתב דאפילו צורת הפתח לא מהני בזה משום דחשש לדעת הרמב"ם המובא בסימן שס"ב ס"י כל האחרונים [הא"ר בשם המ"ע ותו"ש והגר"ז והח"א] העתיקו לדינא להקל כהמ"א והבית מאיר כתב דאך לדעת הרמב"ם יש להקל בזה ע"ש טעמו ובפרט לפי מה שכתבנו בסימן שס"ב ס"י במ"ב דעד עשר אמות אין להחמיר בפרוץ מרובה על העומד א"כ אותן צורות הפתח שמן הצדדים בודאי כמחיצות גמורות הם שאין רחבים כ"כ וא"כ יש ג' מחיצות שלימות ולא נשאר כ"א אותו הצד שלצד הרחוב ובצד אחד לכו"ע מהני צורת הפתח בכל גווניו כמו שכתבנו שם. ודע דמה שלא העתקנו דברי מהרי"ל שהובא במ"א משום שכל האחרונים השיבו על דבריו כמו שהובא במח"ש. וא"כ אם אין התקרה שבולט משופע אין צריך לשלשה צדדין צוה"פ וסגי לשני צדדין ובשלישית יהיה נותר ע"י פי תקרה:

סימן

שמז

* לחוץ וחפץ בידו וכו' - ואם היתה ידו למטה משלשה הוי כאלו הניחה בארץ וחייב לדעת הרמב"ם והמאור וי"א דכיון שגופו ברה"י ידו בתר גופו גריר ולא חשיבא הנחה כ"ז שלא הניח החפץ בארץ עיין במ"מ פ"יג בשם הר"ח וכ"א בחידושי הר"ן:

סימן

שמח

* בתוך עשרה - עיין מ"ב מש"כ לענין למעלה מעשרה והנה בתוספת שבת ג' ע"ב ד"ה כאן כתבו דאפילו לכתחלה מותר להוציא למעלה מעשרה אבל הרשב"א בחידושו דחה דבריהם ומסיק דלכתחלה אסור דלמא אתי לאפוקי למטה מעשרה וכ"כ בשם רבו לאיסור וכ"כ המאירי ועיין בפמ"ג שמצדד ג"כ בשם רש"י להחמיר בזה ולפלא שלא הביא דברי הרשב"א:

* להושיטה לחצר אחרת - ואפילו אם אותו החצר הוא שלו או שעירבו יחד [אחרונים] וע' באחרונים דלאו דוקא הישטה דיש בזה לפעמים איסור דאורייתא כגון בדיוטא א' דה"נ זריקה אסור:

* וי"א דה"מ כשהוציאה מבע"י וכו' - הנה דעה הראשונה היא דעת רש"י ובב"י הביא בשם הר"ן שדעת הר"י ג"כ כדעת רש"י וממילא דברי הרמב"ם שסתם דבריו ג"כ כדברי הר"י ממילא יתפרש נמי כדברי הר"י וכדעת רש"י ודלא כהרא"ש שמצדד לומר דהר"י יסבור כדעת התוס' ולכן סתם בשו"ע דעה הראשונה בסתמא ובאמת מוכח גם בחידושי הרשב"א שמפרש דעת הרמב"ם כמו שהבין הב"י וגם דעת המאירי כדעה הראשונה ומ"מ דעת היש אומרים היא ג"כ דעת הרבה ראשונים כמו שכתב בא"ר. ויש לעיין לדעה הראשונה אם הוציאה מבע"י במזיד אם קנסינן ליה שלא יחזירנה דלכאורה מסתבר לומר דלדידהו גם למסקנת הסוגיא לא קנסו כ"א כשהוציאה במזיד משחשכה דעבד איסורא בתחלת פעולתו וכמו שמחלק הסוגיא בתחלה בין מבע"י לחשיכה אמנם בר"ן כתב לדעת רש"י [דהיא דעה הראשונה] דאין חילוק בין מבע"י למשחשכה וכן מוכח מעבודת הקודש להרשב"א אליבא דעת רש"י וכן משמע קצת מהגר"א והטעם נראה דסברתן דבתחלת הסוגיא איירי רק לענין שוגג אבל במזיד אף מבע"י אסור ובמאירי מצאתי שדעתו כמו שכתבנו וז"ל דאם הוציאה מבע"י אף במזיד מותר להחזירו אצלו אין מזיד שמבע"י חמור משגגת שבת עכ"ל ור"ל הואיל דלפי המסקנא מיקל הגמרא בשוגג אף משחשכה ראוי שנקיל מבע"י אף במזיד:

* הן ואלכסון - עיין במ"ב מש"כ דאפילו אם טלטל לריבוע העולם נמי דינא הכי כן הוא דעת ר"ת וסתם המחבר כוותי' ואף דלדעת הרשב"ם יש נ"מ בזה וכן משמע בתוספות ורא"ש שמפקפקים על דברי ר"ת מ"מ סתם המחבר כוותיה ולא חילק בזה שכן הוא ג"כ דעת הרמב"ם ורש"י ורשב"א וריטב"א :

* שמד' אמות עד וכו' - הנה המעיין בלשון הרמב"ם שממנו מקור דין זה משמע דארבע אמות בשוה מותר לכתחלה וצ"ע בטעמו אי גזר שלא באלכסון אטו אלכסון גם בד' אמות היה לנו לאסור :

* וליתנו לחברו שאצלו וכו' - עיין במ"ב מש"כ בשם הט"ז שדעתו שאסור להוציא ס"ת מרה"י לכרמלית אפילו ע"י עכו"ם דהוי מצוה הבאה בעברה וקשיא דהא הוי שבות דשבת לצורך מצוה ונראה דהט"ז אזיל לשיטתו דס"ל בסימן ש"ז סוף סק"ד דלא התירו ע"י עכו"ם רק להביא דרך חצר שלא עירבו אבל לא דרך כרמלית דאתי לאחלופי בר"ה ע"י ש אבל לפי מה שכתב א"ר שם בשם כמה פוסקים דמותר אף בכרמלית [והערתקוהו שם בבה"ל ע"י ש] ממילא מותר אף בזה :

* וחבירו לחבירו שאצלו - מלשון זה משמע דדוקא ע"י הרבה בני אדם שכל אחד מוליך פחות מד"א ובפמ"ג סימן רס"ו משמע דס"ל דאפילו ע"י שני בני אדם נמי שרי [דהיינו שאחד מוליך מתחלה פחות מד"א ונותנו לחבירו שיוליך גם הוא פחות מד"א ואח"כ לוקחו ממנו ומוליך עוד פחות מד"א ונותנו לחברו וחוזר עוד חלילה] אבל אינו יודע מנין לו שאפשר דכיון שזה האדם מוליך כמה פעמים פחות מד"א הרי הוא בכלל גזירת חז"ל שאסרו להוליך פחות מד"א אם לא למי שהחשיך לו בדרך המבואר בסימן רס"ו :

* ואפילו בין השמשות - עיין בב"י שמקורו נובע מדברי התוספות עירובין ועיין שם בתוספות וברא"ש דלשיטתם ה"ה דאין להתיר בין השמשות זה עוקר וזה מניח דג"כ שבות חמור הוא שקרוב לבוא לידי מלאכה דאורייתא והנה מדברי התוספות משמע דשבות של פחות פחות מד"א חמור משבות של הוצאה מכרמלית לר"ה דהוצאה מכרמלית לר"ה [וה"ה לרה"י] מוכח שם ברש"י ותוספות דמותר בין השמשות לענין עירוב ולענין פחות מד"א ס"ל להתוספות וסייעתם דאסור בבין השמשות ולפי זה במקום דמתירין פחות פחות מד"א אפילו בר"ה כגון מי שהחשיך לו בדרך ואין עמו נכרי וכו' כ"ש דיש לנו להתיר הוצאה מכרמלית לאיזה רשות וקשה דבסימן רס"ו כתב שם הט"ז [וכמה אחרונים וכמה שהעתיקתי שם במ"ב] דאינו מותר רק בטלטול פחות מד"א אבל לא בהוצאה מרשות לרשות אפילו לכרמלית וצ"ע :

* ואפילו בכרמלית - יש מאחרונים שמפקפקין ע"ד השו"ע בזה ומש"כ הט"ז דהוא נובע מדברי הכלבו באמת לא נזכר זה בדברי הכלבו דהוא קאי על מי שאינו מפסיק בישיבה בינתים דהוא חשוב לדידיה כמהלך

ד"א בבת אחת כ"כ המאמר מרדכי ונהר שלום וס"ל דהוי גזירה לגזירה
אכן הט"ז אסבר לן דכמו דמחמרינן בפחות פחות מד"א לענין ביה"ש
משום דהוא קרוב שיוציא ד"א כן ה"ה לענין כרמלית ולפ"ז אם נסבור
כרש"י דבביה"ש מותר פחות פחות מד"א נקיל גם בכרמלית אבל לפי
טעם הגר"א שהעתקנו במ"ב דכל דבר שאסרו משום שבות בר"ה ה"ה
דאסרו גם בכרמלית ממילא גם בזה אסור וגם הגר"א הביא מקור לדברי
השו"ע שאסור פחות פחות מד"א אף בכרמלית וגם בתשב"ץ ח"ב סימן
רפ"א כתב בפשיטות דפחות פחות מד"א אסור אף בכרמלית והביאו
בחידושי רע"א ועיי"ש עוד בחידושי שהביא דמרש"י שבת קכ"ז ד"ה
ועימר משמע דס"ל דבכרמלית מותר בפחות פחות מד"א. אמנם באמת
אפילו לרש"י אינו מוכח אלא דוקא לדבר מצוה כמו שהיה שם במעשה
דרכי עיי"ש ואפשר דרש"י אזיל לשיטתו דס"ל דבביה"ש ג"כ מותר
בפחות פחות מד"א אבל לדברי התוספות וסייעתם דס"ל דאף בין
השמשות אסור בפחות פחות מד"א ושם איירי לענין עירוב דק"ל דאין
מערבין אלא לדבר מצוה לכאורה מסתברה דה"ה דאסור בכגון זה אף
בכרמלית אבל מהסוגיא דשבת קכ"ז משמע דשרי וכנ"ל ואפשר דאף
לדברי התוספות מקרי כרמלית בפחות פחות מד"א שבות דשבות ושרי
לצורך מצוה וצ"ע:

שנ

סימן

* וישתין או ירוק וכו' - עיין במ"ב וה"ה אם זרק בפי הכבשן כדי לשרף
או בפי הכלב לאכלו מחשבתו משוי ליה מקום ד' טפחים וחייב אבל זרק
על המקלות או על שום דבר אפילו במתכוין שיפול על המקום ההוא לא
נחשב עיי"ז למקום ד' טפחים [תוספות]:

* ברה"י וכו' - וה"ה אם עמד ברה"י ומשתין ומתגלגלין ויורדין לר"ה וכן
כשמשתיין בר"ה ומתגלגלין ויורדין לרה"י ג"כ אסור. אמנם אם
מתגלגלין לכרמלית מותר שלא גזרו כחו בכרמלית [א"ר בשם הרי"א]:

* רוקו וכו' ומוכן וכו' - עיין במ"ב דדוקא בהיפך ואפשר שזהו ג"כ כונת
הטושי"ע במש"כ ומוכן לזרקו:

* בר"ה - מסתפקנא אם מדאורייתא הוא או מדרבנן שהם אמרו שהוא
דומיא דנושא משא בשבת ונ"מ לענין שנגזור ד"ז גם בכרמלית אולם
מדקאמר ר"י אף רוקו וכו' משמע דהוא מוסיף את"ק דלא מיבעי לזרוק
הרוק מרשות לרשות דאסור אלא אפילו קודם שהוציא מפיו נמי אסור
להעבירו ד"א וה"ה להוציאו מרשות לרשות ולפ"ז משמע דלר"י הוא
דאורייתא וגם בכרמלית דומיא דרישא ועוד מדקא מיפלגי אביי ורבא
לענין כרמלית במשנה שניה מכלל דבמשנה זו לכו"ע אסור אף בכרמלית.
ומ"מ לדינא יש לעיין בדבר דכיון דיש חולקין וסוברין דאף בר"ה מותר
[עיין בב"י] יש לסמוך אשיטתם לענין כרמלית וכן מצדד הגר"ז ומ"מ נראה

דאין להקל בזה רק בדבר שהוא לכו"ע כרמלית כגון בקעה וקרפף אבל לא בר"ה שלנו דלכמה פוסקים הוא ר"ה דאורייתא:

שנא

סימן

* תוך ג' טפחים - עיין במ"ב דהוי כמוציא מרה"י לר"ה ועיין בב"י שהביא בשם הרמב"ם דמ"מ לית בזה רק איסורא ולא חיובא דהא אין המים נחו שם דנזחלין והולכין ולרש"י יש בזה איסורא דאורייתא ועיין בבגדי ישע שמפקפק בזה ודעתו דגם לרש"י לית חיוב חטאת בזה:

* או למטה מעשרה - ואף שלדעת הרמב"ם מותר למטה מעשרה לא הביא השו"ע דעתו שדעת רש"י והתוספות והרא"ש והרשב"א והריטב"א להחמיר בזה:

* תוך ג' למזחילה - עיין בט"ז שהביא דעת רבינו יהונתן דאסור בזה ועיין בביאור הגר"א שהביא מקור לדברי השו"ע מגירסת ר"ח וגם מצאתי בעה"ק בהדיא שמקיל בזה וגם מלשון הריטב"א ורבינו ירוחם משמע שאין לאסור רק אם דוקא נוגע בפי המזחילה עיי"ש וע"כ הסומך על הטושי"ע בזה בודאי לא הפסיד:

* אפילו אין בהן דע"ד והן למעלה מעשרה אסור - עיין במ"ב דגזרינן אטו מקום שיש בו ד' על ד' ועיין בב"י דלדעת הרמב"ם מותר בזה למעלה מעשרה כיון שהוא רחוק שלשה מן הגג אך השו"ע אזיל למעלה מעשרה כיון שהוא רחוק שלשה מן הגג אך השו"ע אזיל לטעמיה דפסק כשיטת רש"י והתוספות שמחמירין בזה וכנ"ל ולכאורה קשה לדברי השו"ע אמאי לא גזרינן בכל מקום בעמוד שאין בו ד' על ד' העומד בר"ה לאסור הטלטול ממנו לר"ה משום גזירה דיש בו ד' על ד' ואפשר לומר דבזה חיישינן טפי משום דלמטה אין בו מחיצות ויבואו להקל בזה:

שנב

סימן

* דרבים דרסי - הנה המחבר לא זכר רק אוקימתא ראשונה דרבה דמתנ"י מיירי באסקופת רה"י וכשהיא נדרסת ולכן התירו ואזיל לשיטתו בב"י שהסכים לדעת הרז"ה דמדחי תירוצא דאביי מהלכה וסובר דאפילו תוך ד' אמות אסור באסקופה שאינה נדרסת ואפילו באסקופת כרמלית וארוכה וטעמו משום דהרא"ש סובר כהרז"ה מדהעתיק דבריו וגם מסתימת הרי"ף משמע ג"כ קצת הכי. אמנם חפיתי ומצאתי הרבה ראשנים שהולכים בשיטת הרמב"ם שהעתיק תירוצא דאביי להלכה שמוקי למתנ"י באסקופת כרמלית דהיינו שאינה גבוה י"ט ואין דורסים עליה [ויש נ"מ בין נתגלגל לתוך ד' אמות ובין נתגלגל חוץ לד' אמות] הלא המה התוספות והרשב"א בחידושיהו על שבת והמאירי שם וכן הוא באור זרוע ומצאתי

שגם הר"ח בעירובין כתב תירוץ דאביי לעיקר וכן הסכים הגר"א בביאורו ע"ש. והנה לתירוץ דאביי מוקי הגמרא דדוקא באסקופה ארוכה דאז לא חיישינן שיעייל מר"ה לרה"י דרך האסקופה בלא הנחה בינתים אבל בלא"ה אסור ותמה הט"ז על הרמב"ם ואמאי לא זכר תנאי זה ועיין בב"ח ובביאור הגר"א ובית מאיר שתירצו דהרמב"ם מיירי בשלא היה רה"י מצד אחר של הכרמלית וכדמשמע קצת מלשונו שלא זכר שם איסקופה כלל [אמנם עדיין ק"ק אמאי השמיט מהלכותיו אוקימתא דגמרא דאיסקופת כרמלית הסמוכה לרה"י אינו מותר רק דוקא בארוכה ולפי מה שזכינו כעת לפירוש הר"ח ניחא הכל שהוא גורס שם בגמרא עוד תירוץ דאפילו בשאינה ארוכה שרי תוך ד"א ויתכן מאוד שהיה להרמב"ם גירסא זו ופסק כן משום דמתני' סתמא קתני] ומ"מ דינא דהמחבר שהעתיק תירוץ דרבה נראה ג"כ שאין לדחות דהא הרז"ה והרא"ש והטור הסכימו כן וגם באור זרוע כתב בהדיא דלהלכה נקטינן כתירוץ דרבה דמשום בזיון כתבי קודש התירו ואפי' חוץ לד"א וכמו שפסק המחבר :

* אם הכותל משופע - ואם נח ע"ג זיו שאין רחב ד' הוי מקום פטור ומותר להביאו אצלו :

* בענין שנח עליו - עיין מ"א מה שהעתיק בשם התוספות ועיין בחידושי הרשב"א שהביא בשם הרמב"ן שחלק על התוספות ודעתו דאפילו בשאין רבים מכתפין עליו מקרי הנחה בר"ה אכן הוא כתב דמסתברא כדברי התוספות עי"ש ובחידושי הריטב"א על עירובין משמע לכאורה דהוא סובר ג"כ כהרמב"ן עי"ש :

* גוללו אצלו - עיין במ"ב מש"כ בשם הגר"א והנה דעתו הוא דעת הר"ח והרמב"ן שהובא בהרה"מ פ"ג הלכה ט"ז עי"ש ודעת המחבר שלא הביא כ"ז פשוט משום דהרי"ף והרא"ש והרמב"ם כולם העתיקו מסקנת הגמרא דעירובין לדינא וטעמייהו נראה דס"ל כמו שכתב הרשב"א [בשבת דף צ"ז] בשם רב האי גאון דאף דקאמר הגמרא תניא כוותיה דרב חלקיה מברייתא הראשונה משמע דלא כוותיה עי"ש וסוגית הגמרא בעירובין משמע דנקטא לדינא כמסקנת רבא דכולה ר' יהודה היא בדקאמר שם בדף צ"ח ריש ע"א רישא וסיפא ר"ש ומציעתא ר"י ולא שכר הגמרא דברי ת"ק כלל ע"ש :

שנג

סימן

* ועירבו - הנה המ"א כתב דלמ"ד דמותר להחליף דרך מקום פטור שרי אפילו לא עירבו והוא מסימן שני"ה ס"ג בהג"ה הנובע מדברי המרדכי אבל רבים מאחרונים מפקפקין בזה עיין בספר מאמר מרדכי ונהר שלום וא"ר וכן הגר"א בביאורו בסימן שני"ה מצדד להלכה כדעת הרשב"א ודלא כהמרדכי עי"ש :

* מותר לזרוק - כתב המ"א צ"ע הא אין יכולין לערב יחד אלא א"כ יש פתח ביניהם שיכולין לטלטל יחד בלי זריקה כמ"ש סימן שע"ב ס"ד עיי"ש תירוצו ובקרבו נתנאל וכן במאמר מרדכי תירצו בפשיטות דמיירי כשהיה כמין גשר בחד צד מבית זה לבית זה שיכולין לטלטל מזה לזה :

* בכל גווני - עיין מ"ב והנה כל הסעיף מיירי בלמעלה מעשרה וכמ"ש במ"ב ואם הוא למטה מעשרה לענין כרמלית עיין בסוף סי' שמ"ט במ"ב ובבה"ל דשייך ג"כ לעניננו :

* וחלון הבית פתוח לו - עיין בביאור הגר"א דכ"כ הטור לפי שיטתו בסימן שמ"ה הט"ז ור"ל אבל לפי דעת הרמב"ם ויתר הפוסקים שהביאם בסוף הסימן זה אפילו אין הזיז נגד החלון כיון שהוא למעלה מעשרה טפחים איננו בכלל כרמלית אלא בכלל מקום פטור וממילא מותר להניח עלי' מר"ה ג"כ כדאיתא בירושלמי שהובא בתוספות עירובין פ"ט ע"ב ע"ש :

* ובעליון אין בו ארבעה - נ"ל דר"ל שאין בו ארבעה מצד עצמו אבל בצירוף החלון יש בו ארבעה ולכך אסור בשני צדדי החלון כשאר זיז שיש בו ארבעה ומה דמותר כנגד חלונו משום דהוי כחורי חלון דאי אין בו ארבעה אף ע"י צירוף החלון מותר להשתמש בכל הכותל כן איתא בהדיא בגמרא בתירוצא דאביי וכן מוכח במגיד משנה דלא נשתנית הגירסא לפי דעת הרמב"ם רק בקושית הגמרא ה"ד ע"ש אבל בתירוצא דאביי לא נשתנית כלום :

* ודוקא זיז וכו' - דסתמו אינו רחב והמשתמש אינו עומד שם עם הכלי ולכן לא חלקו חכמים שאפילו אם היה הזיז רחב ג"כ אסור ובגג ג"כ לא חילקו שאפילו אם היה רחב רק ד' טפחים ג"כ מותר להשתמש עליו בכל מיני כלים כן מוכח בריטב"א שהוא בב"י :

* בין רחב ובין קצר - לפי מה שפסק המחבר מתחלה גם ביוצא לאויר ר"ה מותר בין רחב ובין קצר ועיקר החידוש הוא דהכא מותר אפילו בכלים שאינם משתברין. והאמת הוא דדין זה הוא מלשון הרשב"א ואיהו ס"ל שם כדעת התוספות דבקצר אסור לר"ה בכלים שאינם שבורין וקאמר דלכרמלית מותר :

שנד

סימן

* א"כ תהא החוליא גבוה יו"ד - ואם הבור והחלון עומדים בדיוטא אחת [בשורה אחת] אסור להוריד הדלי מחלון לבור דהוי הושטה דאסור מרה"י לרה"י דרך ר"ה אפילו למעלה מעשרה [מ"א] וצ"ע דהא בירושלמי פרק הזורק איתא דמושיט לא הוי כ"א ע"י שנים כעין שהיה במשכן אצל הלויים שהיו מושיטין הקרשים מזו לזו אבל לא באחד שהושיט מרה"י

לרה"י דרך ר"ה והובא ד"ז בשבת דף ג' תוד"ה בעשותה עיי"ש ואולי
זכונת הירושלמי הוא רק לענין חיובא אבל איסורא איכא גם באחד
שהושיט וכעין זה כתב ג"כ הפמ"ג וע"כ המשנה דקאמרה היתר לכתחלה
הוא מיירי דוקא בשתי דיוטות :

* ורחבה ד' - באמת אפילו לא היתה רחבה ד' ג"כ מותר דמקום פטור
הוא [פמ"ג] ונ"ל דנקט משום דמשנה קאמרה אשפה שגבוה יו"ד טפחים
ואם לא מיירי ברחבה ד' אפילו לא היתה רחבה גבוה יו"ד טפחים ג"כ
מותר דמקום פטור הוא :

שנה

סימן

* וחלון פתוח וכו' - ודע שעיי החלון שהוא יכול להשתמש ממנו על
הגזוזטרא נחשב הגזוזטרא ג"כ כרה"י וכדלעיל בסימן שמ"ה סט"ז ועיי"כ
מן הבית מותר להוציא ולהניח ע"ג הגזוזטרא בכל גווני אבל מן הים
אסור לדלות ולהניח אף ע"ג הגזוזטרא אם לא עשו לה מחיצות
דמכרמלית לרה"י קמטלטל ואם לא היה חלון פתוח לה נחשב הגזוזטרא
לכרמלית ועיי"כ אף שהוא גבוה עשרה טפחים מן המים אסור להוציא מן
הבית עליי אבל מן הים מותר להביא עליה דמכרמלית לכרמלית
קמטלטל [כ"ז כתבתי לפי משמעות המ"א בסק"א דדמי זה להא דסימן שמ"ה סט"ז ואף לפי
משמעות איזה מן הראשונים (רמב"ם ותוס' בתירוץ אחד) דגזוזטרא שהיא למעלה מן המים וגבוה יו"ד
מהמים אם יש בה ד' על ד' נחשב ע"ג כרה"י אף שאין לה מחיצות תחתיה משום דבקיעת דגים אינה
בקיעה מ"מ כתב התו"ש דמותר לטלטל מן הים על גגה דמדרבנן שם כרמלית עליה לענין טלטול]
ועיין בסימן שמ"ה במ"ב שם שהבאנו דעת כמה פוסקים דסוברין דהיכא
שהז"ז הוא למעלה מעשרה נחשב למקום פטור כשאין חלון פתוח לה
וא"כ בעניננו מותר לטלטל גם מן הבית ע"ג גזוזטרא אם הוא למעלה
מעשרה :

* לשפוך ממנה - עיין במ"ב במה שכתבנו דאפילו אם הוא סמוך לרקק
שהוא ר"ה כן כתבו המ"א וש"א בשם התוספות מיהו בחידושי הרשב"א
מוכח דלא שרי לשפוך כ"א כשאין בצדו ר"ה הא בסמוך לר"ה אסור. ודע
עוד דלענין לשפוך על דופני הבית תלוי נמי בפלוגתא ולהיפך דלדעת
הרשב"א שם מותר אם המי שופכין ירדו מדופן הבית לנהר וליס דכחו
בכרמלית לא גזרו וכמו בספינה לקמן בסוף הסעיף ולדעת התוספות
אסור דכיון דהכא מכיון שירדו למטה לנהר או לים גזרינן אטו שיזדמן
לפעמים שישפוך על דופני הבית הסמוך לר"ה וגבי ספינה שאני שאין
מצוי שתהלך סמוך לר"ה ומלשון הרמב"ם פט"ו מהלכות שבת הלכה
ט"ו משמע ג"כ דשרי וכך סתם המחבר בסס"ג והרמ"א בסימן שני"ז
הביא דעת האוסרין :

* ואינו צריך וכו' - ובספר אלי רבה הכריע לעיקר בשם כמה פוסקים דגם
בזה צריך לעשות מחיצות ומ"מ נראה דהנוהג כדעת השו"ע אין למחות

בידו דגם הרמב"ן בחידושו בשבת העתיק את דברי הגאונים שהוא כדעת השו"ע וגם במאירי משמע שיש לסמוך על שיטה זו :

* זיז כל שהוא - וכ"ש אם יש לו דף ד' על ד' שעשהו למלאות דרך בו אין לך היכר גדול מזה לענין שיהיה יכול למלאות מן הים אפילו שלא על ידו וזהו לפי מה דאסיקנן לעיל לענין זיז דא"צ לעשות בו נקב ויכול למלאות אפילו שלא כנגד הזיז :

* אויר מקום פטור וכו' - ואפילו למאן דאוסר בסימן שמ"ו סוף ס"א הכא כיון דאיכא זיז כל שהוא הוי היכר ושרי [מ"א] ובביאור הגר"א חולק ודעתו דזה קאי רק להמתירין שם וכן הגאון רע"א הקשה על המ"א עי"ש ועיין בספר בית מאיר :

* וסגי בהיכר זיז - ואף דלעיל גבי גזוזטרא שהוא ג"כ למעלה מעשרה טפחים מצרכינן דוקא מחיצות גבוה יו"ד ולא מקילינן לומר דרך אויר מקום פטור הוא ממלא הכא בספינה הקילו ושם אמרינן גזירה אטו גזוזטרא שאין גבוה יו"ד טפחים [פמ"ג בשם ד"מ עי"ש] :

* אלא אם כן קשורות זו בזו - איתא בגמרא דאם נפסקו נאסרו [ופירושו בתוספות דהאי נפסקו היינו גם בשבת ולא אמרינן בזה הואיל והותרה הותרה ע"ש הטעם וכ"כ בחידושי הריטב"א וכן הביא המ"מ בשם הרשב"א [ויותר מזה מבואר בעבוה"ק שלו בשער הרביעי סוף אות ח"ית] אך הרא"ש פ"ק דעירובין הביא דדוקא כשנפסקו בחול ועיין באו"ז פ"ק דעירובין ועיין במ"א מה שכתב בזה ובלא"ה נראה שאין להקל אחרי שהרבה מחמירין] חזרו ונתקשרו בין שוגגין בין מזידין חזרו להיתירן הראשון ועיין בפירש"י שם דלפי מסקנת הגמרא אם נתקשרו במזיד אסורין לטלטל אכן לפי דעת התוספות והרא"ש וכפי מה שפסק השו"ע בסימן שפ"ב ס"ג אפילו במזיד מותרין לטלטל :

* וצריכים לערב ביחד - כתב המ"א דלמ"ד דשרי להחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן מותר בכאן למעלה מיו"ד אפילו לא עירבו ולמעשה אין לסמוך ע"ז חדא דרבים מאחרונים סברי דאין מותר אף לדעה זו כמו בשנח באמצע וכמו שנכתוב לקמיה בס"ג בהג"ה במ"ב והכא הלא איירי בלא נח ועוד בספר נהר שלום בסימן שני"ג מפקפקין על העיקר סברא לגמרי וסובר דאינו תלוי כלל זה בזה דהיכא דהאיסור הוא משום חסרון עירוב אין נ"מ כלל מה שמפסיק באמצע מקום פטור דלא עדיף זה מאלו הוי שתי רשויות סמוכות זו לזו לגמרי :

* וע"ל סימן שע"ו ס"ד - ר"ל דשם מבואר נמי בשו"ע לאסור ולאפוקי מדעת הר"י מקינון שהובא שם בב"י שמתיר בזה אמנם בספר בית מאיר מסיק להלכה כדעת הר"י מקינון אם ידוע לו שהוא גבוה ג' ואינו רחב ארבעה טפחים ע"ש :

* אמת המים - וה"ה נהר [מ"א]:

* העוברת בחצר - דע דלפי המבוי בפוסקים לאו דוקא שעוברת פה מעולם דה"ה בשנפרץ מאיזה נהר שטף מים ועוברת דרך החצר משני הצדדים כמו אמת המים ג"כ דינא הכי ומ"מ אפשר דאם הוא משער שיתעכב המים רק משך יום או יומים לא גזרו ע"ז שיהיה כרמלית וצ"ע:

* אין ממלאין ממנה וכו' - אבל בחצר מותר לטלטל אף אם לא עשו שום תיקון ולא אמרינן שיהיה אסור משום שפרוץ במלואו לכרמלית משום דאמרינן דדופני האמת המים שהם עמוקים עשרה נעשו מחיצה להפסיק בינה ולחצר. ולענין לטלטל בחצר אפילו אם היה נפרץ כותלי החצר כנגד האמת מים משני הצדדין ביתר מעשרה גם כן שרי לטלטל בחצר שהרי החצר מוקף מארבעה רוחותיו [דהיינו ג' כותלי החצר ודופן הרביעי הוא מאמת המים גופא כנ"ל] מ"א בשם הראב"ד ולפלא על הח"א בסימן נ"ג שהעתיק דין זה רק בנפרץ מצד אחד מכותלי החצר דפשוט דלפי טעם הראב"ד אפילו בנפרץ משני הצדדין. עוד כתב המ"א דהא דאמרינן שדופני האמת המים נחשב לדופן להתיר הטלטול בחצר הוא אפילו במשופע אכן דוקא אם מתלקט עשרה טפחים מתוך ד' אמות אבל אם משופע ביותר שמתלקט עשרה מתוך חמש אמות לא הוי כמחצה וממילא אסור לטלטל בחצר:

* מותר למלאות ממנה בחצר - פרט זה אינו מוסכם מכל הפוסקים עיין בב"י דהוא רק לשיטת התוס' והרא"ש ובריטב"א כתב על פירושם דהוא דוחק גדול ואפשר משום דהוא מילתא דרבנן סמך השו"ע עליהם:

* חצר שפחותה וכו' - מיירי שהמים שנשפכין בתוך החצר יורדין תחת כותל החצר לר"ה אבל אם מבונה תחתית החצר בטוב והמים לא יזוב שם בודאי שרי וכן משמע בעבוה"ק:

* שתהא חללה מחזקת סאתים - וצריך שיהיה החלל מחזק סאתים קודם שיגיעו המים להנקב שעל שפתה שבו יוצא הקילוח לר"ה שאם הנקב סמוך לקרקע של הגומא א"כ תיכף ששופך לתוכה מעט מים יצא לחוץ על ידו [רבינו יהונתן בפירושו ועיין ברש"י ד"ה מן הנקב וברשב"א ומ"מ לדינא קרוב הדבר דגם הם מודים לדברי רבינו יהונתן וכן פי' הברטנורה] מיהו בירושלמי על מתני' זו לא משמע כפי ר"י לכאורה עי"ש:

* ויפלו המים מידו למקום פטור - בב"י בשם הריטב"א איתא דחלל הגומא נחשב כרה"י דכיון דפי הגומא הוא בתוך החצר הוי הגומא בכלל חורי רה"י ומשו"ע משמע דאף כשהוא עושה פי הגומא בחוץ כל שסמכה לחצר ואין ביניהם ר"ה הוי הגומא ששופך בה מקום פטור [פמ"ג] ולענ"ד

לא נהירא דבריו כלל דאף לדעת השו"ע בעינן שיעשה פי הגומא מבפנים וכן משמע פשטיות המשנה דאיירי לענין שפיכת המים בתוך החצר וכן בעבודת הקודש וברבינו ירוחם משמע כן וגם עיקר דינו לא ידענא אי שרי לשפוך מים מבחוץ לתוך הגומא אחרי שעיקר חלל הגומא מכוסה בנסרים ולמעלה הוא ר"ה אטו אם יש סדק בכיסוי הגומא לשפוך המים בתוכה יתבטל ממקום זה מלמעלה שם ר"ה ולכאורה אדרבה אם הגומא מגולה יש עליה שם מקום פטור כשאינה רחב ד' על ד' או שם כרמלית כשאינה גבוה עשרה אבל כשמכוסה בנסרים מאי מהני ובשלמא לפירוש הרמב"ם שעושה כמין קובה מלמעלה במקום הזה בודאי לא ניחא להילוך אבל לפי מה שכתב בשו"ע שמכסה בנסרים צ"ע בעיקר דינו אם מותר בזה ובעיקר סברת הריטב"א שכיון שפיה בחצר מיקרי חורי רה"י עיין במאמר מרדכי ובבית מאיר שפקפקו בזה :

* יכול לשפוך בה וכו' - היינו שמותר לשפוך בחצר ואע"ג דאפשר שיצא המים מתחת כותל החצר לר"ה לא איכפת לן וכ"ש אם ישפוך בגומא עצמה [פוסקים] :

* שמכוסה ד"א במשך וכו' - וה"ה אפילו אם בר"ה אינו מכוסה אלא שבחצר שיעור אורך הביב עם החצר הוא ד' על ד' :

* אפילו ע"פ הביב - ומסתברא שמותר אפי' אם החצר פחות מד"א ומותר אפילו לשוף תוך החצר כיון שיכול המים לירד משם לתוך הביב ודומיא דמקילינן לעיל לשפוך בחצר כשיש עוקה ואפילו העוקה היא מבחוץ :

* ולהרמב"ם וכו' - ולשיטה זו לעיל בס"א לענין גומא אין מותר לשפוך תוך החצר כשאין עושה גומא אלא כשמחזקת החצר ד"א על ד"א מרובע ולא כדעת המחבר לעיל בס"א דמתיר אריך וקטין [הגר"א וכן מוכח בגמרא בהדיא] אך לדינא משמע מהאחרונים דלא נקטינן כהרמב"ם אלא כרוב הפוסקים :

סימן שנח

* לדירה - עיין מ"ב ושעה"צ והנה במתניתין ר"פ מבואר כמה דברים שהם מוקפים לדירה דהיינו דיר וסהר ומוקצה וחצר וכן פסי ביראות ובכל הני אפילו ביותר מסאתים מותר לטלטל בהם וכל אלו אינם מקורים ואעפ"כ כבית דירה דמיא וכתב רש"י בטעמו של דבר דפסי ביראות הואיל ומימיהן ראויין לשתית אדם תשמיש דירה מעלייתא היא וכן דיר וסהר וכו' משום דהוא אויר שתשמישו לדירת אדם לכניסה ויציאה תמיד ע"כ והדבר צריך ביאור במקצת דבשלמא בחצר שייך טעמא משום דבחצר מונחים כמה וכמה דברים שצריך לו בכל שעה ושעה ובשביל זה מקרי דירה וכמו כן מוקצה שהוא רחבה שאחורי בתים שגם שם מונחים צרכי דירתו אלא שאין תשמישו תדיר כמו חצר וכמו שכתב

הריטב"א בפרק בתרא בשם רש"י וז"ל רחבה שאחורי הבתים קרי מוקצה לפי שאין משתמשין בה תדיר ומשימין שם עצים לאוצר עכ"ל אבל דיר וסהר מאי טעמא וצ"ל דגם שם אע"פ שאינה שייכא כלל לביתו אעפ"כ כיון שיוצא ונכנס שם תדיר לעיין על הזבל ואגב לחלוב אותם ולגזוז אותם (עיין שביעית פ"ג בר"ש) כמקום דירתו דמיא וצ"ל לרש"י דרחבה אינו דומה לקרפף דאע"ג דגם קרפף עשוי להכניס שם עצים לאוצר כפירש"י גופא מ"מ כיון דקרפף הוא חוץ לעיר מסתמא כשמכניס שם עצים אין דעתיה עליהם להשתמש בהם מיד מאחר שהניחם חוץ לעיר ולהיפך ברחבה שאחורי הבתים שם מסתמא הניח את העצים שבדעתו להשתמש מהם בכל שעה ושעה ויכנס שם בכל עת ומשו"ה צרכי דירתו

הוא [אך שזה תימא דהא רחבה שאחורי הבתים מבואר בש"ס דף כ"ד דאין מטלטלין בו אלא בד"א וצ"ל דמתניתין מיירי בפתח ולבסוף הוקף וכמסקנת הש"ס שם אלא דא"כ מאי עדיפותא דמוקצה מקרפף הא גם קרפף אי פתח ולבסוף הוקף מהני וצ"ל משום דהאי קרפף דמתניתין מיירי בחוץ לעיר וא"כ ליכא שם שום פתח ולהכי קפסיק דקרפף אינו מוקף לדירה ורחבה מוקף לדירה דרחבם ע"פ רוב פתח לה פתח מאתר שצריך לה לתשמישי ביתו אלא דבאמת מלשון הש"ס דקאמר רחבה אין מטלטלין ור"י אמר אי פתח לה וכו' משמע לכאורה איפכא דע"פ רוב אין פתח פתוח לרחבה ומשו"ה החליט ג"כ דאין מטלטלין וצ"ע לרש"י ועיין בפיר"ח דמפרש פ"י אחר במוקצה] ודע דברבינו יונתן כתב וז"ל דיר שיש לו מחיצות ובית בתוכו לרועה שלהם עכ"ל ומשמע מיניה דטעמא דדיר משום דיש שם דירת אדם ולא משמע כן מפירש"י אלא דבכניסה ויציאה תמיד לשם לטפל אודותם סגי וכן בריטב"א כתב וז"ל הואיל והרועה עומד עמהם שם תמיד חשיב היקף דירה ע"כ משמע ג"כ כמו שפירשנו משום דעומד שם תדיר לשמשם ולא משום שיש לו עוד שם דירה וכן משמע שם עוד בריטב"א בתחלת דבריו עי"ש היטב. ודע עוד דסברת רש"י לענין פסי ביראות משום דמימיהן חזו לאדם תשמיש דירה מעליותא היא אינה מוסכמת לד"ה דלפי דעת התוספות דף י"ח בד"ה אפילו לתירוץ בתרא דבכי האי גוונא לא חשיב מוקף לדירה עי"ש שהקשו מהאי דחבלים ובפסי ביראות לא הקילו אלא משום מצוה עי"ש וכן הסכים בריטב"א דף כ"ב וכן נוטה דעת הרשב"א בחידושו שדירת שעה כי האי לשתות או להשקות הבהמה לא חשיבא דירה כלל. ובעיקר מאי דמשמע מרש"י דדוקא דירת אדם חשיבא דירה ולא דירת בהמה צ"ע לכאורה מנא להו הא ואמאי לא נימא כפשוטו דדיר וסהר כיון שהם מיוחדים לדירה לבהמות בשעה שהם באים מן השדה וללינת לילה אינם בכלל כרמלית ור"ה דליגזור בהו מידי ובאמת ברמב"ם פט"ז לא נזכר מאומה מזה דבעינן דירת אדם וכן מצאתי ברשב"א בחידושו שהביא משם רש"י וז"ל פסין נמי מוקפין לדירה שהבהמה עומדת שם עכ"ל ואף שברש"י שלפנינו ליתא לדברים אלו אדרבה רש"י דחיק לפרש משום דהמים חזי לשתית אדם עכ"פ לפני הרשב"א היה גירסא זו ושמעינן מזה דבעמידת בהמה גופא נחשבה דירה ולפי שיטה זו א"צ כלל לדחוק כמו שכתבנו לעיל משום דמטפל שם תמיד מקרי דירת אדם זהו דוחק דהלא הכל יודעים דשלא לשם דירה הוא שם דהלא עיקר היקף הדיר בשביל בהמות נעשו אלא דממילא כשישנו שם בהמות צריך אדם לטפל בהם וא"כ עכ"פ ההיקף לא נעשה בשביל דירת אדם ואפ"י לשיטת רבינו יהונתן דמיירי דהשומר יש לו שם דירה ג"כ לא ניחא כ"כ דמאי עדיפא דירה זו מדירה שהיא לשמירת השדות דלא מהני

להני מפרשים גופא והכי פסקינן לקמן בריש סי' שס"ב ומה לי שמירת השדות ומה לי שמירת הבהמות אלא די"ל דלר' יהונתן ניחא דלדידיה אפשר דגם בשמירת השדות חשיבא דירה אם השומר יושב שם תמיד יום ולילה וכדמשמע בפ' בתרא [במשנה שם אילן המיסך שכתב שם לפי שהוא אינו מוקף לדירה כלומר לדור בו יומם ולילה וכו' וכמו שכתב התו"ש וכעין זה משמע ג"כ קצת בפ"ב ד"ה ובלבד שיש שם לו שמירה וכו'] והכא מיירי שהשומר יושב שם תמיד וכ"ז דוחק דכיון דדיר וסהר הם דבר המטלטל היום כאן ולמחר כאן כמו שפירש"י במתניתין דוחק גדול לומר דהוא דירה קבוע ליום ולילה לשומר אכן לשיטה זו ניחא הכל. אח"כ מצאתי לבעל נו"ב מ"ת באו"ח סימן מ"ז שהביא דעת הגאון בעל אור חדש שמצדד ג"כ דדירת בהמה עצמה ג"כ מקרי דירה לענין יתר מבית סאתים ובעל נו"ב"י שקיל וטרי בדבריו והעיר ג"כ מה שכתבנו בזה לפי שיטת ר' יהונתן וגם כתב דלא מצא בשום פוסק שיזכור דההיתר דיר וסהר הוא משום שהרועה דר שם ע"ש ועכ"פ בעיקר הדין גם הנוב"י לא השיג עליו בהדיא רק שפקפק על ראיותיו ולענין עובדא דידיה ע"ש וצ"ע למעשה :

* או שפתח לו פתח - עיין בפמ"ג שמסתפק לומר דאפשר דה"ה חלון ובאמת אף דבא"ר ובעו"ש כפי מה שהביאו ממבי"ט משמע דה"ה חלונות מ"מ זהו דבר חדש ובש"ס לא נזכר רק פתח ויש לומר דדוקא פתח ומשום דמנכרא מילתא שחשב להשתמש במקום שלפני הפתח משא"כ חלונות שעיקרן לאור עשויות וגם א"א להשתמש דרך החלונות בקבע לא מקרי ע"ז היקף לשם דירה ושפיר עביד הפמ"ג דנשאר בזה בצ"ע ומ"מ אף אם נימא דמהני דוקא בשמשתמש עכ"פ דרך אותו חלונות לקרפף אבל אם אינם עשויין רק להביט על ידן לקרקף בודאי לא מהני :

* מביתו - אם נפלה מחיצה החיצונה של הבית ונשאר מחיצה הפנימית אינו מועיל דלא נעשית לבראי אלא לגואי [מ"א] :

* ואח"כ הקיפו - אבל אם הקיף ואח"כ פתח לו פתח מביתו לא מהני. ואם מתחילה הקיף הקרפף מג' רוחותיו וברוח רביעית העמיד בית ופתח בו פתח מצדד בפמ"ג דמהני והטעם דכיון שקודם שהעמיד שם מחיצת הבית היה רוח זה פרוץ יותר מעשרה וממילא לא נחשב ההיקף לכלום ונמצא עתה כשסתם רוח זה בכותל הבית נחשב עתה היקף לדירה :

* ואם קשה לו לפרוץ הכותל - הגר"א בביאורו חולק על עיקר תקנתא זו דתה"ד ומקורו הוא מהא דשס"ב ס"ב דתל ה' ומחיצה ה' מצטרפין וכן הוא בש"ס עירובין צ"ג גידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפין ולא אמרינן דכיון דהתל הוא פחות מ"י נחשב כשאר שטח הקרקע והכל דורסים שם ולא שייך לצרפו עם המחיצה שעל גבה וע"כ דלא אמרינן כן והטעם דכל תל שהוא למעלה מג"ט לא אמרינן עליה ארעה סמיכתא ואינו מקום מדרס לרגלי ב"א וע"כ אדרבה כשמצטרף עליו עוד מחיצה מצטרף גם הוא להשלים לעשרה וא"כ ה"נ בנידון דידן כששופך עפר סביבות הכותל בפחות מ"י"ט לא ממעט לכותל ולא אמרינן דמקום מדרס הוא לב"א

וכקרקעית הקרפף דמי דכיון שהעפר גבוה מג"ט לא ניחא תשמישיה שם ולא מבטליה לכותל אלא דמי כמו שהכותל נתעבה ונתרחב במקום הזה ואפשר היה לומר דלתה"ד מיירי הגמרא דוקא היכא דהגידוד אינו יוצא מחוץ למחיצה ברוחב ארבעה טפחים דליכא שם דריסת רגלי ב"א ולהכי מצטרף למחיצה אבל ג"ז אינו דהא קי"ל בשבת דף ק' תל המתלקט עשרה טפחים מתוך ד"א חשיב כמחיצה גמורה ובנידון דידן מקרקע הקרפף עד ראש החומה ליכא ד"א והוי מחיצה גמורה [אם לא דנדחוק לומר דתל שבריאיתו כך שאני והיכא שעושה מחיצה ע"ג תל בעינן דוקא שהמחיצה לא יהיה מתרחק משפת התל ד' טפחים] ואולי דסברת תה"ד דהיכא שמטיל עפר בכיון כדי לבטל המחיצה עדיף טפי. עוד הקשה אתקנתא דחוזר ולוקח העפר שמסיים הרמ"א דאין זה מועיל כלום לפי המבואר בסי"ד דאם בנה מחיצה חדשה לשם דירה באורך עשרה ונפלה חזר הדבר לאיסורו אף שנשאר מחיצה הישנה ומשום דלא הוקפה לדירה והרי שם במחיצה חדשה שעשה דמי כאלו פורץ מחיצה הישנה ומבטלה [ומטעם זה סגי במחיצה אורך יותר מעשר ולא בעי מחיצה על כל אורך הקרפף] וכמבואר ברא"ש להדיא ומזה נובע דברי המחבר בסעיף וי"ו (עיין בטור וב"י) ודמי ממש לנידון דידן ששופך עליה עפר ומ"מ לא אמרינן כשתלקח המחיצה חדשה תחשב הראשונה כאלו נבנתה מחדש לשם דירה וכמו כן הכא אף אם ניקח העפר מ"מ הכותל לא הוקף מעולם לשם דירה. וראית תה"ד מנבלעו התחתונות דחשבינן העליונות לשם דירה אינה מוכרחת דשם עכ"פ הוקפה העליונות לשם דירה אינה מוכרחת דשם עכ"פ הוקפה העליונות לשם דירה אלא דלא הועיל בשעתה משא"כ הכא דלא הוקפה מעולם לשם דירה זהו שיטתו של הגר"א למעיין בו. ונראה לענ"ד דסברת התה"ד דלא דמי להא דסי"ד דהכא כיון ששפך עליה עפר נתבטלה לגמרי שהרי עתה דריסת רגלי ב"א במקום הזה ואח"כ כשמפנה העפר הרי הוא ממש בונה אותה ולשם דירה ודמי ממש למחיצה חמשה וחפר בקרקע חריץ והשלימה לעשר דמה לי אם משלים בקרקע ומה לי שמשלים בכותל שנמצא בקרקע משא"כ בההיא דסי"ד דמחיצה הראשונה עומדת תמיד אלא דבשעה שעשה מחיצה באורך עשרה דמי כאלו ביטל מחיצה הישנה שבכל אורך הזה ולפי זה אם נפלה המחיצה מאין יבוא ההיתר במחיצה הישנה הלא לא עבד בה ולא חידש בה שום דבר ולא היתה לשם דירה מעולם זהו הנלענ"ד סברת התה"ד וכל הפוסקים שהעתיקוהו להלכה:

* וה"ה לחופר בו בור - עיין בחידושי רע"א שהביא דמדברי התוספות משמע דממעט אבל אין זה השגה על המחבר מה שלא הביאם דהרשב"א והריטב"א כווננו באמת בחידושיהם לדחות דברי התוס' והביא הרשב"א ראייה לשיטתו מן הירושלמי עיי"ש והגר"א כוון לזה מדעתיה עיין בו סקכ"ח:

* באורך עשר - הוא סברת הרא"ש בהלכותיו דבשיעור כזה די להתיר הקרפף ואע"ג שאינו כותל שלם מ"מ לא גריעא מפרץ עשר וגדרה דמהני ואפילו לא בבת אחת כגון דפרץ אמה וגדרה ופרץ אמה וכו' ואע"ג דהמחיצות לא נתבטלו מעולם שהרי לא פרץ בפעם אחת אעפ"כ כיון

שבין הכל יש כעת שיעור באורך יותר מעשר לשם דירה סגי וכמו כן הכא יש כותל חדש בשיעור כזה זהו סברתו למעיין בו והרי"ו והטור העתיקו דבריו וצ"ל לדידה דמיירי עכ"פ בשלא היה מרוחק כותל החדש מכותל הישן יותר מעשר אמה דאל"כ איך שייך לומר דבבניית כותל החדש דמי כאלו פרץ כותל הישן הלא אי אפשר לומר כן דהא גם עכשיו אם יפרץ באמת במקום הזה בכותל הישן יאסר כל הקרפף שהרי הוא פתוח לעלמא והכותל החדש לא יכול לסתום שהרי אינו מכותל לכותל ובמקומו אינו סותם שהרי אפשר לכנס מצדדיו ושם הוא פרוץ ביותר מעשר אלא דמיירי בשלא היה מרוחק ביותר מעשר ובזה אם אפילו באמת יפרוץ בכותל הישן ג"כ לא יאסר הקרפף שהרי כותל החדש סותם בפני הבאים מן החוץ ואף שאפשר לכנס בקרפף מן הצדדים במקום שכלה כותל החדש מ"מ מאחר ששם אינו פרוץ ביותר מעשר הוי ליה כפתחים שאינו אוסר. ודע דהריטב"א בחידושיו חולק ע"ז דמשמע שם דעתו דבעינן שיהיה משוך כותל החדש נגד כל הכותל הישן נוסברתו דאין זה דמיון לפרץ אמה שהרי מ"מ פרץ בכותל הישן וחדשה בשיעור כותל הגון דהיינו יותר מ"י אבל בזה שהכותל הישן במקומו עומד אין תבטל בשביל שבנה בתוך הקרפף איזה אמות כותל וגם עתה אחר הבנין לא נשתנה הקרפף בכלום לא בכתליו ולא בפנים שהרי גם עתה נמשך מקום הזה שבין כותל הישן לכותל החדש עם שאר הקרפף ומשתמש שם כמו בתחלה ע"כ מפרש שהעמיד מחיצה לכל אורך הכותל וזה בודאי מהני שהרי כותל הישן לא מהני השתא ולא מידי] וכן משמע קצת מרשב"א בחידושיו בסוגיא דאבורנקא בדף כ"ה עיי"ש וכן בכמה ראשונים שהעתיקו דינא דגמרא לא הזכירו חידוש זה דהרא"ש ומשמע לכאורה שהם מפרשים כפשוטו ומ"מ המיקל כדעת השו"ע לא נפסיד שכן בהרה"מ פט"ז מהל' שבת דין ח' משמע שסובר כהרא"ש וכן באשכול בהלכות עירובין פסק ג"כ בהדיא הכי :

* הוי מיעוט - עיין במ"ב שכתבו אפילו במקצת כותל ופשוט הוא דהא עכ"פ נתמעט השיעור דיותר מסאתים וכן מצאתי בגאון יעקב בעירובין בסוגיא זו אלא שהוא חקר דאפשר בפורתא סגי או אפשר דעכ"פ ד' ע"ד טפחים בעינן דהוא שיעור מחיצה עיי"ש ולענ"ד בעינן רוחב ג' וגבוה עשרה מההיא דעמוד ואפשר דהוא ס"ל דעדיפיה מעמוד מ"מ מחוורתא כמו שכתבנו, ועיין בגאון יעקב שכתב דעד כאן לא פליגי רבה ורבא אלא בטח בטיט אח"כ וכדי להתיר את הקרפף דבזה ס"ל לרבה דאי אפשר להתיר קרפף הנאסר אלא בשיכול לעמוד עכ"פ בפני עצמו אבל אם בשעת עשית הכותל טח בטיט מותר לכו"ע ואפילו באינו יכול לעמוד בפני עצמו דדמיה לכותל עב עיי"ש ומסתברא כוותיה אכן מה שחידש עוד שם שני דינים בעינן זה יש לעיין בזה :

* קרפף יותר מסאתים שהוקף לדירה וכו' - ואם הוא רק בית סאתים אפילו נזרע כולו מותר לטלטל בכלים ששבתו בתוכן דאף שהזרעים מבטלי שם דירה הרי בשטח שהוא רק ב"ס לא בעינן כלל שיהא מוקף לדירה [ומסתברא דאפילו אם לא הוקף כלל לשם דירה ג"כ מותר אף שהזרעים בתוך הקרפף] וכ"ז לענין כלים ששבתו בתוכן אבל כלי הבית להקרפף או מקרפף לבית אסור דכיון דנתבטל ממנו שם דירה ע"י הזרעים קרפף ובית שתי רשויות הן ואפילו הוא פחות מב"ס ג"כ דינא הכי כן מתבאר מדברי הרא"ש וכן

פסק השו"ע לקמיה בסעיף יו"ד ושלא כדעת הר"ח המובא בתו"י דף כ"ג
ע"ב דבבית סאתים הזרעים לא מבטלי שם דירה :

* אבל אם נזרע וכו' - עיין בת' דבר שמואל שמצדד להקל בעיר מוקפת
חומה ששם אין זרעים שבתוך העיר מבטלי להיקף דירה של חומה נומיירי
במקום שהבתים נבנים מתחלה ואח"כ הקיפו בחומה דהוי הוקף לדירה וכמבואר בס"י ת"א וכמו
שכתב בספר מור וקציעה] והח"צ העתיק דבריו בסימן נ"ט ואף שמתחלה גמגם
בדבריו אעפ"כ לבסוף הסכים עמו בשעת הדחק שאי אפשר בשום אופן
לתקן שלא יכשלו רבים ואחריו החזיק בנו הגאון יעב"ץ במו"ק ונראה
דמיירי שאין מקום הזרוע גדור במחיצות אלא פרוץ לחומת עיר דאל"ה
בודאי לא מהני היקף של חומה כיון שאין החומה מחיצה של מקום
הזרוע אלא יש מחיצות אחרות והזרעים משויים לאותם מחיצות
כמחיצות שלא נעשו לשם דירה בודאי אסור ואף דבמו"ק משמע שלא
כדברינו לענ"ד נראה הדבר פשוט כמו שכתבתי אח"כ מצאתי בספר בית
מאיר [במה שכתב אודות הפ"ת] שכתב ג"כ בהדיא כדברינו ובפרט שעיקר קולא
דהיקף חומה אינו דבר ברור כלל שעיקר סמיכתם הוא אשיטת הרא"ש
והמרדכי דאפשר גבי חצר לא נתבטלו כלל המחיצות משום זרעים ואף
שבטור החמיר בדבר היינו לחומרא בעלמא וסוברים דהיקף של חומה
עדיף טפי עיי"ש בח"צ ובמו"ק שמבואר כדברינו אכן לפי מה שהבאנו
בשעה"צ שפשטות דברי כמה ראשונים שאין שום חילוק בין קרפף לחצר
דקרפף שהוקף לדירה נמי חצר גמור הוא ואעפ"כ זרעים מבטלי
למחיצות דידיה וה"ה חצר ממש ולפ"ז מנ"ל להקל בחומה ממש וגם
בספר מאמר מרדכי ובספר שיורי ברכה אין דעתם נוחה להקל אף בהיקף
של חומה לכן עכ"פ אין להקל יותר ממה שכתבנו למעלה :

* הזרעים מבטלין הדירה - לא נתבאר בפוסקים אם הזרעים מבטלין
לגמרי המחיצות של דירה וא"כ אפילו בסוף הקיף שכבר הוציאו הזרעים
מ"מ אסור לטלטל שהרי הזרעים ביטלו את ההיקף שהיה לשם דירה
וא"כ אם ירצה לטלטל צריך לפרוץ בכותל עשר אמות ולחזור ולגזור
לשם דירה וכמבואר בס"ב או אפשר דהזרעים אינם מבטלים את ההיקף
של דירה אלא דההיקף של דירה אינו מועיל כ"ז שיש בו זרעים משום
דאין אדם דר בזרעים ותיכף שנסתלקו הזרעים חזר הקרפף להתירו
שהוקף מתחלה לדירה נוממה דקיי"ל בנבלעו התחתונות והעליונות קיימות דמהני אף
דבעת שנעשו לא הועילו כלל מ"מ לבסוף כשנסתלקו התחתונות מועילות העליונות וא"כ ה"ה הכא
אף דבעת הזרעים לא הועילו המחיצות כשנסתלקו מהני אבל באמת אין ראיה דהתם לא ביטלו
מעולם התחתונות להעליונות אלא דבעת שהיו התחתונות היו העליונות ללא הועיל וע"כ כשנסתלקו
התחתונות נשארו העליונות שהוקפו לדירה על מדרגתן משא"כ כאן אפשר שהזרעים מבטלי להדירה
וכדלקמן] ומלשון הרשב"א בעה"ק שכתב שהזרעים מבטלין את המחיצות
משמע דלעולם אסור דדמי כמאן דהוקף שלא לשם דירה וכ"כ בלשון
הזה בעל המאור לענין מים הרי הם כזרעים אם אין ראויין להשתמש
עיי"ש וכן משמע מלשון פיר"ח שכתב בא זרעים ודחה את ההקפה
שהקיפו לשם דירה ומכל אלה משמע דבזריעתו נתבטל הקפתו לדירה
לגמרי וממילא אפילו ירצה בחורף להשתמש בו תשמישי דירה דרך פתח
הבית הפתוח לתוכה ג"כ לא מהני עד שיבנה מחדש לשם דירה ואפילו

אם יסכים בדעתו שלא לזרוע עוד לעולם ג"כ לא מהני במחשבתו לבד ובעיני שיפרוץ בה כשיעור המבואר בס"ב. ונראה דאפילו בחצר נמי הדין כן דכיון שזרע בטיל ליה מחיצות שלו והוי כקרפף בעלמא ואף דבחצר מספקא ליה להרא"ש ואפילו במקום הזרוע מ"מ רוב פוסקים חולקין ע"ז וכמו שכתבנו בשער הציון ומ"מ בחצר פחות מבית סאתים אפשר דיש לצדד להתיר אחר שנסתלקו הזרעים עיין ברא"ש דמסתפק אם אמרינן כלל לענין פחות מב"ס דזרעים מבטלי ליה ונהי דמצדד לבסוף להחמיר בזה מ"מ בזה שגם נטלו הזרעים וגם הוא חצר ולא קרפף מסתברא דהמיקל בזה אין למחות בידו :

* דינם כזרעים - עיין מה שכתבנו במ"ב דאם עמוקים י"ט בשפתם הם עצמם נעשים מחיצה והוא ממ"א כאן וש"א וכן כתב עוד בסימן שני"ו סק"ב בשם הראב"ד בהשגות פט"ו מהל' שבת וכן מצאתי להרשב"א בחידושו בפ"ק דעירובין דף י"ב וכן כתב ג"כ הריטב"א בסוגיין בסברא שניה בשם רבו [ודלא כמשי"כ בסברא הראשונה עיי"ש] ומה שכתבתי בדינא דמתלקט יו"ד מתוך ד' ג"כ מבואר במ"א בסימן שני"ו והעתיקוהו כמה אחרונים אכן בריטב"א בסוגיין לא סבירא ליה כן שכתב שם דאם היה החצר סמוך לעומק של עשרה בתוך ג' טפחים נמי שרי דהוי כלבוד והרי החצר כמוקף מחיצה עכ"ל וזה דלא כשיעורא דמ"א דהא הוא כתב דאפילו אם מתלקט עשרה מתוך ד' נמי הוי מחיצה וצ"ל דס"ל להריטב"א דלא אמרינן מתלקט עשרה מתוך ד"א רק גבי תל או חריץ שהולך בעומק ובלא מים מנכרא מחיצתא טפי משא"כ כשממולא במים כעניננו ולא דמי לבור מלא מים דאיתא בגמרא דהוי רה"י גמור דשם מנכר טפי לפי שהולך העמק בשוה וכעין שכתב האי טעמא בסברא קמייתא עיי"ש ודוחק וצ"ע למעשה :

* והוא שיהא בעומקם י"ט - דעה זו נובעת מדברי הרשב"א בעבודת הקודש וכן הסכים המגיד וכן מראין דברי רש"י בסוגיא וכן הוא משמעות הריטב"א שם מדקאמר דבפחות מזה בטל לחצר [ודברי ק"י סק"ז שהוכיח מדבריו ההיפוך אינו מובן] אכן לעומת זה יש באמת כמה ראשונים שחולקין ע"ז הרא"ש [וכפי מה שהעתיק בפסקי הרא"ש וכמו שכתב בק"י] והטור והריטב"א בשם יש מפרשים דהא דקאמר בש"ס עומקן ל"ד אלא למקומם קרי עומקם ומשום דלא אפשר למים בלא שום עומק עכ"ל והיינו אפילו פחות מי"ט כדמוכח שם מהריטב"א לפירוש זה עיי"ש עיי"ש בדבריו והנה יש מפרשים זה שהביא הריטב"א הוא הראב"ד כדמבואר בחידושי גאונים קדמונים [מובא בראש ספר מעשה רוקח] וכ"כ הרז"ה במאור ועיי"ש עוד בחידושי גאונים שכן הוא ג"כ דעת ספר הבתים ודחה הוכחת הרשב"א מההיא דרקק דאם אמרו בר"ה שתשמישו בהילוך וכשהוא בפחות מי"ט ראוי לילך עיי"ה הדחק ושמיה הילוך לא נאמר כן בקרפף שתשמישו לדירה דאם יש בו רקק מים אפילו בפחות מיו"ד טפחים כיון דאינו ראוי לתשמיש נתבטל שם דירה ממנו עכ"ל וכן מוכח ברא"ש סברא זו עיי"ש וא"כ יש כנגד סברא קמא הרז"ה והראב"ד דמסתברא דאפילו לסברת הרא"ש ודעמיה דאפילו בפחות מיו"ד נמי אסור מ"מ

מודו בפחות מג' דאינו אסור דכארעא סמיכתא היא וגם אינו קשה להשתמש שם בתשמישין של חצר :

* שמקום המחיצה מייתרו - צע"ג שהרי סתם כתלים של חצר וקרפף אינו עב אמה וא"כ לפי פסק הרא"ש בסוגיא דנזרע רובו דכל שאינו יתר על ב"ס אמה לא מקרי יתר על בית סאתים א"כ אמאי אמרינן הכא דמייתרו וכן פסק המחבר לעיל בס"א כהרא"ש לענין ארכו יתר על רחבו ומקורו שם מרי"ו ומהרא"ש בסוגיא דנזרע רובו עיי"ש באחרונים ובאמת מוכח מסוגיא זו ומכל המפרשים ראשונים שסתמו בזה דלא צריך אמה וצ"ע :

* חוזר לאיסורו - עיין מ"ב וכתב בתו"ש דוקא בכגון זה שהמחיצות לא נעשו לשם דירה אבל היכי שבנה בה בית דירה ואח"כ הקיפו דמהני ונפל הבית לא נאסר הקרפף ושפיר מקרי עדיין מוקף לדירה עיי"ש ולפ"ז נראה דה"ה היכי שלא היה בה בית דירה אלא פתח לו פתח ואח"כ הקיפו דג"כ סגי ונסתם הפתח דלא יצא הקרפף מהתירו אלא דעיקר סברא דבעל תו"ש לא ברירא לי וכי אם הקיפו לדירה מאי הוי הלא מ"מ עכשיו אינו ראוי לתשמיש הבית מי עדיף מנתמלא קרפף שהוקף לדירה מים שאינם ראויים לתשמיש אע"ג דהמחיצות קיימות והוקפו לדירה אע"פ כן אסור ואפשר דה"ה בנ"ד ואפילו אם נחליט כדברי בעל תו"ש היינו בשנפל הבית או נסתם הפתח מאליו הא בהפילו להבית בכונה או סתם הפתח בידים ומטעם דאין לו צורך להשתמש בודאי בטיל הקרפף משם דירה אע"פ שהמחיצות קיימות וכמו בקרפף שנזרע שנתבטל המחיצות וכמו בס"ו שבבנין מחיצה חדשה מיבטל מחיצה הישנה אע"ג דעומדת עדיין משום שאין דעתו להשתמש בה וה"נ בעניננו וצ"ע :

שנט

סימן

* רחבה וכו' - דע דד' שמות יש בענין זה כרמלית קרפף רחבה חצר. כרמלית ד"ת הוא הבקעה שאין הילוך לרבים כרמלית דרבנן הוא קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דמן הדין רה"י גמור הוא ומדרבנן הוי כרמלית [ומ"מ מטלטלין מזה לזה בפחות ד"א כבסימן שמ"ו ס"ג אבל מקרפף זה לחצר אסור כבסימן שע"ב ס"א] ושם קרפף כולל בין אם הוא יתר מסאתים או בית סאתים הוקפה לדירה או לא הוקפה לדירה. חצר שלפני הבתים הוא בודאי הוקפה לדירה וע"כ אף כמה כורין רה"י גמור הוא אף מדרבנן. קרפף שהוא רק בית סאתים מצומצם ולא הוקף לדירה אף שקרפף מקרי מ"מ מותר לטלטל בכולו ואף לחצר מותר אבל לבית אסור וכן לכרמלית או לקרופף יתר מב"ס ג"כ אסור אפילו אם הוא דחד גברא. קרפף יותר מבית סאתים שהוקפה לדירה [ואפילו אם הוא מחזיק כמה כורין ג"כ הכי הוא] או שהוא פחות מבית סאתים ולא הוקפה לדירה אפילו לבית מותר לטלטל דהוא חשיב כחצר שהוקפה לדירה וכ"ש רחבה שהוקפה לדירה בודאי דינא הכי. רחבה שהיא בבית סאתים מצומצם אף שלא הוקפה לדירה

מ"מ מותר לטלטל אף ממנה לבית. כ"ז הוא מדברי הסמ"ג במשב"ז:

שס

סימן

* כגון שתי בלא ערב וכו' - עיין בתו"ש שמצדד לומר דאם היו ג' מחיצות מעולות דמה"ת הוי רה"י גמור אפילו אם המחיצה הרביעית הוא שתי או ערב לבד נמי סגי בהכי ושרי לטלטל אפי' מחזרת יותר מב"ס:

* ואם החיצונים פרוצים וכו' - זה הדין הוא לכו"ע:

* הו"ל פירצה וגם המגופפין אסורין - עיין במ"ב והנה המ"א מפקפק בכל זה דאפשר דגם לקולא נאמר כיון שהוא פרוץ ביותר מעשרה נתבטל המחיצה לגמרי והוי כאלו כולו דרין ביחד ומותר כל צרכו אמנם בתו"ש חולק עליו ע"ש:

שסא

סימן

* או ביותר מעשרה - כלומר דאם נפרץ במלואה אפילו פחות מעשר או שנפרץ יותר מעשר ונשאר מקצת הכותל והטעם דפחות מעשר או עשר אמות שם פתח עליו ורה"י הוא אבל יותר מעשר דאין דרך עולם לעשות פתח רחב יותר מעשר אמות פרצה הוא ואסור לטלטל לשם מן הבית וגם משם לר"ה אוסר דשם כרמלית עליו. והנה כאן מפרש המחבר דין חצר דמסתמא אינו מקורה מלמעלה ולא שייך לומר פי תקרה יורד וסותם ובסיפא מפרש דין בית המקורה דאיכא למימר בו פי תקרה יורד וסותם וכמו שיבאר לקמיה:

* עד שנשאר באלכסון אסור - אבל אם הקירווי לא נפרץ ועודף על מקום הפרצה אמרינן דיורד וסותם עד למטה בארץ:

* וי"א דבעינן ג"כ ברוחב הקירווי ד' טפחים - כתב בלשון וי"א משום דמסתימת המחבר בזה משמע דדעתו כדעת רש"י דאפילו אין בקורה ד' אמרינן פי תקרה יורד וסותם ובאמת כתב כן בעצמו בב"י דמסתימת הרמב"ם בפ"ז מהלכות שבת בדין ל"ה גבי קורה שם משמע ג"כ דסובר כרש"י והכי נקטינן עכ"ל והרמ"א אזיל לשיטתו במה שכתב בד"מ דאין לדחות דברי התוספות והרא"ש והסמ"ג והטור מחמת דברי רש"י והרמב"ם וכן סתם הרמ"א לעיל ביסמן שמ"ו ס"ג בהגה"ה ואני מצאתי עוד פוסקים דעומדים בשיטה זו של התוספות והרא"ש וכו' הלא המה המאור והרמב"ן בפרק כיצד משתתפין וכן משמע ג"כ בחידושי הרשב"א והריטב"א [בדף פ"ו ע"ש] וע"כ אין לזוז מדברי הרמ"א. ולדעת בעלי שיטה זו אפילו היה בשלשה רוחות מחיצות גמורות ג"כ אין אומרים על מחיצה רביעית פי תקרה יורד וסותם אא"כ היה רוחב הקירווי ד' טפחים [כן משמע

בתוספות שם דף פ"ו ד"ה קורה וברא"ש שם עיי"ש]. ודע עוד דעת הרמב"ם דפי תקרה לא מהני רק שיהא מותר לטלטל בתוכו אבל לא נעשה רה"י גמור עיי"ז והזורק מר"ה לתוכה פטור והראב"ד פליג עיי"ז וכן הוא ג"כ דעת התוספות והרא"ש דפי תקרה יורד וסותם הוא מדאורייתא והעתיקו דברי התוספות גם הרשב"א והריטב"א בחידושיהם :

* ואמרינן פ"ת וכו' אפילו בשתי מחיצות וכו' - גי"ז לאו דעת כו"ע הוא דדעת הרי"ף והר"ח והרמב"ם דפלוגתייהו דרב ושמואל לענין פי תקרה הוא דוקא בשיש ג' מחיצות שלימות ואנו דנין על ענין רוח רביעית אך הרמ"א העתיק דעת הר"ת משום שהרא"ש עומד בשיטתו והביא ראיה לדבריו וגם הטור העתיק בסתמא את דעתו ואולי דדעת הרמ"א רק להכניס דעה זו בתוך הי"א אבל לא להחליט כדבריו:

שסב

סימן

* או לשמור מה שיתנו בתוכה - עיין מ"ב והנה לפ"ז לכאורה בנין שעושיין להכניס שם תבואה או שארי סחורות [שקורין מאגאזיין] אם הוא יתר מבית סאתים דינו כקרפף כיון שאין עשוי רק לשמור ולא לדור בו והוא דומה לרחבה שאחורי הבתים שפירש הריטב"א בפרק בתרא בשם רש"י שעשוי להכניס שם עצים לאוצר ואפ"ה אמרינן בדף כ"ד דבעינן ברחבה שיהיה הבית פתוח לשם וגם שיהיה הפתח קודם ההיקף אבל בלא"ה לא אך יש לדון בזה דאולי כיון שהוא מקורה הוא עדיף מרחבה אמנם ברש"י דף כ"ב ד"ה וכל דירה איתא בהדיא דבאינו עשוי לדירה אפילו מקורה לא מהני אכן עיקר דיוקא דרש"י מהא דאמרו כל דירה שתשמישו לאויר וכו' והמעייין ברמב"ם ריש פט"ז שכתב כגון גנות ופרדסים והמקיף מקום וכו' משמע דאינו מפרש כפירש"י ולדידיה שפיר י"ל דבמקורה אין עליו שם קרפף בכל גווני. וגם די"ל דבנין חשוב כמו מאגאזיין שאני אפילו לפירש"י דאין שייך בו שם קרפף כלל. אח"כ מצאתי בפמ"ג ריש סימן שני"ח שמסתפק לענין מקורה ועיי"ש בא"א ובמשב"ז. ועכ"פ נראה פשוט דאם בבנין הנ"ל משתמש שם גם יתר צרכי ביתו הוא בכלל דירת אדם בכל גווני :

* כדי לשמור השדות - עיין בב"ח והובא בא"ר ותו"ש שמצדד דאם השומר יושב בה יום ולילה ואינו הולך ללון בביתו הוא בכלל דירת אדם :

* שאינה יכולה לעמוד וכו' - אפ"י עושה אותה בביתו שאין שם רוח [תוס' שבת] :

* ודוקא עד בית סאתים - ובזה מותר אפילו לא נטעו מתחלה לכך דמחיצה העשויה מאליו הוי מחיצה [גמרא] :

* תל שגבוה חמשה וכו' - יש להסתפק אם התל אין צריך שיהיה הה' טפחים דוקא בזקיפה וכמו דאמרינן בעלמא דאם מתלקט עשרה טפחים מתוך ד"א חייב אפשר דה"ה הכא אם מתלקט הה' טפחים מתוך שני אמות מצטרף להמחיצה שלמעלה או דילמא כ"ז שאין התל מתעלה בגובהו עשרה טפחים עדיין ניחא תשמישתיה קצת להילוך ואינו יכול להצטרף להמחיצה וכאן מיירי שהתל היה בזקיפה. עוד יש להסתפק אם התל היה פחות מג"ט ועם המחיצה יהיה עשרה טפחים ואם נעשה עי"ז רה"י דאולי כיון דפחות מג"ט בטל לגבי ר"ה ונמצא דעשה מחיצה רק של שמונה טפחים על ר"ה :

* שעשה עליו - עיין במ"ב שפ"י שעשה על שפת התל [והיינו כשהתל הולך בזקיפה] ואם הרחיק משפתו ג"ט וכ"ש ד' טפחים ויותר יש לעיין דלכאורה לא מהני ודוגמא מה דאיתא בסימן שני"ח ס"ז דאם הרחיק מחיצה חדשה מהישנה ג"ט תו אינה מצטרפת עמה ושם הוא להקל וממילא כאן יהיה ד"ז להחמיר או דילמא דנחשוב כאלו היה תל עשוי באופן זה שעושה מתחלה חמשה ואח"כ מתרחק ג"ט ויותר ועולה עוד חמשה טפחים דמסתברא דמצטרף כל שהוא מתלקט עשרה טפחים מתוך ד"א ומתוך דברי הגר"א לעיל בסימן שני"ח ס"ב בהג"ה בקושיתו שם על תה"ד משמע דמצטרף ואפשר דתה"ד מחלק בכך :

* מחיצה שנעשית בשבת וכו' - ע"י סי' רע"ו סקכ"ה מש"כ במ"ב בשם הח"א וכ"כ בתו"ש ומתה"ש ואף שבנו"ב מ"ת סי' מ"ד לא משמע כן מ"מ יש לסמוך להקל על אלו האחרונים אכן אם רק נפסק החבל ויוכל העכו"ם לקשרו ע"י עניבה מה טוב [מחה"ש] :

* עד סאתים - קאי רק אשתי וערב ולא על מה שכתב בכל עושים מחיצה :

* ואפילו באנשים וכו' בפחות משלשה - הקשה הב"ח הא סתם אדם רחבו אמה וא"כ אפילו יש ביניהם הרבה יותר מג"ט ג"כ יהיה שרי משום דעומד מרובה על הפרוץ ותירץ המ"א דלפיכך בעינן שיהיה פחות משלשה משום רגליו דהם כקנים דעלמא ומסתמא אין הרגלים דבוקים זה בזה ובפרט כשהם מהלכים דיש בין רגל לרגל כשיעור חצי אמה כדאיתא בסימן ש"א ע"ש ובתו"ש כתב דהדין עם המ"א כשהוא מהלך אבל לא כשהוא עומד ע"ש ולענ"ד קשה אפילו אם הוא מהלך הלא השיעור ג' טפחים שיש ביניהם הוא רק בסוף הרגל ולא למעלה מזה דהא הריוח שביניהם מתקצר והולך למעלה וא"כ אף שלמטה יש חלל בין רגל לרגל ג"ט הלא כשנמדד קצת למעלה מזה בתוך ג"ט בגובה לא יהיה ג"ט חלל רחב בין רגל לרגל ונימא לבוד וצ"ע :

* פרוץ מרובה על העומד - אבל עומד מרובה או פרוץ כעומד מותר וכדלקמיה ואין נ"מ בין אם היה תחלת עשיית המחיצה באופן זה או שנתקלקל אח"כ. ודע דכל האיסור דפרוץ מרובה על העומד הוא בהג' מחיצות דבדופן רביעית נתבאר לקמן בסימן שס"ג ס"א בין בחצר ובין

במבוי דאף בפרוץ כולו ורק שעשה תיקון כל שהוא סגי עייש כל אחד כדינו :

* פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב - עיין במ"ב במש"כ דלענין ערב לא משכחת לה ואבאר דברי הנה אף דבב"י כתב לבאר דברי הטור שאף דבגמרא איירי לענין ערב בעומד מרובה על הפרוץ מ"מ לפי מאי דאנן קיי"ל דפרוץ כעומד נמי שרי ה"ה בערב נמי דינא הכי אבל בע"כ א"א לומר כן דבערב היכי משכחת לה דאם היה פרוץ כעומד וכגון שעשה למעלה פס של שלש ומחצה טפחים והחלל נמי שלש ומחצה טפחים [ולמטה פס של ג"ט דבלא"ה אין מחיצה כלל] לא נוכל להתיר בזה מחמת פרוץ כעומד דכיון שיש אויר למעלה מהפס העליון עד לרקיע אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא [היינו החלל שבאמצע] ומבטלי ליה להפס ודוקא בעומד מרובה על הפרוץ כגון שהיה הפס ארבעה ובאמצע שלש אז לא אמרינן אתי אוירא ומבטלי ליה אבל לא כשהפרוץ שוה לעומד וכדמוכח בהדיא בסוגיא דף י' ע"ב דאפי' למאן דאמר פרוץ כעומד מותר אם יש אויר משני הצדדין אתי אוירא ומבטל לים והעתיק ד"ז בתו"ש לדינא לענין שתי עייש וע"כ צ"ל דהטור לאו בדוקא נקט פרוץ העומד לענין ערב וכמו שכתבנו במ"ב ודברי הבי"ע צע"ג. ודע דהא דקיי"ל פרוץ כעומד מותר הוא אפילו כל הארבע מחיצות עשויות כן וראיה ממה דאיתא שם במשנה ובלבד שלא יהא הפרצות יתירות על הבנין דמיירי המשנה בכל ההיקף :

* אבל בבקעה לא מהני וכו' - מסתימת הטושי"ע וכן מקיצור פסקי הרא"ש ומתוספות ד"ה אילימא משמע דאפילו בעשר לא מהני בבקעה אכן מדברי הירושלמי שהובא ברא"ש משמע בהדיא דדוקא ביותר מעשר לא מהני אבל בעשר מהני אף בבקעה ולמה נאמר שהרא"ש יחלוק ע"ז [וכן משמע קצת מפשטיות הסוגיא דילן דקאמר אלימא בעשר וכו' ולא משני דר' יוחנן איירי בבקעה עייש] ולדינא בודאי יש להקל ולסמוך אסמ"ג וסמ"ק שכתבו בהדיא להקל בזה אח"כ מצאתי בח"א שכתב ג"כ בהדיא להקל. ודע עוד דאם עשה ד' קונדסין בר"ה בצוה"פ בודאי לא מהני אף בעשר דהא מבואר לקמן בסימן שס"ד דאין מערבין ר"ה כ"א בדלתות :

* כשכל הרוחות עיי צוה"פ - הפמ"ג נסתפק בסימן שס"ג בצוה"פ של ד' קונדסין אי הוי מחיצה ד"ת ולחייב הזורק בו מר"ה או בצוה"פ מהני רק להתיר כרמלית או פרצה יותר מעשר דמן התורה הוי מחיצה משו"ה מהני צוה"פ עייש [ומה שהביא קצת ראיה מסימן תר"ל ס"ו גבי סוכה חפשתי בראשונים ולא מצאתי לאחד מהן שיכתוב דמיירי שהניח קנים על הקונדסין] והנה מדברי התוספות דעירובין דף י"א ד"ה אילימא וכן ברא"ש ורשב"א שהקשו דאמאי הוצרכו לעשות פס ביראות להתיר להשקות לבהמת עולי רגלים יעשו ד' קונדסין וקנה על גביהן דהוי צוה"פ והרי שם הפסי ביראות אף בר"ה הוא כדאיתא בדף כ' בגמרא עייש ואפי"ה מותר לדידהו עיי צוה"פ דד' קונדסין לטלטל מן הבור לשם הרי מדאורייתא נעשה רה"י אמנם לתירוצא דריצב"א שם בתוספות דהגמ' לא מיירי כ"א בשיש לו שתי מחיצות כהלכתן וכן הסכים שם הריטב"א לתירוץ זה עייש א"כ לא

מוכח מידי ומכ"ש לפירוש ר"ח דמיירי הא דארבע קונדסין שהיו קנים ביניהן פחות פחות מג' טפחים בין זה לזה כדי שתהיה מחיצה בודאי מוכח להדיא דע"י קונדסין גרידא לא הוי מחיצה וכן בריטב"א הביא פירוש זה בשם רבו עי"ש וכן מוכח ברי"ף בשם רב האי גאון שמפרש כן [מדכתב שם על צוה"פ שעשאו מן הצד דהיינו שעשאו להצורת פתח בקרן זוית ומשום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי והרי בש"ס הובא מימרא זו על ההיא דד' קונדסין אלמא שהיה סתום כמחיצה עד אותו מקום] וכמו שכתב בחידושי הרשב"א שהרי"ף הולך בשיטת ר"ח וכן הרמב"ם שהעתיק כדברי הרי"ף בענין מן הצד מוכח ג"כ דמפרש כפירוש ר"ח ולכל הני עכ"פ אין שום מקור דיהיה מחיצה מדאורייתא ע"י ד' קונדסין גרידא ואדרבה משמע לכאורה להיפוך מדהצריכו שיהיו קנים ביניהן [אלא שאפשר קצת לדחות דהוא מדרבנן בעלמא] ולפלא על הרב פמ"ג שלא העיר מכל זה. ודע דכ"ז דוקא בארבע קונדסין שאין מחיצה ביניהן רק קנה מלמעלה על גביהן אבל אם יש שתי מחיצות שלימות בשתי רוחות ובשאר שתי הרוחות או אפילו באחת עשה כמין צורת הפתח משמע דלכו"ע נעשה רה"י עי"ז וראיה והא דקי"ל דמבוי שמפולש לר"ה עושה צוה"פ מצד אחד ולחי וקורה מצד אחר וכמו שכתב הרה"מ והובא במ"א סק"יז:

* ולהרמב"ם וכו' א"כ עומד מרובה על הפרוץ - עיין במגיד משנה שנתקשה עליו מסוגיא דעירובין י"א דמסיק שם לר"י דאפי' ביותר מעשר מהני והרי שם היה ע"י ד' קונדסין שהוא פרוץ לגמרי עי"ש ובאמת לפי מה שהבאנו לעיל פיר"ח דמיירי בשהיו קנים ביניהן א"כ אפשר בפשיטות דמיירי שהיה עומד מריבה על הפרוץ וכבר כתבנו והוכחנו דרמב"ם מפרש ג"כ כפירוש זה. ואף דדברי רב יוסף דאזיל בשיטתיה דרב דאינו מועיל צוה"פ בפרוץ מרובה על העומד נדחו משום דלא קי"ל כרב ביותר מעשר אבל היכא דאיכא עכ"פ תרתי לריעותא דהיינו יותר מעשר וגם פרוץ מרובה על העומד ס"ל להרמב"ם דלכו"ע לא מהני:

* וקנה על גביהן - ואפילו כל שהוא סגי:

סימן שסג

* אסרו חכמים וכו' - ולענין אי מקרי רה"י מן התורה לחייב הזורק מתוכו לר"ה יש פלוגתא בזה בין הראשונים לדעת הרמב"ם פי"ד לא מקרי רה"י מן התורה אלא בארבע מחיצות או עכ"פ בג' מחיצות שלימות ולחי בכותל ד' דחשיב כמחיצה וכן מוכח דעת ר"ח בפירושו בדף י"ב עי"ש אכן לדעת רוב הפוסקים [היינו רש"י בעירובין י"ב ע"ב ותוספות בכמה מקומות והראב"ד בהשגותיו והרא"ש פ"ק דסוכה והרשב"א בעבוה"ק ובחידושו והריטב"א] בשלשה מחיצות או בשתי מחיצות ולחי רה"י גמור הוא מן התורה. ודע דאין נ"מ לדעה זו אם שתי המחיצות היו כמין גם או שתי המחיצות היו זו כנגד זו דגם בזה מקרי רה"י מן התורה כיון שיש לו עוד לחי (הכי מוכח מעירובין דף י"ב ע"ב מקושית הגמרא שם מברייתא דר' יהודא ע"ש) אכן אם ר"ה מהלכת בין המחיצות

מוכח בשבת דף ו' ע"ב דלכו"ע לא מהני בזה הלחי לשויה רה"י כיון דרבים בוקעין בין המחיצות ועיין בעירובין י"ב ע"ב בתוספות ד"ה איתיביה ובדף כ"ב ע"א ד"ה דרבנן אדרבנן וכו' דמשמע לכאורה בהיפוך מדברינו אבל כבר תמה עליהם הגרע"א בדף י"ב ע"ב בהגהותיו מהך סוגיא דשבת הנ"ל וכן מצאתי בריטב"א דף כ"ב ע"א בשם התוספות גופא דלישנא דאין מערבין ר"ה בכך משמע אפילו מדאורייתא לא מהני. ודע עוד דיש קצת מן הראשונים דעושין הכרעה בין השיטות ומובא בט"ז דהיכא שפתוח המבוי או החצר הזה לר"ה כיון דזמנין דחקי ביה רבים ועיילי לגויה אין עליהם מן התורה שם רה"י ומתיישב בזה הסוגיא דכל גגות דף צ"ד ע"א דמוכח שם לכאורה להדיא דכל שנפרצה כותל אחד מחצירו הסמוך לר"ה אם זרק מתוכה לר"ה פטור עיי"ש בריטב"א ובהרה"מ פ"ז מהלכות שבת ובכ"מ שם בשם הרמ"ך :

* בשני פסין של שני משהויין - אף שהוא ממש כמו לחי קראו בשם פס אגב דאמר ברישא פס רחב ארבעה טפחים :

* טפח מכאן וכו' - עיין במ"ב דלאו דוקא טפח ואע"ג דבד"מ כתב דבנשתייר גרע ממעמיד פסין לכתחלה וכמו שכתבו התוספות דף יו"ד בתירוצא בתרא מ"מ לדינא נראה כמו שכתב בב"י וכתירוץ קמא של התוספות בדף יו"ד ד"ה בשני טפחים דלאו דוקא קאמר בש"ס כ' טפחים וסגי בשני משהויין וכן ברמב"ם פט"ו מהלכות שבת הלכה י"ב איתא בהדיא בנשתייר דדי בשני משהויין וכ"כ הריטב"א בדף יו"ד וכן מצאתי בפירוש ר"ח שם בדף יו"ד בסוגיא דגריס בגמרא בשני משהויין וכ"כ הא"ר בשם הרשב"א בעבודת הקודש ובודאי לא דחינן כל הני רבוותא מפני דברי התוספות ובפרט שהתוספות בעצמו בתירוץ א' הסכימו לדינא ככל הני רבוותא וכן הכריע הא"ר לדינא כמו שכתבנו. [אח"כ מצאתי בנשמת אדם שגם הוא הסכים כן מעיקר הדין והביא שגם דעת רש"י כן בהדיא בדף יו"ד ע"א ד"ה לאשמעין וכו' דמשתרי גדולה בגיפוף משהו אך לכתחלה דעת הח"א דנכון להחמיר בדבר כהשו"ע אם לא בשעת הדחק] :

* כיון שהוא במילואו - כתב המ"א דאפשר דמיירי שהחצר רחב באמצע ובקצהו הוא קצר שאין בכל מילואו שם רוחב ד' טפחים אבל אם כל החצר פחות מד"ט א"צ תיקון עכ"ל ולענ"ד דבריו נכונים לדינא בזה דז"ל הרשב"א בחידושו לעירובין י"ג ע"א כתב הראב"ד נ"ל כי פליגי תנאי בדרב אחלי [אם מבוי פחות מד"ט צריך תיקון] כגון שהמבוי רחב מבפנים ומתקצר והולך עד שהפתח פחות מד' טפחים אבל אם היה כותלו קצר מד' טפחים ד"ה מקום פטור הוא וא"צ כלום ע"כ ונראין דבריו עכ"ל הרשב"א וכ"כ הריטב"א שם בשם הראב"ד והסכים ג"כ לדבריו וא"כ לפ"ז כל חידושו של רב אחלי דמיקל במבוי שהוא פחות מד"ט אינו רק במבוי שהוא רחב בכולו אלא שהוא מתקצר סמוך לפתח ואשמועינן דאף בזה לא הצריכו חכמים תיקון ולפ"ז כי מקשינן בש"ס אהא דשמואל מהא דרב אחלי ומשנינן דרב אחלי במבוי אבל בחצר מחמרינן אפילו בפחות מד' מסתברא דלא מחמרינן בחצר אלא בגוונא דקמיירי רב אחלי

במבוי דהיינו היכי שבכולו הוא רחב אלא שבסופו מתקצר ובוה מחמרין בחצר כיון שעכ"פ בכולו יש בו שיעור ד' אבל היכי שאין בכולו מקום ד' אין סברא להחמיר כמו שכתב הראב"ד לענין מבוי דליכא מאן דפליג להחמיר בכגון זה דכל שאין בו ד' הוא מקום פטור כמו כן יש לומר לענין חצר שא"א להחמיר בכגון זה שהוא מקום פטור ומש"כ המ"א כמ"ש בסכ"ח היינו מה שכתב שם בעצמו בסק"ט דמיירי שבפתחו הוא קצר אבל בתוכו רחב הרבה וכונתו שם לדברי הרשב"א והראב"ד הנ"ל דאלו רוחב פנימי עם פתחו בשוה אפילו רוחב ג' טפחים א"צ כלום אפילו לדעה ראשונה והאחרונים לא התבוננו היטב בדברי המ"א ולכן השיגו עליו דאשתמיטתיה סוגיא ערוכה ומצאתי בתו"ש ובמחה"ש ובפמ"ג שכתבו בפירושו כדברינו אלא שלא ראו דברי הרשב"א והריטב"א וע"כ לא קבעו מסמרות בזה אח"כ מצאתי בספר בית מאיר שהסכים ג"כ לדברי המ"א מטעם הרשב"א והריטב"א הנ"ל וכתב ג"כ שבחנם השיגו עליו האחרונים ועיין לקמן בסכ"ח ובמה שכתבנו שם :

* ובלבד שיהא בו רוחב טפח - המחבר אזיל לשיטתו דפסק לעיל גם לענין חצר דבנשתיר מן הפרצה בעינן שיהא דוקא פס של טפח מכאן ומכאן וחמיר הדבר יותר מאם עשה פסין לכתחלה דסגי במשהו ולפי"ז לפי מה שהכרענו לעיל לדינא מכמה ראשונים דלא חמיר נשתיר מאם עשה לכתחלה וסגי במשהו ה"ה בעניננו לענין מבוי עולה לשם לחי אפילו נשאר רק משהו מן הכותל [ובלבד שראו ד"ז מע"ש והוי בסתמא כאלו סמכו ע"ז וכדלקמן בס"א ע"ש בסק"ט] והנה בלבוש משמע דאפילו אם נקיל לענין חצר הכא במבוי יש להחמיר דבעינן דוקא טפח אבל בספר תו"ש השיג עליו וכן בפמ"ג נשאר בקושיא וכן בביאור הגר"א מוכח כמו שכתבנו דדין זה תלוי בהנ"ל :

* צריך שלא וכו' ג' טפחים - ועיין במ"ב שכתבנו דאם יש ד"ט בין הצוה"פ להכותל דעת הח"א דצריך להעמיד לחי אצל הכותל ועיין בנ"א שטעמו דהוי כאלו נפרצה בראשה והנה הוא אזיל לשיטתו דפסק בכלל ע"א ס"ח כהמ"א דאם נפרצה פרצה בראשה בד"ט צריך לחי אצל הפרצה אבל לפי מה שהכריעו הרבה אחרונים שם לדינא דלא כהמ"א אלא דלצד ראשו א"צ שום תיקון וכההיא דסל"ד וכמו שהבאנו שם בשם הרשב"א והריטב"א וניתר בעומד מרובה על הפרוץ ה"ה הכא בעניננו כיון דס"ל דצוה"פ מחיצה גמורה היא ומחמת זה אנו מתירין אפילו כשהוא רחוק ג"ט מן הכותל א"כ ה"ה אפילו כשהוא רחוק ד' טפחים ויותר מן הכותל דמאי שנא ואף דבנפרץ מצדו ולא נשתיר פס ד"ט מחמרין דצריך תיקון שם שאני דיקצרו דרכם משא"כ בזה דלא שבקי פתחא רבא ויעיילו פתחא זוטא כדאיתא בגמרא ואפילו אם נפסוק שם כהמ"א ג"כ לא דמי כ"כ לעניננו דהתם כיון דס"ל להמ"א דתיקון הקורה אינו מועיל שם להתיר המבוי משום דאינה מונחת על הכתלים לכך צריך ליתן לחי סמוך לכותל משא"כ בעניננו די ש צוה"פ וצוה"פ כמחיצה גמורה היא ממילא ניתר הפרצה בעומד מרובה על הפרוץ ויש לעיין הרבה בזה אך לכתחלה בודאי יש לחוש להחמיר אף ברחוק שלשה טפחים :

* אבל לא סמכו עליו וכו' - ודוקא בלחי אבל במחיצה גמורה מבואר בפוסקים דמהני אפילו לא סמכו עליו מע"ש ועיין בפמ"ג שמסתפק איך הדין לענין צוה"פ אם בשבת שעברה לא רצו אנשי העיר לטלטל ע"י אם מותר לסמוך ע"ז בשבת הבאה כשלא חשבו מע"ש לסמוך עליו ודע דאפילו בלחי אם עשאו מתחלה לשם לחי אפילו לא סמכו עליו מע"ש ג"כ מהני [גאון יעקב] וכ"ש דבצוה"פ יש להקל בזה :

* על כתלי המבוי - בא רק לאפוקי שלא יניחנה מבחוץ וכדמסיים לקמיה אבל ה"ה דאפילו בחלל שפיר דמי ועיין לקמיה בסכ"ו בבה"ל ד"ה אינו ניתר בקורה :

* פסולה - עיין מ"ב בשם הפמ"ג דאפילו הקורה רחבה ד"ט ג"כ פסולה דגם זה הוא משום היכר. והנה לפי מה שהעתקנו לקמן בסכ"ו בבה"ל ד"ה אינו בשם הרשב"א דבקורה ד"ט והיתה ראויה לקבל מעזיבה כשירה אפילו למעלה מעשרים אמה ולא משום הכירא אלא משום דפי תקרה יורד וסותם אפשר דבזה אפילו עמד מאיליו ג"כ מותר וצ"ע :

* ולפיכך אם עשאה וכו' - עיין בחידושי רע"א שכתב דאם היה קורה רחב ד' תליא בשני התירוצים של תוספות עירובין דף פ' ע"ב דלתירוץ ר' אברהם שם כיון דבקורה רחב ד' א"צ להיות חזקה כדי לקבל אריח וכדלקמיה מהני אפילו מעצי אשירה ע"ש ולפי מה שכתב הפמ"ג באות זי"ן דקנה שע"ג צוה"פ לא מהני לדעת ר"א מעצי אשירה כיון שאינו יכול להתקיים באויר אחר שיעשה אפר א"כ בודאי גם בזה לא מהני לכו"ע :

* רק שתהא וכו' - עיין ב"י שמצדד לומר דאם עשה של קשים וקנים אפילו היתה חזקה לקבל אריח פסול משום דלא פלוג ע"ש אכן בריטב"א מוכח בהדיא דבאופן זה כשר אפילו של קש וקנים והובאו דבריו בביאור הגר"א ד"ה וי"א שצריך :

* חזקה וכו' - עיין הטעם במ"ב שתהא ניכר לכל שלקביעות בנין בא כ"כ רש"י במשנה י"ג ע"ב ורבינו יהונתן אמנם ברש"י דף ג' פירש הטעם כדי שלא תהיה קורה הניטלת ברוח וכן משמע בפיר"ח שם ע"ש. והנה ברחבה ד' טפחים דפסק השו"ע דא"צ להיות חזקה לקבל אריח יש לעיין אם היה דק כ"כ שניטלת ברוח אי מהני דלפי פרש"י שם בדף ג' ע"כ דברחבה ד' דחשיב אין חוששין לזה אבל לפרש"י דכאן ורבינו יהונתן י"ל דאף שברחבה ד' א"צ בריאה כדי לקבל אריח עכ"פ צריכה שלא יהיה דק כ"כ שתהיה ניטלת ברוח וצ"ע :

* שצריך שיהיו קרובות וכו' - מפשטות דברי השו"ע משמע דאפילו לדעה זו בעינן ג"כ ששתי הקורות ביחד יהיה בין שניהן שיעור טפח כמו לדעה ראשונה וכן מוכח להמעין בדברי רבינו יהונתן ע"ש וגם מדברי הריטב"א אין ראיה להיפך דמה שכתב בתירוץ השני ואצבע בזו ואצבע

בזו וכו' היינו שדיה שיהא מונחת על הקורה שיעור זה אבל הקורות עצמן כ"א רחבה חצי טפח [אכן לתירוץ הראשון שהובא בריטב"א וזה הביאור תפס הרשב"א בחידושו ובעבוה"ק איתא דאין צריכין שיהא בשתי הקורות בעצמן שיעור טפח משום דאור שביניהן מצטרף לזה ובא"ר הבין להשוות דעת כל הראשונים העומדים בשיטה שניה דלא בעינן שיעור טפח בשני הקורות אבל באמת זהו רק דעת הרשב"א אבל דעת שארי הראשונים אין מוכח דסברי כן ואדרבא מפשטיות לשונם משמע להיפך דשיעור טפח צריך לעולם] **ודברי הריטב"א** הזה מובא בביאור הגר"א א"כ דברי השו"ע הכונה כפשוטו וכמו שכתבנו ודע דאף שהמחבר כתב על דעה שניה בשם י"א לאו דעת יחידאה היא שכן הוא דעת התוספות ורבינו יהונתן והרשב"א והריטב"א ורש"י והגה"מ מחמירין יותר דאפילו בתוך טפח לא מהני ודוקא כשנוגעות עיין ב"ח :

* **בתוך טפח - ואפילו אם הם ביחד ד' טפחים** [כגון שכל קורה מחזיק ג' רביעי טפח ובינתים האור שביניהם יש שני טפחים וחצי] ג"כ לא מהני לדעת הי"א ואף דשם בסי"ז פסק דברחבה ד' אין צריכה להיות חזקה כדי לקבל אריח דוקא חזקה לא בעינן אבל ראוי להניח עליהן בעינן [מ"מ וש"א] וגם בלא"ה י"ל דעד כאן לא שרינן כחבה ד' טפחים אעפ"י שאינה בריאה אלא ברחבה ממש דאז הוי היכר מעליא אע"פ שאינה בריאה אבל לא בזה דרך ע"י צירוף האור נעשה ד"ט :

* **ועקמימותה נוטה לתוך המבוי - דאי נוטה לצד החוץ מה יועיל במה** דנאמר חבוט רמי הלא הקורה יהיה מבחוץ למבוי ופסול וכנ"ל בסי"ד :

* **מרווחים - עיין במ"ב דאזלינן לחומרא ואף דהוא מלתא דרבנן והיה לנו למיזל בספיקו לקולא מ"מ לא מקרי ספק דהוי מחמת חסרון ידיעה** [חוי"ש] אך אם נצטרף לזה עוד ספק אפשר דיש להקל [פמ"ג]. ולפלא שלא הזכירו האחרונים כלל דברי הרשב"א בעה"ק דדעתו לענין מבוי מודדין תמיד מצומצמות ע"ש :

* **אלא בצוה"פ - הנה בא"ר הביא דברחבו יותר מעשר מהני בשעושה פס ד' או שני פסין של משהויין כמו בחצר והביא מקור לזה מהרשב"א ועיין בבית מאיר שתמה ע"ז דהא גם בחצר גופא לא מהני זה כשפתחו יותר מעשר כמבואר לעיל בס"ב וגם בעה"ק גופא כתב כן וע"כ דמה שכתב בשער א' אות ד' היה המבוי חסר מכל אלה וכו' אלא בפס ארבעה וכו' אינו קאי על רחב יותר מעשר :**

* **אינו נותר בקורה - היינו אפילו רחבה ארבעה.** ואם רחבה ארבעה ובריאה לקבל מעזיבה מותרת ולא משום היכר אלא שפי התקרה יורד וסותם כל שאין פתח המבוי יותר מעשר עוד נראה שאם היתה רחבה שבעה אע"פ שאינה בריאה כשרה שכל שרחבה שבעה העין שולטת [עבוה"ק והובא בא"ר והנה בפמ"ג רצה להגיה משבעה לארבעה ופלא היא דארבעה לא מהני כמו שכתב בריש דבריו וסיבת הגהתו שהיה קשה לו מאי עדיפותא דשבעה אמנם כעת אשר זכינו שיצא לאור חידושי רשב"א על עירובין שם כתב בדף ג' טעם נכון ע"ז עי"ש]. ודע עוד דמה שאמר אינו נותר בקורה היינו אם רוצה להניחו למעלה על הכתלים כפי הרגיל דנמצאת הקורה למעלה מעשרים אבל אם רוצה להניחו בחלל המבוי יש לו תקנה

גם בקורה שינעוץ יתידות בשני כותל המבוי למטה מעשרים מזה ומזה ויניח עליהם הקורה ומש"כ בסי"ד וצריך שיניחנה על כתלי המבוי בא לאפוקי שלא יניחנה מבחוץ וכדמסיים שם אבל א"צ שתהיה על הכתלים דוקא וכן מוכח בריש עירובין ברש"י ד"ה ימעט ישפיל וכן הוא בר"ח וברי"ף והרשב"א בריש עבוה"ק והריטב"א שם [אף דפירש שם עוד דמיעוט כולל מה שאמר בגמרא דף די ע"ב דימעט החלל ע"י הגבהת הקרקע אבל גם הוא מודה דימעט כולל גם השפלת הקורה כפרש"י שם ע"ש] כולם כתבו דיכול להשפיל הקורה שהיה מונח מתחלה על גובה כתלי המבוי שהיה למעלה מעשרים ולהניחו בחלל המבוי בתוך עשרים :

* אבל נותר הוא וכו' - וכ"ש דנותר בצוה"פ ואפילו אם היה אותו הפתח גם רחב יותר דלחי לא מהני לזה צוה"פ מהני [תו"ש בשם התוספות] :

* בלחי - ובספר בית מאיר מפקפק מאוד על דין זה ודעתו כשטחיות לישנא דהרמב"ם והטור דכשם שקורה לא מהני לזה ה"ה דלחי לא מהני ע"ש טעמו :

* בבנין רחב טפח - עיין במ"ב דה"ה עפר כ"כ המ"א והוא כפי מה שהסכים בב"י ע"ש ופשוט שראיתו מסוכה דמהני למעטו בעפר ולענ"ד אין ראייה מוכרחת כ"כ דהתם שופך העפר ע"פ כל שטח הסוכה ולא שייך כ"כ לומר שמא יפחות ואף דקיי"ל דסוכה די בשני דפנות שלמות ושלישית טפח דיוכל ע"י הדריסה לישפך מן העפר לחוץ מ"מ כיון שהוא איש יחידי לא חיישינן לזה אבל בענינינו דכל רוחב העפר יהיה טפח וכל בני המבוי דורסין על מקום זה מסתברא לכאורה דגם אביי מודה דגזרינן שמא יפתח משיעורו וזהו טעם הרי"ף והרמב"ם שהזכירו המיעוט ע"י קורה וכמו שכתב הר"י אבל מ"מ לדינא נראה שאין לזוז מדברי המ"א שגם רש"י והרשב"א והר"ז ואור זרוע העתיקו דמהני עפר :

* שני חצרות - בין אם היו מצד אחד או חצר מצד זה וחצר אחר בצד שכנגדו וה"ה אם היו שני החצרות בדופן האמצעי הסתום שהוא נגד דופן הפתוח שכנגדו ושתי הדפנות שמצדדים היו כתלים לבד בלא בתים וחצרות [ד"מ בשם א"ז] :

* ולכל חצר שני בתים - וכל בית אין פחות מד"א [א"ר בשם עבוה"ק] :

* מבוי שצדו אחד וכו' - עיין במ"ב והוא לפי פיר"ח וה"ה אם היה להמבוי רק צד אחד שלצד דרום שהיה. בנוי בבתיים וחצרות וצד מזרח ומערב היה ים ואשפה וצד צפון היה מתוקן בלחי וקורה נגד ר"ה נמי מותר לדעה ראשונה [ב"י וא"ר] ודע עוד דבין לדעה ראשונה ובין לדעה שניה המחמרת אין נ"מ בין אם היה המבוי פתוח לכרמלית או לר"ה כ"מ בפוסקים :

* ויש חולקין וסוברין דחיישינן וכו' - עיין במ"ב דבנהר לכו"ע לא חיישינן שיעלה שרטון ודע דכל זה אם הנהר אינו מקיף להעיר מכל הצדדין אז נחשבת למחיצה כנגדה להתיר הטלטול בעיר דבמקומות הפרוצים יתקן

בצוה"פ אבל כשהיא מקפת העיר מכל הצדדין אי"כ הרי נעשה היקף זה קודם שנתיישה העיר והוי כרקפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דאסור לטלטל בו אפילו אם אח"כ נתיישבו בו וכדלעיל בסימן שני"ח [אם לא שהמשיכו ההיקף להעיר מסביב אחר שנתיישבו בה ואפילו אם מתחלה היה ג"כ מוקף ורק במקום אחד לא היה בעומקו עשרה טפחים בשטח מעט יותר מעשר אמות דזה הוי כפרצה והם השלימו גם באותו מקום עד שלא נשאר בו שיעור פרצה הנ"ל חשיב כאלו היה כל ההיקף אח"כ וכדלעיל בסימן שני"ח עיי"ש] ואפילו אם יעשה עתה מחיצה ע"ג ההיקף זה ג"כ לא מהני כדאיתא בס"ח שם אם לא שישתום במקום אחד ברוחב יותר מעשר אמות ואח"כ יחזור ויפתח [מאמר מרדכי בסוף סימן שס"ג ובפמ"ג במשב"ז סק"כ עיי"ש מש"כ עוד בזה] :

* שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר אפילו אין וכו' ארבע אמות - עיין מ"ב שכתבנו דה"ה פחות מזה השיעור וראיה מדאמרו בגמרא במימרא דרבא דבאלכסון לא הוי היכר משמע אפילו ב' וג' אמות אמנם מירושלמי פ"א הלכה וי"ו דאיתא שם במימרא דרב כהנא דאם היה העודף פחות מג' אמות אפילו היה שם האלכסון יותר מעשר מותר וע"כ הטעם דכיון דחלל המבוי גופא אינו מחזיק יותר מעשר אמות לא קפדין על האלכסון המועט שניתוסף ע"י העודף שעד ג' אמות וחשבינן ליה כאלו עומדת בשוה וא"כ לכאורה אפשר לומר דאפילו למאי דפסקינן כרבא דקורה משום הכירא ובאלכסון לא הוי היכר אפשר דדוקא באופן דמיירי רב כהנא בעודף של פחות מד"א אבל באלכסון היוצא מעודף של פחות מג"א אפשר דלא חשיבא אלכסון כלל והוי הכירא אמנם מסתימת הרמב"ם שסתם וכתב מבוי שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר משמע דבכל גווני אינו מניח אלא כנגד הקצר ומ"מ נ"ל ברור דעכ"פ אין להחמיר אלא בנראה לעין כל שצד אחד ארוך מחבירו אבל באם אין נראה להדיא לעין רק ע"י מדידה אנו יודעים שצד אחד ארוך לא קפדינן בזה דע"ז לא שייך הטעם מה שפירש"י שבני ר"ה יבואו לטעות. ועוד נראה לומר דאפילו לענין שני לחיים דהזכיר הח"א דבעינן שיהיו מכוונים דווקא זה כנגד זה ולא באלכסון וכמו שהעתקתי במ"ב אפילו אם נחמיר דאלכסון קטן מקרי ג"כ אלכסון היינו דוקא אם נראה לעין כל שהוא אלכסון אבל לא החמירו בהם כ"כ שיהיו מכוונים ע"י מדידה :

* אינו מניח הקורה אלא כנגד הקצר - כתב במחה"ש דהיינו משום דאפילו אם יניחנו באלכסון אעפ"כ לא יהיה רשאי לטלטל אפילו במקום הארוך אלא כנגד הקצר אבל אם ירצה להניח באלכסון ושלא לטלטל אלא כנגד הקצר רשאי וכו' עיי"ש ועיין בפמ"ג שחולק עליו וסובר דמלישנא דגמרא משמע דאם יניח כנגד הארוך לא מהני כלל עיי"ש טעמו ומסתבר כוותיה :

* יכול להניח וכו' - עיין במ"ב מש"כ בשם ה"ט"ז ולפי מה שהבאנו לעיל דברי הירושלמי מוכח מניה עכ"פ דאם העמיד הקורה באלכסון באופן שצד אחד משוך מחבירו רק פחות מג' אמות אז אפילו עולה אלכסונו ברוחב המבוי יותר מעשר אמות מותר כיון שחלל המבוי אינו מחזיק רק עשר אמות :

* יותר מעשר אמות - עיין במ"ב דהסכימו האחרונים כדעה הראשונה. אכן לפי מה שמבואר לקמן בשס"ד ס"ג בשם תשובת רע"א דאין לדחות לגמרי דעת הרשב"א במבוי העקום כמין חי"ת דס"ל דאין צריך לעשות תיקון כלל בעקמימותן אפשר דבעניננו יש לסמוך לגמרי על דעת הריצב"א ועכ"פ שלא להחמיר יותר מדעת הי"א הזה :

* הוי כמחיצה - עיין מ"א מה שכתב בשק"מ דלהתוספות אם רבים בוקעים בו מבטלי מחיצתא כיון שאינה עשויה בידי אדם ולא העתקתיו במ"ב דכמה אחרונים חולקין בזה וכמו שכתבתי לעיל בסכ"ט במ"ב עיי"ש וגם מה שכתב דאפשר דלענין בקיעת רבים לא מקרי פחות מסי' רבוא לא ניחא להו להאחרונים בזה עיין תו"ש :

שסד

סימן

* מבוי המפולש וכו' - עיין במ"ב דמיירי שלא היה שיעור ר"ה דהיינו פחות מט"ז אמה כ"כ הפוסקים ומה דמהני בצד השני לחי מיירי שעושה לחי רחב עד שיתמעט ביותר מעשר אמה [תוספות] :

* וצדו השני לחצר וכו' - עיין מ"ב ומ"מ כשהוא מפולש מצד אחד לקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דינו בפחות לכרמלית [פמ"ג] :

* שאינה מעורבת - עיין בט"ז שכתב דבמעורבת א"צ שום תיקון לצד החצר [והיינו אפילו בלא נשתתפו עם בני המבוי דבנשתתפו אפילו כשהחצר אינה מעורבת א"צ אפילו ללחין] ובביאור הגר"א הוכיח מסימן שס"ג סל"א להיפך דדוקא כשאינה מעורבת שאינם יכולים לטלטל בפני עצמם מחמת חסרון העירוב אינם יכולים לאסור על בני המבוי כשעשו לחי אבל אם היא מעורבת דמותרין לטלטל בפני עצמם אוסרים אלו על אלו עד שישתתפו יחד עם בני המבוי אז יעשו תיקון חצר כדין דהיינו שני פסין משני הצדדין או פס אחד רוחב ד' וכן מצדד ג"כ בפמ"ג עיי"ש :

* א"צ אלא לחי או קורה וכו' - עיין במאמר מרדכי שכתב דמתשובת הר"ן המובא בב"י משמע שחולק על דין זה :

* והוא שנעלות בלילה - ואם לא היו נעולות וכ"ש צוה"פ לבד חייב חטאת לדעה זו דאתו רבים ומבטלי מחיצתא והוא דעת הרי"ף והרא"ש והסמ"ג ועוד פוסקים שהביאו דברי ר' יוחנן להלכה ודעה שניה הוא דעת הרמב"ם ולהרמב"ם אפילו לא היו דלתות כלל כ"א צוה"פ ג"כ אין חייב חטאת דפסק כר' אלעזר דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא כן כתבו האחרונים ואעפ"כ מדרבנן צריך דלת גם לדעתו :

* ואחר שעשה לה וכו' - הנה מבואר בסעיף זה דבר"ה בעי דלתות לכו"ע ולדעה קמייתא צריך לנעול ואי לא"ה אסור לטלטל מדאורייתא ולדעה

בתרייתא די בראויות לנעול וא"כ קשה על מנהג העולם שמסתפקין בצוה"פ בר"ה שהוא רחב י"ז אמה ומפולש משער לשער ולסמוך על שיטה דלדין לית לן ר"ה ג"כ קשה מאוד דבאמת רוב ראשונים סוברין דגם בדין איכא ר"ה עיין במשכנ"י שהאריך בזה וא"כ קשה לסמוך ע"ז באיסור סקילה והנכון דסומכין על שיטת הרמב"ם דפסק כר"א דלא אתו רבי'ם ומבטלי מחיצתא ולדידיה בודאי מן התורה סגי בצוה"פ ולא נשאר לנו כ"א איסור דרבנן דיש גם לר"א בלא דלתות וכדמוכח מהרמב"ם ובזה אפשר דיש לסמוך אדעה דאין ר"ה אלא בששים ריבוא ולא הוי אלא כרמלית ולהכי סגי בצורת הפתח ומ"מ לאו דרך כבושה היא דרוב הפוסקים העתיקו כר' יוחנן דבלא דלתות נעולות יש חיוב חטאת וגם קולא זו דאין ר"ה בלא ששים ריבוא הרבה ראשונים פליגי עלה וע"כ אף דאין למחות ביד העולם שנהגו להקל אבל בעל נפש יחמיר לעצמו כי יש בזה גררא דחיוב חטאת וכ"כ בספר בית מאיר ע"ש :

* דינו כאלו היה מפולש בעקמימות - הנה בדין זה יש באמת פלוגתא דרבנותא במה שאמר בגמרא מבוי עקום דינו כמפולש דדעת רש"י ועוד הרבה ראשונים [תוספות ורבינו יהונתן והאשכול והאור זרוע (קצת פלא ראיתי שם שהוא הביא שהר"י היה מצדד יותר לבסוף כשיטת רש"י ובשאר ראשונים נזכר דעת הר"י היפך מדעת רש"י) והרא"ש מהר"ם (הגם בב"י כתב שדעתו כדעת ר"י המעיין במדכ"י יראה בהדיא שדעתו כדעת רש"י וכבר העיר עליו בזה בפרישה ע"ש) ור"י והטור] דצריך תקון בעקמימותו הן שיעשה בעקמימות צוה"פ ובשני צדדיו לחי או קורה או בצדדיו צוה"פ ובאמצעיתו לחי או קורה ודעת הר"י והרשב"א דא"צ תיקון בעקמימותו ודינו כשאר מבוי מפולש דעושה צוה"פ בראשו אחד ולחי או קורה בקצה השני ובעקמימותו א"צ כלום וכתב בב"י דלהלכה נקטינן כמו שסתם הטור כדעת רש"י לפי שהסכימו אליו התוספות והרא"ש ועיין בתשובת ר"ע איגר סימן ל"ג דדעת הר"י והרשב"א ג"כ לאו דעת יחידאה היא דהרבה גדולים חקרי לב עומדים בשיטתם והם הרמב"ם [גם באור זרוע וברי"ו כתבו שדעת הרמב"ם כהר"י] והריטב"א והריב"ש והתשב"ץ והר"ן [וגם מגירסת הר"ח בדף ח"י"ת דגרס כרכו לי בודיא בשפתיה משמע ג"כ קצת דס"ל כהר"י ע"ש] עיין שם בתשובת ר"ע וע"כ נלענ"ד דבשעת הדחק שאין יכול לעשות תיקון בעקמימות יכול לסמוך על שיטת הר"י וזהו אפילו במבוי שבזמן הש"ס ובפרט לענין מבוי שלנו שיש לו דין חצר מפני שאין בתים וחצרות פתוחות לתוכו כמבואר לעיל בסימן שס"ג סכ"ו בהג"ה בודאי יש לסמוך להקל כדעת האחרונים המקילין [היינו המ"א וש"א הרבה העומדים בשיטתו וכמבואר לעיל בשעה"צ שם ודלא כט"ז בסימן זה] דא"צ לעשות תיקון בעקמימותו [אלא בשני צדדין צוה"פ וכנ"ל בהג"ה שם וזה מהני אפילו היה רחב המבוי יותר מעשר אמות] משום דאפילו במבוי גמור שהוא עקום דעת כמה ראשונים דא"צ תיקון בעקמימות וגם מעיקר הדין אפילו לדעת רש"י נראה שהתיקון ההוא אינו אלא מדרבנן :

* וצריך צורת פתח בעקמימותו - ומהני אפילו היה שם באותו מקום רחב יותר מעשר אמות כמש"כ התו' בדף ו"י"ו ד"ה רב אכן מש"כ שבשני ראשיו לכ"א לחי או קורה ע"כ מיירי בשלא היה שם המבוי רחב יותר מעשר אמות דברחב יותר מעשר בודאי צריך שם ג"כ צוה"פ וכן במה

דמסיים דיכול לעשות צוה"פ בשני ראשיו ובעקמימותו לחי או קורה מיירי ג"כ שלא היה רחב יותר מעשרה בעקמימותו דבזה צריך לעשות צוה"פ וזהו רק לתשובת הרא"ש בכלל כ"א ולדעת הר"מ שהובא במרדכי ובב"י אפילו היה בעקמימות יותר מעשרה די ג"כ בלחי או קורה וכ"ז הובא בד"מ בקצרה ונראה דיכול לסמוך להקל כדעת הר"מ דבלא"ה דעת הרבה ראשונים דסברי דמבוי עקום דינו כמפולש לגמרי וא"צ שום תיקון בעקמימותו כנ"ל ובמפולש ביושר בודאי דינו הוא דא"צ להסתכל על אמצעית המבוי אף דרחב יותר מעשרה וא"צ רק לעשות לחי וקורה בסוף המבוי כיון דשם אינו רחב יותר מעשרה וכ"ש בענינו דעשה בשני ראשיו צוה"פ:

* ולחי או קורה בעקמימות - ולענין שיתופי מבואות צריכין שניהם לעשות יחד דוקא ואין יכולין להתחלק זה מזה כמבואר לקמן בסימן שצ"ב ס"ו ורק באופן הראשון שעושין צוה"פ באמצע אז יכולין להתחלק ולערב אלו לעצמן ואלו לעצמן וכמבואר שם [ממ"א ובית מאיר במסקנתו ע"ש]:

* ואם עשוי כמין חי"ת כו' - עיין בב"י שכתב שדעת הרשב"א בזה דדינו כמבוי סתום מצד אחד אפילו לרב וא"צ כ"א לחי או קורה בשני ראשיו ולהלכה כתב דנקטינן כרש"י ועיין בתשובת ר"ע הנ"ל דתמה על הב"י במה שהתפלא על דברי הרשב"א וע"ש עוד שהרבה להוכיח דהרבה עומדים בשיטת הרשב"א בזה הלא המה הרמב"ם והריטב"א [וע"ש בריטב"א שהביא פירוש זה בשם ר"ת וממילא מוכח דגם ר"ת סבר הכי] והריב"ש והריצב"א (הובא בדף יו"ד ע"ב בתוד"ה עושה) וע"ש דמוכח מדבריו דכשיצטרף עוד איזה סניף יש לסמוך על הני רבוותא להקל ולפ"ז במבואות שלנו שיש להם דין חצרות כנ"ל [או במקום הדחק שא"א לעשות תיקון בעקמימות] יכול לסמוך להקל כהני רבוותא ונעשות רק שני לחיים בכל אחד מקצותיו כדין חצר שנפרצה במלואה ומ"מ מצד המנהג צריך לעשות שם צוה"פ בכל אחד מקצותיו משום דלפעמים יקרה שיהיה שם רוחב יותר מעשר אמות וכנ"ל בסימן שס"ג ע"ש סכ"ו בהג"ה ע"ש:

שסה

סימן

* שנפרץ וכו' - לכרמלית או לר"ה [הגר"ז ובית מאיר]:

* אם נשאר וכו' - עיין במ"א שכתב דאם לא נשאר עומד ד"ט ורוצה להעמידו אינו מועיל פס ד"ט דזה הוי כמו תחלת מבוי ובעינן דוקא פס של ד"א. והנה סתם כדעת התוס' ודלא כרש"י משום דכן מורה לשון הרמב"ם והטור שכתבו אם נשתייר [ומ"ש הא"ר דכן משמע ג"כ מרבינו יהונתן לא נהירא דאדרבה מדהעתיק לשון רש"י משמע דס"ל כרש"י] ומ"מ לא ברירא כולי האי דהאור זרוע וכן הרשב"א בעה"ק שער ב' א' וכן רבינו ירוחם העתיקו לדינא להדיא כרש"י ומלשון הרמב"ם והטור שכתבו לשון דנשתייר אין

ראיה שכונתם לזה בדיוקא ותדע דהא בב"י העתיק לשון רש"י ובשו"ע
כתב אם נשתייר :

* ואם לא נשאר פס ד' וכו' - עיין מ"ב הטעם. ודע דמוכח מסוגית הגמרא
ומפוסקים דאסור בזה אפילו נשאר גידודי המעכב ההילוך מ"מ חיישינן
לזה משום דממעטי בהלוכא על ידי פתח זה :

* אסור אלא אם כן וכו' - עיין משנה ברורה ומבואר בחידושי הרשב"א
והריטב"א שבמקום הפרצה אין מועיל התיקון דלחי וקורה שלא ניתקן
תיקון זה לפרצה. ואם מועיל צוה"פ נראה לכאורה דתלוי לפי הגירסא
בשו"ע סי' שס"ג סל"ד בסופו דלפי מה שכתבנו שם בשם תפארת שמואל
דרבא גרסינן אינו מועיל מה שעושה צוה"פ במקום הפרצה דדלמא שבקי
וכו' [ומה שמבואר בחידושי הרשב"א והריטב"א דמועיל צוה"פ כשנפרץ בראשו אפשר דשם שאני
דלא שייך דלמא שבקי כדאיתא בגמרא] ואפשר דכיון שעשה צוה"פ נחשב כסתום
והוי כאלו היה פס ד' בראשו ולענין אם מועיל כשעושה צוה"פ בפתח
המבוי תלוי בפלוגתא לפי הגירסא שם רבא מועיל [והדין שם נובע מאו"ז] אכן
לפי מה שהוכיח הבית מאיר מהריטב"א דלא כאבן העוזר אלא דמימרא
דרבי אמי ורב אסי [דאסרי כשנפרץ מצדו ולא נשאר פס ד"ט] מיירי אפילו כשפתח
המבוי נעשה בצוה"פ א"כ מוכח דס"ל דבכל גווני אסור א"כ דין זה תלוי
בפלוגתת ראשונים וצ"ע למעשה :

* דלא בקעי בה רבים - עיין מ"ב והוא מפירש"י ועיין בפמ"ג שר"ל דלדעת
הלבוש אפילו אין שם רפש וטיט כל שאין דרך רבים לעבור שם מקרי לא
בקעי רבים וכעין זה מצאתי ברי"ו שהעתיק מימרא זו וכתב שרבים
נכנסים בו תדיר ומשמע דכל שלא היה באופן זה מקרי לא בקעי בה רבים
ואפשר דגם דעת רש"י כן הוא אך שרש"י כלל בזה אפילו היכא שהפרצה
הוא נגד מקום שרבים הולכים שם אך עכת העיכוב הוא מחמת רפש וטיט
אח"כ מצאתי בפ"ת בשם שואל ומשיב שכתב ג"כ כעין מה שצדדנו :

* צריך לתקנו שם - עיין פמ"ג שמצדד דאפילו פתוח לכרמלית י"ל דמבטל
לפתח וצריך תיקון שם ויראה דבתקון לחי או קורה שם סגי עכ"ל
ובשו"ע הגר"ז כתב שדינו כמבוי מפולש שצריך צוה"פ מצד אחד ולחי או
קורה מצד השני וידוע שצוה"פ מצד אחד ובצד השני לחי וקורה במבוי
מפולש הוא אפילו כשמפולש לבקעה. והנה לפי דבריו אם עשו בצד שפתח
המבוי בו צוה"פ סגי במקום הפרצה בלחי וקורה וכן ראיתי בכמה
אחרונים שמצדדים כן ודעת האבן העוזר דכיון שיש בצד פתח המבוי
צורת הפתח שוב א"צ במקום הפרצה אפילו לחי וקורה אכן בבית מאיר
כפי מה שהעתיק בשם הריטב"א משמע דלעולם צריך במקום הפרצה
צוה"פ דוקא וצ"ע למעשה :

* וכגון שנכנסו וכו' - ומיירי שמופלגין כותלי המבוי מכותלי החצר ג"ט
אבל בפחות מג' טפחים אמרינן לבוד והרי הוא כאלו לא נכנסו מבפנים

[פרישה ותו"ש ופמ"ג] ועיין בפמ"ג דשיעור כניסת המבוי לתוך החצר לכל היותר די בגי טפחים :

* למי שעומד במבוי - עיין במ"א שלשון זה אינו מדוקדק ועיין בפרישה :

* משום לחי - וקאי אינו כנגד פרצת החצר שכתב למעלה דאלי"ה הרי הוא בכלל מפולש ומה תהני ליה לחי וכן מוכח בגמרא במסקנא :

* ומותר - ואפילו אם רגילים בני החצר לעבור דרך שם כיון דיש להם לבני החצר דרך אחר לר"ה כופין על מדת סדום שלא תעבור דרך המבוי [מ"א בשם תוספות] :

* כאלו נפרץ לכרמלית - עיין מ"ב מה שכי' דמבוי הכלה לנהר ואין בשפתו גבוה יו"ד טפחים ומעבר השני יש בשפתו גובה י"ט דאפשר שיש לאסור וכו' והוציא מ"א דין זה מדברי התוספות [ואף דלפי דעתם מותר במסקנא בגמרא אף בהשביל של כרמים הכלה לנהר דסמכין אהיתר מחיצות של עבר הנהר נקט בזה לענין הלכה כדעת רש"י והג"א בשם או"י דלפי המסקנא אסור בשביל] ובאמת יש לפקפק בזה הרבה דאפילו אם נסבור דבשביל יש לאסור אין ראיה לכאן בין לפירש"י ובין לפירוש התוספות דהתם שאני שעיקר ההיתר בא ע"י לחי [עיין ברשב"א שזהו טעם רש"י האוסר בשביל אף למסקנא] ויטעו שהלחי מתיר אף במקום שהשביל מפולש ואין בו מחיצה מהנהר משא"כ כאן דאין במה לטעות ועל כרחך יבינו שההיתר הוא מצד גידודים שמעבר הנהר ובלא"ה הלא הרשב"א והריטב"א מסכימים לדעת התוספות דלמסקנא מותר גם השביל ולא חיישינן כלל שיבואו לטעות דלא מצינו זה בגמרא רק היכא שההיתר בא ע"י לחי שעושה אצל השביל ע"י ובודאי יש לסמוך עליהם להקל במלתא דרבנן :

* בפתוח לר"ה - ואז מותר אפילו יש דלת להמבוי והדלת לפניו מן הלחי והוא נעול ואין נ"מ בין יש שם איסקופא גבוה ג' או אין שם איסקופא כלל [תוס' בשבת דף ט' וש"פ] :

* בין תחת הקורה - עיין במ"ב במה שכתבנו בשם הא"ר ואבן העוזר דמסכימים לדינא לשיטת הראב"ד דמיקל תחת הקורה שוב מצאתי בפ"ק דשבת דף ט' דמוכח שם מרש"י ותוספות והרא"ש דסוברין כשיטת הראב"ד גם מצאתי במלחמות שם שסובר ג"כ כהראב"ד ע"ש :

* מפני שמצטרף לכרמלית שאצלו - ומ"מ לענין להוציאו לחוץ אפשר דאסור דמן התורה רה"י הוא אכן לפי מה שמבואר לעיל בסימן שמ"ו ס"ג לכאורה מותר ויש לעיין :

* אבל בעיר מוקפת חומה מותר - ואם חל יו"ט א' ביום וי"ו ונפסק בו העירוב לא אמרינן הואיל והותר ליו"ט הותר לשבת דיו"ט ושבת שתי

שסו

סימן

* מבתיהם לחצר עד שיערבו - וזה עוקר וזה מניח בלא ערבו צ"ע [פמ"ג]:

* או מחנה - עיין מ"ב. וכ"ז בשעת שלום אבל בשעה שהיו ישראל יוצאין למלחמה אפילו מלחמת הרשות פטורין מע"ח ואפילו בחזרתן מן המלחמה [פוסקים]:

* אבל שיירא - עיין בהרב המגיד ומשמע ממנו דחילוקא דמחנה משיירא הוא בזה דבמחנה מיירי שחונים ימים רבים ובשיירא מיירי שאין חונים רק ליום אחד דהיינו מפני השבת והעתיקו כן איזה מפרשים אבל אין זה הכרח במשמעות דברי הרמב"ם ובאמת מנ"ל זה ואדרבה הסברא נותנת דה"ה אם השיירא חונה איזה ימים כמו שמצוי בהולכי במדבר שמפני איזה סיבה צריך להמתין איזה ימים דג"כ אין צריכין לערב דבזה שייכא ג"כ סברת הרמב"ם דאין אותן אוהלים קבועים להם ואמינא עוד דאפשר דגם במחנה שחונים ימים אם רק מחזיקים בדרך הרי הם כשיירא ובהו ג"כ שייכא סברא דאין אותם אוהלים קבועים להם כעת ולא עמדו רק לפוש או מסיבה אחרת ולענ"ד נראה שמחזורתא דמילתא כמו שפרשנו במ"ב דמחנה פירושו מה שאנו קורין בלשון אשכנזי לאגער, ולא מיירי כלל בחיל שהולך ממקום למקום רק מיירי שחונין במקום אלא שאינן חונין בבתיים רק ע"פ השדה כמו שידוע שהחילות של מלך חונין בקיץ ע"פ השדה רק שמעמידין כמו אוהלים ואשמעי' דגם אוהלים של ארעי כאלו ג"כ בכלל בתיים המה ושייכא בהו גזירת הוצאה מרשות לרשות וכ"ז בכעין מה שציירתי דעכ"פ חונים בקביעות אבל לא בהולכים בדרך בזה ליכא לחלק כלל בין מחנה לשיירא ובין יום אחד לבי' ימים אלא כל שאינם קבועים את עצמם לזמן מרובה בודאי לא גזרו בזה. ודע דעיקר דינא דשיירא אינו ברור ורוב הפוסקים הראשונים חולקים ע"ז עיין ברשב"א ובריטב"א מ"ש בשם ר' משה הכהן ובאו"ז ובר' יונתן וכן באמת משמע שיטת רש"י בפי' כל גגות דף צ"ג גבי ג' קרפיפות כתב רש"י וכגון שערבו עיי"ש ואע"ג דמיירי התם בשיירא אלמא דגם שיירא אינם פטורים מעיקר ע"ח. ואגב דאתינן להכי תמיה לן דעת המחבר דהכא סתם כהרמב"ם ובסימן ש"ס ס"ג העתיק כלשון רש"י דמיירי בשיירא שעירבו וזהו היפך משיטת הרמב"ם ואפשר דזהו כונת הגר"ז שכתב בהאי דינא דשיירא עיין שס"ג וצע"ג וט"ס הוא בדבריו וצ"ל ש"ס ס"ג וכיון למה שהקשיתי ואפשר היה לחלק ולומר דע"כ לא קאמר הרמב"ם בשיירא דפטור אלא בדוקא כשהקיפו כל השיירא מבחוץ במחיצה אחת אלא שמבפנים הקימו לכ"א אוהלים ובזה כתב הרמב"ם דפטורין מע"ח משום דכיון שהקיפו כל השיירא במחיצה אחת הרי הם מערבין ולא משגחינן במה שנתחלקו בפנים באוהלים משום דאין אותם אוהלים קבועים ודמי כמי שאין אוהלים כלל והם שוכנים בחצר או בקרפף אחד

דמותר לטלטל בכולו משא"כ בהא דש"ס ס"ג דמיירי שהקיפו כ"א לעצמו מחיצה מיוחדת א"כ ליכא למימר דהויה כמעורבים דהלא אדרבה נתחלקו כ"א לעצמו אלא שיש פתח מזה לזה וא"כ לא עדיף משני בתים שפתוחים זה לזה שצריכין עירוב וכן משמע באמת מדקדוק לשון הרמב"ם שהוא לשון המחבר שכתב לפי שכולם מעורבין ואין וכו' ולכאורה היה אפשר לומר דגם רש"י מודה לדינא דשיירא בגוונא דסימן שס"ו אכן כדי דייקין היטב חזינא דליתא שהרי גבי ד' דברים פטורים במחנה וחדא מינייהו ע"ח כתב ג"כ רש"י כגון שהקיפו מחיצות כ"א בפ"ע ופתח וכו' ממש כמו בדף צ"ג ודוקא שם משום דהולכים למלחמה פטרוהו ובלא"ה חייבין וכן האו"ז מסיים על הא דמחנה פטור מע"ח דמיירי בשעשאו מחיצות וכו' אבל בשיירא וכו' ובאמת מצאתי בשב"ל ב' פירושים על הא דמחנה פטור מע"ח אחד פי' רש"י ואח"כ פירוש ר"ש בן היתום כציור הרמב"ם שהקיפו מחיצה אחת וחלוקים מבפנים באהלים עיי"ש סימן צ"ו :

* בתים שבספינה - עיין מה שכתבתי במ"ב בשם מ"א וא"ר ובאמת לכאורה מנ"ל זה דכיון דס"ס שוכנים הרבה אנשים בספינה ושייכא למיגזר שלא יוציא מביתו לספינה אטו הוצאה מרה"י לר"ה כמו בדריס בבתים וכבר עמד ע"ז בפמ"ג עיי"ש ולכאורה לקחו דבריהם מדברי שבולי לקט סימן קי"א שממנו העתיק רמ"א דבריו שבכאן שז"ל שם בסימן הנ"ל וכתב אחי ר' בנימין דמאחר דקי"ל דבתים שבספינה חייבין בעירוב דינן כדין חצר שאם יש שם שני ישראלים חלוקים בשני בתים צריכין לערב ואם אינן חלוקין בשני בתים אינן צריכין לערב וכו' עכ"ל שם אלא דבאמת אין ראיה משם דשם לא נחית לזה אלא משום דמיירי שהספינה של עכו"ם כמו שמסיים שם ובעכו"ם הא אין אוסר בחד ישראל או אפילו בתרי ישראל אם הם בבית אחד כדמבואר לקמן סימן שפ"ב ס"א לפיכך כתב והצריך שני בתים אבל לא שצריכין לענין עירוב בדוקא ב' בתים אלא כל שיש רשויות של אנשים הרבה אוסר אם לא שאין בתים כלל דלא גזרו בחצר גרידא ואפשר דהטעם הוא דאין לגזור בספינה יותר מבחצר ובחצר הלא ידוע דלא מקרי חצר רק כשיש לו עכ"פ ב' בתים פתוחים לתוכו וע"כ לא גזרינן גם בספינה רק באופן זה :

* ואם אין לספינה מחיצות - כתב מג"א אמרינן בגמרא שם לענין ביצייתא דמיישן לפי פירוש רש"י שם שהוא ספינות קטנות הרחבות מלמעלה וקצרות מלמטה עד כחודו של סכין דאפ"ה הוי רה"י אם יש להם מחיצות של עשרה טפחים דאמרינן גוד אחית מחיצתא [וזהו לפי מסקנת אביי שם שהביא ראיה דלא כר"ה עיי"ש בגמרא] ובאגודה סימן קי"ג כתב אם אין רחבה ד"ט בתוך גובה ג"ט אז הוי כים ואין מטלטלין בה אלא בד"א ומותר לטלטל מתוכה לים [ולא אבין טעם האגודה כלל וראיתי במחנה"ש שכתב טעמו משום שס"ל כהתוס' דמקשו על פירוש"י וסברי דבזה לא שייך לומר גוד אחית ופירשו פירוש אחר בדברי ר"ה וגם המ"א בעצמו כתב אח"כ שהתוספות חולקין ולא נהירין דברי שניהם דאף התוספות סוברין דלא שייך בזה גוד אחית הלא מטעם אחר לדבריהם דינא הכי דהא כתבו בקושיא השלישית [בד"ה הנ"ל] ועוד למ"ל מלינהו קני ואורבני אע"ג דלא מלינהו כיון דיכול למלאות חשוב רה"י וכו' עיי"ש ומחורתא שדברי האגודה נובעין מדברי האו"ז שכתב דהלכה כר"ה אבל גם עליו יפלא

ממסקנת הגמרא ואולי שהוא סובר כפירוש רבותיו של רש"י דמה דאמר הגמרא מידי איריא וכו' הוא לדחות דברי אביי אבל באמת כבר דחה רש"י זה בשתי ידים וכן בר"ח מפרש שם כרש"י דהאי מידי איריא הוא מסוף דברי אביי ע"ש] ובאמת אין לדחות דברי רש"י מהלכה שבערוך הביא לשני הביאורים על ביצייתא דמישן דרש"י ודר"ח ובמאירי הביא לפירוש רש"י לבד ופסק ג"כ דלא כר"ה וכן בחידושי הר"ן והריטב"א מפרשים בביצייתא דמישן כרש"י ובתוספות פירשו על ביצייתא דמישן שהוא ספינה שיש לה דפנות וקרקות העשויות נסרים וחלל בין הנסרים והמים נכנסין בה ויושבין כמו במים אפ"ה הוי רה"י אפילו יש בין נסר לנסר רוחב ג"ט שאנו רואין כאלו דופני הספינה עקומין ומסבבין כל הספינה ונמצאו הנסרים מחוברין ע"ש ונראה ששניהם נכונים לדינא :

* לאפוקי בית שער - המחבר סתם בזה ולא חילק בין בית שער דיחיד לרבים ונמשך בזה אחר דעת הרמב"ם שפסק לענין הנחת עירוב דאפילו בבית שער דיחיד אין מניחין ועיין בב"י סימן ש"ע שהאריך בזה אכן כמה פוסקים חולקים ע"ז [רש"י ותוספות והרא"ש בתירוץ בתרא והרשב"א בעבוה"ק] ודעתם דלענין הנחת העירוב מניחין בבית שער דיחיד וכגירסא דילן בש"ס דף פ"ה ע"ב ע"ש אכן בביאור הגר"א משמע דדעת המחבר ג"כ הכי דשם בית שער אינו רק בבית שער דרבים אבל דיחיד אינו בכלל בית שער וכתב שגם דעת הר"ף ג"כ הכי :

* ד"א על ד"א - וכתב בתוס' שבת ואם החדר קטן הוא בתוך חדר גדול אז אפילו אין בו דע"ד מניחין בו עירוב דסליק היקף הקטן והוי כאלו מונח בחדר הגדול וכעין ההיא דר"ס שפ"ו לענין שיתוף מבואות עיי"ש וכתב וה"ה אם הקטן נפרץ במלואו לגדול דאז הוי כאלו היא קרן זוית של הגדול וכאלו היא מונח בתוך הגדול וכעין ההיא דלעיל סי' נ"ה לענין צירוף עשרה עיי"ש בתוס' שבת ולדעתי דינא קמייתא אינו מוכרח דע"כ לא כתב רש"י התם דסלק היקף וכו' אלא משום דסברא הוא דלא גרעיה למילתא בשביל שעשה מחיצות משום דבאור החצר עוד גרע וכמו שמבואר שם בלשון הגמ' דלא גרע מחצר משא"כ הכא דבעינן בית שראוי לדירה ולזה אפשר שפיר לומר דכיון דהכניס עירובו בתוך מחיצות צרות שאין בהם אף ד' על ד' דלא מהני ולא שייך הכא לומר במאי גרעיה דבודאי גרעיה דלולי הדפנות היה מונח במקום ראוי לדירה ועכשיו הכניסו בתוך מחיצות שאי אפשר לדור בהם וצ"ע למעשה :

* ונ"ל הטעם דעירובין שלנו יש להם דין שיתוף - והקשה הב"ח בסימן שפ"ו כיון דבעירוב זה מערבין כל הבתים של דירה דהוי עירוב ושיתוף ביחד ודאי דצריך להניחו בבית דירה ולא בבהכ"נ וכו' והגר"א בסימן זה מכוין ליישב זה דהבתים ניתרין מטעם מיגו דמהני עירוב זה שמניחין בבהכ"נ להתיר החצרות שבמבוי מהני נמי להתיר הבתים שבחצר וכעין זה איתא בגמרא עיי"ש. וכ"כ הפמ"ג ג"כ בסימן שפ"ז ע"ש :

* בכלי אחד - לכאורה כלי לאו דוקא ה"ה דאם מניחין כל העירובין שגבו במקום אחד ג"כ שפיר דמי ולא אתי אלא לאפוקי בשני כלים דזה מורה

על חלוקה וצ"ע [פמ"ג] ומירושלמי משמע כדבריו להקל דז"ל בני המבוי שנתנו עירובין בשני מקומות אם מבלי מקום ה"ז מותר [והיינו דוקא ביית אחד לפי הבבלי שלנו] ואם בשביל לחלוק עירובין ה"ז אסור ולא הזכיר כלל שיהיה דוקא בכלי אלא העיקר שיהיה במקום אחד וכן להיפך אם נתנו בשני מקומות בלי כלי כלל אף שהיה בבית אחד ג"כ לא מהני וכן מוכח מלשון הרמב"ם פ"א מהלכות עירובין הלכה י"ח שכתב חלקו את העירוב או את השיתוף אע"פ שהוא בבית אחד אינו עירוב ולא הזכיר כלל שהחלוקה היה בשני כלים :

* ואם מקפיד וכו' - וע"כ אם בא אחד לאכול את העירוב ואינו מניחו בטל העירוב והיינו דוקא כשבא בע"ש או בעת שחל קניית העירוב דהיינו ביה"ש אבל אם בא בשבת ולא רצה ליתן לו אינו בטל העירוב בשביל זה כיון שכבר חייל העירוב כ"מ בב"י :

* אין מערבין בפרוסה - ר"ל עירובי חצרות אבל שיתופי מבואות כיון דמערבין בכל מיני אוכלין ומשקין לא תקנו חז"ל בזה דדוקא בשלמין כ"מ מהרמב"ם ולכאורה לפי מה שכתב הרמ"א בסוף ס"ג לענין בית דירה דכהיום שאנו עושין ע"ח ושיתופי מבואות ביחד אמרינן מיגו דמהני לשיתוף מהני נמי לע"ח וכמו שפירש הגר"א שם אפשר דהכא נמי נימא כן אבל מדלא הזכיר הרמ"א גם בזה לחלק בזה משמע דאף כהיום אין מערבין בפרוסה ואולי אפשר לומר דס"ל להרמ"א כשאר הראשונים [ע"י בספר גאון יעקב שם בסוגיא] דאפילו שיתופי מבואות אין מערבין בפרוסה כשמערב בפת :

* שיהא בהם כשיעור - היינו המבואר לקמן סימן שס"ח :

* ועושין חלה אחת שלמה - אף דלכאורה לא שייך כאן משום איבה כיון שאין לוקחין מכ"א כ"א קמח וליתכשר אף בפרוסה צ"ל כיון דעכ"פ כ"א נותן חלק בעירוב וחל עליהו התקנתא שאין מערבין בפרוסה משא"כ בס"ז שאחד נותן משלו ומזכה לכולם לא שייך גביה האי תקנתא כלל :

* בפת אורז ועדשים - וה"ה בפת טאטארק"י ופת טערקעס"י ווי"ץ [פמ"ג] :

* צריך להגביה מן הקרקע טפח - עיין במ"ב מש"כ בשם הט"ז ובאמת אין דין זה פשוט בכל גווני דאם היה העירוב כולו מונח בידו א"צ להגביה כלל דידו קונה בלי טעם הגבהה כמבואר בתוספות כתובות ל"א בד"ה דאי [ועיין ברא"ש בסוגיא] וכ"כ הנתניבות בחו"מ סימן קצ"ח ס"ב ע"ש אם לא דבולט הדבר מן ידו לצדדים דאז אינו קונה מטעם אויר ידו רק מטעם הגבהה מכחו ובזה צריך להגביה טפח וכמו שכתב שם בנתיבות. ועיין בב"י ובהרה"מ שהביאו דלפי הרמב"ם והגאונים במימרא דרב יהודא אפילו במקום דלא שייך זכיה והקנאה כגון במקום שהעירוב משל כולם צריך להעמיד הכלי שהעירוב מונח בתוכו במקום גבוה מן הקרקע טפח כדי שתהא מובדלת ומפורשת מן שארי כלים שבחצר וטוב לכתחלה

לחוש לדבריהם [עו"ש] ולעני"ד מתוספתא שהובא ברש"י אין סתירה לשיטה זו דברייתא מיירי לענין הגבהה כדי לקנות. ודע דלדעה זו לא נזכר כלל קולא בש"ס לענין הגבהה כדי לזכות דדי בטפח ואפשר לומר שפיר דלענין לזכות לבני מבוי צריך הגבהה ג"ט וכן משמע מלשון ר' יהונתן כדברינו אך באמת יש בלא"ה שתי דיעות בחו"מ סימן קצ"ח ובעירובין סמכינן להקל כדעה שניה :

* וע"י עבדו וכו' אפילו הם קטנים - וה"ה אם יש לאדם מלמד או סופר או יתום אוכל על שולחנו ואפילו אוכל בחנם [פרישה וא"ר] :

* מברך וכו' - ובמקום שנהגו לעשות בשביל כל הקהל בע"פ ואחד רוצה לעשות לעצמו בכל ע"ש כמו שכתבו כמה אחרונים דלכתחלה טוב לנהוג כן אין כדאי שיברך עליו וגם נכון שעירובו יתן ג"כ לאחר לזכות בשביל כל העיר דאם ירצה באמת לחלוק עצמו מן העיר יש מקום לומר שיאסרו אלו על אלו ועיין בסימן שצ"ב :

* על מצות עירוב - עיין מ"ב מש"כ לענין אדם אחר ששובת בעיר יכול לברך ברכה זו ואפילו לא יהיה שם רק ביו"ט ולא בשבת שאחריו מהני ליה העירוב [לענין דברים שאין בהם צורך כלל כמ"ש ריש סימן תקי"ח בהג"ה] ולפ"ז אם אין דעתו לישאר שם לא לשבת ולא ליו"ט אין יכול לברך ולא דמי למאי דקי"ל בעלמא דהעושה מצוה לאחר כגון שקובע מזוזה וכה"ג דיכול לברך שם עביד מעשה משא"כ בזה שהוא רק ברכה בעלמא שהעירוב כבר נתקבץ ע"י אחר. אכן לפי מנהגנו לכתחלה דלאחר שקיבץ השמש העירוב מכל הבתים נותן להרב לזכות לכולם ולברך [וכן ראוי לעשות כמ"ש לעיל בסקמ"ה במ"ב] יכול לעשות זה גופא גם ע"י אחר שאינו מבני העיר דהזיכוי שזוכה לאחרים חשוב כמעשה כ"ז מתבאר מדברי מ"א וש"א :

* בשעה שמזכה וכו' - עיין במ"ב והנה מהב"י והב"ח בסימן שצ"ה משמע דהברכה צריך להיות קודם שהאחר מגביה לזכות בשבילם דאז מקרי עובר לעשייתן. והנה לענין דיעבד בודאי יוכל לברך אפילו אחר הזיכוי וכמו שכתבו המ"א וש"א משום דעיקר קניית העירוב חל בעת כניסת השבת ובפרט אם הוא עדיין קודם שהונח העירוב במקומו בודאי מקרי עדיין עובר לעשייתן וכמו שכתבו הפרישה ומו"ק ואפילו לכתחלה יש לעיין דאולי יותר עדיף לברך אחר הזיכוי דבשלמא היכא שמקבץ העירוב מאחרים שייד לברך אפילו בשעה שמתחיל לקבץ שכבר הותחל מעשה העירוב ע"י הקיבוץ שגבה השמש מאיזה אנשים משא"כ היכא שרוצה לערב משלו בשביל כולם קודם הזיכוי עדיין אין על הפת שם עירוב כלל דעדיין לא יצא מרשותו כלל וכמו שמונח עדיין בסלו דמיא ועיקר שם עירוב נעשה ע"י הזיכוי שנעשו כולם שותפים בו ע"י הזיכוי שמזכה להם ע"י אחר וכשמברך קודם הזיכוי לכאורה הוי בכלל קודם דקודם דחסר עדיין מעשה שלימה של הזיכוי שבלא זה חסר על הפת עיקר מעשה העירוב [וכמו שלא יוכל לברך על תפילין קודם שהונח הפרשיות תבוך הבתים] ובאמת בסימן תקכ"ז נזכר בטור ושו"ע בהדיא שמברך אחר הזיכוי ואף ששם

בשע"ת הובא באמת דיעות החולקים בענין זה י"ל דשאני התם דשייך שם שם עירוב תבשילין אפילו קודם הזיכוי שגם לעצמו לחוד צריך לעשות עירובי תבשילין משא"כ בענינינו כל היכא שהפת לא יצא מרשותו עדיין אין עליו שם עירוב כלל ואין שייך לברך כאן שנחסר עדיין כל עיקר המעשה וכנ"ל ואפשר דכונת הב"י והב"ח היינו כשמסר הפת להאחר לשם עירוב וקודם שמגביה לזכות בשביל כולם מברך בעה"ב הנותן הפת וזה י"ל דלא הוי בכלל קודם דקודם כיון שכבר מסר לאחר לשם עירוב שם עירוב חייל עליה אף שלא זיכה עדיין לשום אדם אחר ודומיא היכא שהתחיל השמש לקבץ אפילו מאדם אחד דיוכל לברך על מצות עירוב ומ"מ מסימן תקכ"ז מוכח בהדיא דאפילו אחר הזיכוי יוכל לברך לכתחלה וכן הוא דעת הפרישה ומור וקציעה כאן וכנ"ל דיכול לברך אף אחר הזיכוי וקודם הנחה וע"כ הנוהג כן בודאי אין למחות בידו ונראה עוד דאפילו מי שנוהג לברך הברכה קודם הזיכוי הנוסח של בהדין עירובא טוב שיאמר אחר הזיכוי:

שסז

סימן

* אבל בני החצר - עיין מ"ב שפירשנו דהאי שלא מדעת היינו שלא בידיעתו והוא כפירוש המפרשים ומקור דברים אלו בטור. ובאמת דין זה תמוה מאוד וכמו שתמהו הב"ח וט"ז ושאר מפרשים דמ"ש בני החצר לחצר אחד או ברגיל להשתתף ומטעם דזכות הוא לו ובודאי ניחא ליה וכמו שכתב המג"א סק"ג כמו כן יש לנו להתיר באופנים אלו גם בבני החצר דבודאי מתרצה לזה ובאמת היה נראה מפני גודל הקושיא דאין כונת הטור והמחבר כלל לחדש דבני החצר גריעי מב"ב דאין שום מקור לזה כלל ומ"ש אבל בני החצר וכו' לא קאי אדסמיק ליה בדינא דבני ביתו אלא אריש הסימן קאי אדינא דאשתו מערבת אפילו בע"כ ושלא מדעתו דקאמר גבי בני החצר היינו בע"כ דבע"ב ועיקר דינא אתי לאשמועינן דבע"כ של בע"ב לגמרי אין שום פנים להתיר לאנשים דעלמא וכן הוא דברי הרא"ש שממנו נובע כל סימן זה ע"ש שכתב דהא דבני החצר נכנסין ונוטלין בע"כ היינו ג"כ שיהיה עכ"פ דעת אשתו אבל בעל כרחו של כולם אין שום סברא לערב ע"ש ואם נימא כן ניחא שדברי הטור הם ממש כדברי הרא"ש וכ"מ בביאור הגר"א סק"ז שמפרש כן בדברי המחבר [ע"ש דלא הביא ראיה אלא לענין בע"כ] אלא דלפ"ז אינו מיושב היטב מה שמסיים הטור והמחבר שלא מדעת אחד מבני הבית דמשמע מזה דמדעת אחד מבני הבית מותר אפילו בע"כ של בעה"ב ולכאורה לא אשכחן להרא"ש דמתיר אלא מדעת אשתו ולא מדעת שאר בני הבית וצ"ע. ולדינא יש דיעות בזה בין האחרונים דלהט"ז ומ"א בסימן שס"ח משמע דאין בני החצר יכולין ליקח פת לערב שלא בידיעת בעה"ב אפילו אם הבית פתוח לחצר אחד ולהב"ח ומהר"ם לובלין משמע דמותר בפתוח לחצר אחד וכן מצדד בבית מאיר ובנהר שלום בסי"ח להלכה ועיין

בבה"ל לקמיה שצדדנו ג"כ דהיכא דהיה רגיל להשתתף עד כה עמהן יש לסמוך עלייהו להקל ליקח שלא בידיעתו :

* ויש אומרים דאין אשתו וכו' - הוא דעת הרמב"ם והמתבר הביאה רק בשם יש אומרים משמע דס"ל לעיקר כדעה קמייתא ומשום דלפי דעה זו מוכרח לשבש גירסת הספרים רגיל אין שאינו רגיל לא וכמו שכתב בכ"מ וב"י. ובאמת אין צורך כלל לשבש הספרים ושפיר אתי שיטה זו אף לפי גרסתנו וכמו שכתב במ"א וכ"כ א"ר והגר"א בביאורו וכן מפורש כדבריהם בפירוש ר"ח שקאי ג"כ בשיטת הרמב"ם עיי"ש והנה לדבריהם אתיא שני המימרות כפשטן דמימרא ראשונה דאשתו מערבת שלא מדעתו והיינו רק שלא מידיעתו לבד וכפשטיות הלשון הוא בשאינו רגיל להשתתף ומימרא שניה שהזכיר רגיל שם נכנסין בני החצר ונוטלין בע"כ וע"כ גם הרי"ף לא הזכיר רק שני המימרות משום דאזיל בשיטת ר"ח רבו דאשתו בשאינו רגיל אינו מותר רק שלא מדעת כפשטיות לישנא דשמואל ולא בע"כ וא"כ כיון דסוגית הש"ס מתפרשא שפיר כהרמב"ם וגם הרי"ח והרי"ף סוברים כן [ולדידהו מתיישב טפי הסוגיא דלדעת הרא"ש דמימרא אחרונה דשמואל אתיא בבית הפתוח לשני מבואות ואינו אוסר עליהם מאי שייך נכנסין בע"כ מאי איכפת להו אם לא יתן חלק בעירוב הוא יהיה אסור להוציא כלי הבית לחוץ ולא הם] אפשר שיש להחמיר כשיטה זו שלא לערב בע"כ של בעה"ב אפילו מדעת אשתו היכי שאינו רגיל להשתתף עמהם מיהו בא"ר ראיתי שכתב שכדעה קמא יש לפסוק לקולא וצ"ע איברא אפילו אם לא נרצה לפסוק כדעה זו להחמיר היכי שהבעל מוחה עכ"פ יש לסמוך לפסוק כמותם להקל לענין היכי שהוא רגיל לערב עמהם דבני החצר נכנסין ונוטלין ממנו בע"כ ולא בעינן דעת אשתו כלל דבאמת דעה קמא המצרכת דעת אשתו גם בזה קשה שאין זו משמעות הש"ס כלל וכן הרשב"א בעבוה"ק אע"פ שפסק ג"כ כסברת הרא"ש דאשתו מערבת שלא מדעתו היינו אפילו בע"כ של בעל מ"מ בזה כתב להדיא דבני החצר נכנסין ונוטלין בע"כ ואפילו בלא דעת אשתו [אלא דלפי שיטתו שם שמפרש רגיל היינו רגיל לאסור ולא רגיל להשתתף הוקשה לו בחידושו דא"כ אמאי אמר שמואל אשתו מערבת וכו' הלא גם בלא דעת אשתו מותר דהא בני החצר נכנסין וכו' עיי"ש שנשאר בצ"ע אכן לפי שיטת הרא"ש דרגיל להשתתף קאמר וזהו עיקר המעלה וכן מפרש באמת הרי"ף והרמב"ם והר"י בחידושו א"כ אתי שפיר הכל דהיכי שרגיל להשתתף לא בעינן אפילו דעת אשתו] אלא דנראה דלפי שיטת הרמב"ם וסייעתו אין בני החצר נוטלין בע"כ היכי שרגיל אלא בדוקא היכי שאוסר עליהם וכמו שכתבנו במ"ב וכן משמע בפיר"ח עיי"ש. היוצא מכל זה דמדינא מסתברא דהיכי שרגיל ואוסר בני החצר נוטלין אפילו בע"כ ולא בעינן דעת אשתו כלל ועכ"פ שלא בידיעתו בודאי יש לסמוך להקל דהא הרבה אחרונים מקילין אפילו לדעת הטור וכמו שכתבנו לעיל :

* צריך לחזור ולזכות - הלשון מגומגם קצת דהא מיירי שהפת מונח במקומו וא"כ מאי יחזור ויזכה דאין סברא לומר שצריך ליקח הפת ממקומו ולחזור וליתן בשותפות דמי גרע חזרתו מאם היה לזה שותף ביין שסומך עלים משום עירוב (עיי' בסימן שס"ו ס"א) והכא נמי אמאי אינו יכול לסמוך עליה. ואין לפרש דמיירי שעד עתה היה נותן פת בשביל כולם וזיכה להם ולפיכך אחר חזרתו אם ירצה להשתתף מחדש צריך לזכות

להם ע"י מי שהוא שיהיה להם שוב חלק בפתו א"א לומר דבהכי מיירי דא"כ מאי מסיים בהג"ה אבל אם רגיל לערב הוי עירוב בע"כ דבכגון זה מסתברא דלא מהני רגיל שיהא מחוייב תמיד ליתן חלק לכולם בפתו וע"כ מיירי בשאינו נותן רק חלקו לבדו וקשה כנ"ל ונראה דאין הכונה שצריך לזכות וליתן מחדש אלא שצריך לומר בפיו שחוזר ומשתתף עמהם ומזכה לכולם שיהיה להם חלק בפתו ומשום דאמרינן המקפיד על עירובו אינו עירוב ואין לך מקפיד יותר ממנו שחזר בו וע"כ צריך לומר שאינו מקפיד על פתו ומזכה לכולם שיהיה להם חלק בו:

שסח

סימן

* ואפילו מערב עליהם משלהם - עיין בט"ז ולא העתקתיו במ"ב משום שהשיגו עליו הרבה אחרונים וגם הפמ"ג היסב דבריו לכוונה אחרת ע"ש:

* ואם משלו א"צ להודיעם כלל - הנה המחבר העתיק לשון הטור וכן הוא ג"כ דעת רש"י ורבינו יהונתן כמו שכתב בב"י אבל דעת הר"ח אינו כן כמו שכתב בהדיא וכן הוא ג"כ דעת הרמב"ם דבבית הפתוח לשתי חצרות צריך להודיעו ככל גווני וכ"מ בעבוה"ק להרשב"א דכל סוגית הש"ס בזה איירי במערב משלו ואפ"ה אמרינן בסוגיא דבשני מינין היכי דכלה צריך להודיעם ומ"מ לדינא אין לזוז מדברי השו"ע מאחר שהרבה פוסקים מקילין בעיקר דין זה אפילו במערב משלהם לדין דפסקינן דבית הפתוח לשתי חצרות ועירב עם שתיהן מותר בזה ובזה עיין ברשב"א וריטב"א א"כ עכ"פ במערב משלו אין להחמיר:

* אף לשאר שבתות - עיין מ"ב מ"ש בשם מג"א ולא דברי עצמו הוא דבאמת מבואר כן בדברי ר' יהונתן בסוגיא זו וכן הוא דעת רש"י במתני' שם דהאי ולא אמרו אדברי ר' יוסי קאי ומ"ש שיש חולקין הוא דעת הטור שפסק בסי' שפ"ז דסומכין על שיתוף במקום עירוב והכא פוסק כר"י דשיורו בכל שהוא אלמא דס"ל דבכל גווני כשר בנשתייר דליכא למימר דמיירי שהיה שיתופי מבואות דא"כ אפילו לא נשתייר כלל מעירובי חצרות נמי כשר דהא סומכין על שיתוף במקום עירוב וכ"כ הב"ח ומהרלנ"ח בהגהותיו בדעת הטור וכן נראה דעת הרשב"א בעה"ק שהעתיק בסתמא דשיורו בכל שהוא ולא חילק דמיירי כשהיה השיתוף קיים וכן באו"ז הגדול מביא הרבה פירושים דמפרשים בהאי ולא אמרו דלא כפירש"י ולפירושם אינו מוכרח דין זה וכן הוא בתוס' ד' מ"ו ע"ב עי"ש וכבר נתעורר בזה בעל חמד משה ועיין במחה"ש שיישב קצת ועיין באו"ז שם ומשמע דלדעתו הוא מילתא בפני עצמו וע"כ נראה דיש להקל בזה בשעת הדחק וכ"כ בס' שולחן עצי שיטים ולכתחלה בודאי נכון ליזהר בזה והט"ז כתב עוד טעם שלא לסמוך לכתחלה על עירוב שנתמעט דשמא יתוספו אח"כ דיורין באותה עיר ואז בודאי צריך להוסיף בשבילם כמ"ש סימן שס"ו ס"ט (אכן מה שסיים הט"ז עוד עצה לזה שיאמר כל אדם בשעת ברכה ולכל מי

סימן

שסט

* אפילו עירב החנוני וכו' - עיין במ"ב והוא כמסקנת אחרונים בביאור דברי הטור ודלא כמ"ש בט"ז בשם הב"י אלא דבאמת אע"ג דכן דעת הטור בשיטת אביו הרא"ש דהוא סובר דהרא"ש לא פליג במש"כ ותמוהים הדברים בעיני וכו' אלא אדברי התוספות ולא על דברי רש"י שזכרו מתחלה דמיירי שזיכה לכל בני החצר וזיכה גם לזה אבל באמת לולי דברי הטור הייתי אומר דתמיהת הרא"ש קאי על כל מה שזכר מקודם ולדידיה לא מיירי מתניתין כלל בזיכוי אף עם שאר בני החצר אלא שהקנין היה רק ע"י מעות לבד וכפשטות לשון הרא"ש בסוף דבריו אבל אם החנוני זיכהו אף אם זיכהו בסתם בכלל שארי בני חצר נמי מהני ולא צריכין לדחוקי לחלק בין הא להא דנתבאר בסוף הסעיף דזיכה ע"י אחר מהני. ובאמת כן הוא דעת הב"י והט"ז לדינא אלא דהם פירשו כן בדברי הטור ובדברי הטור א"א לפרש כן וכמו שהוכיחו האחרונים וע"כ צ"ע לדינא:

סימן

שע

* אבל הדר בבית התבן בית העצים כו' - מיירי שבית התבן ובית העצים שייך לו ואי מיירי שהיה שאול או שכור מאחר בעינן עכ"פ שלא יהא לבעה"ב שם עצים וכדומה דבר שאין ניטל בשבת דאלי"ה הרי יש לבעה"ב תפיסת יד ואינו אוסר כמבואר בס"ב:

* והשאלין כו' - עיין במ"ב מש"כ בשם עבוה"ק ולפי שעה היינו שלשים יום אבל יותר הוי זמן מרובה כן משמע בחידושיו והמבואר בסוף סימן זה:

* או שאין עוברין וכו' - עיין במ"א מה שכתב דמחדר לבית אסור אם הם שנים [ור"ל אפילו אם אין להחדר פתח אחר לצאת בו כ"א דרך הבית ומשום דבית שער דיחיד לא שמיה בית שער וכדלקמן בס"ז] ומוכח מדבריו דכשם שחכמים אסרו לטלטל מבית לחצר בלי עירוב כמו כן אסרו להוציא מבית לבית וכ"כ בעצמו בריש סימן שס"ו וכל האחרונים שם ועין בבה"ט שכתב בשם ספר דבר שמואל שנסתפק בדין זה וכבר השיגו עליו בספר מאמר מרדכי ובברכי יוסף שאינו כן ואדרבה בספר הנ"ל הסכים בפירוש לאיסור אכן יש מאיזה אחרונים שגמגמו בזה מחמת לשון הרמב"ם פ"א מה"ע דמשמע מיניה דעיקר הגזירה מבית לחצר כדי דלא ליתי לאיחלופי מרה"י לרה"ר אך כבר כתב התו"ט בריש פרק חלון דגם הוא מודה לאיסור ורק דתחלת הגזירה היתה במבית לחצר ואח"כ אסרו אף מבית לבית ואף דבשננים לדוד האריך בזה לחלוק על התו"ט מ"מ לדינא העיקר כמ"א ושאר

אחרונים שהסכימו לאיסור וכן מבואר בפירוש בעבוה"ק להרשב"א בשער השלישי סעיף ט' וז"ל הבתים אע"פ שתשמישן אחד אסור לטלטל מביתו של זה לביתו של זה עד שיערבו ולא עוד אלא אפילו מביתו לבית המשותפת בינו ובין חבירו ומבית לחצר המשותפת לו עם חבירו אסור עד שיערבו בו' ע"כ הרי דלדידה עיקר הגזירה היתה מבית לבית ואח"כ הוסיפו דאפילו מבית לחצר אסור וא"כ עכ"פ מבית לבית לא גריעא ולמה נשוה מחלוקת בינו ובין הרמב"ם וכן משמע בעירובין י"ז ע"א ברש"י במשנה ד"ה ומלערב גם בסמ"ג בשם בה"ג בריש הלכות עירובין וכן באורחות חיים בריש ה"ע משמע מפשטא דלישנא דגזירת חכמים היתה אף במבית לבית ע"ש :

* צריך כל אחת ואחת מחבורות כו' - דוקא כשנעשו החבורות קבועות פה דהיינו יותר משלשים יום דפחות מזה הם בכלל אורחים ובטילי לגבי בע"ה בקבועים וא"צ ליתן חלק בעירוב וכדלקמן בסוף הסימן וכ"כ בשע"ת שם ע"ש :

* ואם היו דיורין כו' צריכה כל חבורה כו' - מלבד אותה חבורה שאצלה מניחין העירוב א"צ לתת חלק בעירוב :

* אינם אוסרים - עיין מ"ב ס"ק ל"ג והוא מט"ז ומ"א וכפי שפירשו המפרשים כדברי המ"א דגם הוא ס"ל דתיתי בעינן דוקא. [נולכאורה יפלא על הט"ז ומ"א שלא הזכירו בטעם השני רק משום דאין משאיל רשותו כדי לאסור עליו ולא סיימו משום דמצי לסלוקינהו וכמו שמוזכר בתוספות אכן לפי מה שהובא שיטת התוספות בחידושי הרשב"א והריטב"א ובאורחות חיים ניחא דהם לא סיימו בשיטת התוספות משום דמצי לסלוקינהו וכן מוכח עוד שם וגם בעבוה"ק שלו דבמצי לסלוקינהו גם הרשב"א דפליג אשיטת התוספות מודה להקל וכמו שנכתוב לקמיה] וכן נראה עיקר לדינא שהרי הרשב"א בעבוה"ק ובחידושי וריטב"א פליגי אעיקר דינא דמחבר ע"ש וא"כ אף אם ננקוט כדעת התוס' להקל בשאלה משום דלא השאילו על דעת לאסור עליו ואפילו בהשאילו לזמן מרובה וכמו שמשמע בחידושי הרשב"א לשיטת בעלי התוס' וכנ"ל היינו עכ"פ היכי דאיכא גם טעם ראשון דאפיה ובישול [ובאפיה ובישול לחוד בודאי לא סגי כמו שכתב בב"י ועוד שהרי הרשב"א והריטב"א שהביאו שיטה זו של התוספות להתיר לא העתיקו כלל האי טעמא רק טעם שני משום דאין משאיל כדי לאסור ע"ש] ונראה דעד כאן לא הצריכו תרתיה אלא במקום דמשאיל לו לזמן דלא מצי לסלוקינהו בכל שעה ולהכי אי לאו טעם הראשון דאופין ומבשלין במקום אחד בודאי יכול לאסור וכמו דמבואר במחבר בס"ב וכן מבואר בח"א דהיכי דאיכא תרתיה טעמים אפילו השאילו לזמן ארוך שרי אבל היכי דמצי לסלוקינהו בכל שעה כגון שלא השאילו לזמן מיוחד לא יכול לאסור עליו אפילו אופה ומבשל בפני עצמו וכן מצאתי בא"ר בתירוץ שני שמצדד כן דהיכי דמצי לסלוקינהו בכל שעה לא בעינן טעם הראשון כלל וכן משמע מהגר"ז ע"ש וקצת משמע כן גם בביאור הגר"א [שלא הביא רק טעם שני המוזכר בתוספות וע"כ דמצי לסלוקינהו דאל"ה הרי סותר לדברי המחבר בס"ב] וכן מצאתי בחידושי הרשב"א ובעבוה"ק להדיא דדוקא היכי דמשאילו לזמן מרובה אבל לזמן מועט הו"ל כאורח ואינו אוסר ומובן לפ"ז דה"ה וכ"ש היכי דמצי לסלקו בכל עת דלא עדיף מזמן מועט. ודע דדעת הגר"ז דתלוי רק במצי לסלוקינהו והיכי דלא מצי לסלוקינהו משמע מיניה דצריך

עירוב אפילו אופין ומבשלין ביחד והוא ממש כשיטת הרשב"א והריטב"א וכנ"ל וכן משמע קצת בביאור הגר"א והמחבר סתם בזה. ודע עוד דאף דמסקינן דעיי אפיה ובישול יחד בלחודא לא מהני להתיר מ"מ היכי שגם כולם עוברים דרך הבית לחצר או לר"ה ואין לכל אחד פתח מיוחד לצאת בו חשיבי כולם כבית אחד כן מוכח בב"י בסוף דבור המתחיל כתב הרמב"ם עיי"ש ואף דב"י גופיה בסימן זה הביא בשם הסמ"ק והעתיקו גם הרמ"א בהג"ה ראשונה דמה שכולם יוצאים דרך בית שער אחד לא מהני לחברם הואיל שכל חדר יש לו פתח בפני עצמו מ"מ הכא שהבית שעוברין דרך בו הוא ג"כ מקום אפיה ובישול לכולם חשוב כבית אחד ועדיין צ"ע:

* וישן במקום אחר כו' - ורועים הלנים בשדה אע"פ שאוכלין בעיר אינם אוסרין דאנן סהדי דאלו היו ממטי ליה לאכול במקום לינתו הוי ניתא ליה טפי ששם הוא מקום שמירתו כ"כ מ"א וכן מבואר בעבוה"ק להדיא וכן מוכח בריטב"א עיי"ש וכתב בפמ"ג דה"ה בתלמידים שאוכלים בבית בע"ב ולנים בבית רבם דאזלינן בתר לינה מהאי טעמא:

* וה"מ כשנותנים כו' אינם צריכים לערב - בשו"ע אינו מבואר אי מיירי בדוקא כשהאחין ואביהן היו שרוין בחצר אחד דאז נטפלין לגביה או אפילו כשהאחים שרוין בחצר אחרת נמי דינא הכי ובריטב"א מסתפק בזה וכתב דמלשון רש"י משמע דדוקא כשהם שרוים בחצר אחת עיי"ש אכן ברבינו ירוחם משמע דאפילו בחצר אחרת וצ"ע:

* שנים הפנימיים לבד כו' - עיין בט"ז שכתב דבעירוב אחד סגי לשני הפנימיים כיון שעוברין רק דרך פתח אחד וכבר השיגו עליו האחרונים וכמו שהעתקנו לעיל בשער הציון אות י"א ודעתם דכל אחד מהן צריך ליתן חלק בעירוב. ודע דמדברי רבינו ירוחם משמע דהוא סובר לענין עשרה בתים דכולם חייבין לתת בעירוב מלבד החיצון שבחיצונים ותמהו עליו כמה אחרונים דהוא דלא כמאן והמעייין בפיר"ח בסוגיין יראה שהוא מפרש כן בדברי ר' יוחנן שזולת האחרון שהוא דריסת הרגל לכולם לא מיקרי בית שער דרבים והגם לדינא בודאי אין לזוז מדברי כל הפוסקים שלא כתבו כן כתבתי זאת כדי דלא לשוייה ח"ו לרי"ו כטועה:

* אלא ללי יום - ובב"י גופא יש בזה סתירה דבתחלה כתב יותר מלי' ואח"כ כתב דדוקא פחות מלי' יום חשוב אורח אבל שלשים מקרי קבע וכבר העיר בזה הא"ר עיי"ש וכן בד"מ בסי' שפ"ב כתב דבשלשים מקרי קבוע וכן הוא הלשון בלבוש סי' שפ"ד ובמג"א סי' שצ"א ס"ק ב' עיי"ש ובאמת לא מצינו בשום מקום שיעורא דיותר מלי' ואדרבא בכל מקום אמרינן דבשלשים מיקרי תושב עיין ב"ב ד' ח' והא דאיתא בירושלמי ומובא בסי' שפ"ד אינו אוסר על לאחר שלשים ג"כ פירושו למעוטי קודם שלשים וכן יש לישוב הלשון בתה"ד וכמו דאמרינן בש"ס בהרבה מקומות בן י"ג ויום אחד דפירושו הוא י"ג שלמים כמו כן הכא וצ"ע לדינא:

* אינו אוסר על בני החצר - עיין באה"ע שחולק על פסק השו"ע ולדעתו אורח אוסר כשיש לו חדר בפני עצמו שאוכל שם ומ"מ לדינא אין לזוז מפסק השו"ע וכל עיקרי ראיותיו כבר דחה בספר בית מאיר והסכים לפסק השו"ע עיי"ש וכן מצאתי בחידושי הרשב"א לדף ע"ג ע"ב בד"ה הא דבעה מיניה רמב"ח דאם ייחדן להם לשעה מסתברא שאינן אוסרין עיי"ש והאי לשעה היינו שלא היה יותר משלשים יום וכדמסיים על זה ראיה מן הירושלמי עיי"ש וכ"כ בעבוה"ק בשער הרביעי אות ב' :

* והוא והם מותרים כו' - עיין בסי' שצ"א במ"א סק"ב שמסכים לפסק המרדכי דאף דהאורח אינו אוסר על בני החצר אבל בני החצר שפיר אוסרים על האורח שלא יוציא מביתו לחצר אם לא עירב עמהם [והיינו כשיש לו חדר בפ"ע] אכן כמה אחרונים תמהו על דבריו וכן כתב הבית מאיר שאין לזוז מפסק השו"ע :

* קבוע - עיין בתה"ד ומוכח שם דאפילו האורחים מתארחים בבתים שאינם שייכים להאי בעה"ב קבוע שיש שם אלא לאדם אחר שאינו דר שם בין נכרי או ישראל אפ"ה אמרינן דהאורחים נטפלין לגבי בעה"ב שדר בחצר בקביעות ואינו אוסר עליו וכ"כ הגר"ז. ודע דכמו דאמרינן דכשהוא דר בבית אחד שבחצר הוא נטפל ליתר הבתים ואינו אוסר עליהם לטלטולי בחצר כמו כן אם שבת האורח באיזה חצר [אף שבאותו חצר אין דר שום בעה"ב] והעיר עשויה בתיקון מבואות כדין הוא נטפל לחצרות אחרות שיש שם בע"ב קבועים ואינו אוסר לטלטל ברחובות העיר דהעיר שעשויה בתיקון כדין חשיבא כולה כחצר אחת [כ"מ בתה"ד סימן ע"ו ומובא לקמן בסי' שצ"א ס"ב] :

* אוסרים זה ע"ז מיד - דין זה הוציא הרמ"א בד"מ סימן שפ"ב מסוגיא דף ס"ה ע"ב בעובדא דר"ל וכו' אקלעו לההוא פונדק וכו' ועי"פ מה שכתבו התוספות בדף ס"ו ד"ה דאקלעו עיי"ש ולפ"ז משמע דאף בלא שכירות אלא בתורת אורח בלבד ומצי לסלוקי כההיא עובדא דבעה"ב לא היה כלל בביתו [וגם אין שום אחד מאנשי ביתו כמו שכתבו התוס' שם] לשכור ממנו ואפ"ה אוסרים זה על זה אכן בנשמת אדם לא כתב כן וצ"ע עליו מסוגיא זו ועיין בביאור הגר"א שכתב מקור לדין זה מסימן שס"ו ס"ב מדין ספינה ואוהלים ולפ"ז אפשר לקיים דינו דנ"א :

שעא

סימן

* שהניח ביתו והלך כו' - עיין מ"ב מש"כ דמיירי שהלך מבע"י כן כתב הטור ואף דכתב המ"א דהטור לאו דוקא קאמר שה"ה אם הלך בשבת כשהסיח דעתו שלא לחזור היום והביא ראיה לדבריו ממה דפסקינן בס"ד גבי מת בשבת ולא עירב היכא דלא בא היורש בשבת לדור שם ננקוט שם כדעת הטושי"ע להקל ג"כ אין ראיה לענינינו עיין בספר בית מאיר שחילק בפשיטות דבזה כיון שהוא חי וכל שעה יש בידו לחזור לא

שייך כלל טעמא דרי יוסי שכבר הסיע מלבו דזה לא שייך אלא בהולך לשבות קודם שקידש היום וכ"כ רש"י בדף מ"ז בהדיא דמיירי מבע"י וכן בספר גאון יעקב דעתו דהטור דוקא קאמר מבעוד יום וכתב עוד טעם נכון לחלק דלא דמי לס"ד דמיירי במת בשבת דהכא שהוא חי וקנה בו שביטה לאחר שקידש היום לא נעקרה דירתו מכאן במה שהלך במקצת היום הנשאר לשבות במקום אחר וכן הרשב"א והריטב"א כתבו בהדיא בעניינינו דמיירי דוקא מבע"י ואף דיש לדחות דמהם אין ראיה דהם מחמירין ג"כ בההיא דס"ד מ"מ כיון דמצינו לשלשה מהראשונים נרש"י ורשב"א וריטב"א שכתבו בהדיא דמיירי דוקא מבע"י מסתברא דאין להקל כשהלך בשבת. והנה ראיתי בא"ר שכתב לחלק דהטור מיירי בסתמא ולכך נקט מבע"י אבל אם בהדיא הסיח מלבו שלא לחזור בשבת מהני אפילו בשבת והנה באמת אצל בתו סתמא הוי ליה כאלו אצל אחר הסיח דעתו בהדיא כמבואר בפוסקים ואפ"ה כתב הטור מבע"י גם מה שכתב דכהאי גוונא איתא בעה"ק אין שם שום הוכחה לזה דמה שכתב בשער ד' אות ג' דאם הסיח דעתו מלבו בהדיא מהני אפילו אצל בנו ואחר מיירי שהלך מבע"י ותדע דהא הוא פוסק אח"כ באות ז' גבי מת בשבת ולא עירב אפילו לא בא היורש לדור שם בשבת נאסר לכל השבת משום דכיון שנאסר במקצת שבת נאסר לכולו וא"כ פשוט דבעניינינו בכל גווני בעינן דוקא מבע"י דאל"ה אסור וכן כתב הרשב"א בהדיא בחידושיו דבעינן דוקא מבע"י דאל"ה כיון שנאסר במקצת שבת נאסר לכל השבת ולפי טעם זה ברור דאין לחלק בין בסתמא לבין הסיח דעתו בהדיא. וע"כ נראה פשוט דאין להקל כשהלך בשבת אם לא בשעת הדחק אפשר דיש לסמוך על דעת המ"א כשהסיח דעתו בהדיא :

* אם הסיח כו' - אף דבסוגיא שם איתא דוקא בתו אבל בנו לא וכ"ש אחר הסוגיא מיירי בסתמא דאמרינן כשהלך לשבות אצל בתו מסיח דעתו מדירתו ואצל בנו אינו מסיח שמה תתקוטט עמו כלתו אבל אם הסיח דעתו בהדיא מדירתו לאותו שבת כגון ששאלוהו ואמר שאין דעתו לחזור לדירתו לשבת זו אינו אוסר אפילו הלך לשבות אצל בנו וה"ה אחר ואם לא הסיח דעתו כגון ששמעו ממנו שדעתו לחזור בשבת אפילו בשהלך אצל בתו אוסר דחשבינן ליה כאלו הוא בביתו כ"ז מתבאר מדברי הרשב"א בעבוה"ק ומסתברא דגם הרמב"ם מודה דבבתו אפילו בסתמא אמרינן דהסיח דעתו דאל"ה במאי מחלק הגמרא בין בתו לבנו אלא דהוא נקט מילתא דפסיקא באם הסיח בפירוש דזה מהני בכל אדם וכן משמע בביאור הגר"א והנה בתוס' שבת משמע דלהרמב"ם אין שום חילוק בין בתו לאחרים וכן הוא דעת השו"ע לדעתו ולא נהירא דכל הראשונים העתיקו מימרא דגמרא דיש חילוק בין בתו לבנו הר"ח והרי"ף והסמ"ג והרא"ש והרי"א וזו והרשב"א ומסתברא דגם הרמב"ם לא יחלוק עליהם אלא דהוא נקט מילתא דפסיקא כמו שכתב הגר"א דזה מהני אפילו בבנו ובאחרים וכנ"ל בשם עבוה"ק :

* בחצר אחרת - עיין בב"ח שהביא דהתוס' חולקים ע"ז וכן משמע מהטור דדוקא אם הלך לעיר אחרת מקילינן גם גבי עכו"ם ולא בחצר

אחרת ובפסקי הרא"ש כתב הכי בהדיא אח"כ מצאתי בעבוה"ק שמוכח ג"כ הכי גם בספר קרבן נתנאל תמה על פסק זה דהא די לנו להקל כדעת ר' יהודא [וכמו שכתב הרא"ש] ואיהו בעיר אחרת דוקא קאמר ולא בחצר אחרת. אכן בריא"ז המובא בשלטי הגבורים דעתו הכי דאפילו בחצר אחרת מותר ונראה דסברתו דאנן מקילינן תרי קולי דנסבור כדעת ר"י דישראל ועכו"ם שוין בדבר וגם נסבור דעיר אחרת וחצר אחרת שוין אבל עכ"פ הוא דעת יחידאה דהתוס' והרשב"א והטור חולקים ע"ז ובפרט לדעה קמייתא בעכו"ם בכל גווני אסור. אח"כ מצאתי בבית מאיר שהביא עוד ראייה מהרא"ש דבעכו"ם לא אמרינן שהסיח דעתו וממילא בחצר אחרת הוי כאלו הוא בביתו ודעתו דט"ס הוא בהרא"ש :

* ואח"כ נמלך בשבת וחזר אינו אוסר - עיין בב"י שהביא דעות המחמירין בזה אך הוא נטה להקל והגר"א בביאורו משמע דדעתו לפסוק כדעת המחמירים ע"ש [ומה שהביא ראייה לדעת המחמירים מהא דקי"ל משחשיכה אוסר לכאורה יש לישב קצת ע"פ מה שכתב המ"א בסק"ה וכמו שכתב המחצית השקל אבל לפי הנראה אין דעת הגר"א מסכים לחילוקו] וע"כ יש להחמיר אם לא בשעת הדחק :

* ואם מת משחשיכה אוסר כו' - הקשה הב"ח אמאי לא נימא כיון שהותר ביה"ש שלא היה לו אז בעלים הותר לכל השבת ודומיא ההיא דס"ב ועיין בט"ז שכתב עליו דלא דק וכבר השיג הגר"א וכן שארי אחרונים על תירוץ הט"ז ועיין מה שתירץ המ"א בסק"ד וגם ע"ז השיג הגר"א ע"ש ומחמת קושיא זו הכריח הגר"א דלא כס"ב ע"ש. אכן לפי מה שכתב המ"א בסק"ה מתורץ קושית הב"ח ואין אנו צריכין כלל לתירוצו שתירץ בסק"ד וכ"כ המחצית השקל ע"ש :

* שמת בשבת כו' - דע דלפי מה שכתב המ"א בסק"ח ע"כ מיירי הכא שבעת כניסת השבת לא היה עדיין גוסס דאלי"ה לא חל העירוב כלל כיון שאינו ראוי להתקיים כל השבת אמנם בספר עצי אלמוגים חולק על דברי המ"א שם כמו שאעתיק שם ולפי"ז מיירי הכא השו"ע בכל גווני :

* כל זמן שאינו בא כו' אינו אוסר - עיין במ"ב והנה המחבר סתם כדעת הרא"ש והתוספות אבל אין דין זה ברור דהרשב"א בעבוה"ק וכן בחידושו חולק ע"ז וס"ל דכיון שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת והביאו הרה"מ וכן פסק הריטב"א בסוגיא דירוש מהו שיבטל ע"ש נוע"ש בחידושיהם שהביאו לענין הלך לשבות אצל בתו המוזכר בריש הסעיף מיירי נמי דוקא כשהלך מבע"י אבל הלך בשבת אפילו אין דעתו לחזור בשבת אמרינן כיון שנאסר נאסר ומשמע מדבריהם דתלוי זה בזה וכדעת המ"א בסק"א וא"כ רש"י ג"כ דפירש [בדף מ"ז] דמיירי שהלך לשבות מבע"י ס"ל ג"כ בענינינו כהרשב"א והריטב"א ולא כתוספות והרא"ש אכן לפי מה שכתבנו בריש הסעיף בשם הבית מאיר וגאון יעקב לחלק בזה אין הכרח דרש"י יסבור כהרשב"א והריטב"א] ועיין בביאור הגר"א שהעיר ג"כ בזה ומשמע דדעתו נוטה לדעת הרשב"א וע"ע למעשה צ"ע :

* והוא שבא היורש כו' - הקשו האחרונים הא כיון דמתחלת שבת היה דירה בלא בעלים ולא היה אוסר דירה על בני החצר אמאי לא נימא כיון שהותרה הותרה וכההיא דסעיף ב' וי"ל דדוקא בס"ב שהיה כאן והלך לו

מבע"י אמרינן שהסיח מלבו לחזור בו ביום ולכן אמרינן ביה אף שאירע שחזר ובא כיון שהותרה הותרה משא"כ בזה לא אמרינן כלל שהיורש הסיח דעתו בעת תחלת כניסת השבת שלא לבוא כלל בשבת לדור בבית

[ממ"א וחידושי רע"א ע"ש]:

* אחד מבני החצר שהיה גוסס כו' - עיין מה שכתבנו במ"ב בשם המ"א שכתב בשם הגהת תוספות ועיין בספר עצי אלמוגים שמפקפק מאד על עיקר דין זה וכתב דמדסתמו הטוש"ע לעיל בריש ס"ד דאם מת בשבת אפילו אם ירשו אחד מבני השוק ולא עירב אינו אוסר ולא התנו דדוקא כשלא היה גוסס אלמא דלא ס"ל כהג"ה זו ועוד הביא קצת ראיה דהתוס' לא ס"ל כן ע"ש שהאריך בזה ודעתו להלכה להקל בזה ובשעת הדחק נראה דיש לסמוך ע"ז:

שעב

סימן

* גגין וחצרות וקרפיפות וכו' - בגמ' איתא דגם מבוי רשות אחד עמהן והמחבר נקט לשון המשנה וסמך עצמו על מה שכתב בסוף דבריו:

* שמא יטלטל גם כלים ששבתו בבית לחצר אחרת - ולענין אם מותר לטלטל כלים ששבתו בבית בחצר עצמה שאינה מעורבת כשעבר והוציאן לשם מן הבית או שהוציאן דרך מלבוש יש לדון בזה מי נימא דלא אסרו אלא ההוצאה מרשות אחד לחבירו אבל בחצר זה גופא אף ששבתו בבית לא אסרו בטלטול כשכבר הוציאן שם בין שהוציאן דרך היתר כגון ע"י מלבוש או אפילו דרך איסור או אפשר דכיון שאינה מעורבת ורשות כל בני החצר שולטין עליה עשאוהו כעין ר"ה ואסור לטלטל אף בחצר זה גופא יותר מד"א אח"כ מצאתי מחלוקת בזה בין הפוסקים בספר אה"ע ריש סימן שס"ו החליט בזה לאיסור ושכן מבואר להדיא בעבוה"ק דאם הוציא לחצר שאינה מעורבת אסור לטלטל בה יותר מד"א וכן משמע קצת מהרמב"ם ריש הלכות עירובין דין א' וב' ודין ה' ע"ש אכן ברש"י שבת דף ק"ל ע"ב ד"ה מותר מבואר דאם כבר הוציאן לחצר וכגון ע"י מלבוש אף שפשטן שוב אין איסור בטלטול חצר גופא שמותר לטלטל בכל אותו החצר ורק מחצר לחצר אחרת אסור וכן הוא דעת התוס' בעירובין בדף צ"א ע"ב ד"ה וכלים דבבית עצה מותר לטלטל בכולה אם כבר הוציאן שם אף ששבתו בבית [ומתוס' משמע דאין חילוק בין הוציאן דרך היתר או דרך איסור ומסתברא דגם רש"י ס"ל הכי ומה שכתב דרך מלבוש צייר באופן ההיתר בזה] וע"כ דס"ל דגזירת חכמים לא היה אלא בהוצאה מרשות לרשות כגון מבית לחצר שאינה מעורבת או מחצר לחצר אחרת בכלים ששבתו בבית אבל על חצר עצמו לא היה גזירת חז"ל כלל ומותר לטלטל בכולו אף הכלים ששבתו בבית כשכבר מונחים שם [ובזה מתורץ קושית הגאון רעק"א ז"ל בשבת ק"ל שם על רש"י הנ"ל וכן העתיק קושיא זו בחידושו על משניות וכן תירץ המהר"ם שי"ף שם וכעין מה שהביא הגרעק"א מדף פ"ז בעירובין ראיה לדבריו וכן מהריטב"א בדף ע"ז שוב אינו ראיה לפי מה שביארנו שיטתם] שוב מצאתי בספר בית מאיר סימן שמ"ו שכתב ג"כ דדין זה תלוי

בפלוגתא בין הפוסקים הנ"ל ועיי"ש עוד שעכ"פ דבר זה פשוט וברור שמשי"כ האה"ע הנ"ל ועפ"ז יש להזהיר אותן שקונין משקין בשבת עיי עכו"ם שמביאין מחצר אחר שלא עירב עמהם אע"פ שהובא כבר לביתם אסורין בטלטול בביתו כ"א בתוך ד"א טעות הוא כי מה ענין בית של יחיד לחצר שלא עירב שרשות רבים שם ושייך לתא דר"ה ונתנו חכמים עליו דין ר"ה אבל בבית מה ענין לחלק ברה"י גמור בין תוך ד"א לחוץ לד"א ובודאי היתר גמור הוא עכ"ל ואף הגרע"א דמתחלה היה דעתו להחמיר גם בזה לדעת המחמירין לבסוף משמע שהודה להבית מאיר עיי"ש :

* לחצר אחרת - עיין מ"ב שהעתקנו בשם הגמרא דאם הוציא מבתי החצר להחצר שלא עירבו בה והוציאן שם דרך היתר כגון דרך מלבוש ופשטן שם אסור לחזור ולהוציא משם לחצר אחרת וע' בבית מאיר בסימן הנ"ל שמצדד דזהו דוקא אם בתחלת קדושת היום לא היה הבגד עליו אלא שלבשו אח"כ אבל אם היה לבוש בו בביתו בתחלת קדושת השבת לא נחשב בכלל כלים ששבתו בבית דכיון שהיה לבוש בהם בטלים לגבי גופו וכן מצדד בספר תוספת ירושלים :

* או לגג וקרפף - המ"א העתיק מפרש"י דאסור להוציא מבית לקרפף שלא הוקף לדירה ואינה מחזקת יותר מסאתים אפילו הם של אדם אחד וכן הוא ג"כ דעת התוס' [וכ"כ גם הריטב"א בשמם] והקשה על הרמב"ם דמשמע דדעתו להקל בזה דמהגמרא משמע כפרש"י ועיין בחמד משה ובש"א הרבה שכתבו דאין הכרח מהגמרא רק אליבא דרבנן דאסרי אפילו כלים ששבתו בתוכם משום דשתי רשויות הם לגמרי לדידהו אבל לא אליבא דר"ש לענין כלים ששבתו בתוך הבית דלדידיה קרפף שוה לחצר ממש וכדבריהם מבואר בריטב"א הובא בב"י סימן שני"ח ומשמע שם בריטב"א שכן דעתו נוטה להלכה ושכן ג"כ דעת מורו הרא"ה ז"ל. והעיקר דיש בזה פלוגתא בין הראשונים דעת הרמב"ם וכן הסמ"ג [שהעתיק ג"כ כלשון הרמב"ם המובא במ"א] והרא"ה והריטב"א להקל היכא דשניהם של אדם אחד או שעירבו ביניהם [ומה שרצה המ"א לומר דאפשר דהרמב"ם לא קאי אקרפף כבר השיג עליו הבית מאיר ושי"א והכירו כדבריהם מהרמב"ם בדין כ"ף] ודעת רש"י והתוס' והרשב"א בחידושיהו והרא"ש בפרק עושין פסין באות ב' לאסור וכן סתם הטור והשו"ע לעיל בסימן שני"ח סעיף יו"ד וכמש"כ שם המ"א בסק"י"ג וכתב בבית מאיר שם דלכתחילה בודאי יש להחמיר בזה כפסק השו"ע. ובשעת הדחק נראה דיש לסמוך ולהקל :

* ואין בני חצר השניה צריכים וכו' - דבית שמניחין בו עירוב או שיתוף אינם צריכים לתת פת לעירוב כמ"ש סי' שס"ו [תו"ש והגר"א] :

* אא"כ יהא פתח ביניהם או חלון שיש בו דע"ד טפחים - עיין בח"א כלל ע"ב דמשמע דהוא סובר דבפתח ג"כ די שיעור קטן כזה אכן מפירוש ר"ח בסוגיא דף ע"ח ע"ב ד"ה עוד שאלו חקק בכותל וכו' משמע שם דבפתח לא מהני שיעור זה דכיון דעשוי למיעל ולמיפק בגויה תמיד צריך שיהיה

מלא קומתו עייש ואף שיש שם עוד פירושים אחרים בסוגיא עיין ברשיי וריטב"א מ"מ נראה שצריך לחוש גם לדברי ר"ח בזה שאפשר שגם הם ס"ל דיש חילוק בין חלון לפתח דבפתח בעינן שיהא ראוי לפתח לכנוס ולצאת בו ומ"מ נראה דגם לפיר"ח יהיה די בחלל הפתח שיש בו עשרה טפחים דבשיעור זה מקרי פתח לענין מזוזה [עיין יו"ד סי' רפ"ז] ומה שאמרו שם מלא קומתו אפשר דכונתם ג"כ לשיעור זה וגם מפירשיי שם ד"ה בעשרה מוכח דשיעור פתח הוא עשרה טפחים ולא יותר :

* ולא להוריד ממנו - פי' אף פירות ששבתו על ראש הכותל למעלה אסור להורידו לבתים ולחצרות מותר [גמרא] :

* אפילו עירבה וכו' - לכאורה דוקא בעירבו דבלא עירבו כלל אסור לשתיהן להוציא מן הבתים לחצר [ומסתברא אף להוליד להדיא למחיצה אסור עיין פמ"ג] וי"ל דהכי קאמר אף מן הבתים וכש"כ מן החצרות וע"ז קאי מה שמסיים המחבר אפילו עירבו וכו' דבלא עירבו כש"כ דמותר לשתיהן להעלות מן החצרות על הכותל :

* ואם נפרץ ביותר מעשר וכו' - ואפילו נשארו מן הכותל גידודים סמוך לארץ כל שאינם גבוהים עשרה טפחים לא חשיבי :

* כותל שבין שתי חצרות וכו' סולם רוחב ארבעה - ר"ל שנמשך באורך הכותל ד' דהיינו ששליבותיו שהם בעצמם רוחב הסולם הם ארוכות ד"ט ובהכי סגי וא"צ שיהא בולט ד' תוך החצר שיהיו שליבותיו רחבות ד"ט ושיהא בו ד' על ד' דכל שמגיע לראש הכותל [או פחות מג"ט סמוך לראשו] א"צ ד' על ד' [מ"א בסקט"ז ומאמר מרדכי ושי"א] :

* סולם גבוה שבעה ומשהו וכו' - הא"ז דייק מדין זה דסולם המצרי שהוא קל ג"כ מתיר והביא מזה סייעתא לשיות רבינו שמואל דלא בעינן ד' שליבות עייש אכן לפי דעת הרבה פוסקים שפליגי על ר"ש וסתם הטושי"ע כוותיהו ע"כ דבזה ג"כ מיירי שהיה בו ד' שליבות או שזרועותיו ושליבותיו כבדות וכנ"ל :

* אבל אינו חשוב כפתח לערב יחד - עיין בביאור הגר"א ובשארי אחרונים דהטושי"ע סתמו כשני הפירושים שהובא ברא"ש לחומרא והנה בב"י תמה על הטור בזה ומ"מ בשו"ע סתם כוותיה דהטור בזה. ועיין באבן העוזר שתמה ג"כ על הטושי"ע למה סתמו כן להלכה שאינו מועיל לערב יחד ובאמת רוב הפוסקים סתמו בזה להקל דכונת הגמרא הוא אפילו לענין לערב יחד כפיר"י בעל התוספות הלא המה הרמב"ם וכמו שהובא בב"י והרשב"א וכן מצאתי ג"כ בפיר"ח וכן באור זרוע גבי ענינא דכפה ספסל בשם רבינו שמואל עיי"ש [לבד בחידושי ריטב"א מצדד יותר לשיטת הר"מ שהובא ברא"ש שמחמיר בזה] וע"כ בשעת הדחק יש לסמוך להקל בזה :

* ואין בין זו לזו ג' טפחים - משמע דאי יש בין זו לזו ג"ט אף דהעליונה רחב ד' על ד' לא מהני משום דהוי מיעוט באויר כן מבואר בפירש"י והתוספות ולפלא שלא הביאו האחרונים שיטת הרשב"א דסובר דאם העליונה לבד רחב ד' על ד' ג"כ מהני אף שגבוה מן הארץ וכן נראה ג"כ דעת הרמב"ם בפ"ג מעירובין הלכה ה' [נועין במגיד משנה שם שתמה על הרמב"ם לפי גירסתנו בש"ס וכתב דאפשר שלא היה לו בגירסתו כן וכיון בזה יפה שכן משמע בפיר"ח שלפנינו ע"ש והרשב"א בחידושו מיישב ד"ז אף לפי גירסתנו ע"ש] ובהלכה ו' גבי ז"ז דמיעוט באויר ג"כ שמה מיעוט וכדבריהם מצאתי בחידושו מסכים לשיטה זו ע"ש אח"כ מצאתי בפיר"ח בענינא דז"ז בסוף דבריו שסובר ג"כ דאם היה רחב ד' טפחים אף באויר ממעט וכן הראב"ד בהשגות בהלכה ו' מוכח ג"כ דסובר הכי וכמו שכתב בעצי אלמוגים וצ"ע למעשה :

* אבל לא מהני כו' - עיין מה שכתבנו מתחלה בד"ה אבל :

* סולם כל שהוא מועיל להתיר לו תשמיש הכותל - עיין במ"ב סקע"ה מה שכתבנו בשם הבית מאיר וה"ה בענינינו :

* חריץ שבין שתי חצרות - וה"ה אם היה חריץ כזה מפסיק בחצר אחד על פני כל ארכו ויש בו דיורין מכאן ומכאן דנעשה ע"ז כשהי חצרות [רש"י] ופשוט הוא :

* כ"ז שלא ביטלו - ר"ל אפילו ידוע לנו שאין עתיד לפנותו מפני שאין צריך לו כ"ז שלא ביטלו בפיו לפירש"י ולפיר"ח כ"ז שלא הסכים בלבו לזה [כן מוכח בסוכה ובפוסקים שם] ועוד מבואר בסוגיא שם דבכרים וכסתות אפילו ביטלו לא מהני דבטלה דעתו אצל כל אדם :

* ולהרא"ש אפילו בחול וכו' - עיין בא"ר ותו"ש שכתבו שלשון זה מגומגם דלהרא"ש דוקא בחול אבל בשבת אין לנו לחוש שמא יתמעט דאפילו נתמעט שרי מטעם שהותר מעיקרא ובמאמ"ר כתב דלשון אפילו הוא רק לאפוקי מדעה ראשונה דס"ל דבחול שרי ע"ש :

שעג

סימן

* אינם יכולים לערב יחד - עיין בט"ז דמשמע מיניה דהמחבר ג"כ ס"ל כהתוספות וע"כ הסכים דמשום עיקום לבד לא הוי ריעותא ומהני נסר והנה בא"ר חולק עליו וסובר דאין נ"מ אלא כל שהוא מעוקם בג"ט לא מהני נסר וכתב דכן משמע בשו"ע שלא חילק בזה והמחבר סתם כרש"י ודלא כדעת התוספות בשם ר"ת וכן משמע בעו"ש דהמחבר סתם כדעת רש"י [ובאמת דברי הט"ז קשה מאד דמשמע מניה דהתוס' ג"כ מודים היכא דאיתרמי שהניח הנסר בקרן זוית של הגוזזטרא מזו לזו לא חשבינן אותו כפתח והמעין בחידושי הרשב"א יראה להדיא דלהתוס' דמקשים מהא דסולם והביאו מזה רא"י דמהני הוא אפילו היכא דהנסר מונח בקרן זוית וא"כ ע"כ דהשו"ע לא סתם כהתוספות] וכן עיקר דהרבה ראשונים ס"ל כדעת רש"י דהמשנה דגוזזטרא קאי אנסר ואפ"ה בזה שלא כנגד זה לא מהני

הלא המה הרבינו יונתן והרשב"א והריטב"א והרי"א ומה שהקשו התוספות על פירושו כבר תירצו בחידושי הרשב"א והריטב"א עיי"ש:

שעך

סימן

* ונסתם בשבת - אבל אם נסתם מבעוד יום אפילו חזר ונפתח בשבת אסורין לפי שעדיין לא קנו עירוב מעולם שקניית העירוב הוא בה"ש וכאן לא היה עירוב ביה"ש כיון שהפתח סתום ואפילו אם עירבו כבר לפני שבת שעברה לשבת אחת ואותו עירוב נשאר עדיין קיים אין יכולין לסמוך עליו בשבת זו אחר שנפתח הפתח הואיל וכבר נתבטל מבעוד יום כשנסתם ואינו חוזר וניעור משתחשך ועירב לשנה שאני שמערב מתחלה על כל השבתות וקנה העירוב בשבת ראשונה שהיה הפתח פתוח ולכן אפילו אם אח"כ נסתם הפתח ונפתח בשבת אחרת ואפילו בסוף השנה חוזר העירוב וניעור:

* ואפילו אם עירב לשנה וכו' - עיין במ"א סימן שפ"ג שנשאר בדין זה בצ"ע אכן כמה אחרונים יישבו קושיותיו שם ומ"מ אין דין זה ברור דהנה מקור זה הדין נובע מדברי הרא"ש ספ"ק דעירובין דהביא ראיה מדין ספינות שנפסקו וחזרו ונתקשרו [שבת דף ק"א] דחזרו להתירן הראשון והוכיח הרא"ש דמיירי שנפסקו בחול ואפ"ה מהני כשחזרו ונתקשרו אח"כ בשבת דאי נפסקו בשבת אפילו לא חזרו ונתקשרו מותרין משום דהותרה הותרה וה"ה בעניינינו אכן לדברי התוספות [בשבת ק"א] וכן לכמה ראשונים [הרמב"ם עיי"ש ובהרה"מ ספ"ג והרשב"א והריטב"א] שפירשו להך ברייתא דאפילו נפסקו בשבת אסור משום דכיון דבלא הקשר שביניהם נידי ממקומם הוי כמפסיק כרמלית ביניהם ולא שייך בזה לומר כיון שהותרה הותרה א"כ אין שום מקור לדין זה דהתם הוא דאמרינן דחזר להתירו הראשון משום שהיו קשורין בתחילת השבת וחל העירוב משא"כ בעניינינו שהיה סתום ביה"ש ונפתח בשבת וכבר העיר בזה העו"ש וכן המ"א בסק"א אלא דדעת התוספות גופא אינה ברורה בזה דבעירובין דף י"ז כתבו התוספות בשם ר"י דין זה וגם ראיה מהא דספינה ומשמע דלרבותינו בעלי התוספות היו בזה דעות חלוקות והרא"ש העתיק לדינא כדברי התוספות פ"ק דעירובין [ומה שרצה המ"א לתרץ קצת דעות התוספות להדדי לא נהירא דידוע דכל דברי הרא"ש הוא נובע מדברי התוספות כדרכו תמיד ובהרא"ש מבואר להדיא דעיקר ראיתו הוא דאי מיירי הברייתא דספינות שנפסקו בשבת היה מותר אפילו לא חזרו ונתקשרו והוא שלא כדברי התוספות דשבת הנ"ל וכבר העיר בזה הנהר שלום] ועכ"פ אין דין זה ברור דלדעת הראשונים הנ"ל אין שום מקור לזה ומסברא אין לומר כן שיועיל מה שחל בשבת אחת לשבת אחרת כיון שבה"ש של אותו שבת היה בטול ועיין בסימן שפ"ג בבית מאיר שגם הוא מסכים שם עם המ"א שכתב שיש להתיישב בדין זה. ומ"מ אחרי שהרא"ש והטור והמחבר והאחרונים שאחרי השו"ע העתיקו דין זה בודאי אין לדחותו מהלכה ומ"מ לענין סתמו במזיד שהמ"א הביא ממנה"ל שלא התיר אלא דוקא בשנפתח קודם השבת וכן הסכים בא"ר ותו"ש בודאי אין להקל בזה כיון דמעיקר

הדין אפילו נפתח בשבת בשוגג ג"כ אין הדין ברור להקל כנ"ל ואף שיש אחרונים שמיישבין בדוחק את סברת הרמ"א דמתיר בכל גווני מ"מ למעשה נראה שאין להקל וכנ"ל ובספר נתיב חיים לבעל ק"נ דעתו דאף הרמ"א עצמו לא הקיל בזה אלא בשנפתח אח"כ בחול:

* ונסתם הפתח בחול וכו' - ונראה דה"ה כשנתבטל הע"ח ע"י סיבה אחרת כגון שנתקלקל הצוה"פ שבמבוי וממילא ע"ז נתבטל הע"ח שבמבוי זו וכמבואר בסימן שס"ה בסופו אם חזר ונתקן הצוה"פ בשבת ע"י עכו"ם וכדומה אף שבה"ש היה פרוץ עדיין מ"מ כשחזר ונתקן בשבת חוזר מע"ח למקומו כיון שהע"ח נעשה מתחלה לכל השנה ואף דיש לחלק קצת דאפשר בנפרץ המחיצות גרע טפי ולא יועיל בזה מה שעירב לכל השנה מ"מ בשעת הדחק יש להקל גם בזה וכן ראיתי בני"א כלל ע"ב שמיקל בזה אכן מה שמצדד שם להקל אף כשעירב לשבת אחת ונודע שמבעוד יום נתקלקל הצוה"פ וחזר ונתקן הצוה"פ בשבת ע"י עכו"ם דהעירובי חצרות לא חל כלל עוד בבין השמשות ומטעם דכיון שבאותו המקום רגילין לעשות צוה"פ תמיד א"כ עומד להתקן ולכן כשמתקנים אותו אח"כ בשבת חל העירובי חצרות למפרע לא נהירין דבריו כלל וראיה לזה דהלא לענין עירב דרך הפתח ונסתם בשבת פירש"י כגון שנפלה מפולת כנגדו וזה הלא בודאי עומד להפנות ואפ"ה לא הותר רק כשנסתם בשבת גופא ומשום דביה"ש חל הע"ח וכיון שהותר הותר ולא הנסתם מבע"י וע"כ דלא היקל השו"ע אף כשעומד לפתוח אלא כשעירבו לשנה ומשום דהעירוב כבר חל בשבת ראשונה ולכן מהני אף כשנסתם אח"כ ולא כשעירב לשבת אחת דעדיין לא חל העירוב כלל פ"א בבין השמשות. ובפרט דעיקר הדין אינו ברור וכנ"ל א"כ הבו דלא להוסיף עלה ומש"כ בני"א דיש נ"א בתוספת דגרס לשניהן באו"ז כתב ג"כ לשנה וכן ברא"ש:

* ונפרץ הכותל בשבת - היינו במילואו או ביותר מעשר אמות:

* לכרמלית אסור - עיין בב"י שכתב דהיינו שאסור לטלטל בתוך החצר יותר מד"א אבל בתוך ד"א מותר אפילו לטלטל ממנו לכרמלית דהוא נמי ככרמלית דמיא ובמ"א מסתפק בזה דאפשר דאעפ"כ שם חצר עליו. והנה בתו"ש הביא ראיה מתוספות שבת דף ט' דמותר וכן הביא בחידושי רע"א ובספר נהר שלום הביא דבעבוה"ק שער הרשויות דין א' איתא בהדיא לאיסור וכן בתו"ש הנ"ל הוכיח מרש"י דף כ"ד לאיסור ע"ש וע"כ נראה שאין להקל:

* וקטנה אסורה - דנפרצה במילואה. הכלל מלואה נקרא היכא דלית ליה פס ד' בחצר או פס משהו מכאן ומכאן [או טפח לדעה אחת] נקרא מלואה ואסור אם נפרץ למקום האסור ואם נפרץ לחצר צריך עירוב אחד לשניהם ואם הפרצה יותר מעשר אמות הוי פרצה ג"כ ואסור [פמ"ג]:

* וכשכותלי קטנה מופלגים ג"ט וכו' - לאו דוקא דאף כותל אחד סגי [הגר"א] ור"ל דאף אם היה רק כותל אחד מופלג ג"ט והשני היה פחות מזה ג"כ אסור דמה הני שנאמר לבד מצד אחד הרי בעינן דוקא פס משהו מכאן ומכאן או פס רחב ד' טפחים מצד אחד :

* שנפרץ קודם שבת במילואו - הא דלא מישתרי גג קטן בגיפופי גג גדול משום נראה מבחוץ ושוה מבפנים וכדלעיל בס"ג דהלא לענין גג גדול אמרינן גוד אסיק מחיצתא והוי כאלו יש לו גיפופים וא"כ ליהני ד"ז גם לגבי קטן י"ל דכי אמרינן גוד אסיק לגבי גג הגדול עצמו אבל לא להתיר הגג קטן בגיפופי גדול [ריטב"א ובוה נסתלק קושית הדרישה והובא בחידושי רע"א] :

סימן שעה

* ויש בחצר תל או עמוד - מיירי שהוא רחב דע"ד דאלי"ה הוי מקום פטור ובטל להכא ולהכא וכדלעיל בסימן שע"ב ס"י וכ"כ הריטב"א :

* היתה מצבה ד"ט וכו' - עיין בב"י שמתמיה על הרמב"ם שלפי מה שמפרש הגמרא דף ס' למימרא דשמואל אין מקור לדין זה ובבית מאיר מיישב קצת :

סימן שעו

* בור שבין שתי חצרות וכו' - אפילו אין מימיו עמוקין י' טפחים [תו"ש] :

* וצריך שיהיה טפח וכו' - ומה דבסימן שני"ה גבי גזוזטרא לא מצרכינן לזה עיין בב"י וב"ח ומ"א וש"א והרבה מדבריהם כבר קדמום בחידושי הרשב"א והריטב"א עי"ש :

* וכן אם עשו ע"פ הבור קורה רחבה ד"ט - עיין בב"י שהביא בשם הרשב"א דה"ה אם היה המחיצה רחב בעוביה ארבעה טפחים ג"כ דינה כפי תקרה וא"כ די אם הורידה בתוך הבור ונמדד היו"ד טפחים משפת פי הבור ולמטה ודע דלשון השו"ע שכתוב אם עשו ע"פ הבור הוא מועתק מלשון הרמב"ם ובעבודת הקודש ראיתי שכתב אם הקורה בתוך אוגן הבור וכן ג"כ דעת רבינו ירוחם בנתיב י"ב חלק י"ז עי"ש וצ"ע למעשה :

* שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר - עיין מ"ב דהסכמת הפוסקים הוא כדעת ההגה"ה דהוא דוקא במופלג ד' והאחרונים הקשו מהא דסימן שע"ה דבני מרפסת אוסרין על בני חצר אף במופלג ד' וראיתי שכבר הקשה זה בחידושי הרשב"א בנדפס מחדש ותירץ דהתם כשעשו התל בשותפות ובחול משתמשין בו שניהם דרך החצר הלכך לאו תשמיש אויר לחוד הוא כ"כ שם בתירוץ בתרא עי"ש והב"ח כוון לדבריו מעצמו עי"ש :

* וביניהם שלשה חורבות וכו' - הנה דעת רש"י דדוקא כשאין להחורבות בעלים אחרים אלא בעלי החצרות שותפין בהן דאי היו להם בעלים אחרים אע"ג דקי"ל בית התבן לפי שאין בית דירה אין אסור היינו שאינה אוסרת על אחרים אבל בתוכה מיהא אסור לטלטל וממילא היה אסור לזרוק לתוכן וכן הוא ג"כ דעת בעל המאור ובחידושי הרשב"א הביא שכן הוא ג"כ דעת הראב"ד אבל בתוספות הביאו בשם ר"י שחולק על רש"י וס"ל דאפילו יש להן בעלים ג"כ מותר לפי שאינה בית דירה וכן הוא ג"כ דעת הרא"ש והרשב"א [בחידושי ובעבוה"ק] וכוותייהו פסק ג"כ הטור וכן באור זרוע ברי"ו משמע שמצדדים כן ולפלא על השו"ע שלא הבית דעתו בזה ואפשר מדסתם ולא חילק משמע ג"כ דבכל גווני שרי ובלבוש פסק בהדיא דמותר אפילו ביש להן בעלים וכן פסק הגר"ז:

שעז

סימן

* ואחת עשתה גומא וכו' - הנה בב"י העתיק פירוש התוספות על סוגיא זו ויש עוד לרמב"ם בפירוש המשנה פירוש אחר על המשנה זו ובדרך זה דרך ג"כ בהלכותיו אבל כפי פירוש התוספות כתב ג"כ הרשב"א והריטב"א וכתבו שכן כתבו רוב המפרשים:

* והאחת עירבה לעצמה והשניה לא עירבה - לפי מה שצייר המחבר מתחלה דהאחת לא עשתה גומא יהיה זה הדין אפילו בששניהם עירבו כ"א לעצמו אותה שעשתה גומא מותרת ואותה שלא עשתה גומא אסורה [אחרונים]:

* יותר מד"א - לאו דוקא דה"ה אפילו ד"א וכנ"ל בסימן שני"ז:

* ואין צריכין לגומא - עיין במ"ב והנה הט"ז מפקפק על דברי הבי"ד ודעתו דכיון שיש גומא בחצר חיישינן שיוציא כלי עם שופכין לשם והביא ראיה לזה מדברי הרה"מ ורבי'ם מהאחרונים דחו ראיתו [התו"ש ונהר שלום וא"ר ועצי אלמוגים דהרה"מ לא קאי רק ארישא דדברי הרמב"ם ולא אסיפא] ובלא"ה כמה ראשונים כתבו כרש"י דמיירי בחצר שהיא פחותה מד"א הרשב"א והריטב"א והאור זרוע ועיין עוד בעצי אלמוגים דה"ה בימות הגשמים שאין צריכין לעוקא וכנ"ל בסימן שני"ז אפילו בפחותה מד"א יהיה הדין דשניהם מותרים:

שפ

סימן

* אף משתחשך - עיין במ"ב ואע"ג דנאסר למקצת שבת מ"מ מהני ביטול כדאיתא בברייתא ס"ט ע"ב דלענין ביטול רשות לא משגחינן במה דנאסר בתחלת שבת:

* צריך לבטל לכל אחד ואחד - עיין מ"ב ואע"ג דהאי דבטיל ליה עירב עם חבירו כי עירב מאתמול אדעתא דהאי חולקא לא עירב וכו' [רש"י כ"ו ע"ב ד"ה ה"ג לא נצרכה] ולפ"ז אם היה הבטול מבע"י קודם שעירב דכי עירב אדעתא דהאי חולקא נמי עירב מהני הבטול שביטל לו לבד וכן מוכח מסוף דברי רש"י שם שהביא מברייתא דהדר דתניא שם אחד מן השוק שמת וכו' מבע"י דהיינו קודם שעירבו וכו' ודע דלדברי הרא"ש דס"ל דכונת הברייתא דקאמרה מבע"י היינו אפילו מת לאחר שעירבו כיון שהוא קודם זמן קניית העירוב דהיינו קודם ביה"ש חל העירוב גם על הבית שירש וכמו שכתב הגר"א בסימן שע"א ה"ה בענינינו אפילו היה הביטול שביטל לו לאחר שעירב כיון שהוא קודם ביה"ש חל העירוב גם על החלק שביטלו לו :

* וגם הוא שהוא אורח בעלמא - עיין פרישה שכתב דהוא מותר להוציא מביתם אפילו קודם שהחזיקו וכן מבואר בחידושי הרשב"א להדיא ע"ש :

* שאין רבים נעשים אורחים - עיין מ"ב מש"כ בשם המ"א דאפילו קדם היחיד והחזיק נמי אסורין להוציא ועיין בבית מאיר דשקיל וטרי בזה וכן בחמד משה ומצאתי בחידושי הרשב"א להדיא כהמ"א אכן מסיים הרשב"א דמסתברא שאע"פ שהם אסורין להוציא בכל גווני מ"מ אין יכולין לאסור עליו ע"י הוצאתן אם קדם הוא והחזיק :

* וה"ה אם היו שנים וכו' - וכדמסיים דיחיד אצל יחיד לא הוי אורח ועיין באבן עוזר שחולק על פסק זה ודעתו דדוקא רבים אצל יחיד לא הוי אורח וכ"כ בפרישה דמדברי הטור והתוס' לא משמע כן וכן מבואר בריטב"א דף ס"ד דיחיד אצל יחיד נעשה אורח וע"כ נראה דבשעת הדחק יש לסמוך על זה. ודע עוד דאם רבים דרים בבית אחד לפי דעת החמד משה בסימן שפ"א ס"ד נקראים רבים ולהיפך אם אחד דר בכמה בתים מקרי יחיד דלא משגחינן בבתים כלל אכן מדברי שו"ע הגר"ז בסימן שצ"א מוכח דאם רבים דרים בבית אחד כיחיד דמיא והויין בכלל אורחים לגבי רבים ע"ש

שפא

סימן

* המבטל רשותו וכו' במזיד אוסר - עיין ביד אפרים שמבואר בו דאף אם הוציא בע"ש נמי כחוזר מביטולו דמי ויאסור עליהם כשיתקדש היום ואין הדבר מוכרח דאפשר לומר דאף שהביטול יכול להיות מבעוד יום מ"מ לענין חוזר מביטולו לא שייך אלא כשמוציא בשבת ולא כשמוציא בחול שהרי לא מוכחא מילתא שחוזר מביטולו דביטולו לא היה רק ליום השבת :

* או שהכניסו וכו' - בזה מודו כו"ע דשוה הכנסה להוצאה וכמ"ש האחרונים :

* ולרש"י וכו' - משמע מלשון זה דתופס לעיקר כדעה ראשונה ובאמת צ"ע דדעה ראשונה היא רק דעת הטור ודעת רש"י לאו יחידאה היא דכן כתב גם רבינו יהונתן והריטב"א וכן מוכח בתוספות ס"ח ע"ב ד"ה והוציאו וכמו שכתב בספר בית מאיר ומה שכתב הב"ח לדחות שיטת רש"י כבר דחו אחרונים דבריו ויש להחמיר. ודע דלרש"י הדבר פשוט דלא מקרי חזקה אלא בהכנסה והוצאה שהוא דבר האסור בלא בטול וכמו שמבואר בתוס' וריטב"א אבל לדעת הטור דמהני חזקה אף מבע"י אפשר דלדידה מהני חזקה ע"י השתמשות בחצר גופא אף שלא הוציא והכניס וכמו בחזקות דעלמא ומ"מ אינו מוכרח ועיין :

* ושכח אחד מן הפנימית - וה"ה אם שכח אחד מבני החיצונה ג"כ בעינן שיבטל לשתי החצרות ולא סגי בשיבטל לבני החיצונה לבד ובני הפנימית יסתלקו מהם [כיון שאין העוות בא מהם] אחרי שהעירוב מונח בחיצונה ואם העירוב מונח בפנימית יכולין בני הפנימי להסתלק מהם [אף שלא ביטל רשותו להם] כמבואר בסי' שע"ח ע"ש :

* שאז היה חוזר ומחזיק ברשות שביטל - עיין מ"ב מה שכתבנו בזה ונמשכנו אחרי דברי מג"א בזה ובאמת אף שבדברי התוס' משמע קצת שהמעשה היה ברבים שביטלו ליחיד וכן בריטב"א מוכח שעכ"פ היה יחיד נגד יחיד (דלדין בסי' ש"פ דינו כמו רבים נגד יחיד) מ"מ לא נזכר שם שום משמעות דטעם סברא זו שאוסרת להוציא מבית חבירו הוא מטעם דיחיד נגד יחיד לא מיקרי אורח וכן המחבר סתם ולא הזכיר טעם זה. ויותר נראה בדבריהם דאפילו היה המבטל יחיד וביטל לרבים ג"כ אסור לו להוציא מרשותם לרשותו ואע"ג דבעלמא כשביטל חצירו מותר לו להוציא מבית חבירו לחצר שאני הכא דמיירי שלאחר ביטולו הוציא כליו והכניס לבית חבירו ואח"כ מוציאם ומכניסם שוב לרשותו כמקדם נראה כמי שרוצה לחזור ולזכות בביתו שביטל ובכגון זה לא אמרי' דהוי ליה כאורח עיין בתוס' וברא"ש ובאו"י שמדוקדק כן בדבריהם ועיין בעצי אלמוגים שעמד ג"כ על לשון התוס' בזה וזה היה אפשר דעת העולת שבת בשם הב"י ובעל הלכה ברורה שחלקו בדין זה בין קדם והחזיק או לא דבקדם והחזיק מותר לו אף להוציא מבית חבירו דסבירא להו דהכא לא מיירי בשהיו המבטלים רבים אלא מיירי אדרבה שביטל לרבים ולהכי אם קדם והחזיק אינו יכול לחזור ואפ"ה בשלא קדם והחזיק אסור לו להוציא ולא אמרי' דהוי ליה כאורח משום דשאני הכא שהוציא אותן כלים עצמם שהכניסן מקודם דנראה שרוצה לחזור ולזכות מחדש ועיין מ"ש בהג"ה :

* ואז מותר - עיין מ"ש במ"ב קושית מג"א ומה שתירץ בעל חמד משה. ולפי דבריהם לא פליגי כלל דעה זו אדעה ראשונה באם מותר להכניס דבמחבר מיירי ברבים נגד יחיד והרמ"א מיירי ביחיד נגד רבים ובאמת

כ"ז שנצרכנו לדחוק כ"כ ולהוציא הדברים מפשוטן הוא רק משום שיטת השו"ע שפסק בסי' ש"פ דאף יחיד נגד יחיד נמי מיקרי רבים נגד יחיד דלא נעשה אורח אכן כבר כתבנו שם בשם האבן עוזר והפרישה דיחיד נגד יחיד מיקרי אורח והפרישה הוכיח דינו מדין זה דס"ד שהוא נובע מדברי תוס' ד' ס"ד ולפ"ז אתי דברי רמ"א כפשוטו ולפלוגי אתי אדברי המחבר שאוסר להכניס ודעתו דיש להתיר אף הכנסה דהוי כאורח דיחיד לגבי יחיד מיקרי אורח [ואף שבדברי התוס' משמע שביטלו כל השכונות לאותו בית וא"כ הוי רבים לנגד יחיד דלכ"ע לא הוי אורח כתב הפרישה דבמקום דהרבים אינם משותפים ברשות אחת כמו בחצר רק כל אחד דר בפ"ע לא מיקרי רבים וכל אחד הוא יחיד בפ"ע ומיקרי אורח] והמעין בריטב"א שם יראה להדיא שגם דעתו כן עיין שם שמביא שיטת ר"י שהם דברי רמ"א כאן ומפרש בהדיא משום דיחיד לגבי יחיד מיקרי אורח. ובדברי המחבר צריך לפרש כמו שפרשנו לעיל ולא מטעם דיחיד נגד יחיד לא מיקרי אורח אלא דהמ"א הוזקק לכל הדוחקים כדי לקיים שיטת השו"ע לעיל סי' ש"פ וכן מצאתי להגר"א שכתב דדעה זו דאז מותר שמובא בהג"ה פליג אדעת המחבר:

שפב

סימן

* אז הנכרי אוסר עליהם - פשוט הוא דאינו אוסר עליהם רק להוציא מבתיהם ומביתו של עכו"ם לחצר או למבוי אבל בחצר גופא או במבוי כלים ששבתו בתוכם בודאי מותר לטלטל וכמו בישראל בלי עכו"ם ולא מצינו שעכו"ם בא להחמיר ואדרבה מן הדין לא היה לו לעכו"ם לאסור כלל אלא דבמקום דיש ב' ישראלים השוו חכמים דירת עכו"ם לדירת ישראל וכן הוא פשטות הברייתא בדף ס"ב סוף עמוד א' וכן הוא לשון רש"י שם במתני' ובדף ס"ב ע"א בד"ה למה דירה וכן ברש"י ס"ד ע"א בד"ה מכרזינן עיי"ש לא נקט רק אלא להוציא מבית לחצר וכן מבואר להדיא בסימן זה סעיף כ' בהג"ה וכמו שהאריך בזה בב"י עיי"ש וכ"כ שם בביאור הגר"א ס"ק ל"ט וכ"כ הגר"א ס"ק ז' וכתבנו כ"ז להוציא מדברי מהרי"ל בתשובה סימן קנ"ו [והובא במ"א סימן שס"ג סק"ז ובחידושי רע"א בסימן זה] שכתב דבמקום שיש עכו"ם עשאו חכמים לחצר ככרמלית שאסור לטלטל ביותר מד"א. ולדינא נראה פשוט שאין להחמיר בזה כי המ"א בעצמו כתב בסימן שס"ג סק"ז שאנו אין לנו אלא דברי השו"ע שאין סובר כן עיי"ש וכן הגרע"א בחידושו כתב דבפשוטו אין העכו"ם חמור מישראל וכמשי"כ למעלה וכן דעת הפמ"ג במשב"ז אות ה' לבד כל הראיות שהבאתי למעלה:

* ואינו מועיל שיבטל העכו"ם וכו' - וה"ה דאינו מועיל אם בטלו הישראלים רשותם להעכו"ם [רמב"ם]:

* צריך שישכירו וכו' - השו"ע לא ביאר אם השכירות מהעכו"ם צריך להיות קודם הע"ח דוקא או שפיר דמי אף אח"כ ומה שאמרו בגמרא אין עירוב מועיל במקום עכו"ם [דף ס"ב] היינו כשלא שכרו ממנו כלל משא"כ

היכא דשכרו אח"כ דעכ"פ בזמן חלות העירוב שהוא בבין השמשות כבר היה שכור מהעכו"ם מהני והנה ממה שאמרו בגמרא (דף ס"ו ע"א) מה מערב חמשה ששורים בחצר אחת אחד מערב ע"י כולן אף שוכר נמי אחד שוכר ע"י כולן משמע מלשון זה דמתחלה מתערבין יחד ונעשו כולן כאחד ואח"כ אחד שוכר בשביל כולן וכמו לענין אחד מערב ע"י כולן דהוא דוקא באופן זה [וכדפרש"י שם וכן הוא בשו"ע בסימן שע"ב ס"ג בהגהה] אכן בפוסקים [הרמב"ם והסמ"ג והרשב"א בעבודת הקודש] מבואר על דין זה להיפך דמתחלה שוכר ואח"כ מערב ומשמע דבדיוק כתבו לשון זה להורות לנו הדין דמתחלה צריך לעשות השכירות ואח"כ העירוב וכן משמע בבה"ג והובאו דבריו בסמ"ג וז"ל ואי מתא דעכו"ם הוא צריכין למזבן רשותא מכל עכו"ם דאית ביה כי היכא דתיקו מתא כולא ברשותא דישראל והדר ערבי וכן נראה מלשון התשב"ץ סימן מ"ה שכתב דאחר שישכרו ממנו יערבו הישראלים בפת ומשמע מדברי כולן דצריך לעשות השכירות מקודם דוקא אמנם י"ל דמה שדקדקו שהשכירות יהיה מקודם הוא רק לענין לכתחלה דלכתחלה בודאי אין לעשות העירוב קודם השכירות פן לא ירצה העכו"ם להשכיר אח"כ ופשיטא שאסור לברך אז על העירוב דהלא מסתמא אמרינן דהעכו"ם לא ירצה להשכיר כדאיתא בגמרא (דף ס"ב) דעכו"ם לא מוגר וממילא יתבטל העירוב דאין עירוב מועיל במקום עכו"ם אבל בדיעבד כשכבר עשו העירוב אפשר דמודו דמועיל כיון ששכרו לבסוף ולכאורה יש להוכיח דאף בדיעבד מעכב מהא דאיתא לקמן בס"ז דאם שכרו מן העכו"ם לזמן ידוע דכשיכלה הזמן וצריך לחזור ולשכור שנית צריך לחזור ולערב דאין עירוב הראשון חוזר וניעור ומוכח מזה דהעירוב הראשון נתבטל לגמרי והיינו משום דעכשיו הוא קודם השכירות ואינו מועיל [וע"כ משום דאין שייך שם עירוב כלל בזמן שלא שכרו עדיין מן העכו"ם] אלא דבאמת גם משם אין הוכחה גמורה דיש לצדד ולומר דהתם שאני דכיון ששכרו מתחלה ממנו לזמן ידוע וממילא גם העירוב לא נעשה מתחלה רק לאותו זמן דהלא כשיכלה זמן השכירות לא יועיל העירוב והוי כאלו התנו שאין עושין עירוב רק לזמן ולכן צריך עירוב מחדש אח"כ [ומטעם זה אפשר לומר דאפילו לדעת הראב"ד דחולק על דין המבואר בסימן שפ"ג וס"ל דאם עשו עירוב מתחלה ובא עכו"ם בשבת דהעירוב חוזר וניעור אחר ששכרו ממנו הוא דוקא שם שאין בודאי שיבא העכו"ם בשבת והעירוב נעשה מתחלה בהכשר לכל השבת משא"כ כאן שבודאי יכלה זמן השכירות ולכן נתבטל העירוב לגמרי כשיכלה הזמן ואינו חוזר וניעור אחר שעשו השכירות מחדש ויוסר בזה קושית המ"א שם אח"כ מצאתי שכן החליט בפשיטות בספר עצי אלמוגים עי"ש] משא"כ הכא דבשעה שקיבץ הפת והניחו לשם עירוב היה על דעת כן שישכור מן העכו"ם קודם השבת וכן עשה אפשר דמועיל לכו"ע דהרי נעשה לשם עירוב לשבת זו [ומסימן שפ"ג דמבואר שם דהעירוב שעושין קודם השכירות נתבטל כשבא העכו"ם אין ראייה דהתם הוא כשבא בשבת ולא שכרו ממנו קודם השבת דבזמן חלות העירוב שהוא בה"ש לא היה שכור מן העכו"ם וכיון שהיה עומד לבא בשבת אגלי מלתא למפרע דהעירוב לא היה ראוי להתקיים כמש"כ הפוסקים שם משא"כ בזה שבה"ש זמן חלות העירוב כבר נעשה השכירות מקודם כדן ממילא תל העירוב אז ג"כ] אח"כ מצאתי בנהר שלום סימן שפ"ג שמצדד ג"כ דבאופן זה ששכרו מן העכו"ם קודם השבת אף שעשו העירוב מתחלה מועיל וכן משמע מלשון הח"א כלל ע"ה דין א' ומלשון עצי אלמוגים בסימן זה ס"ט עי"ש. וגם לבד זה מסתברא דמועיל בדיעבד העירוב דעכ"פ היו משותפין בפת של העירוב בבין השמשות ואיתא בסימן שס"ו ס"א דאפילו לא הניחו הפת לשם עירוב ג"כ מהני כשהם

שותפין בפת וגם בהא דלקמן סי"ז י"ל דמה שכתוב בשו"ע דצריך לחזור ולעשות עירוב היינו רק לכתחלה שצריך להניח עכשיו לשם עירוב אותו הפת או פת אחר ולברך כתיקון חז"ל משום דנתבטל שם עירוב מאותו הפת כשכלה הזמן אבל בדיעבד כשקידש היום ולא עשה שום תיקון מחדש יוכל לסמוך על אותו הפת שהרי כולם משותפים בו ומצאתי בבית מאיר שנשאר בצ"ע על הא דסי"ז דהרי עכ"פ משותפין בפת קודם השבת והראיה שהביאו לזה מרש"י פרק הדר [והוא דינא דשו"ע סימן שפ"ג] שם לא איירי אלא בשכירות בשבת ובה"ש לא היה העירוב ראוי להיות קיים כדאיתא בתוספות ופשיטא דבשבת א"א להעירוב לחול אבל שכרו קודם שבת דשייך סברא הנ"ל צ"ע עכ"ל שם ולפי דברינו יישוב קושיתו דבדיעבד גם השו"ע מודה דמהני ולא איירי רק לענין מצות עירוב לכתחלה. היוצא מכל זה דלכתחלה לכו"ע צריך לעשות השכירות מתחלה ואח"כ העירוב ואם ירצה לעשות העירוב מתחלה אסור לברך עליו אכן בדיעבד מסתברא דהוי עירוב אף שעשה השכירות אח"כ כיון שבזמן בה"ש זמן חלות העירוב כבר נעשה השכירות:

* ממנו - ואז יעשה העכו"ם כאלו הוא אורח עמהן [רמב"ם] דע דברבינו יהונתן מבואר דאפילו מתנה אינו מועיל רק שכירות והעתיקו בחיי אדם ונראה פשוט דמיירי במתנה רעועה כענין דאיירינן בשכירות אבל אי נתן לו במתנה גמורה בכתיבה גמורה בערכאות פשוט דמועיל והא דלא הצריכו חכמים מתנה משום דלא רצו להחמיר כ"כ דהנכרי לא ירצה לתת בשום אופן מתנה גמורה:

* אינו אוסר עליו - ופשוט דלאו דוקא עליו אינו אוסר אלא גם על אחרים הדרים שם אינו אוסר דאם לא כן מאי הועילו באמרם אינו אוסר עליו כיון שאוסר על אחריני בטלטול ממילא גם הוא אסור שהאחרים אוסרים עליו (מאמר מרדכי וכ"כ בברכ"י) ולפ"ז באם אין בע"ב דר שם בעצמו כלל רק השכיר את חצירו לישראלים אחרים וגם לנכרי אפשר דבזה לא שייך טעם הרמ"א דלא השכיר אדעתא וכו' ושפיר יש לומר דאוסר הנכרי עליהם וכ"כ בס' חמד משה בסי' שפ"ד עיי"ש וכן מצאתי בברכי יוסף בסימן זה שמצדד כן ובחיי אדם כתב דגם באינו דר בעצמו בחצר ג"כ אמרי' דלא השכיר לו אדעת דליאסר על ישראלים הדרים עם הנכרי ולענ"ד נראה עיקר כחמד משה וברכי יוסף מאחר שעיקר דינא דרמ"א צ"ע וכמו שנתקשו כל האחרונים וכמו שכתבנו גם אנו בשע"צ ובביאור הלכה לקמן סי' שפ"ד ודי לנו להקל בששרוי בעצמו בחצר וראיותיו בנשמת אדם יש לדחות בקל דהתם בנידון דהתוספות גם הוא בעצמו היה דר עם הבחורים ואם היו הבחורים אוסרים זה ע"ז ממילא גם הוא היה אסור ובזה ליכא לאסתפקי כלל בעניינינו וכמש"כ בשם המאמר מרדכי ודברינו הוא בשאינו דר שם בעצמו ומש"כ הנ"א בדברי הרשב"א שם לא נהירין כלל:

* אע"פ שיש לו תפיסה וכו' - עיין במ"ב מ"ש בטעמו של דבר ועיין בביאור הגר"א ס"ק ו' שתמה על דין זה דמ"מ הלא סוף סוף אין אוסרים זה ע"ז

ע"י תפיסת יד בלי שום עירוב וכללא הוא דכל שאין אוסרים זה ע"ז לא הצריכו חכמים לשכור מהעכו"ם וכן תמה בספר מאמר מרדכי ובעצי אלמוגים ונשארו בצ"ע ועיין בדמשק אליעזר ס"ק ו' שיישב קצת דברי הרמ"א :

* וא"צ לשכור מהעכו"ם - דע דהב"י בסוף הסימן הביא דעה אחרת בזה בשם המרדכי דאינו מותר לטלטל דרך פתח או אפילו הוא דרך חלון אם הוא למטה מעשרה ואם ירצה לטלטל יטלטל דרך חלון שהוא למעלה מעשרה או דרך הכותל מלמעלה דלא ניחא תשמישתיה ולא גזרו בזה ועוד הוסיף המרדכי דגם באופן זה אינו מותר רק בשפתח של כל חצר יוצאת למבוי אחר דאינם אוסרים זה ע"ז במבוי אבל אם פתחיהם יוצאות למבוי אחת שאוסרים זה על זה במבוי עד שישכרו רשותו [וכגון דאיכא שתי חצרות של ישראל] בזה אסורים לטלטל מחצר לחצר בכל גווני אפילו דרך כותל למעלה עכ"ד [לפי פי' הבי"י שהוא עיקר למעיין היטב במרדכי וכמו שכתב בבית מאיר] ובשו"ע כאן החזיק בדעת הרא"ש דאפילו דרך חלון שהוא למטה מי' או אפילו דרך פתח מותר כיון שאין להם דריסת הרגל זה על זה וא"כ אין אנו צריכין לחוש בזה לדברי המרדכי וכ"כ בעצי אלמוגים שדין זה הוא פשוט ולדידיה גם המרדכי מודה בזה עיי"ש מה שהאריך אכן בפרט השני שהוסיף המרדכי דהיכי דפתחיהם יוצאים למבוי אחד גרע בזה אינו מפורש בשו"ע להיפך ואף שהמחבר לא חילק בזה אכן מדברי הגר"א סק"ח שכתב דדרך מבוי אסור עיי"ש מוכח דשו"ע מיירי במקום שאוסרין זה ע"ז במבוי ואפ"ה התיר המחבר להוציא דרך חלון או פתח ומ"מ לדינא נראה דיש להחמיר בכגון זה עכ"פ להוציא דרך חלון שהוא למטה מעשרה ומכ"ש דרך פתח מאחר שהב"ח [והעתיקו גם הא"ר] והחכ"צ נוטים לדעת המרדכי בזה אפילו בחלון שהוא למעלה מי' עיי"ש. ודע דלדעת המחבר שפסק כהרא"ש דעכו"ם אינו אוסר ע"י חלון כיון שאין לו דריסת הרגל על ישראל אפילו אם חצר העכו"ם מפסיק בין שתי חצרות של ישראל אם הישראלים רוצים לטלטל מאחד לחבירו דרך חצר עכו"ם מותרים ע"י עירוב שיעשו ביניהם אף שבחצר העכו"ם מפסיק באמצע דכיון שאינו אוסר עליהם דירתו כמי שאינו כן מצדד הב"י בריש הסימן בפירוש דברי מהרי"ו והעתיקו המ"א בסימן ש"צ [ועיי"ש שכתב שאין זה מוכרח ומ"מ נראה דיש לסמוך להקל עיין בבית מאיר ובעצי אלמוגים בסימן זה] :

* כל זמן שאין העכו"ם חוזר וכו' - יש בענין הזה מבוכה רבה בין המפרשים והמחזורת שבכולם היא שיטת הב"ח וא"ר [כי כמה אחרונים עומדים בשיטתם] דכשהשכירו לזמן קצוב אינו יכול לחזור באמצע הזמן וכדמוכח מסי"ד וכ"כ בתמים דעים דקודם הזמן שקצב אינו יכול לחזור ואפילו אם יחזיר לו הדמים דהא השכירו פ"א וחכמים עשאו זאת לשכירות גמורה ומה יועיל מה שירצה להשיב הדמים ומה שתלו דבריהם בדברי רש"י שכתב דאי אגר מיניה לא יכול לחזור שהרי נקט דמי כבר כתבו האחרונים [א"ר ובית מאיר ועצי אלמוגים וחמד משה] דמזה אין שום ראיה דאין כונת רש"י במה שכתב דנקט דמי מפני שהמעות בידו אלא הכונה שהרי לקח דמים וממילא נקנה הרשות לשוכר. והאמת אתם שכן הוא הלשון

בברטנורה וז"ל שהרי שקיל דמים וע"פ הרוב הוא מעתיק דברי רש"י וכ"מ ג"כ ברבינו יהונתן שכתב בזה וז"ל דהא לאו בדבורא בעלמא הוא שיהא יכול לחזור וכו' עי"ש הרי דנהפוך הוא דמוכח משם דא"א לחזור משכירות כשקבל דמי וכידוע דהוא ג"כ ברוב מעתיק בביאורו דברי רש"י וגם למה לנו להשוות מחלוקת בין הגדולים וגם דעת המ"א הוא כן דבהשכירו לזמן אינו מועיל חזרת דמים וכמו שכתב בא"ר שהמ"א חולין על הט"ז בזה ודלא כמו שכתב בתו"ש שדעת הט"ז ומ"א אחת היא והוא היפוך מפשטיות דברי המ"א וכבר השיגו על התו"ש הבית מאיר ועצי אלמוגים וצוחו עליו ככרוכיא [והדין אתם להמעיין בתחלה בעו"ש ויראה מה שחידש עליו המ"א] אכן בהשכירו סתם דעת הפוסקים שאחר שבת ראשונה יכול לחזור שיכול העכו"ם לומר לא השכרתיך אלא על שבת אחת אמנם כ"ז שלא חזר עומד השכירות בתקפו ובזה מיירי השו"ע:

* בשביל כולן - מלשון זה משמע לכאורה דדוקא כשעירבו מתחלה ביחד אז אמרינן דנעשה ממילא אח"כ שליח בשביל כולן וכן משמע קצת מרש"י דף ס"ו ד"ה מה מערב וכו' אכן באמת זה אינו כמבואר ברמב"ם וסמ"ג ועבוה"ק דמתחלה שוכר ואח"כ מערב ואף שאחד הוא השוכר מהני לכולם והיינו מטעם דעכ"פ כבר נשכר רשות העכו"ם לישראל אחד ולכן יכולין אח"כ להתערב יחד ואדרבה לכתחלה אין לעשות העירוב קודם השכירות כמו שכתבנו בבה"ל בריש הסימן ד"ה צריך שישכירו עי"ש:

* או משכירו ולקיטו - עיין במשנה ברורה ועיין בעצי אלמוגים אות כ"ג בסי"ד שכתב דבעינן דוקא שיהיה לו לשכירו ולקיטו רשות להשתמש בביתו או בחצרו הא לא"ה לא עי"ש:

* אם ייחד לו מקום וכו' - בב"י מבואר דהיינו דוקא כשמנעו בפירוש מלהשתמש בכל הבית אבל כ"ז שלא מנעו בהדיא אע"ג שהרשה לו להניח כליו בזוית אחת אמרינן שדעתו של עכו"ם היה להרשותו ג"כ בשאר מקומות ע"ש והב"ח חולק עליו בזה והסכימו עמו הא"ר והט"ז:

* כיון שאינו כשלוחו וכו' - אבל אם הרשהו בכל הבית הוי כשלוחו ואף דפסק בסי"א דאפילו מיתה בעה"ב ג"כ שוכרים והיינו משום דחכמים עשאוהו כשלוחו:

* ועדיין אוכל פרס המלך וכו' - הנה לפי המבואר בכאן דאף שנסתלק הגזבר ונתמנה אחר על מקומו דבודאי אין לו עכשיו שום שלטון על העירות אפ"ה כיון שמקבל עדיין פרס מהמלך חשיב כעבדי המלך ויכולין לשכור הרשות ממנו הרי שאין אנו מקפידים אם יש לזה ששוכרים ממנו רשות על העיר ורק כיון שלהמלך בעצמו יש לו רשות עליהם וזהו מעבדיו יכולין לשכור ממנו (וכן הביא על דין זה המ"א בשם רי"ט דכל עבד מעבדיו הקטנים לא גרע משכירו ולקיטו) וא"כ צ"ע מזה על הח"א בכלל ע"ה והבאתיו לקמן סימן שצ"א במ"ב דאין לשכור הרשות מפקידי החיל מפני שאין להם רשות על העיר

ורק משרי הפאליציא עייש ולפי המבואר כאן אין קפידא בזה דהלא עכ"פ פקידי החיל עבדי המלך הם ומקבלי פרס ואדרבה עדיפא מגזבר שנסתלק שאין לו שום שירות עתה ורק שמקבל פרס ולמה לא ישכרו מהם וגם הראיה שהביא הח"א בנ"א ממהרי"ט אין ראיה מוכרחת להמעין בכ"ז נראה לענ"ד שאין לדחות דברי הח"א דממשמעות הפוסקים (עיין בטור לענין שואל מקום מהעכו"ם דיהיה עיי"ז כשכירו ולקיטו ודר עמו בביתו וכן הוא לשון ריא"ז וכן בשו"ע כאן סייג כיון שאינו שלוחו בכל הבית לא מהני) דענין שכירו ולקיטו שיכולין לשכור ממנו הוא מפני שיש לו רשות להשתמש בבית ובחצר אדונו וכמש"כ בבה"ל בשם עצי אלמוגים וא"כ פקידי החיל אשר באמת אין להם שום רשות על בתי העיר בלא שרי הפאליציא אין להם דין שכירו ולקיטו כלל. ולפ"ז דין ההגה כאן בגזבר שנסתלק צ"ע למעשה דהא אין לו שום רשות על העיר וגם אין לו שירות מהמלך (ודע דמה שגרשם עיי"ז ב"י בשום תשובת הרשב"א הוא ט"ס שהב"י כתב זה עצמו ובתשובת הרשב"א אינו) ואולי י"ל דכיון שעדיין מקבל פרס שירותו הראשונה עוד לא נתבטלה התמנותו ודוחק מיהו כ"ז לענין לשכור ממנו לכתחלה אבל לענין שיתבטל מה שהשכיר בשעה שהיה גזבר אף שלא השכיר לזמן רק בסתמא בזה מסתבר כפסק הרמ"א די"ל דאע"פ שסילקו המלך מהיות גזבר מ"מ אינו רוצה לבטל מעשים שעשה מכבר וראיה שעדיין נותן לו פרס ועיין בב"י ודוק :

* אם יש לכ"א דירה בפ"ע וה"ה וכו' - עיין במ"ב מש"כ בשם הרבה פוסקים שחולקים בשותפין ומשום שכח שניהם שוה ונראה דאין להחמיר בזה כ"א לענין בע"כ דקיי"ל דמשכירו ולקיטו שוכרין אפילו בע"כ דבזה כיון שכח שניהם שוין לא שייד לומר דהוי אצלו כשכירו ולקיטו משא"כ במשכיר שלא בידיעתו בזה מסתברא לומר להיפוך כיון דכח שניהן שוה מבתמא מתרצה במה שחבירו עושה דשותפין לא קפדי אהדדי בדבר מועט כזה דסגי אפילו אם משכירו רק להניח חפץ אחד ובפרט אם השכירות יפול לכיס השותפין :

* אין דירתם וכו' - עיין במ"ב הטעם משום דמצי לסלוקינהו והיינו דוקא כה"ג הא אם שכרו שני ישראלים דירה מעכו"ם פשיטא שאוסרים זה על זה וגם צריך לשכור רשות מעכו"ם שדר בחצר [פמ"ג] :

* ובי ישראלים בחיצונה - פשוט דהני בי ישראלים דיירי בבי בתים אבל אי הוו דיירי בבית אחד כחד חשיבי וכדכתבי כמה פעמים בסימן זה וכן מוכח מתנוסי די ע"ה ע"ב בד"ה נכרי ובמלחמות להרמב"ן שם בסוגיא עיי"ש :

* אוסר - עיין במג"א שהביא בשם הגהת אשר"י שמקיל בשני אופנים הראשונים לדין דקיי"ל רגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה וכפשטות הסוגיא שם בדף ס"ה וכן הרשב"א כתב שדעת הגאונים להתיר בזה לדין דקיי"ל כרבנן דר"ע ואנו לא העתקנו דעה זו במשנה ברורה מאחר שדעת הרמב"ם והמאור והראב"ד (מובא בח"י רשב"א) להחמיר בזה אף לדין וכן נוטה שם דעת הרשב"א בחידושו ובספרו

עבוה"ק ג"כ כתב שלדעה זו הדעת נוטה וכן הריטב"א נוטה לדעה זו עיי"ש וכן הסכים הרב המגיד וגם בדעת הרי"ף והרא"ש אינו ברור ואפשר שגם הם סוברים כן [ומה שהשמיטו דין זה משום דסמכו על הא דר"א בסוף פרקין וכמו שכתב במלחמות להרמב"ן] וגם הטור העתיק כן להלכה וע"כ קשה להקל בזה :

* כדי להוציא כליו דרך וכו' לחצר - משמע דדוקא לענין זה לא מהני עירובו הא לענין לטלטל מביתו לבית חבירו שפיר מהני וכן בדין שהרי כל החשש הוא שמא יסמוך הישראל ע"ז וידור במקום עכו"ם ולא שייך זה רק אם יהא מותר לטלטל בחצר ויהיה מצוי בחצר משא"כ אם לא יהא שרי לטלטולי רק בבית גם השתא מסתפי ישראל לדור שהרי בחצר הוא יחיד תמיד במקום עכו"ם וכן פסק הרשב"א בעבוה"ק להדיא וכן משמע מרש"י ד"ה אסור לעשות אבל מריטב"א מוכח דבכל גווני גזור ואפי' לביתו של חבירו אסור לטלטל דרך חלונו וכן כתב במאמר מרדכי מסברא דנפשיה וצ"ע לדינא. ודע עוד דבעבוה"ק מבואר להדיא דעכ"פ אם ישכרו שניהם הרשות מן העכו"ם ויערבו ביניהם שרי לטלטולי בכל גווני בין מבית לבית בין מבית לחצר דעכ"פ לא החמירו בזה יותר מבאם שני ישראלים דרים עם עכו"ם דלא הצריכו אלא שכירות ולא החמירו שלא יועיל אפילו שכירות כדי שלא ידור במקום עכו"ם אבל מדברי התוספות ד"ה מבוי לחד תירוצא שם [היינו ממה שכתבו ואע"ג דעכו"ם אוסר עלייהו יכולין להשכיר] מוכח דהשתא דגזרו שלא לעשות סיוע ליחיד הדר במקום עכו"ם אפילו בשכירות נמי אסור וכ"כ הריטב"א שם בחד תירוצא אכן בספר גאון יעקב הסכים מסברא להתיר בשכירות :

* ויש להם בתים מיוחדים וכו' - עיין בעבוה"ק להרשב"א דף כ"ה ע"ד שהביא ג"כ דין זה וממנו העתיק בעל אורחות חיים הביאו בב"י אכן משמע שם מדבריו דאם המחיצות אינן קבועות אפשר דלא מיקרי מחיצות וכדריש בחד בית דמי שאינם צריכין לערוב וז"ל שם ואפשר שמחיצות שעושין בספינה אינן מחיצות שאינן אלא לשעה לאכול שם בצניעות וכל מחיצה שאינה אלא לשעה לצניעות אינה מחיצה וצריך להתישב בדבר עכ"ל ופשוט דהיכי שיש כתלים בנויים לעולם דליכא להסתפק כלל להתיר. ודע דאפילו אם אין הישראלים נוסעים בספינה למשך יותר מלי יום גם כן צריכין לערוב ולשכור וליכא לפוטרים מטעם דאינם אלא אורחים וכההיא דסוף סימן ש"ע דלא אמרינן כן בשכולם אורחים וכמו בספינה דכל אנשיה אורחים וכמו שכתב שם הרמ"א בהג"ה ואף דאיכא העכו"ם בעל הספינה ג"כ עמהם אעפ"כ אין נטפלים לו וכמו שהכרענו שם בסוף סימן ש"ע עיין שם בשע"צ אכן אם בעל הספינה ישראל נטפלים לו ואינם אלא כאורחים עד ל' :

* להבליעו - עיין במג"א ובעצי אלמוגים שתמהו דלא נזכר כן בשבלי הלקט מקור האי דינא ובאמת לא היה לפנייהם רק שבלי לקט הקצר ובשבלי לקט השלם שיצא בימינו לאור מפורש ככל דברי הב"י והרמ"א

סימן**שפג**

* וכ"ש אם מת העכו"ם בשבת - עיין במ"ב שכתבנו דקאי אעירבו מבע"י ולא היה העכו"ם כאן וכו' כן פירש הנה"ש ועיי"ש דבהיה העכו"ם כאן ולא היה רוצה להשכיר מבע"י עד שחשכה והשכיר אח"כ או מת פשיטא דצריך ביטול ומצדד שם דאפילו לדעת הראב"ד החולק על הרשב"א וס"ל דהעירוב חוזר ונעור הוא דוקא כשלא היה העכו"ם בביתו דחל העירוב עד שבא משא"כ בזה שלא חל בביה"ש כלל ועיין בבית מאיר דגם הוא מסכים בעיקר הדין לדבריו:

סימן**שפד**

* אינו אוסר עד לאחר שלשים - וכמו גבי אכסנאי ישראל לעיל בסוף סימן ש"ע ומיירי הכא ג"כ כמו התם ששאל או ששכר ממנו המקום להתאכסן דאם נתארח אצלו בעלמא מבלי שאלה או שכירות בודאי אינו אוסר לעולם מדיכול לסלוקי בכל עת ובכל שעה וכמו דכתבנו לעיל בס"ס ש"ע בשעה"צ והקשו האחרונים דהא לעיל בריש סי' שפ"ב מבואר בהג"ה דישראל שהשכיר או השאיל ביתו לעכו"ם אינו אוסר עליו דלא השאיל לו אדעת דליאסר הרי דמקילינן גבי עכו"ם ואמרינן דלא השאיל לו וכו' אף שהיה בשאלה או בשכירות גמורה וכ"ש הכא גבי אכסנאות בעלמא ותירץ בעל חמד משה דמיירי הכא שאין בעה"ב בביתו דלא שייך לומר שלא השאיל לו אדעתא דליאסר [והתירוץ הזה נסתר מתשובת הרמב"ם המיוחסת להרשב"א סימן ר"כ עיי"ש בראש התשובה] והגר"ז ת"י דלא מקילינן גבי עכו"ם אלא בשהיה השאלה או השכירות לזמן מרובה דאין סברא שיאסור עליו זמן רב חצירו בשביל העכו"ם משא"כ הכא דאינו אלא אכסנאי לחודש ימים או מעט יותר בזה לא מקילינן כלל גבי עכו"ם טפי מבאורח ישראל אבל דעת הגר"א בסי' שפ"ב דלא מקילינן כלל בנכרי טפי מבישראל והא דמקילינן בסי' שפ"ב לאו משום דשוכר עכו"ם הוא דאפילו אם היה שוכר ישראל נמי לא היה אוסר דמיירי התם בשהיה לו רשות למשכיר או למשאיל לסלוקיה בכל עת שירצה ובאופן כזה גם גבי שוכר ישראל אינו יכול לאסור וכמו שכתבנו לעיל דביכול לסלקו אינו יכול לאסור עליו לעולם דהו"ל כאורח בעלמא לפי שעה וכמו שכתבו כמה מפרשים הטעם לענין מלמד או סופר בסי' ש"ע ס"ג דאינו אוסר עליו [ושני התירוצים דהגר"ז ודהגר"א רמזם הא"ר עיי"ש] אכן דברי הגר"א ג"כ אינו אלא לתרץ דברי השו"ע דלא יסתרו אהדדי אבל דברי הרשב"א גופא עדיין אינו מתורץ בזה דהא הוא נתן עוד טעם בעבוה"ק משום דהוי דבר שאינו מצוי שישראל ישכיר וישאיל ביתו לעכו"ם ולא גזרו חכמים בזה ולפי טעם זה אף בלא יכול לסלוקי שרי וכאן סתם בעצמו לענינינו לאיסור. עוד אפשר לתרץ ע"פ מה

שכתב הא"ר בתירומו הראשון עיי"ש דדינא דסי' שפ"ב הוא דוקא בצירוף טעם השני המוזכר בעבוה"ק וכנ"ל [וכענין שכתב הבי"י לענין מלמד או סופר דהתירא דידהו דלא השאיל לו אדעתא דליאסר הוא בצירוף עוד טעם] והא דלא מקילינן בעניינינו לענין אכסנאי עכו"ם משום דכאן לא שייך כולי האי הטעם השני דהא בודאי מצוי הוא שעכו"ם יתאכסן בבית ישראל ובשביל הטעם הראשון בלבד דלא השאיל לו אדעתא דליאסר לא מקילינן ובה ממיילא מתורץ דברי הרשב"א דענין דידן דלא יסתרו לדבריו שבעבוה"ק וכנ"ל ולפי"ז האי דינא דסימן שפ"ב מיירי אפילו בלא יכול לסלוקי. ומ"מ לדינא צ"ע אם יש להקל בלא יכול לסלוקי מאחר שמדברי הרמב"ם מוכח דלא ס"ל האי דינא וכמו שהבאנו בסי' שפ"ב ס"א בשער הציון בשם ס' בית מאיר:

* כלים שאסור לטלטלם - הקשו המפרשים מסי' שפ"ב סי"ח דמבואר שם דכל שיש לו רשות להניח שום כלי ג"כ סגי וכתב א"ר דהתם שאני דעי"ז הוי כשכירו ולקיטו משא"כ הכא דהוא הבעה"ב ולשווייה לעכו"ם כאורח בעינן דוקא שיהיו שם כלים שאסורים לטלטל וכדלעיל בסי' ש"ע ס"ב וכן הסכים בח"א וגם הגר"ז העתיק כהשו"ע אך מהמ"א משמע דהוא מצדד להקל בזה במש"כ ואם יש לישראל רשות וכו' וכן הבין הח"א את דבריו אכן לפי"ז הי"ל להמ"א לחלוק על השו"ע ולא לכתוב סתם וע"כ נלפענ"ד דדברי המ"א קאי רק אדלעיל כשנכנס בחזקה דהביא מתחלה ראייה מהרשב"א דחיל המלך שוה לשאר עו"ג דמקרי שלא ברשות וע"ז הכריע שאף אם נחמיר בזה עכ"פ בשיש לו רשות להישראל להניח כלים בחדרם [אף כלים שמוותר לטלטלם] אין להחמיר בזה יותר מהמבואר בסימן שפ"ב סי"ח דעכ"פ אינו ברשות גמור מ"מ אף אם המג"א לא כוון להקל בזה יש להסתפק למעשה מאחר שהמאמר מרדכי כתב להקל בזה וכן בפמ"ג נשאר בזה בצ"ע וכן בבית מאיר מחלק בזה איזה חילוקים עיי"ש וא"כ אפשר דיש להקל בשעת הדחק:

* אינם אוסרים עליהם - אבל בלא תפיסת יד אוסר ודוקא בלא יכול לסלוקי אבל ביכול לסלוקי בכל גווני אינו אוסר [מביאור הגר"א]:

שפה

סימן

* או לחלל שבתות - היינו כשעושה זה בפריקת עול אבל אם הוא מוטעה בדבר שחשב שמוותר לו לעשות כן מסתברא שאין זה בכלל מומר [כן מוכח מדברי התוספות ד' ס"ט ד"ה הוציא בדברי ר"י שם ואפילו לדעת רש"י ג"כ נראה דמוותר דאומר מותר בכלל שוגג הוא]:

* אפילו וכו' אלא באיסור דרבנן - כן מוכח לדעת רש"י וכן הוא ג"כ דעת התוספות והרא"ש והמרדכי והגה"מ והריטב"א והאור זרוע והנה עיקר ראיתם הוא מהא דאיתא בברייתא לענין הוצאה מחצר למבוי דהוא רק איסור דרבנן ומסתפקנא אם ה"ה איסור מוקצה או כיון דהוא רק טלטול בעלמא לא נעשה מומר עיי"ז אח"כ מצאתי בתפארת ישראל שהחמיר ג"כ

סימן

שפו

* מכל חצר וחצר - ואותו חצר שמניחין בו השיתוף א"צ ליתן חלק בזה וכמו הבית שמניחין בו העירוב לענין ע"ח לעיל בסימן שס"ג ס"ג:

* וא"צ ליתנו בבית וכו' - מלשון זה משמע דיכול ליתן שיתוף בבית וכן מוכח מהרמב"ם בהלכותיו פ"א מעירובין וכן הוא ג"כ דעת רש"י והרשב"א והראב"ד וכן משמע דעת הרא"ש וכמו שכתב בב"י ודלא כדעת התוספות שמצדדין דשיתוף והא דוקא בחצר ולא בבית:

* לזה ביין ולזה בשמן - עיין מ"ב מש"כ דרבים חולקים על שיטת הטור שהם דברי הרמ"א בכאן וכן מצאתי לבעל גאון יעקב שהסכים לדעת החולקים וכתב שם עוד דמסתברא דלאו דוקא יין ושמן דלא אלא אפילו מין אחד דלא מתערבי אהדדי כגון בהיה שותף לזה בפת ולזה בפת ג"כ לא מצטרפי להפטר משיתופי מבואות [אם לא שהיו כולם שותפין בככר] ולא כתבו הפוסקים דבמין אחד אין צריכין לערב אלא בכגון משקין דמערבי ביחד ולא באוכלין שאינם מתערבים ואע"ג דכשמשותפים באוכלים בודאי מהני ואפילו בכמה מיני אוכלין וכמבואר בס"ד היינו היכי שהם מניחים לשם שיתוף אבל הכא דלא נתכוונו לזה אלא שנשתתפו לשם סחורה בעלמא לא מהני אלא בכגון בכלי אחד שאני התם דאע"ג דשני מינים הם עכ"פ מתערבי [וכריב"נ דאמר שניהם חיבורים זה לזה ואם נגע טבול יום ביין פסל השמן] ולא כן ביבש שאין מתערב כלל הגע עצמך אם הם בחד מנא ונגע טבול יום בהאי אוכלא לא פסיל אידך אלמא דחד כלי לא משוה להו חיבור ע"כ תוכן דבריו:

* וי"א שמערבין בתבלין - עיין במפרשים שתמהו על דעה זו דהוא דעת הרמב"ם שהוא נגד סוגית הגמרא דקאמר אילימא משום דקתני בהך תבלין ותבלין לאו בני אכילה נינהו אטו הכא מי לא קתני חטין ושעורין ולא בני אכילה נינהו הרי דהש"ס מדמה תבלין לחטין ושעורין שאין מערבין בהן לכו"ע אכן באמת ברמב"ם לא נזכר כלל דין חטין ושעורין [ומה שכתב בהלכות עירובין פ"א הלכה י' כגון פת ומיני דגן אפשר דכונתו אפילו חטין מדלא כתב מבושלין וכ"כ בספר בית מאיר] והנראה דלהרמב"ם יהיה מותר לערב גם בחטין ושעורין חטין דגבי שתופי מבואות ס"ל דהקילו בו וכמו דהקילו בו שא"צ דוקא בפת וסייעתו מתוספתא פ"ו דאיתא התם בראש הפרק שיתוף מבוי כיצד מביא אדם חבית של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ואומר ה"ז לכל בני מבוי ולפ"ז מפרש הסוגיא באופן אחר אילימא משום דקתני וכו' ותבלין לאו בני אכילה נינהו פירוש ומשום זה תעלה על דעתך דאין מערבין בהן א"כ בהך ברייתא נמי קתני חטין ושעורין וג"כ לאו בני אכילה נינהו ואפ"ה אמר רב עלה וכן לעירוב אלמא דלא בעינן שיהא ראוי תיכף לאכילה אלא כל שהוא מיני מאכל וה"ה תבלין שגם הוא

מיוחד לתבל בו ושעורין ולא הביא בזה שום דיעה אלמא דס"ל דבזה לכו"ע אין מערבין וכ"כ בספר אור זרוע דחטין ושעורין גרוע מתבלין ולכו"ע אין מערבין וצ"ע ועיין במעשה רוקח ובבית מאיר. ועיין בהגהות הגר"א בתוספתא הנ"ל שמחק תיבת תבואה :

* ובשר חי וכו' וצריך כדי וכו' - עיין ברשב"א ובריטב"א שתמהו ע"ז דהא בשר חי לאו בר אכילה הוא ותירצו דאיירי בבשר מלוח הרבה עד שאינו נאכל מחמת מלחו וע"י המליחה נתרכך ונעשה ראוי לאכילה קצת ועוד תירץ הריטב"א דאין כונת הש"ס על חי ממש כ"א על בשר שהוא מבושל קצת ואינו מבושל כ"צ [ומסתייע מסוגיא דסנהדרין גבי בן סורר ומורה דקרי שם לבשיל ואינו בשיל בשר חי (בדף ע"א)] וזה ראוי לאכילה מקרי :

* מלא הקב - דבפחות מהכי לא חשיבי [גמרא] וכל אלו השיעורין הנאמרין בסימן זה די אפילו לאלף אנשים [וכמבואר בסימן שס"ח לענין ערובי חצרות דשתי סעודות די אפילו לאלף ויותר] בין השיעורין הנאמרין לענין אוכלין ובין הנאמרין לענין משקין [רשב"א בחידושו דף פ' וכ"כ הריטב"א בשם רבותיו ע"ש ודלא כהראב"ד שדעתו דבמשקין בעינן רביעית לכל חד וחד היכא שהם מרובין וכן הוא ג"כ דעת הרמב"ם בפ"א מהלכות עירובין הלכה י"א דשיעור ב' רביעיות די אפילו למרובין] :

* ואם אמר קונם וכו' לכו"ע וכו' - עיין מ"ב מה שפירשנו בזה והנה כמה אחרונים גמגמו ע"ד והגר"א בביאורו מחק תיבת לכו"ע ואנו נדחקנו כדי ליישב דבריו לפי פשוטן וכפי פירוש הדרישה והעו"ש והא"ר אבל לענין דינא לפי הסכמת אחרונים [העו"ש והדרישה ומ"א ומאמר מרדכי וכ"מ מהגר"א] אינו כן ואין חילוק בין קונם לסתם נדר אלא לפי דברי התוספות שכתבו דגזרינן אטו הקדש אפילו בלא קונם נמי גזרינן כיון דנדר הוא איסור חפצא דמי להקדש וכן מוכח בעבוה"ק להרשב"א ובחידושי הריטב"א דלדעה זו אסור בכל גווני ולדיעה הראשונה המבואר בהמחבר דס"ל דלא גזרינן אטו הקדש אפילו אמר קונם אכילתו עלי ג"כ מותר להשתתף בו וכן מבואר בריטב"א בהדיא [ודלא כא"ר שרצה לצדד דבקונם חמיר טפין] וא"כ מה שכתב רמ"א לכו"ע אינו מדויק כלל ובאמת גם הרשב"א והריטב"א נטו משיטת התוס' והסכימו לפירש"י דלא גזרינן אטו הקדש וא"כ אם אמר קונם אכילתו הוא מותר :

* ולמחר קודש או קונם - הוא לשון הטור ולפי שיטת התוספות דנדר הוי כהקדש דאין משתתפין בו וכנ"ל וכ"כ הגר"א :

* היום קונם ולמחר חול - עיין ברש"י שכתב דהיינו שיהיה מחולל על המעות שיש לי בביתי וכונתו דאל"ה לא נפקע קדושתו בכדי אבל הרשב"א והריטב"א כתבו דאין צורך בזה דקדושת דמים פקעה בכדי והביאו ראיה לזה מסוגיא דנדרים ע"ש :

* צריכין לערב בחצרות - כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות עירובין מבוי שעירבו כל חצרות שבו כל חצר וחצר בפני עצמה ואח"כ נשתתפו כולן במבוי שכתב אחד מבני החצר ולא עירב עם בני חצרו לא הפסיד כלום שהרי כולם נשתתפו [ר"ל ביין או בשאר מיני אוכלין שאינו פת] ועל השתוף סומכין ולא הצריכו לערב בחצרות עם השיתוף אלא שלא לשכח לתינוקות תורת עירוב והרי עירבו בחצרות אבל אם שכתב אחד מבני המבוי ולא נשתתף אסורים במבוי [לדידיה שפוסק דהיכא דעירבו בני החצר אסור לטלטל במבוי כ"א בתוך ד"א וכדלקמן בסימן שפ"ח אסור לטלטל אף כלים ששבתו במבוי ולש"פ דוקא כלים ששבתו בבית] ומותרין כל בני החצר לטלטל בחצרן שהמבוי לחצרות כחצר לבתים. נשתתפו במבוי ושכחו כולן לערב בחצרות אם אין מקפידין של פרוסתן [ר"ל אם שואל אחד מחבירו פרוסה פת נותן לו הוי כעין שותפין בפת דאי הוי בעי מניה פת הוי יהיב ליה] סומכין על השיתוף בשבת ראשונה בלבד ואין מתירין להן ד"ז אלא מדוחק עכ"ל הרמב"ם והעתיקוהו האחרונים :

* וי"א שאם לא עירבה וכו' - הב"ח ושאר אחרונים דחו ליש אומרים זה דס"ל דלכו"ע סומכין על השיתוף של פת אפילו אם לא עירב החצר לעצמו [וזה שכתב המ"א בסק"ב בשם הב"ח אלא שט"ס יש בדבריו וצ"ל וי"א כו' וקאי על דברי המחבר ולא על ההג"ה] אח"כ מצאתי דעה זו בריטב"א בהדיא :

* ואם עירבו דרך פתחים וכו' - נראה דמיירי שבכל חצר עירב ג"כ עם הבתים שלו דאל"ה בודאי אינו יכול להוציא כלי הבית לחצר אחרת דאף שכל חצרות עירבו יחד הלא לא עדיפי מאם היה חצר אחת וכשלא עירבו עם הבתים שבתוכה אסור ולענין כלי החצר גופא אפילו לא עירב כלל הלא קי"ל דכל חצרות רשות אחת הן :

* שסומכין על עירוב שעירבו וכו' - זו היא דעת הטור והרמב"ם לא הזכיר מזה מידי ומ"מ אפשר דגם הוא מודה לזה כמו שמצדד בב"י ועיין בגאון יעקב שדעתו דלהרמב"ם לא מהני עירוב במקום שיתוף בשום פנים

* או לקרפף - נ"ל שלא התירו אפילו בשיש לו קרפף אלא בקרפף דומיא דבקעה שהוא פתוח למקום אחר דאלו בשאין לו פתח אלא כלפי ביתו האיך יסתלק מן המבוי והרי אינו יכול לצאת לשוק ולעשות צרכיו חוץ לביתו אלא דרך מבוי [ריטב"א] ולפלא שלא הביאוהו האחרונים :

* והוא שיש בבקעה או בקרפף יותר מסאתים - לכאורה בגמרא וכן ברמב"ם לא נזכר הנ"מ בין יתר מב"ס לב"ס רק לענין קרפף נוכל לומר דלענין בקעה שפתוח לכל צד אפילו בקעה קטנה שאין בו כ"א ב"ס ג"כ ניחא ליה ביה טפי מן הפתח שפתוח למבוי משום דנפיש אוריה טפי ועיין :

* ויש מי שאומר - והלכה כדעה הראשונה שכן הוא דעת רש"י והרמב"ם
והרה"מ ולפיכך הכי נקטינן [בי"ן]:

שצא

סימן

* שאם שכחה חצר אחת ולא נשתתפה - עיין סימן שפ"ז דכשעירבו
החצרות דרך פתחים שביניהם אינם צריכים בטול כלל דסומכין על
עירוב במקום שיתוף וכ"כ הטור:

* מבטלת רשותה וכו' - ומ"מ היא עצמה אסורה להוציא מחצרה למבוי
וכדלעיל בסימן ש"פ והיכא דביטלה להן גם רשות ביתן וחצרן משמע
מהגר"ז דגם הם מותרין להוציא למבוי משום דכיון דעירבו ביחד כולן
כדריס בבית אחד דמי והוי כאורח לגבי שארי חצרות שבמבוי אכן לפי
דעת בעל תמיד משה שהבאנו לעיל בסימן ש"פ אינו כן דמ"מ רבים הם
ורבים לא הוי כאורחים אך דעת בעל אבן העוזר בסימן ש"פ דאפילו רבים
לגבי רבים חשיבי כאורחים וצ"ע למעשה:

* בד"א בשר שאין הבתים שלו - הלשון אינו מדוקדק דאפילו בבתיים שלו
כל שהשכירן או מסרן למס ואינו יכול לסלקן ולא שייר לו רשות להניח
שם כליו לא מהני במה ששוכרין ממנו וכדמוכח בב"י עצמו בתחלת דבריו
וכן מוכח בת' הרשב"א ס"י תרכ"ו וכמו שפירשנו במ"ב בד"ה ואין
מספיק אלא דנראה דלהכי נקט המחבר דינו בשר שאין וכו' משום
אורחא דמילתא דע"פ רוב בשר שהבתים שלו דרכו להניח כליו בבתי
אנשי העיר ואין מוחה בידו וכיון שכן המנהג הוי כמו ששייר לו כח ורשות
בחצר וכמו שכתב כן באמת הריב"ש ומביאו הב"י ולהכי נקט ב"י דינו
באין הבתים שלו אבל היכי דידעין שלא שייר לו זכות כגון במקום שאין
המנהג להניח שם כליו בודאי אפילו בבתיים שלו אין יכולים לשכור ממנו.
ודברי החיי אדם בזה קשים:

* שהרי יש לו רשות - ואם ע"י הכרח נוהג כך ואינו מחוק המלכים אינו
מועיל [א"ר בשם ריב"ש]:

* שלא מדעתם - עיין בחכם צבי סימן ו' שנתקשה בזה דמאי מהני במה
שיש לו רשות להניח כלים בשעת מלחמה הרי עתה עכ"פ אינו שעת
מלחמה וממילא אין לו עתה שום רשות וא"כ איך יכולין לשכור ממנו
ומצדד דמיירי בשר שהיכולת בידו לעורר מדנים ומלחמה בכל שעה
שירצה עם שכניו ואין בני המדינה מעכבין עליו ולהכי יפה כחו להשכיר
ולאפוקי אם אין בידו בלבד בלי רשות אנשי העיר לערוך מלחמה בודאי
אין כחו יפה שלא בשעת מלחמה להשכיר רשותן עיי"ש:

* אפילו חצר אחת ובית לתוכה - מלשון השו"ע משמע דדוקא חצר שיש בה בית אבל בית לחוד לא מהני וכן משמע מלשון רש"י בסוגיין עיי"ש ובא"ר ופרישה הביאו מטור דבית אחד בלבד ג"כ סגי. והא דנקט בגמרא חצר ל"ד אכן בריטב"א כתב בהדיא כדעת השו"ע דבית לחוד לא מהני :

* לפיכך וכו' אין מערבין אותה לחצאין - עיין במ"א שהעתיק ספיקא דמהריב"ל בעיר שהיא של רבים ודלתותיהם נעולות בלילה אפשר שעיי"ז יש לה דין של עיר יחיד וכמה אחרונים הכריעו דאפילו הדלתות נעולות בלילה ג"כ דין של עיר רבים עליה לענין דאין מערבין את כולה :

* זה שאמרנו שאין מערבין אותה לחצאין וכו' - לכאורה הוא תמוה מאד שהעתיק המחבר שיטת הר"מ מרוטנבורג והרא"ש מה שבעצמו ס"ל דלא כוותייהו בב"י והוא דהם פסקו כל"ק דר"פ דלרחבה של מבוי מערבין לחצאין ואך כדי שלא יהיה פרוץ למקום האסור נתנו אלו העצות ממילא מוכח דמאן דס"ל כל"ב דאין מערבין אפילו לרחבו גם באופן זה אין מערבין וא"כ המחבר דלא ס"ל כוותייהו גם באופן זה אסור וא"ל דהמחבר חזר מזה בהשו"ע ופסק כוותייהו וכונתו על חילוק המבוי לרחבו א"כ היינו הי"א שהביא הרמ"א בהג"ה ומוכח מהרמ"א דלא מפרש כן בהשו"ע אח"כ מצאתי שכבר תמהו עיי"ז כמה אחרונים והם הגר"א ובית מאיר ופמ"ג ועצי אלמוגים והמובחר שבתירוציהם [אף שגם זה הוא דוחק] שמש"כ המחבר בס"ו זה שאמרנו שאין מערבין אותה לחצאין העתיק רק לישנא דר"מ אבל כונתו על חילוק העיר לחצאין מבואות מבואות שגם זה הוא בכלל לחצאין וביאר לנו דבזה מהני כל אלו העצות והעתיק לנו בזה את דברי הרא"ש שכתב כן בפירוש עיי"ש אבל לחלק המבוי גופא לחצאין אסור בכל גווני אם לא שיעשה מחיצה גבוה עשרה טפחים :

* ומערבין לחצאין - היינו לרוחב המבוי או כמו שפירשנו לחלק מבואות מבואות אבל לחלק המבוי לארכו בודאי אסור בכל גווני [אם לא שיחלק ממש במחיצה גמורה] כן מוכח בגמרא בהדיא עיי"ש :

* או יעשה מחיצה גבוה עשרה לפתח מבואו - לפי מה שביארנו דקאי על סוף מבוי כבר כתבנו בשם אחרונים בס"ד מצבה די בד"ט ועיין בביאור הגר"א שגם דעתו כן וכתב דט"ס בדברי רמ"א וצ"ל ד' טפחים אכן דעת התו"ש ופמ"ג דהכא כיון שהוא רחב יותר מעשר חמירא וצריך דוקא גבוה

* אבל אם עירב וכו' - אמרינן בשבת דף ל"ד דכד שלים בין השמשות דר' יהודה מתחיל בין השמשות דר' יוסי ולפי"ז אם הניח העירוב בזמן בין

השמשות דר' יהודה ונאכל בזמן ביה"ש דר' יוסי קנה ממ"נ דלר' יהודה
הרי נאכל בלילה ולר' יוסי הרי הונח ביום:

שצד

סימן

* אבל אם לא היה לו חזקת כשרות וכו' - עיין בביאור הגר"א דמקורו
הוא מהא דאמרנו בעירובין ל"ו אבל עירב בתרומה ספק טהורה וכו' ואף
דמיירי שם לענין ע"ת סובר דה"ה לע"ת. ודע דדין זה לאו דין ברור הוא
דרבים מהראשונים פליגי עליה הר"ת והר"ח המובאים בשבת ל"ד
בתוד"ה שניהם בסוף הדבור דסוברים שם דמימרא זו דר' יוסי הוא
דוקא לענין ע"ת אבל לא לענין עירובי חצרות דבזה אפילו ספק טהורה
ספק טמאה כשר וכן מהר"ן ס"פ במה מדליקין ומהמרדכי בפרק כל
מערבין משמע ג"כ הכי וכן מוכח בהדיא מהריטב"א בעירובין דף ע"ו
דבע"ח כשר ספק תרומה טהורה או טמאה וממילא ה"ה בספק הונח או
לא:

* ויוכל לאכלו כשודאי חשיכה - ואף דלעיל בסימן שצ"ג ס"ג פסק דאם
נאכל בין השמשות ג"כ עירובו עירוב התם הוא לענין דייעבד אבל לכתחלה
אין כדאי להכניס עצמו אפילו בספק דרבנן והאי דמקילינן בס"ב שם
להניחו לכתחלה ביה"ש מיירי נמי כגון שנתאחר ולא הניחו מקודם
ודיינינן ליה לענין עירובי חצרות [דקיל מעירובי תחומין] כדיעבד אבל לכתחלה
בודאי מצוה להניחו קודם ביה"ש וכמ"ש המ"א סימן ר"ס סק"ג:

* מלאכה גמורה - כן הוא לשון הרמב"ם והשמיט סוגיא דעירובין דף ל"ד
דאוסר אף במגדל של לבנים סדורות בלא טיח טיט דאין בו אלא שבות
דמפרש דאתיא הסוגיא שם דלא כרבי וכמ"ש התוספות שם דלרבי דכל
דבר שהוא משום שבות לא גזרו ביה"ש אינו אסור אלא במגדול של בנין
[או של עץ שיש בו מ' סאה וכנ"ל] שיש בו מלאכה גמורה בסתירתו והטור העתיק
הגמרא לאסור אף במגדול של לבנים סדורות [ואף בעירובי תחומין משמע דס"ל
כן שצ"ן בסימן ת"ט לדבריו כאן ואף שעירובי תחומין הוא צורך מצוה לכונ"ע] נראה שהוא
מפרש כמ"ש הר"טב"א דהסוגיא אתיא אף לרבי ומשום דלבנים
סדורות הוא שבות הקרוב דדומה לסתירת בנין וכ"כ בק"נ אבל הרשב"א
בחידושו ובעבוה"ק כתב כדעת הרמב"ם וכמ"ש התוס' דהוא דלא כרבי
דלרבי דקי"ל כוותיה אינו אסור אלא בבנין גמור וכ"נ מהרה"מ בפ"ו
אלא דצ"ע איזה מלאכה גמורה שייך אף בבנין גמור דהא מן התורה אין
חייב אלא בסותר ע"מ לבנות ושלא ע"מ לבנות אינו אלא מקלקל ואפשר
דחשיב זה סותר ע"מ לתקן דצריך להסתירה משום העירוב שמונח בתוכו
(עיין מ"ב סימן ש"מ לענין קריעת מכתב ובה"ל שם) או משום דהוא שבות הקרוב דהא עכ"פ
סותר הוא בנין גמור ולכן גזרו בו וכמו בהניח עירובו בקנה או בשבות של
פחות פחות מד"א וכמבואר בסימן ת"ט וגדולה מזו דעת הר"טב"א אף
בלבנים סדורות דהוא שבות הקרוב לדאורייתא דהוא דומה לסתירת
בנין וכנ"ל ובע"כ צריך ליישב באחד משני אופנים אלו דהא מוכח בסוגיא

דסותר ממש אינו עירוב ורק בפסיקת חבל לא גזרו:

סימן

שצז

* פסיעות בינונית - ופשוט דאם הוא אדם ארוך שפסיעה בינונית שלו הוא יותר מאמה דצריך לשער באדם בינוני דעלמא שהרי יותר מאלפים אמה אסור לילך בשבת ואסמכוהו אקרא וכמ"ש בתו"ש. וכן פשוט דאם הוא אדם ננס שפסיעותיו קצרות ואינו מחזיק כשיעור אמה יוכל לילך יותר מאלפים והשו"ע מיירי באדם בינוני:

* שור של רועה כרגלי וכו' - עיין מ"ב ומסתברא בפשיטות דהיינו דוקא של רועה שדרכו לפעמים למכור וע"כ אמרינן דאף שמכרו ביו"ט דעתו היה מעיו"ט לאוקמי ברשותיה של מי שיקחנו אח"כ ולהכי אינו נגרר אחר רגלי המוכר אבל באדם דעלמא שאין דרכו למכור בהמות הולכין אחר המוכר כיון דביה"ש היתה אצלו ובאפן כזה מיירי הברייתא דר' דוסא בדף ל"ז ע"ב ע"ש:

* אנשי אותה העיר - עיין מ"ב ולענין הרועה גופא אם לא מכר פשוט דהרי הוא כרגליו ולא אמרינן שחשב להוציא מרשותו אלא אם לבסוף מכר וכ"מ מרש"ש ד"ה הרי ע"ש [ולפלא על הא"ר שכתב בהפכו ואולי ט"ס הוא שם] ודע עוד דמה שאמרינן כרגלי אנשי אותה העיר היינו אם הלוקח לא עירב אבל אם הלוקח עירב יכול להוליכו למקום שעירב [כ"כ הר"ן והמאירי וכן מסיק בנהר שלום ומאמר מרדכי ע"ש] ואם בא בן עיר אחרת שעירב לכאן ולקחו ביו"ט יכול להוליך עד אלפים אמה דעכ"פ לא גרע מאנשי העיר כן מבואר בר"ן ע"ש:

* הרי כל הבשר כרגלי שניהם - דע דדין זה אף שהמחבר העתיקו בלי מחלוקת מ"מ נראה דיש להקל בו לצורך גדול כי דין המחבר הוא רק דעת הר"ן והרמב"ם אבל שארי ראשונים פליגי על זה היינו רש"י והמאור והעטור והרי"א"ז והרא"ש והטור וכ"כ הרא"ה בחידושו להקל וכן משמעות הר"ן כמ"ש בב"י וכן דעת הריטב"א מובא בשיטה מקובצת פ' איזהו נשך דהיכי דמקשי ר"כ ור"א לרב ושתיק אודויי אודי להם וכ"כ הנימוק"י בפ"ק דב"ק בשם הרמ"ה ועיין בתוס' ב"ב ד' ס"ב שכן גם דעתם וגם הרשב"א בעצמו כתב לעיקר דהלכה כמקילים עיין בחידושו למס' ביצה ובעבוה"ק אלא שמסיים ומ"מ יש לחוש להחמיר כדעת הראשונים וע"כ במקום צורך בודאי יש להקל ובפרט שהוא מילתא דרבנן:

* לצורך חבירו הרי הם כרגלי הממלא - עיין מ"ב שכתבנו דיש חולקים ע"ז ונבאר דבאמת שיטת המחבר הוא ע"פ דברי ר"ת ורא"ש ור"ן [גם בחי' רא"ה לביצה מחזיק בשיטת ר"ת אלא דנוטה שם לומר דאף כרגלי הממלא קאמר אבל גם כרגלי המתמלא צריך להיות ואינו יכול השני להוליך אלא למקום שעירבו שניהם ע"י"ש וטעמו מובן ע"פ

מה שכתב בחי' הרשב"א להקשות על סברת ר"ת עיין בחי' הרשב"א ודוק] אבל באמת רוב ראשונים חולקים ע"ז ודעתם דהרי הם כרגלי המתמלא לפי מה דקיי"ל בכל מקום המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והם רש"י ורשב"ם מובא בתוס' וכן פסק ר' חננאל בפירושו [ומה שמביא בהג"ה מיימוני בשם הר"ח מגומגם ואפשר ט"ס יש שם] וכן הוא דעת בעל המאור והראב"ד שם בהשגותיו וכן הוא דעת הרשב"א בחידושי עיי"ש שהאריך והקשה על סברת ר"ת וכן נוטה דעת המאירי עיי"ש וכן הוא דעת המגיד וכתב שם שכן דעת הרמב"ם והרי"ף שהשמיטו הלכה זו משום דסמכו על הכלל הידוע דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו [וטעם זה על השמטת הרי"ף והרמב"ם יותר נוח מטעם הרי"ן דפסקו כר"ש וסמכו על סתם מתני' דבור של עולי בבל כרגלי הממלא ומדלא חילקו בסתמא מיירי בין שממלא לצורכו בין שממלא לצורך חבירו דזה הוא דוחק גדול] וכן דעת הרי"א"ז אלא שהוא העתיק רק בשנתנו לו ומטעם דקנה מן ההפקר והוא רק כפי המובא בסוגיא דביצה אבל לפי מה דקיי"ל בכל מקום המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו אין אנו צריכין לזה ואפשר שגם כוונתו כן אלא שהעתיק כפי האמור בסוגיא דביצה לרב נחמן וכן פסק בשיטת ריב"ב באלפסי דכרגלי מי שנתמלא ובא"ר ובנהר שלום הערו כמעט בכל הדברים אלא דהם כתבו וציירו דין זה בשכבר בא לידי מי שנתמלא ובאמת מכל הני ראשונים מוכח דאפילו עודן ביד הממלא ג"כ אסור להוליכם כרגליו אלא כרגלי מי שנתמלא בשבילו דהרי אינם שלו אלא שייכים הם למי שנתמלא בשבילו דהמגביה מציאה וכו' קנה חבירו ומה שכתב בעבודת הקודש ונתנם לחבירו הוא לשון השי"ס וה"ה אפילו לא נתן ולא מצאנו חילוק זה רק ברי"א"ז וכנ"ל דנקט מטעם דזוכה מן ההפקר אבל לכל הראשונים לא צריכנא לזה אלא מטעם המגביה וכו' קנה חבירו וע"כ מסתברא לפסוק שלא כדברי המחבר רק כרגלי שנתמלא בשבילו ובפרט אם כבר הגיעו ליד מי שנתמלא דבזה מפורש גם ברי"א"ז וכן גם דעת הב"ח בכגון זה דכרגלי מי שנתמלא הם ובאמת יש יותר סברא לומר כרגלי מי שנתמלא בשעה שהם בידו מבשעה שעדיין הם ביד הממלא עיין בחי' הרשב"א בקושיותיו על שיטת ר"ת ודוק:

* שפירותיו כמוהו - ובתוספתא סוף ביצה איתא ואם יש שם אפוטרופוס (ר"ל במקום הפירות) מנהיג נכסיו של בעל הפירות מביאין ע"פ אפוטרופוס אם הוא עירב עכ"ל ופשוט הוא דהו"ל כמו רועה המובא בסעיף ה':

* כשייחד להם קרן זוית - עיין מ"ב דעיקר הדבר תלוי אם קיבל עליו הנפקד שמירה והוא כפירש"י ור"ח וכן פירש הרא"ה ומאירי ורא"ש וטור ורי"ו אכן באמת לשון המחבר שהוא לשון הרמב"ם אינו מורה כפירוש זה אלא דעיקר הדבר תלוי בייחד לו מקום דהעמידו ברשותו לענין עירוב ובמסרו לנפקד בלא יחוד מקום העמידו ברשות הנפקד ולא תלי הדבר כלל בחיוב שמירה ואפילו שכרו להדיא שישמור אעפ"כ ביחוד מקום קאי ברשותיה לענין עירוב [ומשמע עוד מלשונו דהאי ייחד לו קרן זוית קאי על המפקיד והיינו כנ"ל] וכבר העיר בזה בנשמת אדם עיי"ש שהאריך איך לנקוט לדינא:

* וי"א מן המקום שנתקצר - עיין בטור שדעתו דאפילו במקום שלא נתקצר עדיין כל שאין מן המקום ההוא עד גג הקשת רק אלפים חשיב כל אותו המקום כאלו מלא בתים ומוודין האלפים של תחום משם ולחוץ והעתיקו המ"א אבל לשון הגמרא דחוק מאוד לפ"ז דהא קאמר דאם רחב במקום היתר יותר מד' אלפים מוודין מן הקשת ולדבריו הו"ל לומר ממרחק אלפים מן הקשת וגם מרש"י משמע דהמדידה צריך להיות מראש הקשת וכן מאור זרוע ומספר העתים שהובא בב"י [ומה דפסק הרמ"א ממקום שנתקצר עיין בריטב"א שיישב זה אף לפירש"י וגם מה דקאמר הגמרא מן הקשת] ומה שכתב הב"י דהטור למד זה ממה שהקילו התוס' והרא"ש לענין כשאין בין יתר לקשת יותר מאלפים דה"ה כשיש יותר מאלפים דעכ"פ מוודין ממקום שהוא בתוך אלפים וכמו דמקילינן בנתקצר יש לחלק בפשיטות ובפרט דדין זה גופא כשאין בין יתר לקשת יותר מאלפים שהובא ברמ"א להקל אינו דין ברור כלל עיין בנהר שלום ומאמר מרדכי וגאון יעקב שכתבו דהרי"ף והרמב"ם לא ס"ל דבר זה מדסתמו ולא חילקו בזה וברשב"א וריטב"א בחידושיהם כתבו בהדיא דאין הלכה כהתוספות בזה ואף דאפשר לסמוך על הפוסקים שהביא הרמ"א משום דהלכה כדברי המקיל בעירוב עכ"פ במה שהמציא עוד הטור ללמוד מזה עוד קולא קשה מאוד לסמוך ע"ז ונ"ל שמן הטעם הזה השמיט הרמ"א והלבוש דין זה בהעתקתם את דברי הטור וכן בח"א השמיט האי דינא :

* וכן נראה לי להקל - שיטה זו היא דעת ר"מ מרוטנבורג והעתיקוהו להלכה הרא"ש והמרדכי וכן דעת הרשב"א בעבוה"ק דאפילו לעיר אחת נותנין קרפף ודעת המחבר היא דעת הרמב"ם וכן מצאתי גם בסמ"ג וכן הסכים הריטב"א בחידושו וכו"כ הרע"ב. ולמעשה הנוהג להקל כדעת המקילין בודאי אין למחות בידו ובפרט שהרמ"א מיקל בדבר אולם מה שהעתיק הרמ"א את דעת הטור להקל בשנמצא בית בתוך השבעים אמה ושיריים שנותנין לו משם עוד שבעים אמה צ"ע בדבר דדעת הראב"ד והעתיקו הרשב"א בחידושו בלי שום חולק [וכן סתם בעבוה"ק] וכו"כ ג"כ הריטב"א דאף לדעת הסוברין דנותנין קרפף לעיר אחת הוא רק בשאין שם בית בתוך השבעים אמה אבל כשיש עיבור לעיר מחמת בית שנמצא שם שוב אין נותנין קרפף ומשלימין רק עד שבעים אמה ושיריים מחומת העיר ובודאי יש לחוש לדבריהם כיון דלדעה הראשונה הלא ס"ל דאין נותנין כלל קרפף לעיר אחת ועיין בביאור הגר"א שמצדד לעיקר כדעה הראשונה ובודאי יש לחוש לדבריהם עכ"פ באופן זה :

* ארבע אמות על ד"א - עיין במ"א שכתב דאם אין בה רוחב ד"א אף ע"פ שארוכה כמה לא מקרי בית ולא העתקתיו כי האחרונים השיגו עליו ודעתם דדבר זה תלוי בפלוגתא המובא ביו"ד סימן רפ"ו סיי"ג ובש"ך שם לענין מזוזה ע"ש :

* והאוצרות - וה"ה אורוות סוסים שיש בהן בית דירה [גמרא] :

* תקרה ומעזיבה - הגר"א כתב דלא גרסינן מעזיבה כי בגמרא ליתא וכן בפוסקים ע"ש. ואני בעניי מצאתי זה הלשון בסמ"ג ובעבוה"ק :

* שיש בנין על פיה - בגמרא פריך ותיפוק ליה משום בנין ומשני לא צריכא אלא להשלים פ"י הבנין והמערה מצטרפין לד"א [רש"י] וכתבו התוספות והוא שיהא רוב הד"א מן הבנין א"נ קמשמע לן שמתחילין למדוד מסוף המערה ואיירי שיש בבנין לבד ד"א עכ"ל התוספות והעתיקו המ"א והריטב"א הוסיף עוד דאפילו הבנין היה עומד חוץ להשבעים אמה ושיריים והמערה בתוך השיעור הזה ג"כ מהני כאלו היה הבית ומערה דבר אחד. והנה אף דבגמרא לא נזכר ענין השלמה אלא לגבי בנין שע"ג מערה לכאורה נראה לומר דה"ה באינך ובפרט לפירוש התוס' וריטב"א דהיינו לחשוב כל המערה במדידת השבעים אמה ושיריים מסתבר לומר דה"ה באינך דמ"ש וגם הלשון משמע קצת כן דנקט' ביהכ"נ שיש בו בית דירה וכן באוצרות וכולהו ומשמע דכל הבהכ"נ או האוצרות נמדדין ע"י הבית דירה שבתוכם :

* ואם היו שני בתים וכו' - עיין במ"ב מה שהגהנו והוא ממ"א וביאור הגר"א והוא כשיטת הר"י ור"ח המוזכר בתוספות דפגום היוצא מהעיר יש לו דין קשת וכן הוא ג"כ דעת הראב"ד המובא בחידושי הרשב"א אמנם דעת הרשב"א גופא והסכים עמו הריטב"א דפגום קיל מקשת ואפילו החלל שבין שני שורות הבתים מחזיק יותר מארבעה אלפים ג"כ מודדין התחום של העיר מבית האחרון וכן אם הוא יוצא מצד אחד לעולם מודדין התחום של העיר מבית האחרון [והיינו אפילו כשהולך מצד השני שאין שם בתים] והוא כס"ד דהתוספות ועיין ברא"ש שגם הוא לא הכריע בזה ואפשר שיש לסמוך עליהם להקל בשעת הדחק. ודע דאם הבתים שיוצאין זה אחר זה הוא כנגד אמצע העיר גם דעת הראב"ד להקל בזה והביאו הרשב"א בחידושו ע"ש ואפשר שגם הר"י ור"ח מודים לו. ודע דמה שכתבנו דכ"ש אם בצד אחד יוצאים בתים וכו' אם העיר ארוכה יותר מדי' אלפים וכו' הגם שבמ"א כתב מאלפים ט"ס הוא וכמו שהגיה בתו"ש ומחצית השקל שצ"ל יותר מדי' אלפים וכן מוכח בהדיא בדברי הר"ח והראב"ד [המובא בחידושי הרשב"א והריטב"א] שהם בעלי שיטה זו וכ"כ בגאון יעקב ודלא כח"א והיד אפרים שרצו ליישב הגירסא במ"א כמו שהיא לפנינו ואלו ראו ברשב"א דברי הר"ח והראב"ד לא כתבו זאת [ומה שרצה היד אפרים לחדש במהדידה בין אם מודדין באלכסון או בשוה הוא נגד הרשב"א והריטב"א שכתבו בהדיא דהיכא שהוא פחות מדי' אלפים באלכסון לענין גאם אז צריך לרבע אותה אח"כ בשוה וכמו שהעתיקתי במ"ב ס"ק י"ג] :

* רפ"ג אמות פחות שלישי וכו' - יש להסתפק אם היה ביניהם השיעור דרפ"ג אמות ולא יותר ורק שהאמצעי לא היה עומד מכוון באמצע ורק נוטה לצד אחד יותר דאלו היו רואין אותו כאלו עומד כך באמצע בשורה אחת היה ממנה לצד אחד פחות מקמ"א ולצד השני יותר מקמ"א ובזה הלא לא מהני לעשותן כעיר אחת דכיון דמצד אחד תהא ריוח חלל יותר מקמ"א אין הכפר ההוא מצטרף ונמצא אין כאן רק שנים ובשנים אין

לנו כלל דין הזה שנימא רואין כאלו סמוכה אף שרחוקה אלפים דלשני עירות אין נותנין רק קמ"א אמה ולא יותר וכמבואר בס"ז או אפשר דכיון דבסך הכל אין כאן אלא רפ"ג אמות אף שהיא נוטה לצד אחד קצת רואין אותה כאלו נתונה באמצע דאין צריך לכוין כ"כ שתהא יושבת כנגדן באמצע מכוון דוקא. והנה מלשון המשנה אם יש בין שניים החיצונים קמ"א אמה ושליש משמע שצריך שיהיה מכוון דוקא שלא תהא מכל צד יותר מקמ"א אמה אכן מלשון הרמב"ם דכלל שתהא ביניהם רפ"ג אמות משמע לכאורה דאין קפידא בזה ורק שבין כולם לא תהיה יותר מהשיעור ואז רואין האמצעית כאלו נתונה מכוון באמצע בין שניהם וצ"ע שוב מצאתי בחתם סופר תשובה צ"ד שנשאל בזה ומדעתו נראה שצריך שיהיה מכוון באמצע דוקא רחוקה משניהם בשוה ודע דמה שכתב שם לענין עיר העשויה כמין גאם שאין מרבעין אותה ורק מותחין החוט באלכסון כמין יתר של קשת זה אינו דבר שב"א בחידושו (הנדפס מח"ש) וכן בריטב"א כתב להדיא דעושין לה ריבוע וכדעת השואל בתשובה שם ולפלא שלא עיין בריטב"א :

* מחוץ לשלשתן - עיין מ"ב שפירשנו דהכונה שאף להאמצעית מודדין האלפים משנים החיצונים ולחוץ כ"כ בריטב"א וכן פירשו דברי הרמב"ם שממנו העתיק השו"ע ולעני"ד יש לפרש דעת הרמב"ם דס"ל דאף להחיצונים מודדין התחום מן האמצע ולהלן אלפים אמה דהוי כולם כעיר אחת שהיא משולשת בשלשה קצוות דהדר בקצה אחד מותר לילך לשני קצוות האחרות ומחוץ להם אלפים וזה מכוון בלשונו שכתב הרי שלשתן כמדינה אחת ומודדין וכו' לכל רוח חוץ משלשתן אלא שלא הזכירו המפרשים זה :

* ולפיכך וכו' אלא מפתח בתייהם - אין הפירוש מפתח בתייהם כמו בסעיף הקודם דהתם לא בא אלא לאפוקי דאין הנחל נמדד עמה אבל הבתים עצמם חשובין כשאר עיר דהוי כולם כד"א ומודדין אלפים סביבם משא"כ הכא אין שם עיר עליהם ומודדין לכל בית בפני"ע אלפים בסיבה דאין מצטרפין יחד כלל כעיר :

שצט

סימן

* אין מודדין תחום העיר וכו' - כתב הכלבו בשם הר"מ אדם שמוודד אלפים אמה לתחום שבת דרך הילוכו אם אין שם אלא אלפים בצמצום אין לסמוך ע"ז ולילך בכולן שמא יש יותר כי מן הדין אין לאמה כ"א ששה טפחים עכ"ל ד"מ וכונתו דשמא אין מצמצם למדוד פסיעה בינונית ונראה ראייה לדבריו דלא מצינו בגמרא לסמוך על פסיעות כ"א כששבת בבקעה ואינו יודע תחום שבת [דף מ"ב] שא"א לו בענין אחר אבל עיקר מדידה לכתחלה הוא בחבלים כמו דאיתא בעניננו ומ"מ נראה מדברי הכל בו שאם אין בדעתו למנות כל אלפים בשלימות יוכל לסמוך אף לכתחלה על מדידות פסיעות :

* ישים החבל כנגד לבו - עיין במ"ב ועיין בחידושי הריטב"א שכתב דה"ה דיכול למדוד בהנחת החבל ע"ג קרקע ולא ממעטינן רק שלא יניח אחד כנגד ראשו ואחד כנגד מרגלותיו ונמצא ממעט בתחומין :

* אז אין צריך למדוד וכו' - ואין חילוק בזה בין אם הוא רחב חמשים או יותר :

* ומתלקט יו"ד מתוך ה' - ואם מתלקטים מתוך ששה שנוח ההר מאוד להילוך דעת הרשב"א שבזה מודד ההר כשאר קרקע חלקה והרה"מ מצדד שהרמב"ם ג"כ סובר הכי והעתיק הא"ר דברי הרשב"א להלכה. וכן משמע ג"כ בריא"ז שהובא בש"ג ע"ש ודע שאם יש ג"כ מקום מישור כנגד העיר א"צ כלל למדוד את ההר אלא מודד את מקום המישור ונשכר מקום ההר [גאון יעקב בשם התוספתא] ואין חילוק בין ההר הוא גדול או קטן :

* ואם יש בו יותר וכו' בחבל של ד"א - דין זה הוא דעת הרא"ש והטור דס"ל דמה שאמר בגמרא אומדו הוא רק בשהיה רחבו עד חמשים אמה דלא מטרחינן אותו להבליעו אבל לא בשהיה רחב יותר דבעלמא בעינן קידור דוקא גם בזה דינא הכי וכן הוא ג"כ דעת הרמב"ם בפרק כ"ח מהלכות שבת הלכה ט"ו אמנם דעת רש"י והרשב"א בעבוה"ק ורבינו יונתן דאף בזה סגי ע"י אומדנא ועיין בביאור הגר"א וכן בחידושו על הש"ס שמצדד לדינא כהני רבוותא להקל :

* והוא שלא יהא עמוק יותר מאלפים - אבל עד אלפים אין חילוק בעמקו בין עשרים אמה או נ' או אלף ויותר הכל תלוי אם מתרחק למטה מכנגדו ד"א אע"פ ששני אמות שיפוע של דבר מועט נוח להשתמש יותר מארבע אמות שיפוע של דבר גדול והטעם דמדת חכמים כך הוא [תוספות] :

* באלכסון - עיין במ"ב הטעם ובביאור הגר"א תמה ע"ז דהא ודאי כשמודדין התחום מאמצע העיר אלפים במישור עושין ציון התחום שוה לכל אותו הרוח אף שבמקום אחד יש שם הרים שהיו צריכין לקדר והיה שם ציון סוף האלפים קודם ציון תחום זה מ"מ ודאי אזלינן בתר מדידת תחום במקום אחד דהאיך אפשר שכל אחד יצטרך למדוד ברוח אחד בכל המקומות שבאותו רוח אלא כמו שאמרו [לענין עיר] שמותחין חוט שוה לכל אותו רוח וא"כ למה נחמיר כאן שימדדו לו באלכסון ויפחתו לו בצד השני הרבה בחנם אלא נראה ברור דכונת התוספות הוא באופן אחר ע"ש וכן במחצית השקל תמה ג"כ על סברת הרא"ש ע"ש ועיין בספר דמשק אליעזר שחתר ליישב סברת הרא"ש ולמעשה נראה להקל כמש"כ הגר"א והמחה"ש דהתוספתא מסייעתן שז"ל היה לפניו הר ומישור מודד את המישור ונשכר ומניח את ההר [ר"ל שנשכר במה שאין צריך למדוד שיפוע ההר] ולא נזכר שום נ"מ בתוספתא בין שהיה המישור נגד העיר באמצע או שהיה המישור אצל קרן זה וההר בקרן שכנגדו באותו רוח ופשטא דלישנא דמתניתין דאין מודדין אלא מן המומחה לפירוש הרי"ף וכן בר"ח שלפנינו ג"כ כך הוא דצריך למדוד מן מקום שוה וישר ע"ש :

* כטבלא מרובעת - לאו דוקא מרובעת ממש קאמר שיהיה ארכה כרחבה דהא לפעמים כשהעיר רחב אלף אמה ואורך אלפים למצא עיר עם התחומין אורך ששת אלפים ורוחב חמשת אלפים אלא הא דקאמר שיהא כטבלא מרובעת לאפוקי שלא תהא עגול כדי שיהיה נשכר לזוית [אחרונים]:

* עד כאן תחום שבת - אין ר"ל שמדדום דהא אין סומכין אלא על מדידת אדם מומחה וכנ"ל בס"ז אלא ר"ל שיודעין שהיו מוחזקין לילך עד כאן ומסתמא בפעם ראשונה היה ע"י אדם שיודע אופני המדידה:

סימן תא

* כרגלי הזוכה בהם תחלה - ואם זכו בו שנים אחד עירב למזרח ואחד עירב למערב הרי הוא כרגלי שניהם ואסור לזוז אותו ממקומו [תו"ש ומאמר מרדכי ושאר אחרונים דלא כט"ז]:

* קונין שביתה במקומן - עיין במ"ב ואף דשביתת העכו"ם עצמו היה במקום אחר רחוק משמע דלא אזלינן בתריה לאסור לזוז הכלים כיון דבאמת אין לעכו"ם שביתה ורק בתר הנחת הכלים אזלינן כן משמע לכאורה מלשון הרמב"ם והמחבר וכ"כ התו"ש בדעתם אלא שכתב דמהגהת אשר"י בשם או"ז משמע דהרי הם כרגלי עכו"ם לגמרי וא"כ אם העכו"ם במקום רחוק אסור לזוז הכלים ממקומן וכמו בפירות ישראל אם הם מופקדין במקום אחר (בסימן שצ"ז ס"ז) והעתיקו הפמ"ג אכן באמת אין שום משמעות בהגהת אשר"י דמש"כ שם אינו יכול להוציא מאלפים שלו קאי על הכלים וביותר המעיין באו"ז יראה שלא כתב כלל האי לישראל דהרי הן כרגלי עכו"ם אלא כתב דקונין שביתה ומה דנקט הגהת אשר"י הרי הן כרגלי עכו"ם ל"ג ואורחא דמלתא נקט שהבעלים מסתמא במקום הכלים ומ"מ בעיקר הדין אין לדחות ספיקו דתו"ש דאף דבפוסקים כתבו דקונין שביתה במקומן אפשר משום דאיירי שהעכו"ם הבעלים ג"כ במקום הכלים אבל במקום שאין העכו"ם במקום הכלים אפשר דמודו ג"כ שהולכים אחר העכו"ם וכמו בישראל וכ"כ בגאון יעקב למסקנא דש"ס דגזרינן עכו"ם אטו ישראל אח"כ מצאתי בבית מאיר שגם הוא תפס על התו"ש במה שכתב להוכיח מהגהת אשר"י בשם האו"ז והחליט דלא אזלינן בתר העכו"ם עצמו כלל ע"ש ודלא כהגאון יעקב:

* ובלבד שתהא מוקפת לדירה - עיין לקמן בסימן ת"ה ס"ו בבה"ל מה שכתבנו שם איזה דעות מהראשונים דלא בעינן היקף מחיצה וה"ה הכא:

סימן תב

* חריץ וכו' - האי ענינא מיירי רק ביו"ט ולענין איסור תחומין דאי בשבת בלאו איסור תחומין יש בו משום הוצאה [מאמר מרדכי] ועיין בפמ"ג:

* מקצתו בתחום עיר זה וכו' - לכאורה נראה דדוקא באופן זה אבל אם החריץ רחב הרבה ויש שטח גדול שאין שייך לא לתחום זה ולא לזה יהיה מותר למלאות כל אחד בתוך תחומו ולא אמרינן בזה דעריבי מיא דאל"ה אפילו הוא רחב כמה מילין וקצה ממנו מגיע בתוך תחום של עיר זו וקצה השני מרחבו מגיע בתוך תחום אחר נמי נימא דאסור למלאות ממנו וזה בודאי מסתברא דמותר וא"כ ה"נ כשהחריץ רחב הרבה שמפסיק באמצע שטח שמצדו אין שום איסור למלאות דהלא הוא חפצי הפקר ואין לנו לחוש מה שמעבר השני יש מים ששייכים לאיזה עיר וגדולה מזו דעת התוספות בד"ה חרס דהיכא דממשכי מתחום זה לתחום זה בטלה דעתם והוי כחפצי הפקר וכ"ש בעניננו מסתברא דכו"ע מודו בזה :

* אפילו בתוך תחומם - ר"ל אף שכ"א ממלא מן הצד שבתוך תחומו ואפילו אינו מוליכין לביתו ג"כ אסור דיש על המים דין יצא חוץ לתחום מפני המים שמצד השני שמתערבין בהם :

* וצריך לעשות מחיצה וכו' - עיין במ"א מה שהקשה על דין זה דבגמרא משמע דזהו רק לר"י בן נורי אבל לא לדידן דקי"ל כרבנן וגם בביאור הגר"א מתמה מהסוגיא הזו [ולא מצא לישיב אם לא שהרי"ף והרא"ש לא היה להם הגירסא של רש"י ותוספות אמנם בר"ח וכן בחידושי רשב"א וריטב"א העתיקו כולם זה הלשון] וכתבו שהג"א חולק על פסק זה וכתב הגר"א שכן מוכח מהתוספות ד"ה חרס דלדידן דקי"ל כרבנן א"צ אפילו מחיצה של קנים. וכן מחידושי הריטב"א נראה כן עיין שם וכן מהרמב"ם שהשמיט סוגיא זו מהלכותיו משמע ג"כ דס"ל הכי ובטעות הדפוס נרשם בהגר"א בציוניו תיבת רמב"ם [ומה שהשיג הא"ר על המ"א וכתב דהג"א לא כוון לזה ודבריו קאי על מים הנובעין העיקר כהמ"א להמעין היטב דאלו היה דבריו על מים הנובעין לא שייך מה דמסיים ע"ז דחפצי הפקר וכו' דשם אפילו במעין ששייך לבעלים ג"כ קי"ל דהוא כרגלי הממלא] וע"כ צ"ע להלכה :

סימן תג

* אלא אלפים - ר"ל אלפים לכל רוח. בחידושי רע"א הביא בשם הריטב"א שכתב בשם רבו דאף אם הוציאוהו עכו"ם ונתנוהו חוץ לאלפים תפ"ה אינו רשאי להלך בכולה ולא דמי להוציאוהו ונתנוהו בדיר וסוהר דהתם כל ההיקף הוא חוץ לתחומו וכיון שנתנוהו שם חשיב כולו כדי אמות אבל הכא דאין ההוקף כולו חוץ לתחומו ומעיקרא נאסר באותו מקום שהוא חוץ לתחומו מפני שלא היה לו בו אלא אלפים אף שהוציאוהו חוץ לאלפים שלו לא נותר לו בשביל זה כל אותו הרחב ואין לו אלא ד"א ע"ש. ומהתו"ש וגם מהט"ז נעלם דברי הריטב"א אלו שהט"ז כתב דאם אנסוהו עכו"ם והוליקוהו שם ודאי מותר בטלטול וכו' דמשמע שם מהט"ז דממילא מותר להלך בכולה דדמי לנתנוהו בדיר וסוהר ולהריטב"א בשם רבו אינו כ"ז העתקתי מהבית מאיר ובספר גאון יעקב מסתפק על דברי הריטב"א להלכה :

* כיון שלא שבת וכו' - מלשון זה מוכח דאפילו אצל הבקעה ששבת יש בנין שמחיצותיו היו מבע"י כיון שלא שבת בהן בתחילת כניסת היום והבנין ההוא הוא יותר מאלפים אמה אינו רשאי להלוך בו אלא אלפים ממקום שקנה שביתה וראיה לזה מגמרא כלתה מדתו בחצי העיר וכו' [מא"ר]:

תד

סימן

* ואין בכל אחד מהן ד"ט וכו' - עין בליקוטי ח"ס חלק ששי סימן צ"ו בעגלות ההולכים ע"י קיטור [שנקרא אייזין באן] דאין לישיב עליהם בשבת וגם בע"ש אסור אם יודע שיסע בשבת משום תחומין וע"ש עוד טעם וכ"כ בתשובות מהרי"א ח"א סי' נ"ח דעל העגלות שקורין אייזינבאהן בכ"ע אסור וכ"כ בספר כלכלת שבת:

* למאן דאמר וכו' - ודע דלענין הוצאת בהמתו או כליו חוץ ל"ב מיל כתב בכנה"ג דיש מחלוקת בזה הרלב"ח כתב דבזה לכו"ע מדרבנן והר"מ אלשקר סובר דהוא דאורייתא והעתיקו המ"א ובחידושי הרמב"ן לעירובין איתא דלמ"ד תחומין ד"ב מיל הוא דאורייתא אף כליו הוא דאורייתא. ומ"מ נראה דיש להקל בזה בלמעלה מעשרה דהלא עצם תחום ד"ב מיל ולמטה מעשרה אף באדם להרבה פוסקים אינו אלא מדרבנן:

* והואיל ואין בימים ונהרות וכו' - וכי בחידושי הגרעק"א בשם הרב המגיד וה"ה דאין בכרמלית ומסיים דלפ"ז לדידן דלית לנו ר"ה אין לנו עכשיו כלל תחומין דאורייתא עכ"ל וכ"כ הגר"ז. אכן באמת קשה לומר כן ואדרבה מסתימת המחבר שלא זכר כלל כרמלית רק ומים ונהרות משמע דדוקא ימים ונהרות שאינן מקום הילוך כלל וכן מדכתב הרמ"א בהג"ה מיהו אם היה הולך וכו' למ"ד תחומין דאורייתא משמע דגם לדידן איכא תחומין דאורייתא והלא לדעת איזה אחרונים הרמ"א הוא מן העומדים בשיטה זו דבימינו ליכא רה"ר עיין בסי' רמ"ו וע"כ דאין מחלק בזה ובאמת עיקר סברא זו אף שנובעת מדברי הרמב"ם בת' מ"מ קשה להולמה שהרי בש"ס איכא מ"ד דס"ל אלפים נמי ד"ת ויליף לה ממגרשי העיר אלף למגרש ואלף לתחום והתם בודאי לא הוי אלא כרמלית דאלף השני שהיה שדה לבהמתו בודאי אינו רה"ר ואפ"ה לר"ע לוקין עליה ביצא לחוץ מן השיעור הזה ואם כן כמו כן לדידן דדוקא י"ב מיל מה"ת בודאי אפילו אם היו י"ב מיל כרמלית אעפ"כ איכא איסור דאל יצא וכן מוכח מרמב"ן בסוגין ד' מ"ג דלא ס"ל כסברת הרמב"ם ואע"פ שבעיקר הדין כוון ג"כ לדברי הרמב"ם בתשובה וז"ל שם ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות ברגליו שהרי הילוך הספינה אינו קרוי הילוך כלל ותמה על עצמך הוא יושב ברה"י שלו שהספינה רה"י היא וכו' ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות איהו מינח נייח וספינה הוא דקא מסגי' וכו' עיי"ש הרי דלא קאתי עלה רק

משום שאינו מהלך הא אילו הלך ברגליו במים י"ב מיל הוא דאורייתא למ"ד י"ב מיל דאורייתא וכש"כ בכרמלית ביבשה וא"כ אף שננקוט להקל במים בכל גווני אפילו בהולך ברגליו ומשום דאינו דומה לדגלי מדבר כלל אבל עכ"פ ביבשה אף בכרמלית יש לנו להחמיר ואף שאינו דומה לגמרי לדגלי מדבר כן נראה לענ"ד :

* ממקום שפגע וכו' - לכאורה מדסתם משמע דאפילו רק דרך הלוכה פגעה במקום שהוא למטה מעשרה גם כן קנה שביתה באותו מקום וקשה דהא משמע בגמרא דף מ"ה דהיכא דמינד נידי לא קנה שביתה אפילו בלמטה מעשרה והכי נמי דכוותיה ואפשר לחלק דהולך בספינה שאני דספינה מינח נייחא ומיא דקא מסגי תותה וכמו שמצינו סברא זו בב"מ דף ט' ע"ב אמנם אח"כ מצאתי בחידושי רשב"א שהקשה כעין זה על הא דמספקינן בגמרא לענין ספינה בהולכת למעלה מעשרה אי יש תחומין אי לא ומייתנין ראייה לזה מספינה דר"ג ע"ש כתב ע"ז וז"ל וקשה לי דהא ספינה מינד נייחא ואמרינן לקמן דמיא בעבים לא קנו שביתה משום דניידי וכו' וז"ל דספינה דר"ג כל בין השמשות מינח נייחא אח"כ מצאתי כדבריו ג"כ בחידושי הרמב"ן שאפילו בפחות מעשרה בספינה מהלכת אין בה משום יוצא מחוץ לתחום משום דמינד נידי ע"ש אמנם מכל הפוסקים דסתמו בזה וכן מלשון הש"ס דקאמר במהלכת ברקק משמע דאפילו דרך הלוכה קנה שביתה וצ"ע למעשה :

סימן תה

* מוקפת חומה לדירה - עיין מ"ב. ודע דמ"א הביא דעת ריא"ז דעבורה של עיר נמי נחשב כעיר וממילא דכ"ש דפליג על עיקר דין המחבר דלא בעינן היקף חומה כלל וכן מבואר שם להדיא ע"ש וכתב המ"א דכן הוא באגודה ובאמת מצאתי עוד כמה ראשונים שסוברין כן היינו הרמב"ן בחידושו לעירובין האריך שם בזה דאפילו אין מוקף מחיצות ור"ה עובר בתוכה נמי חשיבא כד"א לענין זה והביא שם שכן הוא ג"כ דעת רבינו תם בתשובה דאפילו אין מוקף מחיצות נמי ש"ד וכן הוא דעת רבינו יואל מובא באו"ז בהלכות ע"ש סימן ו' שכתב שם דלולא דמסתפי היה מתיר אפילו בלא היקף מחיצות ועכ"פ אפילו לפי מה שנקט שם מתחלה להחמיר דבעינן היקף מ"מ סובר שם דאפילו אם היה ר"ה עובר בתוכה ובודאי אסור לטלטל שם אפ"ה מותר לו להלך בכולה דהיתר הילוך אינו תלוי בטלטול ע"ש ומ"מ קשה הדבר להקל כנגד השו"ע דרוב הפוסקים קיימי בשיטת השו"ע הלא המה רש"י ור"י בעל התוספות ורבינו אפרים מובא באו"ז בהלכות ע"ש סימן ו' [וע"ש שהחמיר עוד יותר] ואור זרוע בהלכות עירובין סימן קנ"א ורבינו יונתן והעיטור בהלכות יו"ט דף קמ"ד והרא"ש והריטב"א והר"ן בחידושו לר"ה ושבולי לקט בשם אחיו ר' בנימין ובשם ר' אביגדור כהן צדק ע"ש בסימן קי"א וכן הוא ג"כ דעת הטור בסימן ת"א ורי"ו כמו שמובא בב"י. ומ"מ אפשר שבשעת הדחק יש לסמוך להקל כדעת הרמב"ן וסייעתו אפילו בלא מהיקף מחיצות

מאחר דמלתא דרבנן הוא וע"ש ברמב"ן דסובר דעיבורה של עיר נחשב ג"כ כעיר לענין זה דמותר לילך אפילו בתוך עיבורה מיהו מה שהביא המ"א בשם ריא"ז דאפילו בהכניסוהו לעיבורו של עיר נמי חשוב לו כל העיר כד"א זו קולא יתירא דאף הרמב"ן מחמיר בזה בהדיא ע"ש ומסתברא לי דגם הריא"ז לא הקיל אלא בהכניסוהו לעיר שאז מותר גם בעיבורו אבל לא בהכניסוהו לעיבורו וכדעת הרמב"ן ע"ש בשה"ג שיש לפרש כן בדברי ריא"ז :

* אבל אם יצא חוץ לתחומו לדעת וכו' - עיין מ"ב והוא לפי דעת הרמב"ם וסייעתו וכפי שביאר הרה"מ ודע דהרשב"א וריטב"א ותוספות עירובין כ"ט [בד"ה והושיבוהו בתי בתרא שם] פליגי ע"ז וסברי דבכל גווני מקילינן במקום המוקף מחיצות לחשבו כולו כד' אמות ואפי' ביצא במזיד חוץ לתחום ונכנס לתוך אחד מאלו וגם בביאור הגר"א משמע שנוטה יותר לדעה זו עיין מה שהאריך בזה ומ"מ למעשה בודאי יש להחמיר כדעת המחבר דהרבה ראשונים קיימי בשיטת הרמב"ם עיין בב"י וכן כתב האו"ז בפ' מי שהוציאוהו וכן משמע מדברי הר"מ המובא ברא"ש ובמרדכי ומועתק בסעיף ח' מדנקט לעירו דוקא וכמ"ש במג"א שם וכן הוא דעת שיבולי לקט בסימן קי"א בשם אחיו ר' בנימין ובשם ר' ישעיה עי"ש ובפרט שהרשב"א בעצמו כתב בעבודת הקודש דיש לחוש לדברי המחמירין בזה :

* הואיל ושבת וכו' - עיין מ"ב ובמג"א מיישב דברי השו"ע דשבת באויר מחיצות דוקא ומיירי שהפליג באיסור כגון שנכנס שם בע"ש וקנה שביתה ויצא ולמחר נכנס בספינה והפליג והמחבר לטעמיה בסי' רמ"ח ס"ג דכיון דיצא מן הספינה בלילה הוי ליה כמו שלא קנה שביתה ואסור ליה להפליג למחר ובכגון זה שמפליג באיסור בשבת בודאי אסור לו לזוז מד' אמותיו בספינה גופא וכמו ביצא חוץ לתחום מדעת המבואר בסעיף ו' ואשמעינן הכא דבענינו ששבת עכ"פ באויר מחיצות ביה"ש אע"ג דלא מהני ליה לענין להתיר להפליג מ"מ אם הפליג מותר ליה לטלטל בכל הספינה רק אם לקחוהו עכו"ם משם ונתנוהו בספינה אחרת שלא שבת בה אסור לו לשם לזוז מד' אמותיו [ומ"מ אם נצרך לנקביו יכול לכנס לספינה קטנה התלויה בה לפנות ולחזור לספינה גדולה דאנוס הוא ביציאתו וכמ"ש בסי' ת"ן] וכ"ז הוא לדעת המחבר אבל לפי דעת הרמ"א שם בסי' רמ"ח דמותר לצאת בלילה מן הספינה ולהפליג למחר א"כ לא משכחת האי דינא דכיון דנכנס בהיתר הוה ליה כיצא שלא לדעת [והשמטנו דברי איזה אחרונים שהביאו בזה דעת הרשב"ם והר"ן דאפילו בנכנס בהיתר ג"כ בעינן דוקא ששבת דאין לנו להחמיר כ"כ מאחר דלדעת ר"י אפילו בנכנס באיסור מיקרי יצא שלא לדעת משום דספינה ממילא אזלא וא"כ יש לנו לנקוט כדעת האו"ז והגהת אשר"י דכתבו שם דדוקא היכי דנכנס שלא כדין מיקרי יצא לדעת עי"ש באו"ז ה' עירובין ס"י קמ"ו וכן הוא דעת הרא"ש פ' מי שהוציאוהו סימן ו' ודוק] זהו קוטב דברי מג"א לפי מה שפירשו הא"ר ומחה"ש ופמ"ג וכ"כ התו"ש :

* ואם נפחתו דפני ספינה בשבת - ולא אמרינן בזה הואיל והותרה הותרה דהיכא דליתנהו למחיצות לא אמרינן הכי [א"ר] והקדימו בזה האו"ז :

* אם החזירוהו לעירו המוקפת וכו' - עיין בית מאיר שמגמגם בזה דהלא עיקר חידוש דין זה הוא מטעם ששבת בה בין השמשות וא"כ מסתברא דלא בעינן כאן היקף מחיצות סביבות העיר וכמו דקיי"ל בעלמא בשובת בעיר שיש לו אלפים אמה לכל רוח ואפילו אינה מוקפת כלל עיין בטור סי' שצ"ח ובאמת הרמ"א הוציא דין זה רק מסעיף ו' ומה שנרשם בהג"ה בשם הרא"ש ורי"ו ואו"ז הוא ג"כ מדברי הפוסקים הנ"ל גבי דינא דסעיף ו' ובאמת אין ראיה משם דשאני התם דלא שבתו שם בין השמשות ומ"מ אינו מוכרח דע"כ אינו כשבת ממש שהרי אין לו רק עירו ולא אלפים כבתחלה גם מ"ש בית מאיר בעיקר דין זה דרמב"ם לא ס"ל כר"מ אין לנו לחוש להחמיר מאחר שדעת הרשב"א וסייעתו להקל אפילו בעיר אחרת וכמו שכתבנו לעיל בבה"ל עיי"ש וא"כ עכ"פ בהחזירוהו לעיר ששבת בה בודאי אין להחמיר :

* שהחזירם לצרכו - הלשון אינו מדויק דמלשון שהחזירה משמע דאפילו אותו האיש שהחזירן ג"כ מותר בהם ומלשון לצורכו משמע דמיירי באחר שהוציא והחזיר לצורכו ובזה דוקא מתיר דעכ"פ הוא בעצמו לא עשה מעשה באיסור אבל בהוציא הוא בעצמו אפשר שפיר דעכ"פ לו בעצמו אסור ובב"י הביא ב' דיעות בזה והגהת אשר"י מחמיר בזה עיי"ש בב"י ותראה דלשון המחבר הוא ממש כלשון הגהת אשר"י והלשון באמת מגומגם ובאו"ז שממנו העתיק הגהת אשר"י דבריו איתא שהחזירו ולא שהחזירם וקאי על אחרים שהחזירו בשבילו ורק בזה מתירין אנו וא"כ אפשר דכן גם כוונת המחבר וכן משמע בלבוש ובע"ש שפירשו כן בדברי המחבר אכן הגר"א מפרש דהמוציא בעצמו ג"כ מותר וכפשטות הלשון לאותו ישראל שהחזירם ולדינא בודאי יש לנקוט להקל בזה כפי הגר"א דגם הריטב"א בחי' כתב כן בשם רבו וכן משמע בחידושי הרמב"ן והרשב"א וכ"פ הגר"ז :

* מ"ט אנוסים - עיין במג"א במה שכתב לתרץ דלא תיקשי מהא דקיי"ל דהמבטל בשבת במזיד אסור ותי' בשם הפוסקים משום דהתם איסורא דאורייתא עיי"ש מה שהאריך והנה במחבר קשה לומר כן שהרי מסיים גם דין זה לענין הוצאות שבת דאיסורו דאורייתא אם לא דנימא דמיירי בכרמלית ובאמת יש עוד תירוצים לקושית מג"א בשם הפוסקים דשאני הכא שהרי הוחזרו למקומם ואינו נהנה במעשה שבת כלום עיין בחי' רמב"ן שתירץ כן ויש עוד תירוצים עיין בריטב"א שם וכן כתבו האחרונים מאמר מרדכי וחמד משה וא"ר ונ"א ה' שבת כלל ט' עיי"ש שהאריך :

תו

סימן

* שאם לא ימצא וכו' - צ"ע אם בשאר רוחות יכול למצא מקום צנוע בקירוב מקום ולצד תחומו צריך להתרחק יותר אם מותר לו לברור לצד

תחומו כדי שיהא מותר לו לכנס בתוך תחומו ומלשון הרא"ש משמע קצת דמותר וצ"ע:

* עד תחומו יכול לכנס - כתב הב"י דלא הקילו אלא כשנכנס לתוך תחום העיר ששבת בה אבל בשנכנס לתוך תחום עיר אחרת לא ואין לו אלא ד"א וכ"כ במאמר מרדכי ועיין באור זרוע:

סימן תח

* רחוק מהעיר בתוך התחום - עיין מ"ב מש"כ דאף שמביתו הוא יותר מאלפים כל שהוא בתוך אלפים להעיר יכול להניח עירובו ולקנות שם שביתתו כ"כ המ"א ותו"ש ושלחן עצי שטים [ודלא כעו"ש שכתב בהיפך זה דאינו יכול להניח עירובו לדעה זו רק ברחוק אלפים מביתו ואם העיר גדולה שמביתו לסוף העיר הוא יותר מאלפים אינו יכול להניח עירוב כלל] והוכיח זה המ"א בראיה דהלא בהניח בחוץ לתחום דאינו עירוב כתב הרמב"ם דהוא רק משום דאינו יכול להגיע שם בבין השמשות א"כ כאן שהוא בתוך תחום העיר דיכול להגיע שם בבין השמשות הוי עירובו ובע"כ דלא משגחינן על ביתו לענין זה [נוראיתי בא"ר שהביא מהראב"ן ראייה לדעת העו"ש ע"ש ומ"מ לדינא נ"ל דיש לתפוס כדברי המ"א להקל [היינו אפילו אם נחמיר כדעה הראשונה. וכמו שפסקו הא"ר ובית מאיר] אחד דהביא ראייה מוכרחת מהרמב"ם והלכה כדברי המיקל בעירוב וגם דמהראב"ן אין ראייה כ"כ דאפשר דהוא מיירי שהיה ביתו בסוף העיר וגם אמנם הוא דבר חידוש שבעיר גדולה לא יוכל להניח עירוב כלל מחוץ לעיר מפני שאלפים של בית הם כלים בסוף העיר] אכן גם לדעת המ"א אם לן בביתו והלך בשבת למקום עירובו ורוצה לחזור אינו יכול לחזור לדעה זו אלא עד מקום כלות אלפים ממקום עירובו וכמבואר במ"א ובכל זה לענין הנחת עירוב לכתחלה אין אנו יכולין למנעו כל שהוא בתוך התחום מהעיר דכיון דיכול ללכת שם בין השמשות יוכל לקנות שם שביתתו וכיון דקונה שם שביתתו ממילא מותר לו לילך לשם בשבת דאל"כ למאי מהני עירובו כך הוא ביאור דעת המ"א להמעין בו בפשיטות וכ"מ מהתו"ש אף דלכאורה הדבר קשה דממ"נ כיון דמותר לו לילך לשם ה"ה לשוב וכיון דאסרת ליה לשוב לביתו מפני שהוא רחוק יותר מאלפים ממקום שביתתו ממילא יהיה אסור לו לילך לשם אבל בע"כ צ"ל כן לדעת המ"א והטעם י"ל דלענין ללכת שם כיון דיכול לקנות שם שביתה מאחר שהוא בתוך התחום וכנ"ל א"כ בע"כ מותר לו לילך לשם והרי הוא לענין זה כמו קודם קניית העירוב אבל לאחר שבא לשם ומודדין לו משם אלפים לכל רוח גם הרוח של צד העיר לא עדיף משאר הרוחות דאין לו ממקום שביתתו רק אלפים אמה כך יש לבאר סברתו אמנם באחרונים ראיתי שביארו דעת המ"א באופן אחר והוא דלדעתו כשביתו בתוך העיר ורוצה להניח עירובו אלפים מהעיר צריך שילין בלילה בבית הסמוך לחומה או עכ"פ שיהיה שם ביה"ש בעת קניית העירוב [עיין מאמר מרדכי ובית מאיר ומחה"ש] והנה מסתימת דברי המ"א משמע להיפוך וגם דבזה הלא גם העו"ש יודה להקל ובמה הוא חולק עליו [וגם מא"ר משמע שאינו מפרש כדבריהם דאל"ה אין ראיתו שמביא מהראב"ן נגד המ"א שום ראייה] וגם אמנם הוא דבר חידוש שבעיר גדולה לא יוכל להניח עירוב כלל מפני שאלפים של ביתו הם כלים בתוך העיר

וכמו שתמהתי לעיל על העו"ש ואם נצריכנו שיהא בבין השמשות סמוך לחומת העיר הוא ג"כ דבר חדש וכגון זה הו"ל להפוסקים לפרושי וכן ראיתי בספר בגדי ישע שתמה ע"ז [והנה כל מה שהארכנו הוא רק לדעה הראשונה דלדעה השניה לכו"ע יש להקל להניח העירוב בסוף האלפים מהעיר וגם העו"ש יודה לזה] וע"כ נראה להלכה אף דהא"ר כתב דיש להחמיר כדעת המחבר משום דהוא דעת רוב הראשונים וכן הסכים בספר בית מאיר מ"מ לענין זה שיצטרך להיות בבין השמשות דוקא בסוף העיר נלענ"ד דאין להחמיר ובזה בודאי יש לסמוך על דעת הרמ"א שמיקל כהיש אומרים דאפשר דגם הרמב"ם מודה בזה וכפי שנראה מפשטיות דברי הרמ"א שכתב בדעתו וכמו שכתבנו :

* ברוחב ארבע אמותיו - עיין מ"ב מש"כ דאחר מילוי הקרנות יהיה לו מדת תחומו טבלא מרובעת של ארבעה אלפים וד"א על ד' אלפים וד"א וכן מש"כ דעד שיעור רוחב תחומו שהוא ד' אלפים מותר לילך בכל השטח הזה ואף מדרום לצפון לכו"ע כ"ז מבואר בכל האחרונים והוא פשוט בפוסקים ובשו"ע סימן שצ"ט דממלאין הקרנות כטבלא מרובעת ובכל זה השיעור מותר להלך לארכה ולרחבה ואף דברבינו יונתן לכאורה אינו משמע. כן והא"ר מצא חיזוק לדבריו מדברי הרדב"ז ע"ש אבל בכל הפוסקים פשוט כמש"כ וכן פרשו שארי אחרונים גם דעת רבינו יונתן וכן מוכח מהרמב"ם ריש פרק כ"ז דכל הטבלא מרובעת הוא שיעור תחומו ומותר לילך בה כמו בעיר גופא אף שגדולה הרבה וגם יש סעד לזה מהגמרא דלמ"ד תחום אלפים דאורייתא דילפינן ממגרשי הלויים הלא פשוט דכל השטח שייך להעיר ולא דרך מצומצם של ד"א ודעת הרדב"ז באמת צ"ע ליישב סברתו היטב והוא דעת יחידאה :

* כדלעיל סימן שצ"ח ס"ב - ט"ס וצ"ל שצ"ט סעיף י' :

* ומ"מ אם כלתה המדה כו' - עיין במ"ב שכתבנו דנחשבת כל העיר כד"א אפילו מחזקת יותר מארבעה אלפים וד"א כ"כ הרמ"א וכן הוא ג"כ דעת הפרישה וכ"כ הח"א והנה אף דבאבן העוזר מחמיר בזה וס"ל דאין אומרים כל העיר כד"א אא"כ שרחבה מובלעת נמי בתוך התחום וכ"כ הבגדי ישע לא העתקתים דרבו האחרונים המקילין בזה וכנ"ל וגם החמד משה אף דבתחלה רצה לומר ג"כ הכי מסברא מ"מ כתב ג"כ דברבינו יונתן לא משמע כן והסכים להקל כמש"כ הרמ"א [ובע"כ מיירי באופן זה דאלו היה מובלע בתחומו הלא לא היה ראוי מתחלה לספק בזה] ובפרט היכי שלן בעיר הלא לדעת הרמ"א יש להקל בכל גווני :

* ויש לו אלפים וכו' - עיין מ"ב מש"כ דכמה אחרונים תמהו ע"ז. ודע דיש מאחרונים [אה"ע (והעתיקו התו"ש) והחמד משה ובגדי ישע] שהעמידו דברי הרמ"א להלכה ורק שכתבו דזה דוקא אם העיר אין רחבה ארבעת אלפים וד"א כמדת רוחב תחומו דכיון שהעיר מובלעת בתוך רוחב תחומו שוב נותנין לו כנגד העיר אלפים משני הצדדין כיון דהעיר נחשבת רק כד"א אבל אם העיר רחבה ממדת תחומו [כ"כ האה"ע ובגדי ישע ובחמד משה כתב אפי' אם היא שוה

למדת תחומן] אף שהעיר עצמה מותר לו להלך בכולה עכ"פ גם לרחבה כיון שמדת אורך תחומו כלה בסוף העיר אבל מן הצדדין אין לו אז כלום ע"ש. והנה אף דעיקר הקושיא שהקשה המ"א וסייעתו דברבינו יונתן מבואר להיפוך אינו קושיא כ"כ די"ל דהרמ"א כתב כן מדעת עצמו ואף דמלשונו בד"מ משמע דכתב זה לדעת רבינו יונתן בע"כ צ"ל דלהלכה כתב כן ולא לדעתו ושם כתב בלשון אפשר וכאן הכריע כן להלכה [ומה שנרשם ברמ"א רבינו יונתן ידוע שהוא רק ממרשים ולא מרמ"א גופא כמו שיראה הרואה בשו"ע הראשונים] אכן לדינא מאחר שברבינו יונתן כתב להדיא להחמיר קשה להקל בזה וכמש"כ המ"א וא"ר וגם הגר"א ציין ג"כ לעיין במ"א וכן פסק הח"א ודחה דעת האה"ע שהאריך ליישב דעת הרמ"א ומש"כ הבגדי ישע והחמד משה להצדיק דעת הרמ"א דס"ל דמאי נ"מ רוחב מאורך וכשם שבאורך העיר נותנין לו אלף לצד מערב משום דהעיר נחשבת רק כד"א ה"ה ברוחב כיון שהעיר כד"א א"כ יש לו משני הצדדין אלפים אין הכרח בזה לדחות דעת המ"א וסייעתו שכתבו כפשטיות משמעות ר"י דיש נ"מ בין אורך לרוחב והטעם פשוט דלענין מדתו לצד מערב סברא הוא שכיון שנתן עירובו למזרח העיר אלף אמה ומדידת תחומו דרך העיר הוא א"כ מאחר שחושבין לו כל העיר כד"א נשאר לו עוד אלף למערב אבל לענין הצדדין שאין לו צורך כלל להלך דרך העיר לשם אטו מפני שנמצא עיר או כפר מובלע בתוך תחומו יתרחב מדת תחומו ואדרבה מסתבר דנמשך מדת תחומו בשוה מן הצדדין ממקום שביתתו אף כנגד העיר ורק לענין הילוך בעיר גופא מקילינן דנחשבת לו כד"א אף שרחבה עוד יותר ממדת תחומו אבל לענין הצדדין לא יתרחב תחומו כלל וכעין זה כתב הח"א אכן מאחר שיצא מפי הרמ"א להקל ודעת האה"ע ובגדי ישע וח"מ כן המיקל בשעת הדוחק יש לו על מי לסמוך כנלענ"ד :

* המניח עירובו וכו' - מיירי שהוא שובת במקום אחר אלא ששם הניח עירובו :

* ואפילו עיר חרבה - בגמרא איכא פלוגתא בזה שמואל ור"א ופסק הרמב"ם להקל כר"א וכ"כ הרא"ש והבין כן מדעת הרי"ף מדלא הביא פלוגתתם ש"מ דס"ל להקל עי"ש ולכן סתם המחבר להקל כותייהו. והנה יש כמה ראשונים שפוסקין להחמיר היינו הרשב"א המובא בב"י וכ"כ הראב"ד הביאו הריטב"א וכ"כ הש"ג בשם רבינו ישעיה וכ"כ הגה"מ בשם מהר"מ [וגם מש"כ הרא"ש בדעת הרי"ף לכאורה אינו מוכרח ואדרבה יש לדון להיפך דהלא ר"א מפיק המשנה מפשטה ואלו פסק כוותיה היה לו להביא דבריהם ומדלא הביא כלל מחלוקתם ורק המשנה כצורתה א"כ בהכרח לומר דמפרש אותה כפשוטה וכדעת שמואל דדוקא בהיו בה דיורין אמרינן כולה כד"א וצ"ע על הרא"ש בזה] אכן ברבינו יונתן סתם כר"א וכן בהרז"ה מצאתי שכתב ג"כ להקל כר"א וכפסק המחבר וע"כ לדינא בודאי יש לסמוך להקל בזה :

* אינו עירוב לפי וכו' - סתם המחבר כדעת הרמב"ם דפוסק דאפילו לישראל אינו עירוב ועיין במ"מ שכן הוא ג"כ דעת הרמב"ן וכדעת הגאונים דלא קי"ל כר' יהודה אפילו בעירוב במקום שחולקין עליו רבים וכן הוא ג"כ דעת האור זרוע עיי"ש אמנם כד מעיינינן מצינו כמה פוסקים דמקילין בישראל משום דס"ל כר' יהודה דלא חשיב זה לאיסור הנאה [עיי' בגמרא] והם הר"מ מרוטנבורג והרא"ש שהביאו וכ"פ הטור שהביאו וכן הוא ג"כ דעת הרשב"א שהובא בהרה"מ וכן הוא ג"כ דעת ר' יהונתן וכ"כ הש"ג בשם הרי"א ז' [אלא דהוא מיקל אפילו בכהן משום דיכול לחוץ במגדול ואוהל זרוק שמיה אוהל לחוץ בפני הטומאה אבל לא קי"ל כן] וכ"פ האגודה וכתב הקרבן נתנאל דבשעת הדחק יכול לסמוך עליהם להקל :

* מפני וכו' - עיין במ"ב שכתבנו דבבית הקברות א"א בעצה זו אכן בהניח העירוב בשביל כהן בקבר יחידי [של קרקע עולם שאין בו איסור הנאה] הוי עירוב דאף דקבר תופס סביביו ד' אמות הוא רק מדרבנן ומותר לעמוד שם באוהל זרוק וא"כ יכול שפיר להגיע שם ע"י שידה תיבה ומגדל ויעמוד באויר הסמוך לקבר ויטול העירוב משם ע"י איזה כלי [ובמ"א סק"ה משמע דבעינן שיהא המגדל מחזיק ארבעים סא שהוא אמה על אמה ברום ג"א ואין זה מוכרח כ"כ בזה דהמגדל הוא רק משום הרחקה כמ"ש התוספות גם מה שכתב שיטול העירוב ע"י פשוטי כלי עץ ושלא יהיה בו רוחב טפח אין זה מוכרח בזמנינו שבלא"ה כולנו טמאי מתים] :

* במקום אחד - אתי לאפוקי היכא דלא יכול להגיע אליו וכדלקמיה אבל היכא דיכול להגיע אליו אפילו נתכוין לקנות שביתה רחוק ממקום הנחת העירוב מקרי מקום אחד כל שהוא בתוך תחומו ויכול להגיע אליו :

* שהם רכים - כך פירש"י בסוגיא דמשום דקנה רך הוא קרוב לודאי שיקטום והא דמבואר שם להיפך דברך לא גזרינן לקטימה פירש"י דהוא ברכים כירק שלא נתקשו עדיין כלל דאז כירק חשיב ואין עליו שם אילן ועפ"ז הם דברי השו"ע כאן אכן האחרונים פקפקו בהכרעת השו"ע [עיי' ב"ה] ובריטב"א מצאתי שחולק לגמרי על פירש"י משום דבסוגיא שם משמע להיפוך וכנ"ל דענין הרכות אדרבה מעלה היא ולדידיה האיסור הוא דוקא בקנים קשים משום דקנה דק הוא ואתי לשוברו כשיבוא ליטול ממנו עירובו וברך שרי דיכול לנטותו אבל בקשה שא"א לנטותו אסור וכדבריו מבואר גם בפיר"ח אכן נתבאר בריטב"א שם בשם מקצת רבותיו דאף ברך דשרינן הוא דוקא במין שהוא רק אבל במין שהוא קשה אף ברכותו אסור והוא כדעת הרשב"א בעבוה"ק והבאנו לעיל בסימן שלי"ן עיי"ש :

* ויתחייב חטאת - לכאורה אינו מבואר דהלא החשש הוא מפני שהוא רך אתי לידי קטימה שלא במתכוין כמו שפירש"י וא"כ אין כאן חיוב חטאת דאינו אלא במתכוין למלאכה ורק ששגג בחיובה וכבר עמד בזה הריטב"א ומפרש דלא כפירש"י אלא כנ"ל דיבוא למלאכה גמורה לשוברו במתכוין בנטילתו משום דא"א לנטותו משום דקשה הוא ולפירש"י צ"ל

דכיון דעצם המלאכה יש בו חיוב חטאת וקרוב שיעשנו גזרו בו אף שיעשה שלא במתכוין :

* בסוף התחום ונתגלגל וכו' - הנה בטור לא נזכר לשון זה דהניח בסוף התחום ורק בסתמא נתגלגל מחוץ לתחום וכן משמע מרש"י ד"ה הנותן וביותר מזה מרבינו יונתן ד"ה אינו דלאו דוקא בהניח בסוף התחום דה"ה בהניח בתוך התחום ונתגלגל כל שהוא עדיין בתוך ד"ה של תחומו הוי עירוב דחשיב כאלו לא יצא עדיין לחוץ וכן משמע מסתימת האחרונים שאין חילוק בזה ועל פי זה כתבתי הדברים במ"ב ולישנא דהמחבר נובע מלשון הרמב"ם ונוכל לומר דנקט דבר המצוי להתגלגל מסוף התחום לחוץ לתחום אבל אה"נ דאם הניחו בתוך התחום רחוק מסוף התחום ואירע שנתגלגל עד חוץ לתחום ג"כ דינא הכי אכן מדברי הרה"מ [שם בפ"ו הלכה י"א] מוכח בהדיא דהרמב"ם דוקא קאמר הניחו בסוף התחום ומשום דעירובו קונה לו ד"ה במקום שהוא מונח ולכן בנתגלגל בסוף הד"ה לא חשיב עדיין יצא חוץ לתחום אבל בהניח עירובו בתוך התחום איזה אמות ונתגלגל לחוץ אפילו אמה אחת לדעתו לא הוי עירוב דהא חוץ לתחום יצא [וכמו באדם שיצא חוץ לתחום] ולא אמרינן דיש לעירובו גם חוץ לתחום רק היכא דהניח עירובו שם דקונה לו ד"ה. ויתורץ בזה קושית רבינו יונתן שהובא בט"ז וצ"ע :

* ואם אינו רוצה לטרוח להחשיך וכו' - דעירוב ברגל אינו יכול לעשות ע"י שליח כ"א ע"י עצמו [אחרונים] :

* כפי מזונו אם הוא חולה - היינו דלא בעינן לדידיה אפילו כששה ביצים כיון דמזונו הוא בפחות. ויש מאחרונים שמצדדין להחמיר דאפילו חולה וזקן שיעורם בשתי סעודות בינוניות והיינו כששה ביצים כשאר כל אדם [עיי' בתו"ש ות' חתם סופר סימן צ"ח] ודע דאפילו לדעת השו"ע בעינן עכ"פ שיהיה אותו המזון ראוי לאכול לחולה ואם אינו ראוי לו בעינן עכ"פ שיהיה שתי סעודות דאז הוי עירוב משום דחזי לאחרינא [מחצית השקל] :

* ע"י שליח - אפילו ע"י עבד או שפחה [גמרא והובא בא"ר ור"ל כשהטבילן לשם עבודת] דאל"ה הרי הם בכלל עכו"ם :

* ויאמר בזה העירוב יהיה פלוני וכו' - והאמירה מעכב [אחרונים] ואם אמר בעה"ב בזה הפת שמניח שלוחי לעירוב אהיה מותר להלך ממקום פלוני אלפים לכל רוח ג"כ מהני [פמ"ג] :

* ונתנו לו - הנה המחבר העתיק זה מלשון הטור דמשמע דצריך דוקא שיראה שנתן לו אבל משאר פוסקים [הרמב"ם ורש"י ורבינו יהונתן והרי"א] ועבודת [הקודש] מבואר דבזה שראה שהגיע אצלו סגי דמטעם חזקה שליח עושה שליחותו דמקשה ודילמא לא שקיל מניה ומשני חזקה שליח עושה שליחותו ומוכח דמטעם זה אמרינן דבודאי שקיל מניה וכבר מצאתי

שהעירו בזה בא"ר ונהר שלום וגאון יעקב ואמנם צ"ע על הטור מאין הוציא לשונו ובעצמו כתב ברמזים שלו כפירוש כל הפוסקים הנ"ל:

* ומכיר אילן או גדר - אבל אם אינו מכיר שום מקום ואמר סתם שביתתי בסוף אלפים מכאן לא מהני אף לדעה ראשונה וכן מוכח ממשנה [דף מ"ט ע"ב] אם אינו מכיר וכו' ואמר שביתתי במקומי וכו' ע"ש וכ"פ כל האחרונים:

* בסוף אלפים אמה - מלשון זה משמע דוקא אם היה בשעת אמירה תוך אלפים לעיקרו של אילן אבל אם היה יתר מאלפים אף דבשעה שקידש היום הגיע ברגליו לתוך אלפים וגם אם ירוץ משעת אמירה יכול להגיע לעיקרו של אילן קודם שחשיכה לא מהני אבל מלשון הרמב"ם משמע דאפילו אם בשעת אמירה היה יתר מאלפים לעיקרו של אילן כיון דבשעה שקידש היום הגיע ברגליו לתוך אלפים וגם דאם היה רץ משעת אמירה היה יכול להגיע עד עיקרו של אילן קודם שחשיכה מהני אמירתו [מספר בית מאיר ע"ש שצידד להלכה כהרמב"ם]:

* אבל אם לא וכו' - אינו מדוקדק כ"כ דגם מעיקרא מיירי שאין כל האילן בתוך אלפים שהענפים שהם מעבר לעיקרו הם חוץ לאלפים אלא שהוא ייחד למקום שביתתו בעיקרו והו"ל לומר בקיצור אבל אם לא ייחד מקום תחתיו וכו' אלא הלשון מסורס קצת וכאלו אמר אבל אם לא ייחד מקום תחתיו אם אין כל האילן בתוך אלפים [דהיינו כמו שצייר מעיקרא] לא קנה שביתה ואם כולו עומד תוך אלפים וכו' ולאפוקי מדעת הרמב"ם שכתב לקמיה:

* מבעוד יום - ואם יכול להגיע ביה"ש אם מהני בדיעבד מסתבר דתלוי בפלוגתא המבואר לקמן בסימן תט"ו ס"ג והמחבר מילתא דפסיקא נקט:

* ולהרמב"ם הקונה שביתה ברחוק מקום - ריחוק מקום נקרא כשאינו יושב בביתו והולך שם לערב ברגליו אלא כשבא בדרך וחשכה לו ואומר שביתתי למקום רחוק מכאן [אף שהוא בתוך אלפים אמה]:

* וכן דעת הרי"ף - עיין מ"ב מש"כ בשם הא"ר דעיקר כדעה הראשונה שהוא דעת הרשב"א והרא"ש והטור והמרדכי והם ראו דברי הרמב"ם ופליגי עליה וכן הביא בשם האגודה דס"ל כן [ומש"כ מרבנינו יונתן לכאורה אין מדבריו שום הכרע דאף דפירש כרש"י אבל שמא פסק כרב וכדעת הראב"ד] וכן ראיתי גם בריטב"א וכ"כ ג"כ בספר המלחמות. ומ"מ עדיין אין דין זה ברור דהרמב"ם ג"כ לאו יחידאה הוא בזה דיש עוד הרבה פוסקים העומדים בשטתו אך לא בכל העניינים ואבאר דברי. היינו מה שכתב המחבר דלדעת הרמב"ם באומר סתם שביתתי תחתיו לא קנה שביתה שם ואין לו מאילן ולהלן כלום לאו יחידאה הוא דגם פירוש השני שכתב רש"י הוא ג"כ הכי דאפילו לשמואל אין לו רק ממקומו עד תחת האילן מספק וממ"נ דבין

שקנה שביתה במקומו ובין שקונה תחת האילן קונה שטח ההוא אבל מהאילן ולהלאה לא ואף דרש"י הקשה על פירוש זה בר"ח שלפנינו פירש כן וא"כ מוכח לפיר"ח דאפילו אם נפסוק כשמואל עכ"פ אין לו מאילן ולהלן כלום וגם דעת הר"י מוכח דס"ל כהרמב"ם בזה כמ"ש בשו"ע [וכמו שדייק ה"ב"י דמדהביא המימרא דרב הונא דדוקא ארבעה מתוך זי"ן דמקצת ביתו מסויים קנה שביתה שם ולדעה ראשונה הלא לשמואל בכל גונו קונה שביתה תחת האילן ויש לו ארבעה אלפים אמה פחות מקום רוחב האילן כמבואר בשו"ע והר"י הלא פוסק כשמואל אלא ע"כ דס"ל דלשמואל היכא דאין מקצת ביתו ניכר אין לו מהאילן ולהלן כלום ונראה דמפרש כפיר"ח ודברי הא"ר שכתב דמהר"י אין מוכח אינם מבוררים] ועיין בהרה"מ שכתב דקרוב לדברי הרמב"ם כתב ג"כ בספר העתים וכן הוא ג"כ לדעת הראב"ד דלדידה הלא הלא ס"ל דלא יזוז ממקומו כלל דפוסק כרב וכן משמע בריא"ז המובא בשה"ג דפוסק ג"כ כרב וא"כ הר"ח ור"י ורמב"ם והראב"ד והריא"ז כולו בחדא שיטתא קיימי לאסור עכ"פ ממקום האילן ולהלן ועיין באו"ז שהביא ג"כ דעות אי הלכה כרב או כשמואל [וכנראה דהוא עצמו סובר שם דהלכה כרב עיי"ש]. אמנם במה שכתב הרמב"ם דיש לו שביתה במקומו אלפים לכל רוח בין באומר שביתתי תחתיו שלא סיים המקום ובין כשמכוין לקנות שביתה ברחוק יותר מאלפים בזה י"ל דיחידאה הוא דלא מיבעיא כל אלו הנ"ל העומדים בשיטת הרשב"א בודאי ס"ל דכבר עקר דעתיה ואין לו ממקום רגליו לעבר השני [דהיינו שלא לצד האילן] כלום וכן להראב"ד והריא"ז והאו"ז דפוסקים כרב דלא יזוז ממקומו בודאי הכי הוא ולא נשאר לנו רק הר"ח והר"י הנה בפיר"ח מבואר דלא ס"ל כן ע"ש דלדעת רב היכא דאמר שביתתי תחתיו דלא סיים אתריה לא יזוז ממקומו ואף לדעת שמואל הלא אין לו רק ממקומו עד האילן מטעם ספק אבל לא לאחריו כלום וכנ"ל וכן היכא שאמר שביתתי ברחוק מאלפים מפורש בהדיא בר"ח בדף נ' ע"ב דלכו"ע לא יזוז ממקומו וכדעת שארי מפרשים בסוגיא זו [ועיין בביאור הגר"א שיישב בדוחק הסוגיא גם לשיטת הרמב"ם] וגם מהר"י אינו מוכח דס"ל כהרמב"ם בזה ד"ל דקאי בשיטת הר"ח דנ"מ בין מקצת מקומו מסויים או לא דבאינו מסויים כלל אינו קונה שביתה ודאי ורק יש לו ממקומו עד האילן מכח ממ"נ כנ"ל ובמקצת ביתו מסויים קונה שביתה שם ויש לו אף מאילן ולהלן אבל לענין קניית שביתה במקומו כשלא סיים שביתתו וכ"ש היכא שהרחיק שביתתו בפירוש חוץ לתחום אינו מוכח כלל מהר"י דס"ל כן ופשטות הסוגיא בדף נ' ע"ב דבהרחיק שביתתו תרי אלפי וארבע גרמידי ממקום רגליו לא יזוז ממקומו מוכח להיפך וכן הוא בפיר"ח שם ונ"ל שמה שכתב המחבר וכן דעת הר"י בזה בכונה כתב כן דהיינו רק בשני דינים האחרונים [שהוא מימרא דר"ה שם] שהעתיקם הר"י בהלכותיו אבל בשני דינים הראשונים שהעתיק משם הרמב"ם דקנה שביתה במקום שהיה עומד בו כשחשיכה אין לנו ראיה מהר"י דס"ל כן דאפשר דס"ל רק דלא קנה שביתה שם להיות מותר מעבר להאילן אבל גם מעבר לרגליו ס"ל דאינו מותר וכדעת ר"ח הנ"ל:

* ודוקא לבא בדרך התירו לו - ואפילו אם יש בידו פת סגי ליה במה שיאמר שביתתי במקום פלוני כיון שיצא מעירו ע"ד שלא לערב [ר"ל זה מקרי בא בדרך] כ"כ א"ר בשם מלבושי יו"ט וכדעת הרשב"א המובא בב"י

וּכְתַב הַבַּיִי שְׂכִימָ גִיכ מֵהֶרְמַבִּים דְּסַבֵּר הַכִּי [וְכִיָּה גִיכ מִשְׁמַעוֹת הַרִיחַ וְהַרִיאִיז
הַמּוֹבָא בְּשֵׁהִיג וְכִיכ הַרִיטְבִּיא] וְדִלָּא כְּרִשִׁי דְּסַבֵּר דְּבַעִינָן תְּרַתִּי בָּא בְּדֶרֶךְ וְאִין
עֲמוּ פִת וּבְדַרְיִשָּׁה כְּתַב דְּגַם רִשִׁי מוֹדָה לְהֶרְמַבִּים וְרִשְׁבִּיא עֵיִישׁ וְכֵן
מוֹכַח מִפְּשֻׁטִיּוֹת הַסּוּגִיא דְּרַק אִם אַחַז בְּדֶרֶךְ יִכּוֹל לּוֹמֵר שְׁבִיתִי בְּמִקּוּם
פְּלוּנִי וּמִשּׁוֹם דְּרֹבָא אִין לּוֹ פִת לֹא פְּלוּג רַבְּנָן וְכַעֲנִי חֲשׁוּב אָף שִׁישׁ לּוֹ פִת
אַצְלוּ וְכַמְשִׁיכ הַרִיטְבִּיא וְעֵיִין לְקַמִּיָּה בְּסִי תִיִי בְּבַהִיל בְּסִיא:

ת

סימן

* וִיקְנָה בּוֹ שְׁבִיתָה - עֵיִין בְּמִיב שְׁכַתְּבֵנו אִמְנָם דַּעַת הַרְבָּה פּוֹסְקִים וְכוּי
כִּיּוֹן דְּאִנָּן סִהְדִי וְכוּי כִיז הוּא לְשׁוֹן רִשִׁי וְהַפּוֹסְקִים וּמִשִׁיכ בְּאוֹתוֹ מִקּוּם
שְׂרַגִּיל לְקִנּוֹת וְכוּי כֵן כְּתַב הַרְשַׁבִּיא בְּחִידוּשֵׁיו וְעוֹד כְּתַב הַרִיטְבִּיא וְזִיִּל
לֹא אִמֵּר ר' יוֹסִי בְּר' יְהוּדָה אִנָּן סִהְדִי שְׂרוּצָה לְקִנּוֹת שְׁבִיתָה וְאִיִּצ אִמִּירָה
אַלֵּא לְזָה דּוּקָא שִׁיצָא מַעִירוּ וְהִיָּה מַכִּיר אֵילָן וְגַדֵּר מִסּוּיִים בְּאַמְצַע רְאוּי
לְקִנּוֹת שְׁבִיתָה אֲבָל בְּמִי שְׂאִינוּ מַכִּיר בְּאַמְצַע שׁוּם מִקּוּם מִסּוּיִים לְקִנּוֹת
שְׁבִיתָה וְלֹא הִיָּה דַּעַתוֹ מַעוּלָם עַל מִקּוּם מִסּוּיִים לְקִנּוֹת שְׁבִיתָה הַאִיד
יְקַנָּה לּוֹ שְׁבִיתָה עַכִּיל וְכַעֲנִי זֶה כְּתַב גִּיכ הַרְשַׁבִּיא בְּחִידוּשֵׁיו:

* בְּדִיא בַעֲנִי וְכוּי - עֵיִין מִשִׁיכ בְּמִיב וְהַחִיא כְּתַב דְּאָף בַּעֲנִי אִין לְהַקֵּל
כְּשִׁיּוֹשֵׁב בְּבִיתוֹ לּוֹמֵר שְׁבִיתִי בְּמִקּוּם פְּלוּנִי כִיָּא כְּשֵׁהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ וּבַעֲשִׂיר
אָף בְּשֵׁהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ אִין לְהַקֵּל כִיָּא כְּשַׁבָּא בְּדֶרֶךְ מִמֶּשׁ וְהוּא לְכַאוּרָה פְּלֵא
דְּמַנִּין לּוֹ כִיז וְלוֹמֵר דְּפִירֶשׁ כֵן דְּבַרִי הַשּׁוּיָע דְּהֵא בְּדִיא אֲדַלְעִיל קְאִי הוּא
דְּבַר בְּדוּי דְּהֵלֵא דְּבַרִי הַשּׁוּיָע נּוֹבַע מִדְּבַרִי הַרְמַבִּים וְדַעַת הַרְמַבִּים דְּאִפִּילוּ
בְּבִיתוֹ מוֹתֵר הַעֲנִי לּוֹמֵר כִּידוּע בְּפּוֹסְקִים. וְנִרְאָה דְּכַתְּבֵנו זֶה בְּדֶרֶךְ הַכְּרַעָה
דְּלֹא רְצָה לְפַסּוֹק כְּדַעַת הַרְמַבִּים שִׁיָּהָא מוֹתֵר לַעֲנִי אִפִּילוּ בְּבִיתוֹ לּוֹמֵר
שְׁבִיתִי בְּמִקּוּם פְּלוּנִי אָף דִּישׁ לְפַרֶשׁ כֵן גַּם דַּעַת הַרִיָּף שְׁכַתְּבֵנו בְּסַתְּמָא
דְּבַעֲנִי הַקִּילוּ וְכַפְּשֻׁטִיּוֹת לְשׁוֹן הַשִּׁיָּס וְלֹא הַזְכִּיר כִּלְל שְׁצַרִּיךְ שִׁיָּהָא בְּדֶרֶךְ
דּוּקָא וְגַם בְּרִזִּיָּה מְבוֹאֵר כֵן לְהַדִּיא עֵיִישׁ מִיָּמ רֹב הַפּוֹסְקִים חוֹלְקִין עַל
זֶה וְהוּא הַרִיָּח [שֵׁהֵבִיא הַרִיטְבִּיא בְּשִׁמּוֹ וּבְפִירוּשׁ רִיָּח שְׁלַפְנִינוּ לֹא נִמְצָא דִיז] וְרִשִׁי וְרַבִּינוּ
יּוֹנְתָן [בְּפִירוּשׁוֹ בְּמִשְׁנָה] וְאוּיז וְכַתְּבֵנו כֵן בְּשֵׁם רִשְׁבִּים וְכֵן הוּא דַּעַת הַרְשַׁבִּיא
וְהַרִיטְבִּיא וְרַבִּינוּ יְרוּחַם וְלְדַבְּרִיהֶם כִּל שֵׁהוּא בְּבִיתוֹ לֹא חֲשִׁיב עֲנִי לְעוֹלָם
כִּי לֹא מְצוּי עֲנִי שְׁלֵא יִהְיֶה לּוֹ מְזוֹן שְׁתֵי סְעוּדוֹת וְלִכֵּן לֹא פְּלוּג רַבְּנָן וְרַק
בְּדֶרֶךְ. אִמְנָם לַעֲנִין הַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ שֵׁהַחֲמִיר הַחִיא שֵׁהַצְּרִיךְ שִׁיָּהָא גַם עֲנִי
דּוּקָא לְכַאוּרָה הוּא נִגְדַּכְל הַפּוֹסְקִים דְּהַרְמַבִּים גּוֹפֵא לֹא סִיל כֵן וְכַנִּיל
וְכִל הַרְאִשׁוֹנִים הַנִּיל כּוֹלָם סוֹבְרִים דְּבַהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ אָף עֲשִׂיר כַּעֲנִי חֲשׁוּב
וּמִשּׁוֹם דְּרֹב הַעוֹמְדִין בְּדֶרֶךְ אִין פִת מְצוּי לְהֵן וְכַמְשִׁיכ הַרִיָּח וְכֵן הוּא
מִשְׁמַעוֹת הַשִּׁיָּס דְּקֵאֵמֵר מִי שֵׁהִיוּ לּוֹ שְׁנֵי בְתִים בְּשְׁנֵי תַחּוּמֵי שְׁבִת דְּמִשְׁמַע
דּוּקָא כְּשֵׁהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ כְּדִי לְהַגִּיעַ לְבֵית אַחַר שִׁישׁ לּוֹ בְּמִקּוּם אַחַר וְאַחִיכ
נִמְלֵךְ לְחַזוֹר וְלָלוֹן לַעֲיָע בְּבִית דְּאִז יֵשׁ לְחַשְׁבוּ כְּבֵא בְּדֶרֶךְ אֲבָל בִּיצָא עֵיִישׁ

לערב לא חשוב כבא בדרך אלא הרי הוא כיושב בביתו שצריך לערב בפת דוקא מפני שפתו מצויה לו בביתו ולכן דעת הח"א דיש לחוש לדעת כל הני רבוותא ואין להקל בזה עכ"פ אלא הרי הוא כיושב בביתו שצריך לערב בפת ובצירוף דעת הרמב"ם והרז"ה הנ"ל דבעני מותר אפילו בביתו ונכון הוא [ובספר גאון יעקב כתב דאף להרמב"ם וכן לתוספות ורמב"ן עכ"פ צריך שיצא ע"מ להחשיך שם ואח"כ ללכת למקום השני ולא ביצא לקנות שביתה ולחזור וללון בביתו ולשון השו"ע נמי יש ליישב באופן זה] אכן בבא בדרך ממש בודאי קונה שביתה באמירתו אף שיש בידו פת וכמו שכתבנו לעיל בסוף סימן ת"ט :

* החזירו חבירו הרי זה החזיק וכו' - כאן לא הזכיר או שחזר מעצמו כבסעיף הקודם ואפשר דבדוקא נקט דבס"א שהחזיק ממש בדרך אף שחזר מעצמו קנה שביתה אבל כאן שלא ירד רק מן העליה אפשר דדוקא כשהחזירו חבירו ולא מעצמו ובריטב"א כתב בהחזיק בדרך דוקא בהחזירו חבירו ולא מעצמו דהתם אמרינן דנמלך הוא מ"מ אף להרמב"ם י"ל דרק בהחזיק ממש בדרך מקיל גם בחזר מעצמו אבל ביצא רק מפתח ביתו מודה להריטב"א וכפשטיות לשון העובדא דמייתי שם בגמרא מרב יהודא דמיירי שם בהחזירו חבירו ובח"א משמע דגם בזה מקילינן אף בחזר מעצמו וצ"ע לדינא :

* כיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כו' - הנה בסוף סימן הקודם ריש סי"א כתב ואמר שביתתי תחתיו בעקרו כו' וכן הוא לשון המשנה ולא כתב דגמר בלבו נמי מהני ולכאורה כ"ש הוא שם דמהני גמר בלבו אכן י"ל דשם גרע לענין זה דכאן שהחזיק בדרך ע"ש ע"מ לקנות שם שביתה [או ע"מ לילך לעיר אחרת לדעת ש"פ ואף דלבסוף חזר לע"ע ללון בעירו ג"כ אכן סהדי דכונתו לקנות שם שביתה וכנ"ל] יציאתו מוכחת על כונתו לקנות אבל התם דמיירי כשהולך בדרך מכבר אין כוונתו מוכחת מתוך מעשיו וע"כ צריך שיאמר בפיו דוקא ומצאתי אח"כ שכ"כ בתו"ש אכן באמת גם שם אין כאן מעשה המוכיח על הכוונה כדאמרינן בעירובין ל"ח בגמרא דלמא חמרא אירכס ליה ע"ש וכן מוכח מהרשב"א בחידושו דף נ"ב ד"ה ורב יוסף אמר וכו' ע"ש וכן מורה פשטיות לשון הרמב"ם פ"ז מהלכות עירובין הלכה ג' ע"ש דגם בבא בדרך מהני כונה ועיין בתוספות דף מ"ט ע"ב ד"ה ואמר שכתבו והא דנקט ואמר אטו כשאומר שביתתי במקום פלוני דמשמע לכאורה מזה דסברי דהתם בעי אמירה דוקא אפשר דפליגי אהרמב"ם או דמחשבה כדי לקנות ג"כ כאמירה דמיא ולאפוקי באומר שביתתי במקומי דשם א"צ אפילו הכונה כדי לקנות שביתה וכדלעיל בסימן ת' :

* אלא כיון שגמר בלבו וכו' - זהו לשון הרמב"ם וכ"כ הרא"ש בפרק מי שהוציא והו אוהו אות י"ג דעשיר העומד בעירו ומחשיך על התחום בעינן שיכוין לקנות שביתה ע"ש ואינו ואינו דומה לסימן ת' הנ"ל לענין ישן דשם הלא בא בדרך וקונה שביתה ממילא במקומו שהוא שובת לאפוקי בזה שהוא עומד בעירו ורוצה לחזור וללון בעירו אלא שהיה בעידן חשיכה על התחום בעינן שיכוין לקנות שם שביתה ופשוט :

סימן

תיא

* ונשאר וכו' - עיין במ"ב מש"כ לחלק מהא דסימן ת"ט דכשעומד בביתו ודאי ניחא ליה דליקני וכו' ולטעם זה אפילו הניח בעצמו העירוב חוץ לתחום ג"כ ניחא ליה דליקני שביתת ביתו כשלא יחול העירוב שהניח מחוץ לתחום ומשא"כ לפירוש הי"א שהובא במ"ב והוא דעת הרבינו יונתן אם הניח בעצמו העירוב חוץ לתחום לא יזיז ממקומו. והנה ראיתי בלבוש שמשום דעת רבינו יונתן עם רש"י דהיינו שגם רבינו יונתן יסבור שכשהוא בתחום ביתו אפילו הניח בעצמו העירוב חוץ לתחום ג"כ לא אבד שביתת ביתו ולענ"ד א"א לומר כן בדעת רבינו יונתן ע"ש בד"ה חוץ לתחום ס"ד. ודע דבאור זרוע איתא שגם רב אחאי גאון ורבינו שמואל בין נטרונאי ג"כ פליגי על רש"י בזה ודעתם דכשהניח בעצמו חוץ לתחום אבד ג"כ שביתת ביתו ולא יזיז ממקומו והטעם בעניננו הוא משום דנעשה ע"י שליח וכסברת רבינו יונתן ע"ש [ועיין בהג"ה דבריהם אלא שקיצר מאוד] וכן הוא ג"כ דעת ראב"ן והובא בא"ר בסימן ת"ח ומ"מ למעשה נראה דיש להקל כסברת רש"י שכן העתיקו הרמ"א להלכה בסימן ת"ח ס"ד וכהרב המגיד ואף דמהרמב"ם שמציין שם אין ראיה מוכרחת דיסבור כן שלא כתב רק שאינו עירוב ומ"מ אפשר דאבד שביתת ביתו ג"כ כי הראה שלא ניחא ליה מ"מ אין להחמיר שכן הוא ג"כ דעת התוספות בדף מ"ט ע"ב ד"ה ואפילו ע"ש וכן הוא ג"כ דעת הריטב"א כרש"י:

סימן

תיג

* המערב לרבים וכו' - עיין בפמ"ג שכתב דכשמקבץ לעירובי תחומין א"צ להניחם בכלי אחד. ופלא דברמב"ם פ"ו מה"ע מבואר להיפוך:

* לכל אחד - ופשוט דאפילו אין בו מזון שתי סעודות לכל בני העיר רק למקצתן ג"כ יוכל לערב אך שיאמר שאני מניחו לעירוב בשביל כל מי שירצה מבני העיר לסמוך עליו דאז בודאי סגי שיהיה השיעור רק לפי חשבון האנשים שילכו על סמך העירוב. ועיין לקמיה:

* וצריך להודיעם - ואם הודיע לכל בני העיר וכולם נתרצו לסמוך ע"ז אבל לא היה שיעור מזון שתי סעודות לכל אחד יש לעיין אם אפילו מקצתן יכולין לילך כיון שהוא זיכה ע"י אחר לכולן נמצא דכולן יש להן חלק בעירוב פחות מכשיעור ולא מהני או דנימא דמה שהודיע לכל בני העיר לא היה כונתו רק מי שירצה לסמוך על עירובו יוכל לסמוך וכן הזיכוי היה ג"כ בכונה זו ונמצא דכשילכו למחר איזה אנשים עמו על סמך העירוב נאמר דהוברר למפרע דעל אלו האנשים היה הכונה וצ"ע:

* וכל מי שהודיעו מבעוד יום וכו' - הנה לפי המתבאר בסימן זה נראה פשוט דכשבא אורח בע"ש קודם חשיכה אצל אחד הדר בישוב ואותו בעה"ב הניח עירוב שיוכל למחר לילך להתפלל במקום שיש מנין בסוף ד'

אלפים אמה לא יוכל האורח לילך למחר עמו על סמך העירוב אפילו יש בו שיעור מזון ב' סעודות גם בשבילו וא"כ זיכה לו מבע"י ע"י ק"ס שיהיה לו חלק בהעירוב שהניח קודם בואו וצריך שיאמר האורח בזה העירוב שמונח שם יהיה מותר לי לילך למחר אלפים לכל רוח ממנו והלאה [וזה מהני אף שלא היה שם במקום הנחת העירוב ומוכח ממה שכתב הפמ"ג בסימן ת"ט דאם הניח השליח העירוב ולא אמר כלל ואמר בעה"ב בביתו בזה העירוב שמונח שם אהיה מותר לילך למחר מהני ע"ש] ובעו"ה הרבה נכשלין בזה דהיינו אם אחד מבני הישוב מניח עירוב על סמך זה הולכין כמה אנשים אף שלא זיכה בשבילן ולא עירב עליהם כי ע"פ הדין צריך לפרט האנשים שמערב בשבילן וכדאיתא ברמב"ם פ"ו בסופו וז"ל אם אחד מערב ע"י רבים אומר בזה העירוב יהיה מותר לפלוני ופלוני או לבני מקום פלוני או לבני עיר זו להלך ממקום פלוני אלפים אמה לכל רוח עכ"ל והעתיקו בשו"ע סוף סימן תט"ו אכן אם היה יודע בשעה שהניח העירוב שיבוא היום אצלו אורח פלוני על שבת יוכל לזכות ע"י אחר גם בשבילו ומפרט בשעת הנחה שבזה העירוב יהיה מותר לו וגם לאורח פלוני לילך ממנו והלאה אלפים אמה ומודיע לו כשבא שהניח העירוב גם בשבילו. ואם מניח העירוב בשביל כל בני הישוב שסביבו יזכה לכולם ע"י אחר ובשעת הנחת העירוב יאמר ג"כ בזה העירוב יהיה מותר לי וגם לבני הישוב שסביבי לילך וכו' אך שיהיה בו מזון שתי סעודות לכל אחד ויודיעם מבע"י שהניח עירוב בשבילם :

* מבע"י - עיין מ"ב בשם הפמ"ג. ופשוט דהוא רק לדעה ראשונה בסימן תט"ו ס"ג אבל לפי מה שכתב שם בס"ד דיש חולקים וס"ל דאפילו בדיעבד לא הוי עירוב ממילא בעניננו מבעוד יום הוא לעיכובא כן מוכח בריטב"א ע"ש וכן מוכח מהמשנה דקאמרה הטעם משום שאין מערבין משתחשך וא"כ אם נסבור דביה"ש ג"כ אין מערבין ממילא לענין זה ג"כ לא מהני ביה"ש :

* לכל שבתות השנה ואמר איזה מהם וכו' - ופשוט דאם לא התנה לאיזה מהם שארצה אין יכול לילך כ"א לצד עירובו אם לא שביטל להעירוב מבע"י :

* שארצה אלך וכו' - היינו שבשבת שלא ירצה יהיה כבני עירו ולא יקנה לו העירוב להפסידו אלפים אמה שבמערב [רש"י] :

תיד

סימן

* הקטנים - מיירי שהיו ביותר מבן שש דעד אותו העת הם נגררים אחר אמן [ותלוי הדבר בה אם היא עירבה או שעירב בעלה עבורה גם התינוק מותר] וכדלקמיה בס"ב :

* אפילו אינם סמוכים - אפילו לדעת הי"א בסי' שס"ו ס"י דקטן שאינו סמוך על שלחנו אינו שייך לגבי אביו ויוכל לזכות על ידו הכא שאני והטעם כמו שכתבתי במ"ב וכן מה שכתב לקמיה לענין בן גדול אפילו סמוך ג"כ ר"ל אפילו לדעת הי"א שם דכיון שהוא סמוך על שלחנו נטפל לגבי אביו ואינו יכול לזכות על ידו אפי"ה הכא לענין עירוב כשהוא מוחה אין האב יכול לערב בשבילו :

* אינו כלום - ר"ל שעירובו מה שהניח בשבילם קיים כדי לחנכן במצות ולא מה שהניחו הם עירובן לצד אחר ונ"ל דאף שבברייתא משה בניס קטנים לעבדים כנענים לענין עירוב מ"מ לפעמים יש חילוק ביניהם דהיינו אם האב לא הניח עירוב כלל ואחר הניח עירוב בשבילם לאיזה צד עירובו קיים משא"כ לענין עבדים כיון שמשועבדין לו לילך ולשמשו במקום שהוא הולך והוא אינו רוצה במה שהניחו לצד אחר [דע"ז אין יכולין לילך מעבר לבית כלום] אין עירובן חל :

* העברים - עיין לקמיה דאפילו לא הסכימו בהדיא אלא ששמעו ושתקו ואפילו השמיעה היה משחשכה ג"כ מהני כמו שכתבו הפוסקים משום דמסתמא נתרצו במה שעשה אדונם. ומסתפקנא אם ה"ה כן לענין משרת בזמנינו דאפשר דוקא עבד עברי וכן שפחה העברית משום דגופן קנוי לאדוניהם אבל משרת אפשר דדמי לאיש אחר בעלמא דבעינן דוקא שיודיעו מבעוד יום כמו שכתב בסימן תי"ג :

* אינו מערב עליהם אלא מדעתם - ודע דאפילו נתרצו בהדיא לעירובו שהניח בשבילם אינו מועיל כלל דעדיין לא יצא העירוב מרשותו אא"כ זיכה להם בעירוב ע"י אחר או שהגביהו בעצמו ובעו"ה הרבה אנשים טועין בזה וסוברין שכיון שבעה"ב הניח העירוב מותרין כל ב"ב לילך על סמך זה :

תטו

סימן

* ואם עירב עירובו עירוב - עיין במ"ב והנה לפי מה שכתבנו לקמיה דרוב פוסקים ס"ל כהיש חולקין דבסמוך ממילא כאן אפילו בדיעבד אין עירובו עירוב ומ"מ נ"ל אם הניח הע"ת בבין השמשות דר' יהודה דלר' יוסי זה הזמן הוא עדיין יום גמור [כבשבת ל"ד ע"ש] יש להקל :

* נאכל עירובו בין השמשות - נסתפקתי אם נאכל בבין השמשות דר' יהודה דמתחיל תיכף אחר שקיעה נמי מהני או דוקא בבין השמשות דר' יוסי דהוא אחר דשלים ביה"ש דר' יהודא אבל הא לא מספקינא במי שהניח ביה"ש אי דוקא בביה"ש דר' יהודה או אפילו בביה"ש דר' יוסי שהוא זמן מועט מאוד קודם צה"כ דודאי מסתברא דאפילו בביה"ש דר' יוסי דמעיקר הדין בודאי הלכה כר' יוסי נגד ר' יהודה כדאמר הגמרא [פסחים דף ב'] והא קי"ל דעד צה"כ יממא הוא אלא דמחמרינן כר' יהודא

לענין שבת וכדאמר הגמרא הלכה כר' יהודה לענין שבת ועיי'כ לענין עירובי תחומין בודאי יוכל לסמוך ע"ד ר' יוסי כנלעני"ד :

* ויש חולקים - הנה מלשון המחבר משמע דמעיקר הדין תפס כדעה ראשונה דהוא דעת רש"י והרמב"ם והרה"מ שעומד בשיטתו ולא כדעת תוספות והרא"ש ולעני"ד צע"ג דהנה מצינו תשעה ראשונים דסברי דאפילו בדיעבד אין עירובו עירוב כשעירב ביה"ש והם הר"ח והר"ת והרשב"א [המובא בתוספות] והרמב"ם [שכתב בהדיא בחידושו דהעיקר כהר"ר דמימרא צא וערב ועירב ביה"ש הוא כפירוש ר"ח דקאי רק אעירובי חצרות] והרשב"א בחידושו והרא"ש [שהביא דעת ר"ח לדינא כדמוכח מהרמזים] והריטב"א בעירובין דף ע"ו והר"ן בשבת סוף פ"ב והמרדכי בפרק בכל מערבין והיה לו להביא דעה זו לעיקר והדעה ראשונה בשם יש אומרים וצ"ע לדינא. ודע עוד דלדעת המחמירין לענין תחומין לענין זמן ביה"ש יש פלוגתא דרבוותא לענין אם נאכל עירובו בין השמשות דדעת הרשב"א בעל התוספות [בשבת ל"ד] אם חזינן דנאכל עירובו בין השמשות אין שייך בזה לומר חזקת כשרות [דדוקא אם יש לנו ספק אם נאכל מבעוד יום או משחשיכה או בתרומה מתי נטמאה תלינן להקל דנטמאה משחשיכה דהעמידנה על חזקתה שהיתה טהורה עד עתה או שהיתה קיימת עד עתה משא"כ היכא דחזינן בין השמשות שנתקלקלה הוי כמו שהניח בין השמשות דאנו דנין על הזמן ההוא ולא שייך בזה חזקת כשרות] אבל דעת הרשב"א בחידושו לעירובין דף ע"ו והריטב"א שם דנאכל עירובו בין השמשות אף בתחומין תלינן להקל דדמי זה לתרומה ספק נטמאה מבעוד יום או משחשיכה ע"ש ואמינא לנפשאי דסברתו הוא דכיון דספק לנו אימת נאכל תלינן דבודאי היה קיים העירוב עד זמן שצריך להתקיים מדינא :

תטז

סימן

* ובליל ב' כל בין השמשות - עיין בסימן תט"ו סי"ג :

* ולמחר מוליכו - לכאורה כיון שהולך בעצמו ויושב עד שתחשך למה לו לקחת הפת הלא ממילא קנה שביתה בישיבתו שם דהלא אמרינן דאם עירב בפת בראשון יכול לערב ברגליו בשני כמש"כ בסוף הסעיף וברבינו יונתן מצאתי שהעיר בזה על המשנה ורצה לומר בתירוץ אחד דעד כאן לא אמרינן דיכול לערב ברגליו בשני אלא כשנאכל הפת אבל הפוסקים לא הביאו זה ואדרבה מלשון המחבר אם רצה לערב בשני ברגליו משמע דברצונו תלוי ונראה דע"י שליח מיירי וגם בתחלה שכתב כיצד הוא עושה מוליכו וכו' הכונה ג"כ ע"י שליח דע"י עצמו כיון שיושב עד שתחשך א"צ להפת אך ביום הראשון אפשר משום דחושש שמא למחר יכבד לו לילך בעצמו לערב ברגליו [דברגליו לכו"ע לא מהני לשני הימים היכא דשתי קדושות הן] וע"כ לוקח אתו פת פן ימצא מקום המשתמר להניחו שם ויוכל להניחו שם לשם עירוב בהדיא על שני הימים :

* מפני שאסור לעשות שום הכנה מיו"ט לשבת וכו' - עיין במ"ב דה"ה לענין שני י"ט של גליות והנה כ"ז לענין לכתחלה אבל בדיעבד אפילו

כשעירב בפת וקרא עליו שם עירוב ביו"ט ראשון של גליות לצורך מחר [דהיינו שהניחו על תנאי אם היום קודש ולמחר חול אין בעירובי כלום ואם היום חול ולמחר קודש אני מניחו לצורך עירוב] בדיעבד מהני דדוקא לענין משבת ליו"ט או מיו"ט לשבת מחמרינן אפילו בדיעבד כשעירב בפת שלא עירב מאתמול אבל לא לענין יו"ט של גליות [א"ר בסימן תקכ"ח ס"ב ע"ש טעמו והביאו הפמ"ג]:

* שא"צ לומר כלום שכבר קרא וכו' - עיין בב"ח וט"ז דלכתחלה אסור לומר דהוא לשם עירוב למחר דבזה מוכחא מילתא דהניחו לשם עירוב ונראה כמכין דאף דא"צ לומר ע"י אמירתו גרע טפי ודומיא דרישא לענין מערב ברגליו דג"כ א"צ לומר ואפ"ה פסק בשו"ע דאסור לומר ע"ש וכ"כ הא"ר ומ"מ בדיעבד כשאמר דהוא לשם עירוב לא נתבטל ע"י כיון דע"פ דין א"צ לומר אמירתו לא מבטל הדבר כ"כ הב"ח וא"ר [ובט"ז הדבר סתום ולפי מה שהגיהו היד אפרים נראה שגם הוא סובר כן]:

תיז

סימן

* והנשים שנוהגות - צ"ע בכוונת המחבר אם לדעתו עכ"פ מצד מנהג מחויבות כל הנשים לנהוג כן מצד שהוא מנהג קדום שאמותיהם החזיקו בו כבר וכשאר דברים המותרים שבנות ישראל קבלו עליהם מזמנים קדמונים שבודאי כל הדורות מחויבים לנהוג כן או כוונתו רק לומר דאשה שנוהגת כן הוא מנהג טוב [וגם אין רשאה לחזור ממנהג זה וכמו כל מנהג של מצוה שאין להתירו וכדמוכח בב"י בשם שב"ל] אבל לכתחלה אין כל אשה מחויבת לנהוג כן אף מצד המנהג ומדברי ר' ירוחם (ומובא בב"י) שכתב דלאותן שנהגו וכו' וכן ממה שמסיים שם וז"ל והיה להן לאסור כל מלאכה וכו' או להתיר וכו' עיי"ש משמע דאף מצד המנהג אינה מחויבת כל אשה לנהוג כן רק למי שכבר נהגה במנהג זה אבל לא שהוא מנהג לכל ישראל שכל אשה ואשה בכל דור ודור מחויבת לנהוג כן מצד אל תטוש תורת אמך וכן משמע לכאורה ממ"א סק"ג בשם ב"י ושאר פוסקים דבנשי דידן הדבר תלוי עיי"ש אלא דבאמת אף אם נימא שדעת ר' ירוחם להקל בזה מ"מ אין להקל כי מרוב הפוסקים הראשונים משמע שאין הדבר תלוי כלל בנשי דידן אלא מצוות ועומדות הן מאמותיהם מדורות קדומים עיין בשב"ל שכתב שהרי קבעוהו לחוק מימות משה רבינו וכן דעת הרוקח והאו"ז שכתבו בסתם נשים אסורות במלאכה וכן משמע באשכול וכן דעת אבודרהם וכן משמע בס' המנהיג וכן מוכח דעת רש"י ותוס' במגילה ובשאר מקומות ושלא כמשמעות ר' ירוחם שהיה המנהג חדש בעיניו ושנהגו שלא ע"פ ש"ס שלנו רק ע"פ הירושלמי עיי"ש וגם ממג"א ס"ק ג' אין סתירה דאף לדברינו שכל אשה צריכה לקבל עליה מנהג זה היינו דאינו דאינה רשאה עכ"פ לעשות יום זה כחול ממש לעסוק בכל המלאכות דלענין זה מצוות ועומדות מימים קדמונים אבל לענין שלא תעסוק בשום מלאכה תלוי הדבר במנהגה ואם משעה שגדלה נהגה לעשות מקצת מלאכות אין לאסור עליה שעל זה אינה מצווה כלל שבזה לא היה מעולם מנהג שוה לכל ישראל וגם בימים קדמונים יש שנהגו

לעשות קצת מלאכות ויש שקדשו עצמם ולא עשו בשום מלאכה אלא דאם היא בעצמה נהגה מתחלה שלא לעשות שום מלאכה או בסתם הוי כקיבלה עליה לפרוש מכל מלאכה ועל אופן זה אמורים דברי מג"א ואין סתירה כלל מדבריו שגם הוא מודה שעכ"פ כל בת ישראל מחויבת לנהוג לפרוש עכ"פ ממקצת מלאכות ושיהא הבדל בין יום זה לשאר ימות החול:

* מנהג טוב - הבי"ח כתב שיטה אחרת בזה ולדבריו האי מנהג לאו לאחמורי אנשיא קאתי ולמונען ביום זה ממלאכה רק לאקולי והיינו דהן בעצמן אם רוצין לעשות מלאכה אפילו מלאכה כבדה בודאי מותרות אלא דאין הבעל רשאי לכופן לעשות מלאכה (חוץ ממלאכת הבית כבישול ואפיה וכדומה) והוסיף עוד דלאו דוקא לאשתו אין הבעל יכול לכופה אלא אפילו למשרתיו ג"כ אין יכול לכוף [ובשביל זה קרא הכתוב לער"ח יום המעשה ולא ר"ח ע"ש] אלא שיש חילוק בדבר דלמשרתיו אינו יכול לכוף למלאכה כבדה ולאשתו אינו יכול לכוף לעסוק בשום מלאכה אף לקלה עי"ש אכן מכל הפוסקים שהבאתי למעלה לא משמע כדבריו אלא דיש מצוה על הנשים למנוע בר"ח ממלאכה [וממילא בודאי אינו יכול לכופה למלאכה] גם מה ששמע מדבריו דלתירוץ בתרא דתוספות הוא רק לענין שאינו יכול לכוף למשרתיו בר"ח לעשות מלאכה כבדה [והיינו אף דהשכירן למלאכה זו והם עוסקים בה תמיד] מפשטיות לישנא דתוספות לתירוץ זה משמע דמלאכות כבדות מדינא אסור לכל אכן בין כך ובין כך הוא דבר חדש שלא נזכר בפוסקים שהוא רק תירוץ חד בתוספות דאסור מדינא מלאכות כבדות וש"פ אין סוברין כן וכמו שכתב הפר"ח דאנשים שנוהגין שלא לעשות מלאכה בר"ח הוא מנהג בטעות וכ"כ הברכי יוסף והעתיקו בש"ת. והרב יעב"ץ במור וקציעה כתב דמסתברא דבלילה מותרים במלאכה דהוי בצנעא ולא נאסרה בר"ח אלא מלאכת פרהסיא ולא חמיר נמי מת"צ ועי"ש עוד במה שכתב להקל במלאכות קלות ואיני יודע אם נהגו כדבריו בכל זה:

תיח

סימן

* ר"ח אסור וכו' - עיין במ"א שמסתפק לענין אי מותר בו תענית שעות ומשמע מניה דזה תלוי אי ר"ח אסור מדאורייתא בתענית או דרבנן ולכאורה מוכח דאסור לכו"ע שהרי מפורש אמרו בש"ס תענית ט"ו אמר ר"מ אע"פ שאמר ר"ג אין מפסיקין מודה היה שאין משלימין הרי גם בתענית שהתחילו מכמה ימים מקודם ג"כ אסור להתענות רק לשעות ומוכח מזה דבלי זה אסור להתענות אף לשעות וראיה דהא אין גוזרין תענית וכו' לכו"ע היא ואף דר' יוסי פליג על ר"ג וס"ל דמשלימין עכ"פ בזה לא פליג דלכתחלה אף שלא להשלים אסור [ואפשר דשאני הכא שרוב היום הוא בתענית משא"כ איזה שעות ודוחק] ומה שאמר בעירובין שם שאני יו"ט דדבריהם מתוך שמתענין בו לשעות שאני התם דחל ת"ב בו ומשו"ה מתענין בו שעות ולא דמותר לקבל עליו תענית שעות בר"ח וגם בפמ"ג מפקפק על דברי המ"א וצ"ע למעשה אח"כ מצאתי בגאון יעקב בעירובין

דמסיק ג"כ להלכה דכל דאסור לאתענווי בהו שעות נמי אסירא וכמו שכתבנו :

* והתחילו בהם קודם ר"ח - אבל כשאירע בהם יו"ט בודאי מפסיקין ואין מתענין באותו יום ולכאורה אפילו יום אחר א"צ להשלים דאין כח אפילו בגזירת צבור לדחות יו"ט שהוא דאורייתא וצריך להיות דינם כמו ביחיד שקבל עליו להתענות בה"ב ואירע ר"ח באלו הימים שהסכים בב"י להפוסקים דא"צ להשלים יום אחר :

* אפילו יום אחד - ומסתברא דה"ה אם לא גמרוהו עדיין בתענית רק שהתענו כבר רוב היום ושוב נזכרו דבתענית השני יחול ר"ח דג"כ מה שעשו עשו וצריכין לגמור התענית ולהתענות אח"כ כפי גזירתה דרוב היום ככולו ומיהו אם לא התענו עדיין רק איזה שעות ונזכרו אפשר דבטל גזירתם וצריכין להפסיק תיכף מלהתענות וכן משמע בריטב"א בשילהי פ"ב ע"ש :

תכב

סימן

* וקורין וכו' - איתא בש"ס מגילה כ' דהלל זמנה כל היום [חוץ מהלל דליל פסחים] ואיתא בתי שאילת יעב"ץ דהלל שייכא לתפלת שחרית וע"כ אין לטעום עד אחר הלל אם לא למאן דחליש ליבא דמותר ואפילו מדת חסידות ליכא. ולענין קריאת הלל בבית האבל בתוך שבעה עיין לעיל בסימן קל"א במ"ב סק"כ :

* הלל - כתב רבינו ירוחם בהלל אע"פ שיצא מוציא בין ביחיד בין בצבור ודוקא שאינו בקי שאינו יודע לענות אבל אם יודע לענות אם יצא אינו מוציא אא"כ עונה אחריו הללויה עכ"ל וכתב המ"א דריש דבריו הוא פשוט וכן מבואר בהדיא בש"ס בשלהי פ"ג דר"ה בהלל ובמגילה אע"פ שיצא מוציא [והנתיב חיים כתב דבפ"ג דר"ה לא נאמר אלא לענין ברכות ולא לענין הלל ואישתמיטתה שילהי פירקא] ומה שמסיים דכ"ז אם אינו בקי הוא מש"ס דסוכה דף ל"ח דגדול מקרא והוא עונה אחריו הללויה אלמא דצריך עכ"פ לענות הללויה וס"ל דהוא לעכובא וא"כ בש"ס דר"ה דפסיק ותני סתם אע"פ שיצא מוציא ולא מצריך לענות מיירי בשאינו יכול לענות [ותימא קצת דהאיך אפשר שלא יהא יכול לענות תיבת הללויה ואולי דאינו יודע באיזה מקום לענות זו התיבה] ומש"כ ר' ירוחם דבריו ביצא לאו דוקא דה"ה אפילו בלא יצא נמי אינו יכול להוציא חבירו ביכול לענות אא"כ עונה וכ"כ הא"ר והרב פר"ח כתב דדוקא ביצא צריך לענות אבל אם עדיין לא יצא בעצמו ומברך לעצמו ולחבירו אפילו לא ענה חבירו דבר יצא. וקמסייעי לה מסוגיא דר"פ שלשה שאכלו [ועיין שם בפר"ח דגם על עיקר דינא דר"י פליג ולדידיה אפילו בבקי נמי יכול להוציא וכ"כ לעיל סימן רע"ג בבה"ל ועיין בריטב"א סוכה ל"ח] ומבואר עוד בש"ס סוכה ל"ח ובפוסקים דנשים פטורות מהלל ומשום דהיא מצוה שהזמן גרמא [חוץ מהלל דלילי פסחים דחייבות משום שאף הן היו באתו הנס כ"כ תוס' שם] ולפיכך אין

יכולות להוציא אנשים אל"כ עונים אחריהם מלה במלה [ומסיים שם בברייתא תבא מארה לאדם שהוצרך לכך שתהא אשתו מקראת לו] והנה משמע ממ"א דגם בר"ח שייך דין זה ולענ"ד אין זה ברור דזה שייך לומר רק בימים שגומרין ההלל דיש על האנשים חיוב מד"ס אין הנשים יכולות להוציאם אף במקום שנהגו במצוה זו מכבר שאלו רק מצד מנהגא בלבד ואלו מצד חיובא אבל בימים שאין גומרין את ההלל דעל האנשים הוא ג"כ רק מצד מנהגא ובמקום זה נהגו הנשים ג"כ במצוה זו מאי נ"מ בין אלו לאלו ואולי כונת המ"א במקום שלא החזיקו הנשים במצוה זו עד עתה דמצד מנהגא ג"כ אין עליהם שום חיוב ועתה רוצה אשה לקרות ולהוציא וצ"ע. ודע דפשוט דעכ"פ היא עצמה יכולה לקרות הלל ולברך אע"פ שאינה מחוייבת וכמו בכל מ"ע שהזמן גרמא שמדקדקות ע"ע ומברכות ומסתברא עוד דגם בהלל דר"ח לפי מנהגינו דמברכין על ההלל דגם אשה יכולה לברך וכמו אנשים וכעין שכתבו התוס' בערכין דף י' [והעתקנו דבריהם בשעה"צ אות ה'] ובסידור יעב"ץ כתב דאין לנשים לברך על הלל דר"ח ולא נהגו כוותיה :

* אבל בענין אחר וכו' - עיין בא"ר בשם הרד"א ומשמע שם דלדעת הפוסקים דיחיד אין מברך על הלל אין שייך בזה שם הפסק כשקורא ביחיד. אכן מדברי המחבר שהביא למעלה דעת הרמב"ם שאין מברכין כלל בר"ח על הלל ושנהגו כוותיה והכא סתם בדין זה משמע דס"ל דדין זה שייך לכו"ע ולא דמי למי שקורא בספר תהלים דיכול להפסיק לכל דבר דשאני הכא דהוא פרסומי ניסא וחשיבא יותר ולהכי אין להפסיק בכדי וסברא זו נזכרת בברכות דף י"ד ואף לפי המסקנא שם מהני עכ"פ סברא זו שלא להפסיק בכדי :

* למפרע לא יצא - כן איתא בש"ס מגילה ריש פ"ב ולכאורה הש"ס לא קאי אלא אזמנים שמחוייב לקרותן דבהן שייך לומר יצא או לא יצא משא"כ בימים שאין גומרין והוא רק מצד מנהגא בעלמא מאי שייך יצא או לא יצא וא"כ מנ"ל להשו"ע להעתיק הדין לגבי ר"ח. ועוד לכאורה למפרע נקרא אם דילג פסוק אחד באיזה קאפיטל ואחר שאמר אחריו איזה פסוקים נזכר מדילוגו ואמר שם זה הפסוק דכתב הב"י ומביאו המ"א דזה נקרא קורא למפרע וקשה לי דזה שייך רק לגבי ק"ש ששם אם חיסר פסוק אחד לא יצא וזה הפסוק שקרא שלא כסדרן לא עדיף משלא קראהו כלל [כגון שקרא והיו הדברים קודם ואהבת דינא הוא שצריך לחזור ולקרות והיו הדברים דקריאה ראשונה שקרא והיו הדברים לא נחשב לקריאה ואם לא יקראהו פעם שניה נמצא שחסר זה הפסוק] אבל הכא גבי הלל דר"ח שקוראין אותו בדילוג מאי נ"מ אם חיסר פסוק אחד הלא בודאי לענין דילוג אינו מיוחד שידלג דוקא קאפיטל לא לנו דה"ה אם עושה דילוג אחר כמו שכתב הרמב"ם ואולי גבי הלל למפרע כיון דנפקא לן בגמרא זה מקרא דממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ד' מה השמש הולך כסדר ממזרח למערב ואינה הולכת למפרע כן ההילול צריך להיות כסדר דוקא גרע זה מאם חיסר פסוק אחד לגמרי ולולי דבריהם היה נ"ל לומר דהאי למפרע מיירי באופן זה דוקא כגון שחיסר פסוק ראשון מן הלל והתחיל פסוק שני ואח"כ אמר פסוק ראשון [או לפי מה שכתב הפרי"ח דכאן שייך שם למפרע גם לענין פרשיות ויצויר שקרא קאפיטל בצאת

ישראל קודם קאפיטל ראשון] וענין זה של למפרע לא נוכל להכשירו מטעם דילוג דדילוג נקרא שהתחיל כראוי ודילג באמצע וכן משמע בגמרא רב איקלע לבבל חזינהו דקא קרו הלל סבר לאפסוקינהו כיון דחזי דקמדלגי וכו' משמע דבהתחלת הלל קראו כראוי. והנה למעשה בודאי יש להחמיר בכל גווני שקרא למפרע לחזור ולקרות כמו שכתב הב"י ומ"א אבל לענין ברכה בודאי יש ליזהר שלא לחזור ולברך וכמו שכתבנו מתחלה ובפרט היכא שקורא ביחיד דבלא"ה דעת כמה ראשונים שלא לברך :

* למקום שטעה בו - עיין במ"ב דאם אינו יודע היכן טעה יחזור לראש הפרק הנה דין זה הוא מרבינו ירוחם והובא בב"י ואיני יודע מהיכן למד זה אי מק"ש הלא הוא דאורייתא ויש להחמיר מספק משא"כ בהלל אפילו בימים שגומרין הלל הוא ג"כ רק מדרבנן ואף דשם חוזרין אפילו אם הספק הוא על פרשה שניה דשם לכמה פוסקים הוא מדרבנן שם הטעם הוא מכיון שכבר עסוק הוא בקריאה של פרשה ראשונה שהוא מחוייב בה כמו שכתבו המפרשים ואולי דכיון שהוא מברך על ההלל ויש בזה משום חשש דלא תשא וגו' אם לא יחזור ויקרא והוא כעין ספק בדאורייתא וצ"ע :

* מעומד - עיין מ"א דאסור לסמוך עצמו לעמוד או לכותל דסמיכה אינה כעמידה [וגדר הסמיכה עיין לעיל בסימן קמ"א] והאריך בזה והעתיקו האחרונים את דבריו אך בספר בית מאיר האריך להשיג עליו ודעתו דבדרבנן לא מחמירין בסמיכה וכמו בישיבה בעזרה דלא מחמירין בסמיכה. ונלענ"ד כדבריו עכ"פ בנידון דהלל דאפילו אם נאמר כמ"א דלא ילפינן עדות מישיבה בעזרה מ"מ הכא לענין הלל אין להחמיר יותר מישיבה בעזרה שהרי עיקר ד"ז נובע משיבולי לקט סימן קע"ג ואחר שכתב טעם דעמידה משום דהוי כעין עדות מסיים שם וכן היו קורין בעזרה על שחיטת פסחים בעמידה שהרי אין ישיבה בעזרה עכ"ל שם הרי דמסייע להוראתו מישיבה בעזרה ולפי מה שכתבו תוס' דשם מותר סמיכה א"כ מכ"ש דאין להחמיר בהלל חוץ למקדש בסמיכה ורק לפי הטעם שכתבו רמז לזה מקרא העומדים בבית ד' אפשר שיש להחמיר לכתחלה דסמיכה לא מקרי עמידה, וסמיכה מועטת שאם ינטל אותו דבר לא יפול בודאי מותר :

תכג

סימן

* ולוי חוזר וקורא - עיין במ"ב דעת הגר"א בזה ובאמת הרשב"א בחידושו הקשה על הש"ס כפי פירוש המפרשים דאמאי לא נעשה כמו שכתב הגר"א ונשאר בצ"ע משום דלא ניחא ליה לפרש דולג אמעמדות וכ"פ הרמב"ן עיי"ש ודע עוד דמס' סופרים שהביא הגר"א בזה כגרסתנו שהשני מסיים עד ונסכו ולפ"ז כתבו דלמס' סופרים נמי דולגים פסוק אחד אלא דלמסכתא זו קאי הדילוג על השלישי ולהרמב"ן שם כפי פירושו במס' סופרים נזכר שם ב' דיעות בזה דלדעה א' השלישי דולג ולדעה ב' לא משגחינן כלל בזה במקום שא"א וע"כ מסיים השני עד ב'

פסוקים שלבסוף הפרשה והשלישי קורא אותם ומסיים עד ובר"ח והגר"א בהגהותיו שם גרס בענין אחר עיי"ש ומ"מ למעשה נסיים במה שכתב הרמב"ן אחר שהרעיש על כל המפרשים שטעו וחיידש דדולג דש"ס קאי רק על מעמדות מסיים בזה הלשון אלא שאין ליגע במה שהונהג ע"פ הגאונים וכ"ש בזה שאין כמנהג שלהם משום איסור וכבר שנינו אל ישנה אדם מפני המחלוקת עכ"ל. ועיין בתשובות ח"ס סימן ק"א שהחזיק ג"כ מנהג דידן וכן בתשובות משכנות יעקב סי' קי"ז:

סימן

תכו

* אשר במאמרו ברא שחקים וכו' - עיין בסנהדרין מ"ב ע"א דקאמר שם במערבא מברכי ברוך מחדש חדשים א"ל האי אפילו נשי דידן נמי מברכי אלא כדא"ר יהודה אשר במאמרו וכו' ומשמע מזה דאם בדיעבד בירך ברוך אתה ה' אהינו מלך העולם מחדש חדשים דיצא אלא דאינו מן המובחר והוא מנהג נשים וע"ה וצ"ע:

* ונהנין מאורה - עיין מ"ב מש"כ לענין אם הוא משער שתתכסה הלבנה בעבים וכו'. הוא מתשובת רדב"ז והעתיקוהו המ"א וש"א והגאון ר"ח צאנזאר בהגהותיו כתב דנ"ל דאפילו לא התחיל עדיין לברך עד שנתכסה הלבנה כל שלא עבר יותר מכדי דיבור משעה שזרחה הלבנה יכול לכתחלה להתחיל ולברך אפילו כיסהו הענן ומקורו מההיא דלעיל סימן רכ"ז ס"ג עיי"ש ויש לדחות קצת דהתם לענין רעם וברקים נתקן הברכה רק על מנהגו של עולם אבל הכא הלא בעינן שיהנה לאורה וע"כ אינו מברך אחר שנגמר ההנאה וכמו לענין ברכת המוציא דאינו מברך אחר שגמר סעודתו וכדלעיל בסימן קס"ז ס"ח עיי"ש במ"ב ומשמע דאפילו נזכר בתוך כדי דיבור. ולענין סומא עיין במ"ב והוא מרש"ל בת' סימן ע"ז ומהריק"ש חולק אכן המ"א וא"ר ופר"ח וש"א העתיקו דברי רש"ל להלכה עוד העתיקו תשובת הרדב"ז דאם יש מסך מבדיל בינו לבין הלבנה אם המסך הוא עב עד שאין הלבנה נראית לו שאין מברך והוא ברכה לבטלה וכדמבואר להדיא בתשובתו ח"א סי' שמ"א ומ"מ נראה דגם הרש"ל מודה לזה מפני שבזה כל העולם אין נהנין אז מאורה נראית לדבר שז"ל רש"ל שם ומשו"ה אינו קשה ג"כ מבורא מאורי האש שפסק ראבי"ה בפ"ב דמגילה שסומא אינו מברך משום דהמצוה אינה תלויה בהנאה לחוד אלא דוקא בראיה עם ההנאה כדקתני התם אין מברכין עד שיראה השלהבת וישתמש לאורה ודוקא ברכת מאורי האש אבל ברכת הלבנה נ"ל דיכול שפיר לברך אף שאמרו ג"כ בה עד שיאותו לאורו מ"מ לא אמרו שהוא יראה לאורה אלא שהעולם יאותו לאורה כי ברכה זו על בריאת עולמו וחיידושו קאי ודומה לסומא שיכול לברך יוצר המאורות עכ"ל רש"ל הרי דהוא ג"כ סובר דבעינן שהעולם יאותו לאורו וממילא אם נתכסה בעבים הרי אין נהנין לאורה הרי דרש"ל מודה לדינו של הרדב"ז אבל הרדב"ז נראה דלכאורה דאינו מודה לדינו של רש"ל לענין סומא וסובר כמהריק"ש שז"ל בתשובתו תנן אין מברכין על האור עד

שיאותו לאורו וכמה אמר עולא עד שיכיר וכו' ולענין ברכת הלבנה נמי אם המסך הוא דק וכו' וה"ה לענין הענין וכו' וא"ת הכא על מנהגו של עולם הוא מברך ואפילו כשלא יהנה מאורה מה בכך הא ליתא דהא אמר ר"י הרואה לבנה בחידושה וכו' ותו גרסינן במסכת סופרים אין מברכין על הירח אלא וכו' ותולה עיניו כנגדה וכו' הרי בהדיא שצריך להביט בה עכ"ל עיי"ש מכל זה משמע לכאורה דפליג על רש"ל לענין סומא וסובר כמהריק"ש וע"כ נראה לענין סומא דיותר טוב שלא יברך בעצמו ויבקש לאחר שיוציאונו בברכה אשר במאמרו ברא שחקים [ושארי האמירות שאומרים בעת קידוש הלבנה יכול לומר בעצמו] :

* אלא וכו' - ודע דמדינא מותר לקדש אפילו ביחידי כמש"כ הפר"ח וכ"ש דלא בעי עשרה אלא דלכתחלה מצוה לעשותה ברוב עם כי ברוב עם הדרת מלך ולהכי אם יודע שיזדמן לו לברך בעשרה לאחר איזה ימים עד ליל עשירי צריך להמתין ויותר לא וכמו שכתב בהג"ה לענין מוצאי שבת כ"כ בהפר אשל אברהם ולפי מה שהוכיח הח"א בכלל ס"ח דבשלשה נמי נקרא ברוב עם אין צריך בשביל עשרה להמתין עד ליל יו"ד ובפרט בחורף בימי העננים :

* במוצאי שבת - ודעת הב"ח שלא להחמיץ המצוה עד מו"ש אלא אחר שעברו עליה שלשה ימים מהמולד מקדשין וכ"כ במעשה רב [המיוסד על הנהגת הגר"א] ועיין בסוף הסימן :

* קודם תשעה באב - וכתב המג"א וה"ה באבל שאין לו לקדש בז' ימי אבלו ומסיים דאם לא ישלים אבילותו עד י' בחודש לא ימתין עד ליל י"א ויקדש בימי אבלו עכ"ל ודבריו קשים מאד להתיר לקדש בימי אבילותו משום חששא בעלמא שמא יהיו ה' לילות מכוסים בעבים והרי במוצאי ט"ב אין מקדשים וממתנינים עד ליל שלאחריה שהיא ליל י"א ולא חיישינן לה' לילות מכוסים בעבים וביותר לפי מה שכתבנו במ"ב בשם הד"מ אם חל ביום ה' ממתנינן עד מוצאי שבת שהוא ליל י"ב אלמא דמשום מילתא כל דהוא כעין קידוש במוצאי ט"ב דאין בזה שום חששא שהרי כבר נפסק האבילות אלא דאינו כ"כ בשמחה לא חיישינן לשמא לא יכול לקדש אח"כ וכש"כ באבל שאסור בשמחה שבודאי אין צריך לחוש שמא לא יכול אח"כ לקדש ואפשר דהמג"א כתב זה לפי מה שהביא אח"כ בסעיף קטן ו' דגם במוצאי ט"ב יש לקדש עיי"ש אבל גם זה קשה חדא דהמ"א לא הכריע שם כן אלא כתב דמשום זה אפשר עכ"פ להקל ביחיד המתענה להשלים עם הציבור עיי"ש ועוד דבאמת אין זה ענין להתם דאפילו לפי מסקנת האחרונים שם להחליט שצריך לקדש במוצאי ט"ב ולא להמתין על ימים שאח"כ מ"מ שפיר מודו באבל להמתין עד כלות ימי אבלו דשאני התם דאין שום חששא שהרי כבר נפסק האבל אבל בימי האבילות ובפרט באבילות דיחיד דחמירי בודאי אין לו לקדש בימי אבילותו כל שיש שהות עוד עד חצי חודש וכן משמע מלשון מהרי"ל בה' תשעה באב שכתב במוצאי שבת חזון לא היה מהרי"ל מקדש הלבנה ואיחר עד מוצאי שבת נחמו ויהיב טעמא מאחר דנחשב לדידן קבלת פני

השכינה ואין מקבלין אותה אלא מתוך שמחה והאיזנא אסורין בשמחה עכ"ל ופשוט דאבילות דיחיד לא גרע עכ"פ ואדרבה מסתבר דאפילו לפי מה שכתב בד"מ דכ"ז באם היה ת"ב ביום ה' אבל אם היה ביום ג' אין לו להמתין עד מוצאי שבת עיי"ש כ"ז התם דכבר נפסק אבילות אבל בעניננו גם הד"מ מודו דאפילו לא ישאר בכלות ימי אבילות רק לילה אחת יש לו להמתין עד כלות ימי אבילותו ולא חיישי לשמא לא יוכל לקדש בלילה האחרונה וכן מבואר באמת בת' שער אפרים סי' פ"ה בלשון השאלה שם דאם יש שהות לא קמיבעי ליה דצריך להמתין כי קמיבעי ליה באין שהות וקמספקא ליה אפשר דדמי לני"כ דמבואר לעיל בסי' קכ"ח סי' מ"ג דאינו נ"כ ומ"מ מסיק דיותר קרוב לומר דמחייב לקדש עיי"ש ועיין בבאר היטב ובש"ת דעת שבו"י בזה כעין הכרעה ולענ"ד הדין עם בעל שערי אפרים :

* ולא קודם יוהכ"פ - ודעת הלבוש דאדרבה יש לו לקיים המצוה בימים כאלו שתלויין ועומדין ופן זכות אחד יכריע הכף וכן נוטה דעת בית מאיר :

* ומברך מעומד - בש"ס איתא תנא דבי ר' ישמעאל אלמלא לא זכו בני ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים פ"א בחודש דים אמר אביי וכו'. והכונה במה שאמר להקביל היינו שע"י הלבנה ושאר צבא השמים ששומרים תמיד את תפקידם אנו רואין גדולתו של הקב"ה. ואנו מברכין פועל אמת על הקב"ה שהוא אלהים אמת שפעולתו אמת היינו שהפעולה עצמה היא ג"כ אמת שהיא קיימת לעולם כענין שנאמר ויעמידם לעד לעולם. וכלל הברכה להשיי לבדו ולזולתו ח"ו אין לברך ולהתפלל רק ע"י הלבנה נראה גבורותיו וזהו להקביל פני אביהם די [פמ"ג] ושמעתי מאחד דברי טעם במה שנהגו בכמה מקומות אחר קידוש לבנה לומר עלינו לשבח היינו שלא יטעו ח"ו במה שאנו יוצאין נגד הלבנה ושמחין נגדה שיש שום חשש רעיון שאנו נותנין כבוד ללבנה לכך אנו אומרין עלינו לשבח ומסיימין כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל וגו' אין עוד ומה שאנו יוצאין הוא רק כדי לראות גבורות של הקב"ה שהוא מאיר ברצונו לכל באי עולם וכענין שנאמר שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה ואיתא בש"ס אמר אביי הלכך צ"ל מעומד מרימר ומר זוטרא הוי מכתפי להו ומברכי ועיין פירושו בטור וביד רמה לר' מאיר הלוי למס' סנהדרין פי' דמחמת זקנותן וכבדן אי אפשר היה להן לעמוד והיו נסמכין על כתף של עבדיהם כדי לקדש בעמידה עיי"ש ומשמע מזה דעכ"פ סמיכה לענין זה כעמידה למאן דאי אפשר לו בעמידה ועיין בחי' רע"א בשם תו"ח דאסר לסמוך אז על מקלו והיינו בדאפשר לו בלא"ה :

* ונוהגין וכו' דוד מלך וכו' - עיין בפר"ח שכתב שיש לזה סמך מפ"ב דר"ה דא"ל ר' לר"ח זיל לעין טב וקדשיה לירחא ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל וכו' ועיי"ש בפירש"י :

* ולא ט"ז בכלל - עיין בכנה"ג שהביא בשם מקצת מפרשים דגם ט"ז בכלל [וכן משמע ביד רמה בסוגיא זו] ואף שאין הלכה כן אלא כמחבר ורמ"א וכמו שכתב בפר"ח מ"מ כתבו איזה אחרונים דבדיעבד אם לא קידש עד ט"ז יקדש בליל ט"ז בלי שם ומלכות אכן אם הוא עדיין יום ט"ו אלא שהיה אחר י"ב שעות ותשצ"ג חלקים אפשר שיש לסמוך על בעל מור וקציעה שדעתו להתיר לברך בשם ומלכות וכן הסכים הגאון מהר"ץ אורנישטיין. ועיין עוד בנו"ב סימן מ"א דאם לא היה יכול לקדש עד עתה שהיה תמיד מעונן וכיוצא והיה קורא ק"ש ונראתה הלבנה ואם ימתין עד אחר ק"ש ותפלה יכלה הזמן של קידוש הלבנה יש לו לפסוק אפילו באמצע הפרק ולקדש ומ"מ אם אפשר לו יגמור הפרק ועיין עוד שם פרטי דינים ומ"מ פשוט דאין רשאי לומר אז אלא הברכה ולא שארי פסוקים:

סימן

תכז

* כשראש חודש וכו' - ועיין סדר הקביעות בטור והנה בטור סידר הקביעות שכל י"ג מחזורים קביעותם שוה והוא מה שקראו הלבוש עיגול דרב נחשון גאון אך הלבוש כתב ע"ז המון המעברים חושבים י"ג מחזורים בשוה אבל כשתדקדק היטב תמצא שאינו כן עכ"ל וכן העתיק בהגהת ב"א מספר יסוד עולם מאמר רביעי פרק יו"ד בסופו כי מה שסוברים שכל הי"ג מחזורים הם בשוה הוא רק ברוב השנים אבל לא בכולם ולכן אין לסמוך על עיגול זה של י"ג מחזורות עכ"ל ע"ש באריכות וכן בפר"ח השיג על הטור ופירש השנים האיך עולה לפי חשבון וכמ"ש בספר תקון יששכר והזהיר מאוד מאוד שלא לשמוע לסדר הקביעות של הטור על שנים ידועות ע"ש וכן מצאתי עוד בשאר ספרים אך לעניננו אין שום נ"מ מזה כי על שנים שעברו עד הנה מה דהוה הוה וגם באמת כבר נתקן באיזה מקומות בלוח של הטור גופא כפי מה שהגיה הפר"ח ועל שנת תרס"ב תרס"ג תש"ז תש"ח כתבתי לקמן איך הוא הקביעות באמת ע"ש ויתר השנים משך רב כמעט עד שנת תתמ"ז כתובות בלוח הטור כהוגן כפי מה שנראה מפר"ח שלא הגיה עליו [אם לא שימצא עוד איזה קלקול בדפוס וכמו שראיתי בפר"ח כתוב שם על שנת תתקנ"ג סימן בח"ג והוא טה"ד וצ"ל זח"ג וכן על שנת תשמ"ג כתוב בדפוס לעמבערג בש"ז והוא טה"ד וצ"ל ז"ש כמו בטור והוא זש"ג אח"כ מצאתי כן בדפוס ישן] ואין לנו לדאוג כ"כ יותר כי בודאי בעת ההיא וגם הרבה קודם יהיה הגאולה ונקדש ע"פ הראיה:

סימן

תכח

* אלו הימים שאין קובעין וכו' - כלל הענין לעולם צריך לראות שלא יהיה יוה"כ ביום א' ולא ביום ו"ו כדי שלא יהא שני ימים קדושים שאסורין בכל מלאכה מה"ת סמוכים זה לזה [ויש לזה טעם בגמרא ר"ה דף כ' ע"ש] וגם שלא יהיה הו"ר ביום השבת כדי שלא תדחה נטילת הערבה ובזה תדע טעם כ"ז הסעיף דאם נעשה ר"ה ביום א' ד' ו' ממילא יהיה מקלע יום כפור

של השנה ההיא ביום א' ג' ו' והנה ביום א' וביום וי"ו א"א להיות שיהיו ב' ימים קדושים סמוכים זה לזה וביום ג' א"א דע"ז יהיה מקלע הו"ר ביום השבת וכשנעשה ז' ב' ד' פורים יהיה מקלע יום ראשון של פסח ביום ב' ד' ו' וכשיהיה ב' ד' ו' פסח יהיה מקלע עצרת שהוא חג השבועות ביום ג' ה' ז' וממילא יהיה הו"ר ג"כ ביום זה [כי ביום שמקלע עצרת מקלע הו"ר] וזה אי אפשר שביום ז' א"א משום נטילת ערבה וביום ג"ה ג"כ א"א דהלא לפ"ז היה לו לחול יוה"כ שלפניו ביום וי"ו וביום א' וזה ג"כ אי אפשר וכנ"ל. ולא ג' יום א' דחנוכה דכיון דקיי"ל לא ביום א' ד' ו' ר"ה וכו' ממילא א"א לחול בשום גוונ חנוכה ביום ג' לא בפשוטה ולא במעוברת בין כשהשנה שלמה או חסרה או כסדרן [ואכ"מ להאריך ועיין בלבוש] ולא א' ג' ו' צום אסתר דא"כ יהיה ז' ב' פורים ולא ב' ד' ו' צום תמוז וצום ט' באב דא"כ יהיה מקלע ר"ה ביום א' ד' ו' וזה א"א וכנ"ל והנה כ"ז שכתבנו אין צריך להעריך בפרוטרוט איך הוא כן רק שתדע הכלל דמחודש טבת ואילך ילכו החדשים עד חודש חשוון כסדרן טבת חסר שבט מלא אדר חסר [ואם יש שני אדרים אדר הראשון הוא מלא] ניסן מלא אייר חסר סיון מלא תמוז חסר אב מלא אלול חסר תשרי מלא [אבל חשוון וכסלו משתנים פעמים שניהם מלאים או שניהם חסרים ופעמים כסדרן דהיינו חשוון חסר כסלו מלא ואכ"מ להאריך] ובזה תבין ג"כ מה שכתב השו"ע דביום פורים יחול ל"ג לעומר שהוא ח"י אייר כי הוא ט' שבועות בצמצום:

* אלו הימים וכו' - ניסן אגה"ז ולא בשאר הימים כדי שלא יחול ביום ב' ד' ו' פסח וכיון דניסן ידוע שהוא מלא א"כ מינתק שני ימים לחודש הבא וצריך לקבוע יום שני של חודש אייר דוקא ביום שלישי וחמישי ושביעי ושני ואייר הלא הוא חסר דהיינו של כ"ט יום ומינתק רק יום אחד להלן וממילא צריך לקבוע החודש סיון ביום ד' ו' א' ג' וכו' הכל באופן זה ומש"כ מרחשוון ג' ד' ו' א' צ"ל בדה"ז וקאי על יום שני של ר"ח והוא ג"כ מטעם דכיון דתשרי בגה"ז והוא מלא ממילא ר"ח חשוון הוא ב' ד' ה' ז' וכסלו הוא תלוי לפי מרחשוון אם היה מלא או חסר ובאיזה יום נקבע והוא יכול לבוא בששה ימים ולא ביום שבת דא"כ יהיה יום א' דחנוכה ביום ג' וזה א"א כנ"ל כ"כ הפרי"ח עוד כתב דמה שאמרו בטבת שיוכל לחול ביום שני הוא כשהשנה מעוברת וכן מה שאמרו ששבט יוכל לחול ביום שלישי הוא ג"כ דוקא כשהשנה מעוברת ויום ד' לא יחול כ"א בפשוטה ולא במעוברת ומזה תבין כל הסעיף:

* צו קודם פסח - מפני שבצו מדבר מהגעלת כלים לענין נותר קדשים והגעלת כלים מחמץ למוד מקדשים וגם במעוברת שקורין מצורע קודם פסח דכתיב בה וכלי חרש ישבר שהוא כעין הגעלת כלים [אי"ר בשם אבודרהם]:

* ולעולם קורין וכו' קודם עצרת - כדי שלעולם תפסיק בפרשה הזאת בין פ' בחוקותי שיש בה קללות התוכחה ובין חג השבועות שהוא יום הדין על פירות האילן שלא קראו הקללות סמוך ליום הדין ויהיה לו פתחון פה לשטן לקטרג ח"ו [לבוש]:

* במדבר סיני קודם עצרת - ולפעמים אף פרשת נשא קודם עצרת כגון שאותה השנה היתה מעוברת וחל ר"ה ביום ה' שקורין פרשת אחרי מות קודם חג הפסח [ובין שהשנה ההיא היו חשוון וכסלו מלאים או חסרים] ואז קורין פרשת נשא קודם עצרת כן מבואר בפוסקים ואעתיק לפני הקורא מביאור הגר"א שידע איזה פרשיות מחוברות ואיזה נפרדות. סימן לפרשיות המחוברות. ויקהל ופקודי. תזריע ומצורע. אחרי מות וקדושים. בהר בחקותי. לעולם מחוברות בשנה פשוטה וחלוקות במעוברת חוץ מה"ש [דהיינו שר"ה חל ביום ה' והיא שלמה דהיינו שחשוון וכסלו היו מלאים] שאז אף בפשוטה מתחלקין ויקהל פקודי משום שניתוסף שבת אחת קודם לפסח. וחוקת ובלק אינן מחוברין אלא כשחל שבועות בשבת שניתוסף פרשה א' [שהלא ביו"ט אין קורין פרשת השבוע] וזהו בין בפשוטה ובין במעוברת. ומטות ומסעי אינן נפרדין אלא כשהשנה מעוברת וחל ר"ה ביום ה' ובין כשהשנה שלמה או חסרה שאז קורין אחרי מות קודם פסח ונשא קודם עצרת וחסר פרשה אחת מפרידין מטות ומסעי, ונצבים וילך אינן נפרדין אלא כשחל ר"ה ביום ב' או ביום ג' כמ"ש בשו"ע [ואין חילוק בזה בין מעוברת לפשוטה ובין שלמה לחסרה]. עוד אעתיק לפני הקורא בקיצור מביאור הגר"א עקרי הכללים לקביעות החדשים. והוא. כשר"ה חל ביום ראשון ביום ג' אז הולך לעולם כל החדשים כסדרן [אחד מלא ואחד חסר דהיינו תשרי מלא וחשוון חסר כסלו מלא וטבת חסר שבט מלא אדר חסר וכו' עד סוף השנה] בין בפשוטה ובין במעוברת [אכן במעוברת גם אדר הראשון מלא כמבואר בפוסקים] וכשחל היום ראשון של ר"ה ביום שני או ביום זי"ן א"א להיות השני חדשים [דהיינו חשוון וכסליו] כסדרן אלא פעמים שניהם מלאים או שניהם חסרים בין כשהשנה פשוטה או מעוברת. וכן כשחל יום ראשון של ר"ה ביום ה' והיתה אותה השנה מעוברת ג"כ א"א להיות אלו השני חדשים כסדרן אלא פעמים שניהם מלאים או שניהם חסרים. וכשחל יום ראשון של ר"ה ביום ה' בשנה פשוטה א"א להיות אז שנה חסרה [דהיינו שאלו השני חדשים יהיו שניהם חסרין אלא פעמים שחשוון חסר וכסלו מלא ופעמים ששניהם מלאים] הרי ז' מיני קביעות בשנה פשוטה [ב' חסרה ב' שלמה ג' כסדרן ה' כסדרן ה' שלמה ז' חסרה ז' שלמה] וז' מיני קביעות בשנה מעוברת [ב' חסרה ב' שלמה ג' כסדרן ה' חסרה ה' שלמה ז' חסרה ז' שלמה] ועוד נתנו סימן יום א' של שבועות הוא יום א' של חנוכה [שאחריו] וסימן כי נר מצוה ותורה אור אם לא כשהשנה שלמה דאז יום ב' של שבועות הוא יום א' של חנוכה [וכ"כ המ"א]. ויום א' של חנוכה הוא יום פורים וזהו דוקא כשהשנה היא פשוטה וחסרה עכ"ל הגר"א וככל אלו הכללים מוכח ג"כ בלבוש עי"ש :

* ט"ב קודם - והטעם כדי שיקראו בה בפרשת דברים שהיא מתוכחותיו של משה קודם ט"ב כדי להפטיר בה בחזון שהיא תוכחות ישעיה על חורבן ואתם נצבים קודם ר"ה מפני שיש בה מעניני תשובה [גז"ש] :

* בפסוקים שלפניהם - עיין מ"ב מש"כ לענין קריאת התוכחה והנה ראיתי שערוריה בענין זה בין ההמון שיש מקומות מן הישובים שבהגיעם לסדר בחקותי וכי תבא אין קוראין בתורה בשבת זו וכמה רעות עושין אחד שאין מקיימין קריאת התורה שהיא תקנה קדומה מימות מרע"ה וגם על מה שאמר הכתוב מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו וגם

הוא טעות מעקרו דכי מפני שאין קוראין בתורה ואין רוצין להביט בתוכחה בטוחים הם שלא יחול עליהם התוכחה ואדרבה ח"ו. ודומה זה הדבר לאחד שהתרו בו מכיריו שלא ילך בדרך ההוא שהוא מלא בורות ופחתים וענה להם אני אינני ירא מן הפחתים יש לי מכסה עבה ואכסנה על עיני שלא אראה אותם ואפילו כי אפול חלילה לא ילעיגו ממני מפני שהיו עיני מכוסים ולא ראיתי אותם האם יש שטות גדול מזה אדרבה כל מה שמסגיר יותר עיניו היא הסיבה הגורמת להזיק לנפשו ויהיה ללעג ולבזיון ח"ו לכל והנמשל מובן. ואני דן אותם לכ"ז מפני שיראין שלא יבוא לאינצויי ח"ו אצל ס"ת שזה יאמר ע"ז שיעלה לתוכחה וזה על זה אבל הלא יש עצה גם לזה שהש"ץ הקורא בעצמו יעלה לתורה לפרשה זה ובזה אין שום חשש כלל לכו"ע ואפילו אם הוא כהן ג"כ יש עצה כמו שכתבתי במ"ב. ואפילו אם הסדרה בהר בחוקותי הם מחוברות ג"כ יש עצה לכהן שעד פסוק וישבתם לבטח בארצכם יהיה ששה קרואים [ואף שהרגילות תמיד להתחבר השני סדרות בפרשה רביעי אין קפידא בדבר כידוע] כי יחבר למי שיעלה לתורה לששי פרשת בהר עם פרשת בחוקותי עד לבטח בארצכם כנ"ל ומן פסוק ונתתי שלום בארץ עד את בריתי אתכם יקרא לשביעי ומן ואכלתם ישן נושן עד סוף סדר בחוקותי יקרא הש"ץ הכהן בעצמו בתור אחרון:

* בשמו לעלות אלא קורין מי שירצה - הנה לכאורה משמע מלשון זה שיאמר יעמוד מי שירצה אבל לא נהירא לחדש ענין כזה שאין לזה טעם וגם אין נוהגין כן כי יותר טוב שישאלו מתחלה מי ירצה לעלות או יבטיחו ליתן דבר מה למי שדחיקא ליה שעתא ויקראוהו בשמו ונ"ל דאה"נ קאמר רמ"א דלא יקראו סתם לאחד בשמו שיעלה אלא למי שידעו מתחלה שיתרצה לעלות וכמו שכתבנו והגם דהלשון קצת דחוק מ"מ הכונה כמו שכתבנו וכן משמע בד"מ בסימן זה ולעיל בסימן קל"ט ע"ש ומדברי המח"ש משמע לכאורה שמפרש כמו שכתבנו מתחלה ולא נהירא: